ЦIийи 2015-йис мубаракрай!

РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО–ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

ЛезгиГазет

Жуван Ватан, ватанэгълияр хуьх!

Тебрик

За журналистриз, издателриз, полиграфиядин карханайрин работникриз, и хилен ветеранриз пешекарвилин сувар - Россиядин Печатдин югъ рикIин сидкьидай мубаракзава.

Къе Дагъустандин журналистрин вилик республикада гьалар мягькембур хьунин, миллетрин ва жуьреба-жуьре динрал амалзавай ксарин арада меслятвал таъминарунин, экстремизмдинни терроризмдин идеологиядиз информационный аксивал авунин жигьетдай, илим, культура, образование мадни вилик фин патал шартIар яратмишунин жигьетдай везифаяр акьалтIай дережада хцидаказ акъваззава.

Дагъустандин массовый информациядин такьатри республикадин тIвар хъсан патахъай акъудунин карда важиблу роль къугъвазва. Зун инанмиш тирвал, Дагъустандин массовый информациядин такьатрин гьуьндуьрвал хкаж жеда. Заз печатдин вири работникрихъ ва ветеранрихъ мягькем сагъламвал, Дагъустандинни Россиядин абадвал патал кIвалахда агалкьунар хьун кIанзава.

Дагъустан Республикадин Кьил **Р.АБДУЛАТИПОВ**

1920–йисалай акъатзава **NN 1–2** (10646–10647) **хемис 1–январь,** 2015–йис **WWW.LEZGIGAZET.RU** Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - **10 манат**

Тебрик

Гьуьрметлу дагъустанвияр!

За квез алукьзавай ЦIийи йис мубаракзава! И экуь, уьмуьр тестикьарзавай суварин вилик чакай гьар сада гележегдикай умудлудаказ фикирзава ва, гьелбетда, рикIяй чун алатзавай йисахъ галаз чарани жезва.

2014-йис чи рикIел дуьньядин майданда чи уьлкведин сенгерар мягькем хьайи, Крым Россиядик экечI хъувур вахт, олимпиадада чи спортсменри гъалибвилер къазанмишай, дурумлудаказ зегьмет чIугур ва республика вилик тухунин карда чIехи агалкьунар къазанмишай вахт яз аламукьда. Эхиримжи са шумуд йисуз сифте яз Дагъустан экономика вилик финин еришрал гьалтайла, уьлкведа кIвенкIвечи дережайриз хкаж хьана. Чна яшайишдин эвелимжи нубатдин месэлаяр гьялунихъ, инсанрин яшайишдин ери хъсанарунихъ элкъуьрнавай кIвалах давамарна. Чна цIийи школаяр, аялрин бахчаяр, поликлиникаяр, спортдин объектар эцигна, образованидин, здравоохраненидин хилера энгел ийиз тежер месэлаяр гьялна, чун культура вилик тухунални гзаф машгъул хьана.

Къе чун Дагъустандин къамат дегишариз алахъзава, анжах чи саналди тир яратмишунрин чалишмишвилералди ам агалкьунралди вилик физвай ва къулай шартIар авай регионди элкъуьриз жеда. Кьилинди лагьайтIа, чна садвилин, чIехи бубайрин адетриз вафалувилин ва гьам чIехи гъалибвилерин йикъара, гьам тарихдин муракаб девирра жуван кьисмет Россиядихъ галаз санал хьунин чIуриз тежер ивирар пакдаказ хуьзва. Им чун патал акьалтIай важиблу кар я.

Заз дагъустанвийрин гьар са хизандихъ ислягьвал, чи умуми кIвал тир Россиядин Федерация хушбахт ва генг хьун кIанзава.

Дагъустан Республикадин Кьил **Р.АБДУЛАТИПОВ**

Тебрик

Дагъустан Республикадин проркуратурадин органрин гьуьрметлу къуллугъчияр ва ветеранар!

За квез пешекарвилин сувар - Россиядин Федерациядин прокуратурадин работникрин югъ мубаракзава! Прокуратурадин органри тахсиркарвилерихъ галаз кьетIидаказ женг чIугвазва, законрал амал авунал ва къанун-къайда таъминарунал гуьзчивал кьиле тухузва, закон виридалайни вине хьунин принцип кьилиз акъудуник лайихлу пай кутазва.

За инанмишвал къалурзавайвал, куь къуватри, тежрибади, чирвилери гражданрин, обществодин ва государстводин ихтиярар ва законлу интересар тахсиркарвилин гьерекатрикай умудлудаказ хуьниз гележегдани куьмек гуда.

Заз квехъ ислягьвал ва хушбахтвал, Дагъустандинни Россиядин абадвал патал кIвалахда агалкьунар хьана кIанзава!

Дагъустан Республикадин Кьил **Р.АБДУЛАТИПОВ**

Грантар вахкана

РД-дин Кьилин ва Гъукуматдин пресс-къуллугъдин шикил

30-декабрдиз Рамазан Абдулатипова РД-дин Кьилин грантар патал конкурсда гъалиб хьайибурув наградаяр вахкуниз талукьарнавай шадвилин мярекат кьиле тухвана.

2014-йисуз образование, илим, экономика, культура ва искусство, жегьилриз талукь политика, физический культура ва спорт, общественный кIвалах, массовый информациядин такьатар, гъвечIи бизнес хьтин хилера республика патал чIехи метлеб, гележег авай проектар агакьарай вишдалай виниз ксарикай лауреатар хьана.

Грантар къачунвайбуру обществодив цIийи кIвенкIвечи фикирар агакьарзавайди, “ибур гележег фикирда аваз, алай аямдин истемишунрихъ галаз кьадайвал республика вилик тухун патал кIвалах тухузвай ксар тирди” Дагъустандин Кьили разивилелди къейдна.

Рамазан Абдулатипован гафаралди, 2014-йис лишанлу вакъиайралди - Крым Россиядик экечI хъувуналди, Россиядин спортсменри Олимпиададин къугъунра зурба гъалибвилер къазанмишуналди - обществодин садвал артух хьуналди, чи миллетдин регьбер тир Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путинан патарив тупламиш хьуналди тарихда гьатда.

“Алатзавай йис чи уьлкве патал агалкьунринди ва къулайди хьана. Дагъустанвийри цIийивилер фадлай гуьзлемишзавай, абуруз вичин патахъай виликамаз лугьуз жедай, пайгар политика тухвана кIанзава. Чалай хейлин кIвалахар кьилиз акъудиз алакьна, алай вахтунда республикадин руководствода тежрибалу ксари, гьикI идара ийидатIа, гьадан гъавурда авай ксари кIвалахзава.

Алай аямдин дуьнья, инсандин уьмуьр вич хьиз, гзаф терефринди я, талукь тирвал, культурани гзаф терефринди я. Грантрин гилан конкурс им чун чаз герек тир ишигъдихъ, чимивилихъ къекъвезва лагьай чIал я. Амма грантар гьакI пайна виже къведач. Абурукай гьар садан къваларив илимдин, культурадин, технологийрин жигьетдай пайгар гьалар арадал атун герек я. Алай вахтунда хейлин жегьилри къачузвай образование тамамди туш. Абуру идара авунин практикадай ва технологийрай кьил акъудзавач. КIвалахал чна пешекарвилин лишандиз килигна кьабулзавайди я эхир. Общество вилик тухунин пешекарвилин бинейрал элячIун герек я”, - къейдна Рамазан Абдулатипова.

“Чна образованидин, культурадин рекьяй грантриз ва яшайишдин куьмек, иллаки аялриз, гунихъ элкъуьрнавай проектриз лап еке фикир гузва, -давамарна вичин рахунар республикадин Кьили. - Эгер аялдин патав яратмишунрин жигьетдай бажарагъ авай кас гваз хьайитIа, чIехи жезвай жавандиз вичин рехъ жагъида, ам культурадин экуьналди ишигълаваннаваз жеда. Жуван халкьарин культурадин адетрив, урус халкьдин культурадин зурба агалкьунрив гьич садрани къайгъусуздаказ эгечIмир. Чун культурадин барадай гуьзел, тарихдин дувулар авай шартIара яшамиш жезва. Амма, гьайиф хьи, хейлин ксар культурадивай къакъатнаваз хьана. Гьина культура аватIа, гьана гьахъвал, кIанивал, къенивал, гуьрчегвални жеда. Гьина авамвал аватIа, гьана тапарри гьилейрини кьил хкажда. Инсан конкуренциядин хура акъвазиз жедай дережадиз хкажзавай образованидихъни лап важиблу метлеб ава. Къе грантар вахкуни субутарзавайвал, чун санал алаз хьун лазим я. Гьеле тухузвай кIвалахдай чна квез сагърай лугьузва”.

Грантар къачунвайбуру чеб гележегдани Дагъустандин абадвал патал бегьерлудаказ, активнидаказ кIвалахиз гьазур тирдахъ инанмишарна.

Шадвилин мярекатда РД-дин Халкьдин Собранидин Председатель Хизри Шихсаидова, РД-дин Гъукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель Анатолий Къарибова, РД-дин Кьилин ва Гъукуматдин Администрациядин Руководителдин Сад лагьай заместитель Исмаил Эфендиева иштиракна, хабар гузва РД-дин Кьилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин правлениди.

УЬМУЬР

2014-йисан 3-декабрдиз Ш.Б.Байрамбегов - чи халкьдин баркаллу хва - РАНЕ-дин членкорреспондентвилиз вири членри рейсадвилелди сес гуналди кьабулна. Баркалла! Лезги халкьдин, хайи хуьруьн тIвар виниз акъудзавай адахъ мадни чIехи агалкьунар хьурай!

10

СПОРТ

Хъсан нетижаяр къазанмишай жаванрин арада Сулейман-Стальский райондин Зизикрин хуьряй тир Амир Пирмегьамедовни ава. 85 кг-дилай гзаф заланвал авай спортсменрин арада ада 2-чка кьуна.

29

Кьилин редактордин гаф

ЦIегь хьиз дири хьурай! Верг хьиз верги хьурай!

Лезги халкьди ихьтин алхишда гьар сеферда ЦIегьрен йис алукьдайла. Ингье ада вичин сифте камар къачунва. Ихтияр це зазни ам квез рикIин сидкьидай мубаракдай. Гьар са кIвале, гьар са хуьре, шегьерда гьар юкъуз шадвилер, бахтар хьана кIанзава заз. Къуй чи гьар са ватанэгьли вичин рикIе авай хъсан мурадрив агакьрай.

Алукьнавай йис гзаф важиблу вакъиайралди девлетлу тирдакай за гьеле идалай виликни лагьанай. ЯтIани куь фикир абурал за мад са сеферда желб хъийида. Ватандин ЧIехи дяведа чи баркаллу халкьди ЧIехи гьалибвал къазанмишайдалай инихъ 70 йис тамам жезва. ЦIи чна Россиядин Федерациядин виридалайни чIехи тарих авай шегьер тир Дербентдин 2000 йисан юбилейни къейдда. Бес цIи "Лезги газетдин" 95 йисни тамам жезвачни бес?!

Владимир Владимирович Путина цIинин йис Литературадинди яз, Рамазан Гьажимурадович Абдулатипова ам Дагъустанда Багъманчивилинди яз малумарнава. Хъсандиз фикир гайитIа, чун абуру кьил кутунвайбур гзаф важиблу крар тирдан гъавурда акьада.

И нумрада Мердали Жалилова Литературадин йис малумарунихъ гьихьтин еке эгьмият аватIа, дериндай ачухарнава. Заз куьне, гьуьрметлу ватанэгьлияр, а макъала са шумуд сеферда кIелна кIанзава. Вучиз лагьайтIа, литература тахьайла, чIални жедач, литература зайиф хьайила, чIални зайиф жеда. Алатай йисан 18-декабрдиз акъатай "Лезги газетда" Руслан Башароват "Хайи чIал хуьн" макъала чапнай чна. Адани ана вичин еке наразивал къалурзавай литературяяр, чIалар, культураяр хуьнин месэлаяр алай вахтунда са гьихьтин ятIани харжияр бес тахьунихъ галаз алакъалу ийизвайвиляй. "Милли литературяяр, абур халкьдив агакьарзавай такьатар гьар гьихьтин гьалара, шартIара, къурулушра чун аваз хьайитIани, хуьниз чун мажбур я. Гзаф хизанра хайи чIалал рахазва жеди, ятIани, нетижа гьихьтинди жезва? - хабар кьазва ада. - Аялриз халисан литературадин чIал чир жезвани? Абурувай хъсандиз хайи чIалал кIелиз ва кхьиз жезвани? Хайи чIаларин дибар, адан гуьрчегвал, девлетлувал ни раижда? Хайи чIалал фикириз, шадвал ва пашманвал ийиз гьикI чирда?" - лугьузва ада.

27-декабрдин нянрихъ РГВК каналдай гузвай "Вахтар ва инсанар" передача лезги чIалалди передачаяр гузвай редакциядин кIвалахдиз талукьарнавай, Советрин девирда 14 касди кIвалахиз хьайи ана, къе анжах 4 кас амукьунал, хуьрера радиодин линияр амукь тавунал, еке гьайифар чIугвазвай а передачада иштиракай и редакциядин журналистри. РикIиз тIар хьана зи. Зун инанмиш я гьа зи рикIиз хьиз, а передачадиз тамашай гьар са лезгидин рикIизни тIар хьана.

Ингье ихьтин гьал урус чIал урусри чирунин, хуьнин жигьетдайни арадал атанва. Халисан литература галачиз урус чIални къвердавай херде жезва. Иллаки жегьил несилрин арада. Гьавиляй алатай йис Культурадинди яз малумарай Президентди цIининди Литературадинди яз малумарнава. Чнани цIи чи писателри, шаирри акъудзавай ктабар гъвечIи-чIехи вирида дикъетдивди кIелдай, абурукай менфят къачудай рекьер жагъурна кIанда. Лезгидалди гузвай радиопередачаяр зур сятда ваъ, гьар юкъуз са шумуд сятда гун, гьатта милли чIаларал гьар юкъуз передачаяр гудай телеканал кардик кутун истемишна кIанда.

ЦIинин йис чи республикада Багъманчивилиз бахш авунихъни зурба метлеб ава. Патав гвай Краснодарский крайда суперинтенсивный багълар кутуниз фадлай инихъ кьетIен фикир гузва. Кубандин Ленинградский станицада Александр Акимов кьиле авай са майишатди 2014-йисуз 600 агъзур тонн ичер кIватI хъувунвайдакай 23-декабрдиз акъатай "Российский газетдиз" чIехи макъала ганва. 400 гектар ичин багълар авай и майишатди 100 гектарда мадни абур кутун хъувун патал вири жуьредин гьазурвилер акунва.

Чавай хуьруьн майишатдин и хел гьелелиг сакIани вилик тухуз жезвач. Шпалерадин багълар кутунив чун гьеле эсиллагь эгечIнавач лагьайтIани жеда. Я ахьтин къелемар битмишардай къелемлухрин патахъайни къайгъударвал авунвач. Кьиблепатан Дагъустанда и жуьредин къелемар эсиллагь битмишарзавач. Эгер шпалерадин багълар кутаз хьайитIа, чун еке къиметар гана ахьтин къелемар гьа Краснодарский крайдай гъуниз мажбур жедайдал шак алач.

Чун инал алай йисуз гъиле кьадай сад-кьве месэладал акъвазна. Абурухъ галаз санал хипехъанвал, уьзуьмчивал, салрбанвал, промышленность, эцигунар ва ихьтин хейлин маса хилерни вилик тухуниз гьелбетда цIи еке фикир гуда. Алукьнавай цIийи йисуз гьар са хуьре, гьар са кIвале авайбуру гъилер къакъажна кIанзава. "Лезги газетдин" журналистарни къерехда акъваздач. Хайи халкьдин гьал-агьвал жезмай кьван хъсанарун патал чалай аслу тир вири крар ийида. Алатай йисан эхиримжи нумрада чапнавай "Гьинва вун?" шиирда Абдул Ашурагьаева "Бахтлу хьурай "Лезги газет" авайди" лагьана алхишнай. Зани, гьелбетда, адан тереф хуьзва ва "Бахтлу хьурай, санлай вири лезги халкь!" лугьузва.

ДГТУ - республикадин дамах

ДГТУ-да 2014-йисан нетижайрай Вириоссиядин ва международный олимпиадайра, конкурсра гьалиб хьайибуруз наградаяр вахкуниз талукьарнавай мярекат кьиле фена.

ЦIинин йис Дагъустандин государстводин технический университет патал лишанлуди яз гьисабиз жеда. Къе ам Россиядин неинки лап хъсан вузрикай сад я. Ам республикадин инновационный ресурсни я, и вузди вичин вилик цIийи несилдин технологияр кардик кутаз гьазур тир, конкуренциядин хура акъвазиз жедай экономика арадал гъунин зурба везифани эцигзава. Вузди вичин къуватар йисалай-суз артухарзава. Студентар, аспирантар, преподавателар илимдин рекьяй цIийивилерихъ къекъуьнал желбзава.

ДГТУ-дин коллективдин шадвилин мярекатдик иштирак ийиз РД-дин Халкьдин Собранидин Председателдин Сад лагьай заместитель **Юрий ЛЕВИЦКИЙ**, РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель - РД-дин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министр **Раюдин ЮСУФОВ**, РД-дин Образованидин ва илимдин министр **Шагьабас ШАГЬОВ** атанвай.

ДГТУ-дин ректорди 2014-йис и вуз патал зурба агалкьунринди хьайиди, вузда кьиле тухузвай ахтармишунрин кьадар са шумуд сеферда артух хьайиди къейдна. Са тIимил вахтарилай ина цIийи 11 лаборатория ачухда. Къведай йисуз сирнавдай бассейн ишлемишиз вахкун пландик кутунва. Адан эцигунар "Сад тир Россия" политический партиядин Дагъустандин региональный отделенидин ва РФ-дин образованидинни илимдин министерстводин куьмекдалди кьиле тухузва.

Ректорди университетдивай РФ-дин жегьил экономистринни финансистрин Союзди тешкилнавай Вириоссиядин ва международный олимпиадайрани конкурсра къазанмишнавай цIийи агалкьунралди дамах ийиз жедайди къейдна. Наградайрик "ДГТУ-дин ректордин грантар", "Жегьил изобретатель", "Жегьил программист", "Лап хъсан монография" конкурсра къазанмишнавай наградаярни акат хъувунва.

- ДГТУ - им къвердавай вилик физвай вуз я, - лагьана Ю.Левицкийди. Им чи дамах тир вуз я. Университетди мадни чIехи нетижаяр къазанмишун патал чалишмишвилер авуни чун гьейранарзава. РД-дин Халкьдин Собранидин депутат, "Сад тир Россия" партиядин активный член тир ДГТУ-дин ректор Т.Исмаилован ролни, са шакни алачиз, чIехиди я. Ада вузда лап чIехи дегишвилер кьиле тухуз хейлин йисар я.

Гъалиб хьайибур тебрик авуналди Ш.Шагьова абурув наградаяр вахкана, ДГТУ-дин ректор "Гранд Голд Архимедес" ордендиз лайихлу хьана.

Р.Юсуфова чпин къуватар цIийи экономика арадал гъунин карда ишлемишиз кIанзавайбуруз экономикадин министерстводиз атун теклифна:

- Чаз бажарагъ авай, цIийи девирдин истемишунар фикирда кьазвай идара ийидай къуллугъчияр герек я, - лагьана ада - Чун вири кандидатурайриз дуьзгуьндаказ килигиз гьазур я.

ДГТУ-дин ректор **Тагьир ИСМАИЛОВА** вуздин къенепатан конкурсра гъалиб хьайибуруз тIвар кхьенвай сятер багъишна.

Багъманчивилин йис

24-декабрдиз РД-дин Халкьдин Собранидин Председателдин заместитель Сайгидагьмед Агьмедован ва РД-дин Гьукуматдин вице-премьер Шарип Шарипован регьбервилик кваз Дагъустанда Багъманчивилин йис кьиле тухуниз талукь тешкиллувилин комитетдин заседание хьана.

2015-йис республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова багъманчивилин йис яз малумарнавайди рикIел хкуналди, С.Агьмедова, кьилди къачуртIа, къейдна: "Багъманчивал Дагъустандин хуьруьн майишатдин, санлай экономикадин кар алай хел я. Дагъустандихъ багъманчивал вилик тухун патал гьавадин къулай шартIар ава. Кьиблепатан ва дагълух районра са акьван еке харжияр акъат тавуна, емишрин кьакьан бегьерар къачуз жеда. И хиле дагълух ва дагъларин ценерив гвай районрин агьалийрин яшайишдин къайдадиз хейлин дережада таъсирзава. Багъманчивал а районрин агьалийрин къазанжийрин кьилин чешмейрикай сад я".

Вичин нубатдай яз Ш.Шарипова лагьана: "Чна серенжемрин гегьенш план туькIуьрнава. Виридалайни кар алайди багълар кутун патал къелемлухрин майишатар вилик тухунин серенжемар кьабулун я".

РикIел хкин, алай вахтунда республикада къелемчивилин анжах пуд майишат кардик ква. Буйнакск шегьердин ДСОСПК, "Гергебильский" СПК, Сулейман-Стальский райондин "Гьуьруьр-Пери" КФХ.

"Чина 53,2 гектардин майданра интенсивный жуьредин багълар кутунва. Анжах 10 район и жуьредин багъманчивал вилик тухунив эгечIнава. И хел вилик тухунин карда чаз куь кьецI гузва. Россиядин амай регионра саки 50 процентдин багълар интенсивный жуьрединбур я. Гьайиф хьи, чи республикада ахьтин багълар кутун патал къелемар битмишарунин кIвалах гьелелиг къайдадик кутунвач. Хуьруьн майишатдин продукция гьасилзавайбуру къелемар маса регионрин майишатрай маса къачузва", - къейдна Шарип Шарипова.

"Багъманчивал вилик тухунин барадай чи гьерекатар гьар гьафтеда ахтармишун лазим я, - давамарна вице-премьерди. Идахъ галаз сад хьиз, гьасилнавай продукция гьялуниз талукь месэлани веревирд авун герек я. Федеральный центрадин чи гуьруьшдиз важиблу кам къачунва, Дагъустандин Кьилин тIалабуналди са бязи сергьятвилер алуднава: эгер виликрай багълар кутун ва абурухъ гелкъуьн патал акъатзавай харжийрин са кьадар пай арадал хкидайвал, субсидияр къачун патал 3 гектардин багълар аваз хьун герек къвезвайтIа, къе са гектардин чил гваз хьунни бес жезва. Багъ кутун патал акъатзавай харжияр федеральный бюджетдай арадал хкун патал чара ийизвай такьатри саки 30 процент тешкилзава".

РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министр Баттал Батталова къелемрикай кьитвал авайдал фикир желбна: "Къелемар чIехи авун ва бегьердал къведай дережадив агакьарун патал саки 7,8 йис вахт герек къвезва. Республикада авай къелемар абурун патахъай игьтияжар таъминарун патал бес жезвач". Б.Батталова, вахт гьиляй ахъай тавуна, къелемар Россиядин Федерациядин маса субъектрай ва Мукьвал тир къецепатан уьлквейрай маса къачун теклифна, интенсивный багълар кутуналди, емишрин чIехи бегьерар кIватI хъийиз жедайди къейдна.

РД-дин Минсельхозпродин набататчивилинни чилиз талукь алакъайрин управленидин начальник Агьмед Расулова малумарайвал,, 2014-йисуз РД вилик тухунин кар алай проект - "Нетижалу агропромышленный комплекс" проект кьилиз акъудунин сергьятра аваз 1208,4 гектардин багълар, гьа гьисабдай 53 гектарда интенсивный багълар кутуна.

2011-2016-йисара багъманчивал вилик тухунин барадай тестикьарнавай программадал асаслу яз, 2015-йисуз 1600 гектардин майданда багълар кутун фикирдиз къачуна. Эхиримжи кьве йисуз министерстводи багълар кутуниз ва абурухъ гелкъуьниз акъатзавай харжийрин са кьадар пай арадал хкун патал субсидияр чара авунин къайдадик дегишвилер кутунин барадай тайин тир кIвалах тухузва. Субсидияр чара авунин ставкаяр тIебиатдинни гьавадин зонаяр фикирда кьуналди тестикьарда", - малумарна А.Расулова. Идалайни гьейри, багълар кутун патал субсидияр чара авунин Къайдадик дегишвилер кухтунва. Идал асаслу яз хсуси куьмекчи майишатар кьиле тухузвай гражданризни субсидияр чара ийида.

Махсус къарар

23-декабрдиз Россиядин министррин кабинетдин кьил Дмитрий Медведева "Дагъустан Республика йигиндаказ вилик тухунин рекьяй сифте нубатдин серенжемрин гьакъиндай" РФ-дин Гьукуматдин къарардал къул чIугуна, хабар гана РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управленидай.

Къарар кьабулнавайдан патахъай РФ-дин Премьер-министрди Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатиповаз телефондай рахадай чIавуз хабар гана. Къарар РФ-дин Президент Владимир Путинан тапшуругъдалди гьазурнавайди къейдна.

Республика патал важиблу и хабардиз баян гайи Рамазан Абдулатипова малумарайвал, Россиядин Гьукуматди кьилди-кьилдин регионриз талукь яз ихьтин дережадин ва метлебдин документар лап кьериз-цIаруз кьабулзавайди я. Ида уьлкведин руководство Дагъустандив кьетIендаказ эгечIзавайдан гьакъиндай шагьидвалзава.

Эхиримжи кьве йисуз республика яшайишдинни экономикадин жигьетдай вилик финин еришар хъсанбур яз хьуни къугъвай ролни гъвечIиди туш: и девирда Дагъустанди хейлин рекьерай аквадай хьтин агалкьунар къазанмишна. Экономика вилик тухунин еришрал, промышленностдин производство хкаж хьунин еришрал гьалтайла, республика РФ-да сад лагьай чкадал, налогар кIватIунин еришрал гьалтайла кьуд лагьай чкадал акъатнава.

Вичин нубатдай яз Рамазан Абдулатипова Дагъустандиз фикир ва куьмек гунай Дмитрий Медведеваз сагърай лагьана. Республикадин руководитель инанмиш тирвал, кардив и тегьерда эгечIзавай чIавуз яргъал вегьенвай хейлин месэлаяр гьялдай мумкинвал жеда, ида Дагъустан Россиядин Федерациядин субъектрин арада кIвенкIвечи дережайриз акъатуниз куьмекда.

РикIел хкун лазим я хьи, ихьтин документ туькIуьрунин патахъай теклиф республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова гайиди я. Ада са шумудра къейд авурвал, муракаб гзаф месэлаяр вилик акъвазнавай чIавуз Дагъустан дурумлудаказ вилик тухун патал экономикада еридин жигьетдай дегишвилер кьиле тухун, йигинарунин ва цIийи хъувунин жигьетдай 2013-йисуз кьабулай рекье аваз фин давамарун истемишзава.

"Дагъустан Республика йигин еришралди вилик тухун таъминарунин рекьяй сифте нубатдин серенжемрин гьакъиндай" РФ-дин Гьукуматдин къарарда РФ-дин государствадин программайрин, федеральный ва ведомствойрин тайин мурадрихъ элкъуьрнавай программайрин сергьятра аваз са жерге серенжемар кьабулун - кьилдин хилер: здравоохранение, образование, туризм йигин еришралди вилик тухун къалурнай. Къарарда агропромышленный комплексдиз куьмек гун ва 2015-2016-йисара хуьруьн майишатда маса уьлквейрай гъизвай продуктар жуванбуралди эвез авун ашкъиламишун ва Дагъустан вилик тухун патал гзаф важиблу тир хейлин маса месэлаяр гьялун къалурнава.

Дербент - 2000

Къадим асиррин сиягьатчийрин вилерай

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Вири дуьньядин сиягьатчийриз, алимриз, тарихчийриз малум "Ипекдин рехъ" кардик акатдалдини Дербентдихъ галаз дуствилин, амадагвилин, алишвериш-дин алакъаяр хуьзвай вилаятар ва гьакI кьилдин сеняткарарни, савдагарарни гзаф тир. Гьа са вахтунда Дербент хьтин шегьер кьун, адан агьалияр, дагъвияр муьтIуьгъардай фикир аваз атай ягъиярни, чапхунчиярни тIимил хьанач. Вужар атанатIани, къени фикирар гвайбур дербентвийри хушвилелди кьабулна, чапхунчийриз рикIелай тефидай ягъунар кьуна. Гьавиляй къенин несилрив къадим шегьер вичин тарихдин, архитектурадин метлеб авай зурба имаратарни галаз агакьна.

Дагъларин уьлкведа гьуьлуьн къерехда ва дагъларин ценерив экIя хьанвай, Ракьун Варар квай ажайиб шегьердикай малуматар агакьай бязи инсанар, тарихчияр ам акунин тамарзлувили сиягьатризни акъудна. Абурун кьадар цIудралди хьана: Кефердихъай, РагъэкъечIдай РагъакIидай патарихъай…

1253-йисуз Франциядин пачагь (король) IX лагьай Людовика Гильом де Рубрук монголрин хан Мангудин патав рекье туна. Ам аниз Крымдин, Сарайдин чилерилай, Волгадин дуьзенрилай, Къазахстандай яна фена. Элкъвена хкведайла, ам Дербентдиз акъатна. Им 1254-йисан ноябрь тир. Рубрука вичиз акур тIарам шегьердикай пара итижлу кхьинар туна. Ада лезгийрикай, аланрикай ва абурун яракьрикай суьгьбетзава.

"Гьуьлуьнни дагъларин арада Лезги тIвар алай миллетдин агьалияр яшамиш жезва. Абур садазни муьтIуьгъ тежедай уьтквем инсанар я. И кар фикирда кьуна, Алан дагъдин патарив яшамиш жезвай татарри чун Ракьун Варарай акъудун патал къад кас аскерар гана. И карди зун пара шад авуна, гьикI лагьайтIа за абур яракьлу жеда лагьана умуднавай. Авайвал лагьайтIа, заз абурун яракьар гьихьтинбур ятIа чиризни кIанзавай. Ахпа акурвал, къад касдикай анжах кьведал кьеркьер (ракьун партал) алай. За абур квез гьинай атайди я лагьана хабар кьуна. Абуру жаваб гана хьи, кьеркьер аланривай маса къачунвайбур я, аланар чатун хъсан устIарар я. Са йикъалай чун Александр Македонскийди (им шак алай месэла я, Н.И.) эцигай Ракьун Варарив агакьна. И шегьердин РагъэкъечIдай патан кьил гьуьлуьн къерехдал ала, гьуьлуьнни дагъларин арада са артух екеди тушир дугун ава ва гьа и дуьзендал са патахъайни рехъ авачир дагъларин кукIушдив агакьдалди шегьер экIя хьанва. Агъадихъни гьуьл гала. Шегьердиз гьахьдай рехъни сад я - юкьни юкьвал алай Ракьун Варар. Шегьердал алайдини гьа ихьтин тIвар я. Дагъдин кукIушдал зурба ва мягькем къеле ала. Шегьер вири еке ва янавай къвенерикай хкажнавай, минараяр алай цларин юкьва ава. Гьа икI ятIани, татарри минарайрин кукIушар, душмандиз гуьлле гудай тIеквер чукIурнава. Са вахтара и шегьердин къваларив гвай чилер халис женнетдин маканрай кьазвайди тир".

Дагъустандиз, Дербентдиз акъатай яд уьлквейрин векилрихъ гьардахъ вичин кьисмет авай. Мисал яз, къачун чна немсерин дворянин Иоанн Шильтбергер. Ам 1402-йисуз Тимуран аскерри есирда кьуна. Ада вичиз акур-такурдакай кхьинар ийизвай. 1405-йисуз Тимур рагьметдиз фена. Есирдай азад авур Иоанн Дагъларин уьлкведай яна ватандиз хъфена. Ада Лезгистандин чилел акур чкайрикай, инсанрикай рикIел хкунар кхьена.

Гьа и макъамда санай масаниз фидай гьуьлерин рекьер ачух хьанвайтIани, елкенар алай гимияр кардик кутунвайтIани, Европадин уьлквейриз РагъэкъечIдай патан вилаятриз чилелай фидай рекьер гьамиша герек къвезвай. Гьабурни Дагъустандихъ галаз алакъалу жезвай. Европадин гьукумдарри алишвериш-дин алакъаяр тайинарун, мягькемарун патал чпин итимар Персиядиз ва маса государствойриз рекье твазвай. Гьа ихьтинбурукай сад Персияда хьайи Венециядин сад лагьай посол, дворянин, дипломат Барбаро Иосиф я. Ам 1471-1479-йисара ана яшамиш хьана. Персиядай хкведайла ада Дербентдал кьил чIугуна ва анай яна ам Москвадиз кьван хъфена. Ада Дагъустандикай, Дербент шегьердикай, вичин сиягьатрикай гегьенш материалар туна.

Чи гуьзел ва такабур маканри гьейранар авур ксарик Англиядин агьали, сиягьатчи Антоний Джекинсонни, Московияда шведрин посол хьайи Крузе Филиппни акатзава. 1556-йисуз Европадай Китайдиз физвай рехъ ахтармишун патал ам Россиядай яна Юкьван Азиядиз фена. И карда адаз Урусатдин гьукуматдини куьмек гана. Джекинсон, герек шейэрни вугана, Астрахандиз рекье туна. 1561-йисан 3-августдиз Каспий гьуьлелай гимидаваз ам Дербентдив агакьна. Ина инглис 12-августдалди амукьна, ахпа ам Шемахидиз фена. Вичин гьахъ-гьисабдин кхьинра Джекинсона кьиляй-кьилиз, куьлуьшуьлуьни кваз Дербент шегьердин карта чIугунай.

Крузе Филиппа Персиядани посолвал авуна. 1636-1638-йисара ам Кавказда яшамиш хьана. Астрахандай экъечIай ам Таркидиз, Дербентдиз ва Шемахидиз фенай. Гьайиф хьи, ада кIватIай кьван вири материалар чапдиз акъуднавач.

Афанасий Никитинан девирда яшамиш хьайи Венециядин дипломат Амброзио Контаринидиз 1473-1477-йисара, Узун-Гьасан шагь тирла, Персияда посолдин везифаяр кьилиз акъудна. Вичин ватандиз хъфидайла ада кьулухъ Тифлис, Шемахи, Дербент, Астрахань ва маса шегьерар, вилаятар туна. Дербентдиз, адан агьалийриз, тIебии девлетриз, адетриз, умудриз талукь яз итижлу кхьинарна.

"...Лап рикIивай ва гьахълувилелди лугьун лазим я хьи, а чкайрин инсанар заз лап къенибур, регьимлубур хьиз акуна: гьикьван вахт чун ана хьанатIани, абуру чаз са зиянни ганач, чун бейкефарнач. Мадни къейд ийиз кIанзава хьи, хъуьтIуьн вахтунда абуру чпин гимияр къерехдиз акъудзава, гьикI лагьайтIа, и макъамда гьуьлелай фидай мумкинвал жезвач. Абурун гимияр халис балугъриз ухшарбур я, абурал гьахьтин тIварни ала. Тахтаяр, кIарасар сад-садак кIарасдин михералди кукIурзава, винел патаз къир язава, луьтквеяр пара мягькембур жезва. Гимийрал кьве елкен ва еке са дестек ала. Адаз руль лагьайтIани жеда. Дербентвийри урусрихъ ва татаррихъ галаз датIана алишвериш ийизва.

Заз акур маса аламатрикай сад ам я хьи, Каспий гьуьляй чкадин инсанри са балугъ кьазва, икьван гагьда заз такур хьтин. Адан кьил, кIвачер, тум гьа кицIинбуруз ухшар я. Са балугъ мадни ава: яцIу, цIалцIам, кьил саки аквазвачирди. Адакай ягълу хкудзава ва ам экв гун патал ишлемишзава. Агьалийри гьакIни къизилдин балугъарни (осетр, белуга) кьазва. Ина гзаф сурар ава. Дербент шегьер Каспий гьуьлуьн лап къерехдал экIя хьанва. Ам элкъуьрна кьакьан ва яцIу цлари кьунва. Ина гзаф агьалияр яшамиш жезва. Къеледив агакьдалди кIвалер ава. Гьуьлуьн лап къерехдив гвай хейлин кIвалер, дараматар чкIанва..."

Ян Стрейс Голландиядин моряк тир. 1647-1651-йисара ада гзаф кьадарда сиягьатар авуна. 1668-йисуз ада Московиядин государствода къуллугъзавай. И вахтунда Волга вацIалай фидай гимийра къуллугъдай морякар жагъурзавай. Ян Стрейсни гьа и гимийрикай садаз моряквиле кьабулна. Астрахандай экъечIай гими гьуьлелай Таркидиз атана. Ина гимидин команда Къайтагъдин уцмийди есирда кьуна ва морякар лукIвилиз маса гана. Дербент шегьерда лукIвал авуна. Ахпа инай Стрейс Шемахидиз акъатна. 1673-йисуз лукIвиликай азад хьайи моряк Амстердамдиз хъфена. Ада РагъэкъечIдай патара ва Дагъустанда вичин кьилел атай кьван крарикай, дуьшуьшрикай рикIел хкунар кхьена. Стрейса вири куьлуь-шуьлуьярни кваз Каспий гьуьлуьн, Дербент шегьердин ва Дагъустандин хейлин хуьрерин акунар кхьена.

Дагъустандикай ва Дербент шегьердикай къиметлу малуматар немсерин алим Адам Олеарийди туна. Ада Московиядин государствадиз, Персиядин пачагьлугъдиз сиягьатар авунай. 35 йисавай Адам Германиядай Швециядиз куьч хьана. Ина адаз герцог III лагьай Фридрихан пачагьдин кIвале кIвалах гана. Гуьгъуьнлай ам герцог Фридрих Гольштинскийдин патай векил яз Московиядин ва Персиядин посольствойра къуллугъдал хьана.

1636-1639-йисара гьа и посольствадин векилар Персиядиз фенай. Сиягьатдай хтайла Олеарийди "Московиядиз ва Московиядай Персиядиз сиягьат авун ва анай элкъвена хтун" ктаб кхьенай. Ана чи маканриз талукь гзаф цIарар ава: "Самур вацIалай элячIна, чун мад къадим шегьер Дербентдиз хтана". Ктабда Дербент шегьердин шикилни ганва. Пешекарри лугьузвайвал, ам неинки Дербент шегьердин ва гьакI Дагъустандин маса чкайрин акунрикай чIугунвай сифтегьан шикилрикай сад я.

Шикилда къадим Дербент кьуд чкадал пайнава: 1. Винел минарет хкаж хьанвай ва элкъвена патарив кIвалер, дараматар гвай цитадель. 2. Цитаделдив кьван агакьнавай шегьерэгьлийрин кIвалер. РагъэкъечIдай патай ам кьакьан цла агалнава. Карвансарани, Жуьмя-мискIинни хъсандиз аквазва. 3. Шегьердин цIийиз эцигзавай пай. Амни РагъэкъечIдай патахъай цлалди кIевнава. 4. Шегьердин бегьемвилелди, тамамвилелди эциг тавунвай ва кIарасдин цлалди кIевнавай пай. И паюнин юкьва минарани ава.

Адам Олеарийди мадни кхьизва: "14-апрелдиз чун Дербентдай экъечIна. Османан мулкара чна къуьрерал гъуьрч авуна. Абур ина гзаф ава. Нянихъ чун Бойнакь тIвар алай чкадив агакьна. 16-апрелдиз Бойнакьдин патав гвай Тарки шегьердиз акъатна. Ам дагъда кьакьан чкадал экIя хьанва..."

Олеарийди Каспий гьуьлуьн акунар чIугун патални еке алахъунар авуна. Картадик дегишвилерни кухтуна. Ада вичин ктабда Дагъустандин мулкара авай гьайванрикай, къушарикай, тIебиатдикай, чкадин сеняткарвилерикай, халкьарикай ва общественный уьмуьрдикайни итижлу делилар ганва.

Адам Олеарийдилай гуьгъуьниз Дагъустандиз къецепатан уьлквейрай мадни хейлин сиягьатчияр, ахтармишунардайбур, миссионерар атана. 1670-йисуз Дагъларин уьлкве Испаниядин католикрин кешиш дон Педродиз акуна. Ада Астрахандилай Дербентдив агакьдалди гьуьлуьн рекьикай ва къерехрив гвай чкайрикай кхьена. Адалай гуьгъуьниз Дагъустандикай, адан халкьарикай, шегьеррикай француз Жан Шарль де Беса, Голландиядин художник Брейн Корнелия, итальянви Главине Касаверио-ди, ингилис Бурдуф Томаса, туьркверин сиягьатчи Эвлия Челебиди кхьинар, шикилар туна.

Чи дамах тир къадим шегьердин юбилейдин вилик адакай алатай асиррин сиягьатчийри, тарихчийри, алимри тунвай кьван кхьинар, шикилар, картаяр вири са ктабдин жилдерик кутунайтIа, гьикьван хъсан тир. Им шегьерэгьлийриз ва юбилейдин суваррик иштиракдайбуруз вижевай савкьат жедай.

Аяндаррин лугьунар

ЦIегьре низ вуч гуда?

Хийир ЭМИРОВ

Лугьудайвал, акваз-такваз БалкIандин йисни акъатна, тарихдиз фена. Адак умудар кутурбур гзаф хьана, кьилиз акъатай мурадарни, гьиле кьуна, бегьемарай крарни тIимил акунач чаз. Гьа са вахтунда БалкIандин кIурари ягъайбур, адалай аватайбур, лазим чкадив агакь тавурбурни тIимил хьанач. Виликамаз жедай крарикай аяндар ксари гайи хейлин хабарарни уьлквейрин, государствойрин, халкьарин кьилел атана. Инкъилабар, дявеяр, тIебиатдин мусибатар, экономикадин кризисар, сирлу ва дарман авачир азарар... Абур себеб яз Украинада, Сирияда, Афгъанистанда, Палестинада, Пакистанда, Африкадин хейлин уьлквейра... агъзурралди инсанар дуьньядилай фена.

Алукьнавай йис гьихьтинди жеда? ЦIегьре низ вуч гуда? Дуьньядин къизгъинвал, къалмакъалар авай пипIера секинвал гьатдатIа? Экономика пайгардик акат хъийидатIа?

И жуьредин суалар чIехи дережадин гьукумдаррини, фялейрини, девлетлуйри, кесибрини, яратмишзавай ксари, лежберрини гузва. И барадай аяндарарни, астрологарни, экстрасенсарни, кихлигдайбурни, шаманарни, писателарни кьулухъ акъвазнавач. Абуру ЦIегьрен йисан гьакъиндай чпин фикирар, жедай крар, кьилел къведай дуьшуьшар жуьреба-жуьре изданийра, Интернет-сайтра раижнава.

Гьа икI, чи гьаятдал ЦIегьрен, 2015-йис атанва.

РикIел хкиз кIанзава, алатай йисара аяндарри 2013-2025 - йисарин девир Россия патал пара хъсанди, бегьерлуди, баркаллуди, политикадин саки вири месэлаяр гьялдайди жеда лагьанай. Гуманитарный, илимдин, экономикадин жигьетдай Россияди 2025-йисалай гатIунна виликди камар къачуда.

Дугъриданни, виликамаз лагьай крар кьилелни къвезва. 2013-йисуз Россияди Сочидин Олимпиадада зурба гъалибвал къазанмишна. Адалай гуьгъуьниз Крымдин халкьар Россиядик экечI хъувуна. Уьлкведи дуьньядин майданда вичин къудратлувал артухарна.

Бязи аяндарри и девирдиз "Къизилдин" асир лугьузва, вучиз лагьайтIа, и вахтунда чи халкьари умудар кутунвай хейлин крар кьилиз акъатдалда. ЦIегьрен йисуз Славянрин союз арадал къведалда. Чи уьлкве Украинадихъ, Белоруссиядихъ галаз сад жедалда. Адак гьакI Молдавия, Румынияни экечIдалда. Славянрин уьлквейрин арада дуствилин мягькем алакъаяр жеда. И жигьетдай чи тереф Венгрияди, Болгарияди, Румынияди, Грецияди хуьдалда. Хашпара диндини вичин таъсир артухардалда. Пресвятой Троицадин пайдахдик кваз цIийи хъувунвай Россия социализмдин къурулуш туькIуьрунив эгечIдалда. Россияди алай вахтунда дуьньядин политика арадал гьизвай иштиракчийрин патай садани гуьзлемиш тийизвай кIанивал ва вафалувал къазанмишдалда.

Лугьузвайвал, государствойдин къурулушда, илимда, динда ва производствода еке дегишвилер кьиле фидалда. Идеологиядин жигьетдай кар алайбуруз цIийи ерияр, кьилди къачуртIа, руьгьдихъ, милливилихъ, марифатдихъ галаз алакъалу ерияр элкъведа. Кеферпатан Урусат кIвачел ахкьалтда, Азиядин са бязи халкьарини хашпара дин кьабулда.

"Къизилдин" асир илимда, медицинада, образованида, техникада кьиле фидай зурба агалкьунрихъ, цIийивилерихъ галаз алакъалу жедалда. Литературани йигин еришралди вилик фида. Классикрин эсерриз барабар литературадин хейлин шейэр майдандиз акъатдалда.

2015-йисуз чи уьлкведи цIийи кьилелай магьсулдарвал вилик тухуниз артух фикир гуда. Чи лежберри, фялейри импортдин шейэриз, продуктриз "ваъ" лугьуда. Россияди вич недай-хъвадай шейэралди таъминарда. Медицинада къазанмишдай агалкьунар себеб яз инсанрин сагъламвал хкаж жеда, агьалияр яшамиш хьунин юкьван дережадин вахт артух жеда. Гзаф кьадарда инсанар хуьрериз хъфида. Анра кIвалахдай чкаярни гзаф жеда. Инсанрик секинвал, пакадин йикъахъ инанмишвал акатда.

Ихьтин дегишвилерихъ галаз сад хьиз, гьукумдин къурулушар США-дихъ ва РагъакIидай патан Европадин уьлквейрихъ галаз алакъа хуьзвай "вад лагьай колоннадин" дестейрикай, организацийрикай азад авунин гьерекатдив эгечIда. Имни чи уьлкведа идара авунин цIийи ва кьетIен къайда - Россиядин милли къайда кардик кутунихъ галаз алакъалу жеда. Гьа са вахтунда "рагъакIидай патан демократияни" ревизия ийида. Политикадин къурулуш ада теклифзавай кIалубривай яргъаз къакъатда. Дуьньядин къазанжияр аваз кIвалахзавай гьам гъвечIи ва гьам чIехи компанияр Россияда чпин кар ачухиз алахъда. Россиядин демократар ва либераларни чеб патал лап муракаб месэла гьялуниз мажбур жеда: экономикадин жигьетдай зайиф хьанвай уьлквейриз катдани, тахьайтIа, девлетлу ва тух Россияда акъваздани?

Гъилевай йисуз олигархрин чIехи компанияр саки тадач ва тIебиатдин девлетар государстводин гуьзчивилик акат хъийида. 1991-йисалай олигархриз ва абурун политический амадагриз талукь яз кIватIнавай вири жуьредин компроматдикай менфят къачуда.

Россиядихъ, виликдай СССР-дик кваз хьайи республикаярни галаз санал, пайгардик квай экономика жеда, амма ам, лап къиметлу металлрин тум-кьил авачир запасар фикирда кьуна, цIийи кьилелай вичин валютный система арадал гъуниз мажбур жеда. Россиядилай гъейри къиметлу металлар Саудовский Аравияди, Египетдини кIватIда. Абурухъ къизилдин запасар гзаф ава.

Россияди гзаф уьлквейрихъ галаз вичин дуствилин, амадагвилин алакъаяр мягькемарда. Иллаки Китайдихъ галаз. Китайди, Россиядин куьмекдикай менфят къачуна, вичин экономикада аквадай хьтин цIийивилер твада.

Дуьньядин гьаларикай, уьлквейрикай, экономикадикай рахайтIа, аяндарри лугьузвайвал, США кьилдин са шумуд тешкилатдиз пай жедалда, Европадин союз чкIидалда. Америкадин долларни къуватдай аватдалда. Доллар квахьун ва Америкадал алай 100 триллион доллардин бурж РагъакIидай патан экономика михьиз барбатIдай, уьлквейрин къурулушар пайгардикай хкуддай зиянлу къуватдиз элкъведалда.

Мукьвал вахтара США-дин гъиляй дуьньядиз регьбервал гузвай кьенерар акъатда. Анаг кьуд патахъай къвезвай мигрантрив ацIуда.

Иракда дяве давам жеда ва ам граждан дяведиз элкъведа. Багъдаддиз гьахьдай кьушунри кьилди жез кIанзавай Курдистандал гьужумда. Суннитри къецепатан чапхунчийрихъ галаз женг чIугунин вири зегьметар чпел къачурвиляй. Иракдин шиитар суннитрихъ галаз меслят хьунал къведа.

Японияди нни Китайдин алакъаяр цуру жеда, абурун арада гьатта дяведин женгерни арадал атун мумкин я. Абурни РагъакIидай патан политикадин къурулушдин таъсирдикай хкечIда.

Арабрин мусурманрин союзди Японияди мукьва жедай гьерекатар ийида. Иранди Афгъанистанда кIватI жезвай ва Арабрин мусурманрин союздини куьмек гузвай экстремистрин дестейриз Россиядин, Индиядин ва Китайдин куьмек галаз дяве малумарда.

Аяндарри чи уьлкведа, къунши республикайра, къецепатан государствойра кьиле фидай маса вакъиайрикайни, тIебиатдин мусибатрикайни малуматар ганва, амма абур чна тикрардач. Тамашда, ЦIегьрен йис гьикI башламиш жедатIа, чи яшайиш гьикI хъсан ва Россиядин манат гьикI мягькем жедатIа.

Мубаракрай!

Куь пайни ква, азизбур!

Гьуьрметлу "Лезги газет" кIелзавайбур, адахъ галаз ара датIана алакъа хуьзвайбур! Куь гъилера ингье "ЛГ"-дин 10.646 - нумра ава! Им чун вирибур патал еке ва шад вакъиа я. Икьван нумраяр акъудун - им садкьве йикъан кар туш, саки 95 йисан девирда, сифтедай гьафтеда 3, гила 1 нумра акъудиз, къазанмишнавай агалкьун я. И лишанлу йикъак куь пайни ква, азизбур! Мубаракрай!

Адет тирвал, ЦIийи йис алукьайла, гьар са карханади, майишатди ва кьилдин ксарини алатайдан нетижаяр кьада, алукьнавай йисан планар туькIуьрда. Гьа икI, газетдин алатай девирдиз сейр хъийизва, гележегдин крарикай фикирзава, халкьдин гуьгьуьлар шадардай, кIелдайбурув гьакъикъи малуматар агакьардай рекьер жагъурзава. Газет ва ам кIелзавайбур гьамиша сих алакъада ава.

Корреспондент! Ам чи газетдин вилерни я, япарни. Мухбирар чи даяхар, кIелзавайбурни чи гьар йикъан куьмекчияр я. Са гафуналди, абур галачиз са газетни кардик жедач. Гьавиляй чи газетдини, вичин лап сифте нумрайрилай башламишна, шегьерринни хуьрерин мухбиррихъ галаз алакъа хуьзва. Абурун чарарай чи гьар йикъан уьмуьр аквазва. Гьар са чар чи къанажагъдин гуьзгуь я, лугьуз жеда. **Гьа икI абур сих алакъада аваз 95 йис** жезва.

Газетдин къуват корреспондентрин бажарагълувилелай, абурувай общественный уьмуьрда жезвай важиблу вакъиаяр кьатIуз алакьунилайни аслу я. Гьавиляй газетдин редакцияди вичин корреспондентриз къелем хци ийиз куьмек гузва, абурун хъсан макъалаяр газетдин чинра чапзава.

Редакциядин почта - им инсан, инсанрин гуьгьуьлар къалурзавай са жуьредин барометр, почтадин лап важиблу материалар патал темайрин девлетлу чешме я. Мухбиррилай гьикьван гзаф чарар атайтIа, гьакьван газет метлеблуди ва вичел гьар садан фикир желбдайди жеда. И кар чаз гьар йикъан кIвалахдани аквазва. Чи даяхрин куьмекдалди чун газетдин гьар са нумра гуьрчегариз, метлебдин жигьетдай хъсанариз, ам виридаз хуш жедайди ийиз чалишмиш жезва.

Печатдиз акъатнавай материалриз кIелзавайбуру къимет гун, абурун къени меслятар ва теклифар, критикадин къейдер журналистрин кIвалахда рехъ къалурзавай гзаф важиблу такьат я. Чи общественно-экономический уьмуьрда муракаб месэлаяр гзаф хьанвай алай вахтунда хабардар авунин роль зурбади я. Газетдин чинра зегьметчи инсандин рикIик гъалаба кутазвай вири крарин гьакъиндай хабар гун теклифзавайбур гьахълу я. Инсанриз кьиле физвай вакъиайрин гьакъиндай дегьлизрани кимерал ийизвай рахунрай ваъ, чпин печатдин чинрай чир хьун герек я. Чунни гьамиша и кардин терефдарар я ва чи авторрин руьгьдин игьтияжар таъминарун патал ара датIана чалишмиш жезва.

Гьайиф хьи, вучиз ятIани, эхиримжи вахтара редакциядин почта кьери жезва. Вилик йисара са вацра 4-5 виш чар къвезвайтIа, гила анжах 100-200 чар къвезва.

Газет вири халкьдинди, ам туькIуьрни халкьдин чararикай авун герек я. Гьавиляй чна чи даяхар тир мухбирриз, газет кIелзавай гьар садаз чахъ галаз сих алакъа хуьниз, саки гьар юкъуз фикирдиз гъиз тежер хьтин дегишвилер кьиле физвай алай девирда чкайрал физвай цIийивилерикай, рехъ гузвай татугайвилерикай кхьиниз эвер гузва. Гьа са вахтунда куь фикирарни лагь, теклифар це. Ша чна чи дидед чIалалди акъатзавай "**Лезги газет**" вирида санал гьазурин.

ЦIийи йис - им гьар са касди къачузвай цIийи къадим, рикIин мурад я. И юкъуз, адет яз, гьар сада багъри ксариз и шад сувар мубаракзава, чпихъ авай хъсан майилар къалурзава. Газетдин багърияр, мукьва ксар, ам кIелзавайбур адан даяхар тир мухбирар ва адан яратмишунрин кIвалахда активвилелди иштиракзавайбур я. "Лезги газетдин" редколлегияди чи газет кIелзавай, чахъ галаз алакъа хуьзвай вирибуруз алукьнавай ЦIийи йис - 95 йисан баркаллу рехъ фенвай юбилейдин йис рикIин сидкьидай тебриксава. Къуй 2015-йисуз уьлкведа, гьар са кIвале, хуьре ислягьвал, меслятвал ва хушбахтвал хьурай! Чун жуван дидед чIалал акъатзавай республикадин газет кхьенвай, ам кхьиник лайихлу пай кутунвай гьар са касдилай гзаф рази я.

Кьилди къачуртIа, чаз мукьвалмукьвал макъалаяр кхьизвай, важиблу месэлаяр къарагъарзавай ва къиметлу теклифар гузвай А.Гуьлмегьамедоваз, М.Шагьгьуьсейноваз, Къ.Акимоваз, Э.Аквердиеваз, И.Оружеваз, Гь.Гашароваз, И.Алипулатоваз, А.Эсетоваз, А.Исмаиловаз, А.Къардашоваз, А.Фатуллаеваз, Х.Хаметовадиз, П.Фатуллаевадиз, Ж.Исмаиловаз, Гь.Балатоваз, А.Мегьманаз, Ж.Мейлановадиз, И.Алистанвадиз, З.Къафлановаз, Миграгъ Салахъаз, Б.Меликоваз, А.Исмаиловаз, М.Алимоваз (**Махачкъала**), И.Гьуьсейноваз, Саиратаз, Гь.Уьзденоваз, М.Эрзихановаз (**Каспийск**), Р.Эминоваз, А.Рашидоваз, Н.Мирзоеваз, Лга Энвераз. Х.Мамедовадиз, Н.Самуроваз (Гьажиеваз) (**Ахцегь**), Н.Абдулмуталибоваз, М.Абдулмуталибовадиз, Р.Набиеваз, А.Камиловаз, Х.Кьасумоваз, С.Саидгьасановаз, В.Жамалдиноваз, М.Бабахановаз, Н.Шихнебиеваз, Э.Сайдумоваз, М.Базаевадиз, М.Агьмедпашаевадиз, И.Ражабоваз, М.Ризаеваз, Н.Юркъулиевадиз, З.Мегьамедоваз, Т.Мегьамедоваз, И.Гьажиеваз (**С.-Стальский район**), Р.Исаеваз, М.Гьасановаз, А.Гьажимурадоваз, А.Саидоваз, Ф.Вагьабоваз, Б.Шихмурадоваз, Т.Гьабибоваз, Ф.Гьажиеваз, Ф.Абасовадиз, Р.Мингьажудиновадиз, Р.Каитоваз, М.Исмаиловаз, В. Аллагькъулиеваз, Н.Насруллаеваз, А.Абдулгьалиловаз, Н.Алирзаеваз, Ф.Несрединоваз, (**Мегьарамдхуьруьн район**), С.Абдурашидоваз, К.Агьмедоваз, Г.Рамазановадиз, (**Рутул район**) Ш.Багьироваз, И.Жаватоваз, К.Ферзалиеваз, А.Эмирсултановаз, Ш.Шагьбалаеваз, Э.Гьажибеговаз, О.Мегьамедрагьимоваз, В.Къулиеваз, (**Докъузпара район**), Гь.Рамазановаз, С.Шагьпазоваз, А.Рамазановадиз, Ф.Мирзоеваз, С.Эфендиеваз, (**Кьурагь район**), А.Рамазановаз, Р.Велибеговаз, А.Ашурагьаеваз, (**Хив**), Э.Багъишеваз, Гъ.Ибрагьимовадиз, Н.Къарибоваз, Э.Загьирбеговадиз, А.Мирзебеговаз, Гь.Мегьамедшерифоваз, К.Мусаеваз, З.Къарахановаз, Гь.Гьуьсейноваз (**Дербент**), Гь.Къазиеваз, Кь.Фаталиеваз, Ш.Хидироваз, (**ЦIийи Къуруш**) ва гзаф масабуруз алукьнавай ЦIийи йис ва Россиядин Печатдин югъ мубарак авунихъ галаз сад хьиз, чухсагъул лугьуз кIанзава.

РЕДКОЛЛЕГИЯ

Райондин регьбердихъ галаз ЦIийи йисан суьгьбет

Мумкинвилер жагъурзава

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ,
Эдуард ГЬАЖИБЕГОВ

Докъузпара. Дагъустанда паклувилин ярж алай кьакьан Шалбуздагъ, Эренлар дагъларин этегрив РФ-дин кьиблепатан сергьятдал экIя хьанвай район. РД-дин муниципальный къуллугъдин лайихлу работник Керимхан АБАСОВАН регьбервилик квазэхиримжи 14 йисан девирда, четинвилериз таб гана, ам инанмиш камаралди вилик физва. Гьич тахьайтIа, гадарнавай кьуру чилел къулай ЦIийи Къара-куьре хуьр арадал гъана, Усугъчайдал ял ядай багъ, администрациядин, аялрин бахчадин, Мискискарин хуьре 504 чкадин школадин дараматар эцигна, вири хуьрер целди таъминарна, идараяр электричестводин куьмекдалди чимзава, цин къаналри 11 агъзур гектардилай артух дагълух майданар дигуник кутунва, зегьметчийри гьар йисуз 25-30 агъзур тонн келемар битмишарзава... Гьавиляй яшайишдинни экономикадин жигьетдай вилик финин нетижайрай дагълух районрин арада Докъузпара 2010 ва 2013-йисара 3-чкадиз лайихлу хьана.

▪ **Керимхан Саидагьмедович, акъатай 2014-йисаз квевай гьихьтин къимет гуз жеда?** – суалдилай башламишна чна суьгьбет.

- Кесиб бюджетдиз килигай, фикирдиз къачур пара крар чалай алакьна: райцентрада тарифлу садик, авачир хуьрера ФАП-ар эцигна, вири хуьрерин мектебар вижевайдаказ ремонтна... 2014-йис, Къурушдал РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипов атана, чи кIвалахдиз хъсан къимет гуналдини тафаватлу я. РикIик дарихвал кутазвай кар - эцигиз эгечIнавай объектар энгел хьана. Месела, "Текипиркент-Къалажух" къанал бегьемарун патал герек 35 миллион манат пул хьанач. Усугъчайдал эцигзавай 70 койка-чкадин ЦРБ-дин эцигунарни (адан къимет 250 млн манат) яргъалбуруз элкъвенва. Усугъчайдин юкьван чирвилерин мектебдин дарамат реконструкция ийиз алакьнач. Куьрелди, уьлкведа арадал атанвай экономикадинни финансрин кризисди чи кIвалахдизни пис таъсирнава. Ихьтин шартIара чкадин налогар кIватIунив рикIивай эгечIуникди сифте яз хсуси къазанжийри райбюджетдин 18 процент тешкилна. Разивилелди лугьун, цIийи 2015- йисан бюджетни гьа авай дережада (66 миллион манатдин дотацияр аваз) хуьз алакьнава. Девирдиз килигайла, районда яшайишдинни экономикадин гьалар пис туш, санлай 2014-йисан нетижайриз разивилин къимет гуз жеда.

▪ **Экономика вилик тухудай гьихьтин мумкинвилер аквазва?**

- КIвалахдай чкаяр яратмишун патал, месела, еке умудар чна ГЭС эцигуник (и кар патал чил тайинарнава, проектар туькIуьрнава), спонсорвилин куьмекдалди хуьруьн майишатдин суьрсет гьялдай са цех эцигуник кутунвай, амма хьанач. Агьвал квай спонсоррини, "дагълух районра бизнес зарарлу я" лугьуз, кьил кутазвач. Чи ватанэгьли Сулейман Керимовакай рахайтIа, халкьдиз садакьайрин тегьердин куьмекар ийизватIани (гьа кардайни сагърай!), райондин экономикадин месэлайрив эгечIзавач.

▪ **Чи шартIара мал-хеб хуьнилайни вацIарал ГЭС-ар эцигунилай менфятлу кар авач.**

- Эхь, чи дагълар мал-хеб хуьниз кутугайбур я. Бубайрилай атанвай и сеняткарвал артмишун патални гьукуматдин куьмек, талукь тир шартIар герек я. Пешекар яз, зи фикирдалди, эвелимжи нубатда якIуз, сариз, некIедиз дотацияр гана кIанда. Кьвед лагьайди, Советрин девирда хьиз, жемятдивай хуьруьн майишатдин суьрсет кьабулдай заготбазаяр арадал хкунин чарасузвал ава. РикIел алама, сезондин береда чи заготбазади жемятдивай йикъа 100-200 тонн як, гьакI сар, хамар кьабулдай. Малдарвилинни багьманчивилин суьрсет хуьдай холодильный установкайрин ва гьялдай гъвечIи карханайрин игьтияж ава. Ихьтин чарасуз шартIар тахьанмаз хуьруьн майишатдин суьрсетдин «импортозамещение» кьуру гафар яз амукьда.

▪ **Куьн келемар гьялдай кархана арадал гъунал алахънава лагьана ван хьана.**

▪ - Эхь. КIвалахдин технология регьят я ва багьа тарани герек къвезвач, цик квай келемар целлофандин кисейра твазва. Махсус проект, бизнес-план туькIуьрнава, лизингдай Италиядин тадаракарни къачунва (къимет 35 млн. манат). 50 касдиз кIвалахдай чка жедай, вацра 450 тонн келемар гьялдай къуват авай завод чна,Аллагьдин куьмекдалди, 2015-йисан зулуз кардик кутада.

▪ **Халкьдин яшайишдин къулайвал таъминарзавай кьилин месэлайрикай сад, гьелбетда, район газламишун я.**

- 2014-йисуз чара авур 15 миллион манатдихъ Усугъчайни ЦIийи Къара-куьре газламишна. Чна чалай алакьдай вири крар ийизва, месэла бес кьадарда финансламиш тавунихъ галаз алакъалу я. Ихьтин еришралди крар давам хьайитIа, Ахцегь ва Докъузпара районар газламишун патал 30-35 йис кIан жеда.

Жегьилрин къвердавай артух жезвай игьтияжар таъминарун, абур чи дагълух хуьрера хуьн патал хъсан рекьерни, цик квай чилерни, тIебии газни, гьилиз мажиб къведай зегьметдин чкаярни ва ял ядай, рикI аладардай шартIарни кIанзава. ИкI, Усухчайдал райондин бюджетдин такьатрихъ Культурадин дворец эцигна, РФ-дин халкьарин адетрин культурадин центр кардик кутуна. Къуруш ва Мискискарин хуьрера культурадин маканар цIийи хъувуна. ЦIийи Къаракуьреда "Шалбуздагъ" тIвар алай хореографиядин ансамбль, Авадандал ашукьрин музей ва КIвал кардик ква. Халкьдин машгьур манидар ва чIагьанчи Кукваз Ражабан тIварунихъ галай, "Манияр лугьузвай симер" фестивалар кьиле тухвана. Чи милли кьуьлердайбурун дестеди Дербентдин ва "Кьурагь дагъларин авазар" фестивалра, Ахцегьа "Шарвили" эпосдин суварик ва маса мярекатра активнидаказ иштиракна.

▪ **Докъузпарадин "брендар" тир Къурушдал альпинизм ва Шалбуздагъда Эренлар зиярат лазим дережада ишлемишун патал вуч ийизва?**

- Дагъустандин кьакьан кукIуш Базардуьзуь (4466 м), Европада виридалайни кьакьан хуьр Къуруш, дуьньядин альпинистрин вили кьунвай Ярудагъ, машгьур "Эренлар" зиярат чи райондин сергьятра хьунал чна дамахзава ва абуру чи хиве еке жавабдарвални твазва. Къурушдал, вад йис я, чна туризмдин экстремальный жуьрейрай "Ярудагъ" тIвар алаз международный фестивалар кьиле тухуз. РД-дин талукь министерствойрай чиновникарни къвез-хъфиз, туристарни альпинистар кьабулдай база эцигунин гьакъиндай хиве кьунар пара ава, гьелелиг крар аквазвач. Эренлар йиса 50 агъзур кьван зияратчияр къвезвай кьетIен зиярат я. Абуруз чпин руьгьдин игьтияжар таъминардай къулай шартIар яратмишнава: гьар йисуз машиндин рехъ туькIуьр хъийизва, Сулейман Керимован куьмекдалди экв тухванва, 50 касдин чка авай хъсан мугьманхана эцигнава, пак дагълара михьивал хуьнал гуьзчивалзава.

▪ **2014-йисуз спортдин рекьяй агалкьунар хьанани?**

- 2014-йисан ноябрдиз Италияда кьиле фейи какахьай жуьредин женгерай дуьньядин чемпионатда Артур Алискерова сад лагьай чка кьуна. Чувашиядин Чебоксары шегьерда азаддиз кьуршахар кьунай мастервилин турнирда М.Майсарова (84 кг.) РФ-дин спортдин мастервилин дережа къазанмишна.

▪ **ЧIехи Гъалибвилин 70 йисан юбилейдиз куьне гьихьтин гьазурвилер аквазва?**

- Гьакъикъатдани, им чIехи сувар я ва адаз лайихлу гьазурвилерни акуна кIанда. Кьилин фикир дяведа кечмиш хьайи ватанэгьлияр рикIел хкуниз, Ватандин ЧIехи дяведин ветеранрин (абур ругуд кас ама) хатур къачуниз гузва, абуруз алакьдай куьмекарзава. Месела, Керим бубадин кIвализ чна 40 агъзур манат харжна тIебии газ тухвана. Хуьрера обелискар гуьнгуьна хтунин, мектебра аялар ватанпересвилин руьгьдаллаз тербияламишунин месэлаяр хъсандиз гьиле кьунва.

▪ **Керимхан Саидагьмедович, кIвалахдин гьиляй ваз ял ядай вахт амукьзавани?**

- Ял ядай вахт ерли авач. Гьукуматдин къуллугъдикай азад береда хсуси майишатдал машгьул я. ГъвечIи чIавалай чилел, ахпа, совхоздин директор яз, хуьруьн майишатдин производствода кIвалахиз вердиш завай чилел кIвалах тавуна акъвазиз жедач. Салахъ-багьдихъ, гьайванрихъ гелкъуьни заз лезет, руьгьдин къуватар гуда. Гьавиляй заз, квез чидатIа, хизандин чIехи майишат ава – жуван гьилералди арадиз гьанвай 35 гектардин багъ, куьнуьяр, мал-хеб. Месела, за килограмм 10-15 манатдай (гьайиф хьи, хуьруьн майишатдин суьрсетдиз хъсан къимет авач) 800 ящик ичер маса гана. Хуьруьн чкада яшамиш жез, ийидай кIвалах авач лугьуз куьчейра къекъведай явакьанрин гъавурда зун сакIани акьадач.

Эхирдай заз, районэгьлийрихъ, вири лезги халкьдихъ элкъвена, лугьуз кIанзава хьи, и четин девирда чун анжах садвилин, садасадаз гьуьрметунин, зегьметкешвилин, дидед чIал ва милли культура хуьнин, бубайрин хъсан адетризни пак весийриз вафалувилин ерийри гужлу, агьваллу ийида. Къуй ЦIийи йисуз виридахъ чандин мягькем сагьвал, зегьметда хъсан агалкьунар хьурай, рикIевай къени мурадар кьилиз акъатрай!

ЦIийи тIварар - цIийи тебрикар

Алатнавай 2014-йисуз чпин баркаллу краралди, цIийи агалкьунралди, лайихлу наградаяр къачуналди чи халкьдин тIвар мадни адлу ийиз алакьай вири рухвайризни рушариз баркалла!

Аяз Бубадин мецелай чна абур тебрикзава. ТIварар жезмай кьван алфавитдин къайда хвена кхьизва.

Сергей МЕЛИКОВАЗ - СКФО-да РФ-дин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векилдиз:

Баркалла чи Векилдиз!
Гьуьндуьр вуч я шикилдин!
Къуй вилик фий Ватан чи,
Крар - барка, тешкилиз!

ДГТУ-дин студентринни алимрин коллективдиз - Крымда кьиле фейи инновацийрин (цIийивилерин) Международный форумдин гъалибчидиз:

Гаф авач куь гъейратдиз,
Гъалибчивал - адет тир.
Илимлувал мягькемдиз
Бинеда тур девлетдин.

Зарифа КЪУХМАЗОВАДИЗ - Дагъустандин халкьдин артисткадиз:

Дидединни бубадин
Давамариз ирс чIехи,
Хуьзва рикIе илгьамдин
Ялав алай гьисс чIехи!

Илман АЛИПУЛАТОВАЗ - "Дагъустан" ВГТРК-дин шеф-редактордиз, "Дагъустан Республикадин вилик лайихлувилерай" ордендин сагьибдиз:

Ви къиметрин гьахъвили
Мизан хуьзва паквилив.
ГьакI яхъ жуван рехъ, чи дуст,
Кутаз тахьуй шак вилик.

Къурбан АКИМОВАЗ - писателдиз, публицистдиз, алимдиз, "Лезгистан" энциклопедия кьвед лагьай сеферда чапдай ахкъуднавай:

Ви илимдин деринвал,
Маналувал, ширинвал
Дадмишзава несилри,
Гъиз анжах аферин вал!

КIвалахдин менфятлувилин нетижайрай приздин чкаяр къачунвай Каспийск шегьердин (1-чка), Сулейман-Стальский ва Кьурагь районрин (2 ва 3-чкаяр) агьалийриз ва регьберриз:

Хийирар куь кIвалахрин
Къуй элкъуьрай булахриз!
Кьадар тIимил тахьурай
Таъсибринни дамахрин!

Лидия АЙВАЗОВАДИЗ - Хъуьлуьдрин хуьруьн яшлубурун Советдин председателдиз, РФ-дин Президентдин Гьуьрметдин грамотадин сагьибдиз:

И гьуьрметлу сагьибдиз
Къимет ганва ажеб дуьз:
Алакьзава инсанрин
Хуьз лайихар, эдеб дуьз!

Мамед АБАСОВАЗ - РФ-дин Госдумадин депутатдиз:

Эцигунрин гьайбатди
Гьуьрмет гъанва нубатдин:
Хайи халкьдин къайгъуйрин
Шивцелла депутат чи!

▸ 6

Девирар. Инсанар. Кьисметар

Самур дере авадан авур хва

Казим КАЗИМОВ

Хайиди тир “Лезги газетдин” кьилин редактор Агъариза САИДОВА вичин нубатдин “Гафуна” (“ЛГ”, 2014-йисан 20-ноябрь № 47) алукьнавай 2015-йис чи халкьдин арадай акъатай са жерге баркаллу рухваяр дидедиз хьайи юбилейринди тирди раиж авунва. А тІварарин арада къейднавачтІани, абурун жергеда цІийи йисуз 95 йисан юбилей тамам жезвай Эседуллагь Межидович МАМЕДОВАНИ лайихлу чка кьазва.

И ЦІАРАРИН автор гьеле хуьруьн мектебда 7-классда кІелзавай йикъарилай “Уьмуьрдин дафтар” (“Дневник жизни”) кхьинал машгъул хьанай. Гьавиляй жуван уьмуьрдин рехъ сифте камарилай башламишна тайинаруниз себеб хьайи камаллу кас Эседуллагь Мамедован экуь къаматни адет хьанвай къайдада ваъ, гьа уьмуьрдин дафтардай гьакъикъи делилрин бинедаллаз ачухарда.

МАМЕДОВ Эседуллагь Межидовичан (1920-1996) ери-бине Докъузпара райондин Кучунрин хуьр я. Хайи халкьдин арада ам вичин къуллугъдин буржийриз вафалу, партиядинни советрин намуслу, камаллу руководитель хьиз машгьур хьана. Гьеле Дербентдин педучилищедин курсант яз, Э.Мамедовал ВЛКСМ-дин горкомдин гуьгъуьнлай Хив райкомдин секретарвилин везифаяр ихтибарнай. Жегьилрин башчиди Хив райондин комсомолрин организациядин секретарвиле, партиядин райкомдин секретарвиле, ахпа Докъузпарада райисполкомдин председателвиле, райкомдин 1-секретарвиле кІвалахна. 7 йисан девирда (им дуьньядиз тІвар акъатай Къурушрин ГЭС кардик акатай вахт тир) дагълух Докъузпара район республикада кІвенкІвечибурун жергеда хьана. Район Дагъустанда сифте яз тамамвилелди электрикламишунай адан жегьил сагьиб Советрин девирдин лап чІехи наградадиз Ленинан ордендиз лайихлу хьанай. “Лезгистан” энциклопедия.

1955-ЙИСАН зулухъ, Самур дереда багъларин хъипи либас алукІзавай йикъара Ахцегьрин райцентрадал алай Культурадин кІвалин дераматда райондин коммунистрин нубатдин партконференция эвер ганай. Конференциядин делегатриз ва иштиракчийриз концерт гун патал хуьрерайни гьевескаррин дестейриз теклифнавай. Абурун арада хайи хуьруьн кьве манидар рушни галаз зунни авай. Конференциядин мярекат куьтягь хьана, залда ацукьна, чахъ яб акалзавайбурун арада авай райкомдин цІийиз хкянавай секретарь вуж ятІа, чаз гьатта таниш тушир. Вирида лугьузвай хьи, ам Ахцегьрин къадим хуьруьз хурудал Ленинан орден алаз атанвай, 35 йисан яшда авай уьтквем хва Эседуллагь Мамедов я. Ада район вилик жергейриз акъуддайдал шак алач...

***“1955-ЙИСАН** 21-октябрь. Кесибдин рикІ хьиз ачух ва алахьай рагъ авай югъ я. Чи хуьруьз 16-октябрдиз райпартконференциядал райкомдин 1-секретарвиле хкянавай Эседуллагь Межидович Мамедов, райондин хуьруьн майишатдин управленидин начальник Султанов Халил, райкомдин инструктор Мугьур Мугьуров мугьман хьана. Кимел алай итимриз салам гана, хваш-беш авуна, ахпа абур мискІиндин (колхоздин складдин) ракІарихъ кимик ацукьнавай агъсакъалрин патав фена. Салам-калам, танишвал гана, хуьруьн, колхоздин гьалар хабар кьуна. Виридалайни гзаф рахаз кІандай Рустам дайиди башламишна: “Чан чІехиди, эгер вун чаз къе мугьман жедай чІал чидайтІа, за жуван женгерин бармак алукІдай вун шад гьалара кьабулун патал. Инжиклу жемир, чан чІехиди, рахун зак квай пис хесет я. Бубайри лугьуда: “ЦІийи саф хкунихъ жеда. Айаман, пака чун рикІелай тефейтІа. Ваз аквазва, им кесиб хуьр, адалайни кесиб колхоз я. Дяве куьтягь хьана цІуд йис алатнава, чаз са автомашин, са трактор хьайитІани чара жедач жал?!”*

Багьа мугьманди жаваб гана: “Рустам дайи, авай гаф чинал лугьун пис хесет туш. Я зун, цІийи саф хьиз, хкунихъни жедач. Куь вири дердияр фикирдиз къачун патал райкомдин инструктор юлдаш Мугьуров куь хуьре акъвазда. Санлай тахьайтІани, куь вири дердийриз чна чараяр аквада...” Ахпа Эседуллагь Межидович за кІвалахзавай избачдиз атана, и усал чкада за тешкилнавай крарилай вил аладарна, лагьана: “Гьакъикъатдани, Ашурбег Талибович гьахъ тир. И чешнелу культурадин са гъвечІи пипІекай клуб туькІуьрна кІанда... Анжах дараматдин месэла четин акъваззава...”

“УЬМУЬРДИН ДАФТАРДАЙ”

Сад-зур йис алатна, чкадин колхоздиз автомашинни чара авуна, тракторни, магьсулрикай техил хкуддай молотилкани. Хуьре Мегьамедан куьгьне кІвалерикай вахтуналди хуьруьн клубни туькІуьрна. Избачдин заведующий анин сагьибни закай хьана. Са акьван вахтар алатнач, зун хуьруьн Советдин исполкомдин секретарвиле тайинарна. ГьакІни хуьруьн жегьилрин регьберни хьайила, гила заз Эседуллагь Межидович районда кьиле физвай вири мярекатра акваз хьана. А мярекатар лагьайтІа, мадни гурлубур, район мадни аваданвилихъ виликди тухузвайбур тир. Саки гьар йисуз гьукуматдин вилик мажбурнамаяр ян тагана тамамарунай, аваданвал, агьалийрин агьваллувал хкажунай районди КПСС-дин ЦК-дин, СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин, Министррин Советдин, ВЦСПС-дин, ВЛКСМ-дин ЦК-дин, гьакІни ДАССР-дин Министррин Советдин гъиляй-гъилиз къведай Яру пайдахар къачузвай.

***“1959-ЙИСАН** 14-март. ГьалчІай гьава авай мекьи югъ. Колхоздин председатель Шагьбаназни заз райкомдин 1-секретарь Мамедова вичин патав эверна. Сятдин 11-даз, къаюкай хуьн патал зи кьилел алай еке бармакни гъиле кьуна, чун чІехидан кабинетдиз гьахьна. Ада чун хушдиз кьабулна, гьал-агьвал хабар кьуна. Яргъалди гагь заз, гагь хъицІикьдин бармакдиз килигзава. Эхирни ада, вичин ченедилай гъил чІугуна, лугьуда:*

Шагьбан, заз Казиман ченедал чІар акьалтнаваз аквазвач эхир...

- Эседуллагь Межидович, вири крар хъсан жеда. Инанмиш хьухь, чна вун са вахтундани подводитдач!

- Акван ман, хуьруьн гьаким хьунухьни трибунадихъай кІелзавай бейтерни и еке бармак сад туш гьа!..

“УЬМУЬРДИН ДАФТАРДАЙ”.

1958-ЙИСАН 24-февраль. Живедин пилтеяр гару къугъурзавай мекьи югъ. Усугъчайдилайни агьадихъай Самур дередай машинра аваз, гьатта кІвачи-кІвачини Ахцегьрин къадим хуьруьхъ ахмиш хьанвай инсанрин сел акур кас бажагьат тажуб тахьана амукьдай. Ахцегьрихъ элкъвена, ам женнет я лагьай Дагъустандин халкьдин шаир, СССР-дин Верховный Советдиз депутатвиле кандидат Хуьруьг Тагьир йикъан сятдин 2-даз агьалийри ял ядай бахчадин юкьвал кучукзавай. Райкомдин сад лагьай секретарди пашман мярекат Самур дередин вири махлукьат рази ва мягьтел жедай дережада тешкилнавай. Ам анал несилрин рикІел аламукьдай хьтин речни рахана.

Зун хуьруьн Советдин гьакимвилени хкянай. Гуьгъуьнлай райкомдин бюродални са бязи адан членар, зи жегьилвал акваз, шаклу тиртІани, Эседуллагь Межидовича, вичин кар кьетІ ийидай гаф лугьуналди, зун къуллугъдал тестикьарни авунай. Гила лагьайтІа, дагъдин зи хайи хуьр аваданламишунин халис женг башламиш хьана: хъуьтІуьн азгар йикъара яйлахра авай ЦІару фермадал 4 километр мензилдиз автомашиндин рехъ тухвана. Эхь, хайи хуьруьн жемятдин, агъсакъалрин куьмекни галаз. Хуьр сифте электрикламиш, ахпа радиоламишна. Фадлай халкьдин эрзиман мурад тир Культурадин кІвалин, бегьем са дворецдин, дарамат эцигиз башламишна. Маса къени крарикни кьил ва къуьн кутур кьакьан дагъдин чи хуьруьн Советдин тІвар вири районда, гьатта республикадани машгьур хьана.

***“1960-ЙИСАН** 15-март. Зи уьмуьрда кьетІен югъ. Зун партиядин жергейриз кьабулун патал райкомдин бюрода ава. 1-секретарь Э.Мамедов. - Бюродин членриз суалар авачтІа, рахаз кІанзавайбуруз буюр. Демиров Амрагь: -Ихьтин жегьилар чи жергейриз гьахьунни бахт тушни?..*

Сафаров Буба: - За ихьтин жегьил веледдал кьарувалзава...

Сафербегов Асланжи, райисполкомдин председатель, бюродин член:

- Къе чна партиядин жергейриз кьабулзавай юлдашдин кІвалахдин жавабдарвал жуван хивени авайвиляй ам чи жергейриз кьабулуналди, райкомдин бюроди дуьз, баркаллу кар ийизва...

Межидов Эседуллагь: - Мубаракрай, вуна мадни бегьерлудаказ кІвалахдайдак умуд кутазва...”

“УЬМУЬРДИН ДАФТАРДАЙ”

Эхь, Эседуллагь Межидович Мамедов заз уьмуьрдин хейлин уламра, жуьреба-жуьре шартІара акуна. Амма заз виридалайни еке таъсир авурди гьа 1960-йисан гатфариз ада райкомдин бюродин членар Исакьов Керим (прокурор) ва Сафаров Буба (милициядин начальник) гатфарихъ Мугъандин чуьлда чубанрин кумадик абурухъ галаз авур рафтарвал, тади гьалда гьазурай экІер-аш абуру дадмишун, сифте яз вагонра аваз хипер къишлахрай яйлахриз куьчар хъийидайла, ада, гъилер къакъажна, гьикІ лапагар вагонриз хъиягъиз, юрфарай гьекь авахьиз, чубанриз куьмекзавайтІа акун хьана.

КІвенкІвечийрин жергейра хьайи чи районда Эседуллагь Межидович Мамедова 1961-йисалди кІвалахна. Ахпа адакай КПСС-дин обкомдин издательстводин директор, са кьадар вахтунда ДГУ-дин майишатдин месэлайрай проректор хьана. И девирдани ада вичин везифаяр партияди истемишзавайвал, намуслудаказ гьакъисагъвилелди кьиле тухвана...

Советрин девирда пис кадрияр хьана лугьун дуьз туш. Жуван уьмуьрда заз Эседуллагь Мамедовахъ, Асланжи Сафербеговахъ. Ашурбег Ашурбеговахъ, Гуьлселем Гьамидовадихъ, Абдулгъафар Агьмедовахъ ва хейлин масабурухъ галазни кІвалахун кьисмет хьана. Абуру гьар сада зи уьмуьрда са гьихьтин ятІани нурлу, камаллу, Ватандиз, кІвалахдиз вафалу экуь гелер туна.

Эседуллагь Мамедов хьтин ксар вилик кутунайтІа, яни республикадин кьилиз атанайтІа, къе Дагъустандин акунар, гьалар масадбур жедай. Ихьтин хцин тІвар эбеди авун чи виридан буржи я.

ЦІийи тІварар - цІийи тебрикар

5 ◂

Нариман КЪАЗИМЕГЬАМЕДОВАЗ - РД-дин гражданвилин оборонадин, кьетІен гьаларин ва тІебиатдин завалар терг авунин рекьяй министрдиз, генералдиз:

Мад чІехи жез чинер ви,
Мягькем хьурай къуьнер ви!
Терг жез вири завалар,
Сагъ яз къуллугъ - кинер ви.

Низами ГЬАЛИМОВАЗ - суддин приставрин рекьяй Федеральный къуллугъдин Дагъустанда авай Управленидин руководителдиз - Дагъустандин Кьилин приставдиз:

Акъуд инсан буржарай,
Герек тушир гужарай...
Мягькемдиз яхъ къанундин
Ва гьахъунин важарар!

Саид САИДОВАЗ - РД-дин лайихлу духтурдиз, Сулейман-Стальский райондин ЦРБ-дин инфекционный отделенидин заведующийдиз:

Гьуьрмет чІехи Куьреда
Ваз ийизвай жуьреда,
Чидач аваз масадахъ, -
Ви нур къвезва живедай!

Сегьерханум ОСМАНОВАДИЗ -Герейханован хуьруьн 1-нумрадин юкьван школадин дидед чІалан муаллимдиз, РФ-дин Президентдин Грантдин сагьибдиз:

Хайи чІалан верцІивал
Агакьариз несилрив,
Хуьх на руьгьдин хцивал,
ШартІар вири кьезилриз.

Тагьир ИСМАИЛОВАЗ - ДГТУ-дин ректордиз, РД-дин Халкьдин Собранидин депутатдиз, Дагъустандин Халкьдин игитвилин къизилдин медалдин сагьибдиз:

Халкьдин патай ихьтин тІвар
Гузвайди туш гьавайда.
А гьуьндуьрар муьтІуьгъда
Халкьдин таъсиб авайда!

Осман АБДУЛКЕРИМОВАЗ - Ахцегь райондин кьилиз, девирдин меценатдиз:

Хуьз Ватандин таъсибвал,
Такурай ваз кесибвал!
Ая, чи хва, райондиз
Шарвилидин сагьибвал!

Шамил БАЙРАМБЕГОВАЗ - РАЕН-дин член-корреспондентдиз:

Астрахандин чилериз
Цуьк гъанва ви гъилери!
Шаксуз а кар рикІивай
Тебрикзава эллери.

“Шарвили” фондунин премиядин йисан лауреатар тир Ханбиче ХАМЕТОВАДИЗ, Агъариза САИДОВАЗ, Азиз МИРЗЕБЕГОВАЗ, Камран КЪУРБАНАЛИЕВАЗ (АЛАМОВАЗ):

Шарвилидин руьгь чІехи,
Квехъ авайди субут я!
Давамара женг чІехи,
Тамир са рикІ набут яз...
Куь женг халкьдин умуд я!

Шемшир МЕГЬАМЕДОВАЗ - ашукьдиз, РД-дин культурадин лайихлу работникдиз:

Фияви хва! Билбил багъдин
ашукьрин,
Ширин хьтин билбил гайи
махлукьриз!
Са чІавузни такурай чаз
сегьнейрал
На ви саздин гьунарлувал
кьулухъиз...
Сес хкажа, хабар хьурай
бушлухриз!

Абдулкъафар Агьмедован 85 йис

Гъейратлу инсан, гьунарлу регьбер

Мердали ЖАЛИЛОВ

Ийикъара чи халкьдин гъейратлу хва, вичин вахтунда гьакьван гьунарлу регьбер хьайи, гилани лап къени крарик кьил кутазвай ветеран, общественный деятель **Абдулкъафар Исакьович АГЬМЕДОВАН 85 йис** тамам хьанва.

Агьсакъал чаз мукьувай таниш я. ГьикI хьи, ам регьбер тирди хьиз, хъсан оратор, дерин фикиррин, проектрин, ктабрин, меслятрин автор, миллетдин лап кар алай месэлаяр гьялдайла, кIусни кичIевал авачиз, вини дережайрин ракIарарни ачухиз, месэлаяр вилик эцигиз, абур гьялдай рекьер ачухиз алакьзавай кас яз чида. Адан мярекатра чун тIимил хьанач.

Ахьтин рухваяр, рушар гьалтда хьи, абурун яшар йисаралди ваъ, чилел тур хъсан гелералди, краралди гьисабда. Ахьтинбуруз дуьньядал эбеди уьмуьр ганва...

И гафар зи рикIел Ахцегьай тир Агьмедрин Исакьан хва Абдулкъафаран кьисметдини гъанва. Ам акур садани адан яшар 85 я лугьудач. Кьил тик кьуна, къуйрагьдиз алукIна, кIубандиз къекъведай итим чидайбуру адав гьакI гъил вугудач, къужахра гьатда. Гъил кьуртIани, рикIяй-рикIиз чим агакьда. Рахунриз яб гайитIа, адан мецелай "авачир", "хьаначир", "четинзава" хьтин усал гафар саднни къведач.

Ихьтин касдин къаматди зи рикIел адан хайи муг Ахцегьрикай ихьтин цIарар гъана:

Ина дагълар маса тегьер аквада:
Къужахдалди багъишда бул цуьквер ваз.
Ина вацIар маса тегьер рахада:
Чил ацIуриз, куькIуьрда бул эквер ваз.
Начагъдини юмшагъ хьана къарагъда,
Шарвилидин илгьамдикай пай жеда.
Картар жеда севдуьгуьмрин суракьда,
Ашкъидикай рикIяй-рикIиз гьай жеда...

Ихьтин цIарариз руьгь гузвай инсан гъейратлуди, гьунарлуди тушни бес!

Абдулкъафар Исакьовича вич гьакъикъатдани "халкьдин" секретарь (партиядин Ахцегь райкомдин сад лагьай секретарь тирла, адаз икI лугьудай) хьайиди краралди субутнава. "Инсанди инсандиз гьуьрмет, чинериз килигна ваъ, крариз килигна авун герек я", - тикрарда ада вичел гьалтай вирибуруз. Юбиляр чи республикадин, Россиядин, Азербайжан Республикадин гьукуматрин векилрин рикIелайни алатзавач. "Дагъустан-Азербайжан" - дуствилин обществодин президентди, винидихъ лагьанвайвал, миллетринни государствойрин алакъаяр дуствилинбур хьун патал тIимил зегьмет чIугвазвач...

Аквазва хьи, Абдулкъафар Агьмедов хьтин рухвайрикай рахун, абурун юбилеяр къейд авун - им чна чун вири санал фенвай тарихдин рекьиз вил вегьин, къимет гун лагьай чIални я.

Абдулкъафар Исакьович вичин вахтунда Дагъустандин тIвар-ван авай векилар тир Абдурагьман Даниялов, Салам Айдунбегов, Мегьамед - Салам Умаханов хьтин регьберрихъ галаз кIвалахайди, Ахцегь район ва чи республика кIвачел акьалдарайбурукай сад тирди гзафбуру къейдда. "Абдулкъафар Мугьандиз фейила (ана чи Кьиблепатан Дагъустандин майишатрай куьчарзавай 100 агъзурдалай виниз лапагри, балкIанрин рамагри, маларин нехирри кьуьд акъудзавай, гьакьван инсанарни ана яшамиш жезвай), туькIуьн тавур са месэлани амукьдачир..." суьгьбетнай заз ветеран, Къурушрин са колхоздин виликан председатель М.Балиева. Абдулгъафар Исакьовича Азербайжандин компартиядин а чIаван сад

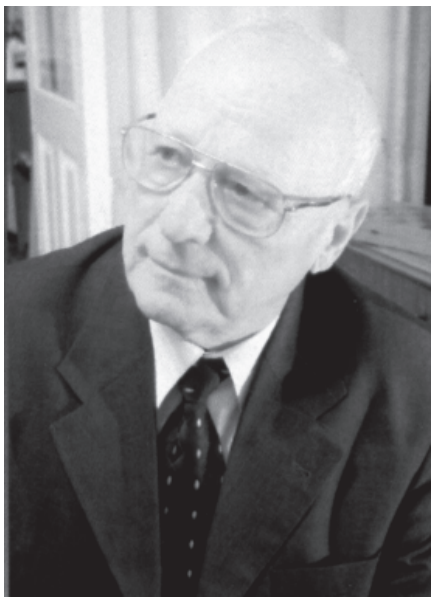

лагьай секретарь, ахпа президент хьайи Гьейдар Алиевахъ хьиз, адан хва Илгьам Алиевахъ галазни алакъаяр гилани хуьзма...

Ахцегьа Абдулкъафар Исакьовичан тIвар рикIел гъизвай гелер тIимил авач. Райондин цIийи больницаяр, школаяр, муькъвер, администрациядин кIвалер, совхозра эцигай некIединни якIун комплексар, кьерерни кьвалар цик кутаз, арадал гъайи цIийи багълар, къван туна аваданламишай куьчеяр, цин булахар, дагъдин хуьреризчIугур телефонринни радиодин симер, гужлу экверин линияр - ибур мегер инсандин са уьмуьрда агакьариз жедай крар яни! "Агьмедован девирда а крар вири хьана!" - рикIел хкизва яшлу ахцегьвийри а йисар гилани, Исакьан хцин тIварунихъ алхишар ийиз-ийиз. Абурукай сад рагьметлу Аливерди муаллим тир.

Лезги газетдин кьилин редактор А.Саидова къейдзавайвал, "эгер А.Агьмедован девирда Ахцегьа арадал атай хьтин дегишвилер, эцигунар хьаначиртIа, къе чна чи район гьикI фикирдиз гъидай. Чи руьгь тухардай анай вуч аквадай?... Абдулкъафар Исакьовича вичин вири чим, рикIин ялавар хайи райондин абадвал патал серфна. Къе ада алатнавай йисарин гьайиф чIугвазвач, фейи рекьикай адаз регъуьв туш..."

Рагьметлу къучагъви хва, илимрин кандидат, промышленно-экономический колледждин виликан директор Халикьов Нажмудина садра са межлисдал къейд авурвал, чаз Абдулкъафар Исакьович хьтин тагьсиблу рухваяр гьамиша герек я. Чи тагьсиб чна хуьн тавуртIа, чаз стхаяр лугьузвайбуруни гьуьрмет хъийиз амукьдач. "Лап эхиримжи сечкияр къачуртIани, - ачухарнай вичин фикир алимди, - чи къуншияр за писбур я лугьузвайди туш, амма чахъни а хъсанбур, чна сес гана хкаждайбур авайди чирна кIандачни? Чи са хейлин лезги хуьрера, гьайиф хьи, РФ-дин Госдумадиз депутатвиле кандидат яз къалурнавай гьа са лезгидизни бес кьадарда сесер ганач. Гьа имни чна вирида веревирдна кIанзавай месэла я..."

Абдулкъафар Исакьовичан ахьтин крар ва гьалар гьамиша веревирдзава. Адан тежриба жегьил несилар патал къимет эцигиз тежер ирс тирдакай чаз "Дагэнергодин" сад авунвай профсоюзрин комитетдин председатель, лакви хва Халикьов Абдулхаликьа, Махачкъаладин художественный училищедин директор хьайи Вагьабов Керима, юбилярдин стха, Махачкъаладин ТЭЦ-дин виликан директор гила республикадин Халкьдин Собранидин депутат Эседуллагь Исакьовича ва гзаф масабуруни суьгьбетна. "Ихьтин ирс чал чи рагьметлу бубадилай атана, чна ам жумартвилелди чи рухвайризни невейриз, чи къвезмай несилриз тазва, - алава хъувуна вичин фикирар Эседуллагь Исакьовича. - Чи вири алахъунар ва ниятар инсанриз къулайвал, къенивал, хъсанвал артухарунихъ элкъуьрнавайбур я".

И фикирар буш чкадал къвезвайбур туш. Абдулкъафар Исакьович лезгийрин лап хъсан рухвайринни рушарин ирс хуьн ва несилрив ахгакьарун патал ялавлу публицист хьизни тIимил рахазвач. Дагъустандин халкьдин шаир Хуьруьг Тагьиракай ада тамам ктаб кхьенва. Шаирдиз Махачкъалада памятник эцигун патал республикадин Кьилин вилик а месэла эцигна. И кар гила гъиле кьунва.

РСФСР-дин халкьдин артистка Рагьимат Гьажиевадин, зурба духтур Къемер Палчаевадин, балерина Алла Жалиловадин, киноактриса Софья Аскаровадин, композитор Эльза Ибрагьимовадин тIварар эбеди авун патал неинки кьил-кьилик квай очеркар, кхьена, яратмишунрин суьретар арадал гъана, гьакI райондин ва республикадин сагьибар и крар кьилиз акъудунал желбдай рекьер жагъурна.

Рагьметлу алим-философ Агьед Гьажимурадович Агъаеван гьакъиндай, сатирик Жамидинан, чIехи шаир Алирза Саидован ва маса чIалан устадрин ирсиникай рахадайла Абдулгъафар Исакьовича вич дерин чирвилерин алим, философ, къадирлу сагьиб тирди къалурда.

ИкI я ам чилерин, ятарин, тамарин месэлаяр гьялдайлани. Самур вацI ва там хуьн патал ада туькIуьрнавай Программа акьалтIай къиметлуди яз, гьукуматдин дережада веревирд ийизва. Шак алачиз, и вири къайгъуйри Абдулкъафар Исакьовичан чIехи халкьпересвиликай, къанажагъ лувиликай лугьузва. Ам экономикадин илимрин кандидат, са шумуд сеферда ДАССР-дин Верховный Советдиз хкягьай халкьдин депутат, гзаф кьадар наградайринни гьуьрметдин тIварарин сагьиб я.

Виридалайни чIехи гьуьрмет, чи фикирдалди, адаз вичин ватанэгьлийри -ахцегьвийри ийизва. Ам инин "халкьдин секретарь" тирди хьиз, Гьуьрметлу агьали, халкьдин трибун - женгчини я! Хва я халис!

Гьавиляй зи рикIел гилани адан 70 йисан юбилейдин межлисдал лагьай чIалар хквезва. За абур тикраразва:

Элкъвезва кьуьл, элкъвезва,
Ава гьуррад сес цава.
Ирид ракъар хъуьрезва,
Мадни жегьил жез цава!

Ахцегь вацIу саламар
Ракъурзава яргъариз.
ЦIийи-цIийи кIаламар
Хкиз цIийи багъариз.

Къилинжарни Исакьар,
Абутрабар, Букарар...
Я дестекар, яракьар,
Бейчаравал кукIварай!

Къе мад цIийи несилар
ЭкъечIна а рекьериз,
АтIуз цIийи мензилар,
Чазни вилик эвериз.

Шарвилидин тур хвейи,
Адан гьайбат - зур хвейи,
Гьар са хва са аслан я,
Диде чилин нур хвейи!

МуьтIуьгъ жедач яшариз,
Фида кьакьан башарихъ.
Вичин гьар са дережа
КIелед хивез ухшариз...

Сагърай чи хва ва арха! Чна ваз ви баркаллу юбилей рикIин сидкьидай мубаракзава. Алад вилик вун илгьамдин шивцеллаз, "Ватан Ахцегь! Зи чан Ахцегь!" мецеллаз...

ФЛНКА-дин культурадин форумда

Гьазурайди - Ханум ШАЙДАБЕГОВА

И йикъара Москвада, ФЛНКА-да Культурадин йисан нетижайрин - Россиядин регионрин "Культура-регионар вилик тухунин стратегический ресурс" форум кьиле тухвана.

Им Россиядин Федерациядин культурадин министерстводи гьар йисуз тешкилзавай общественный чIехи мярекат я. Россиядин регионрин культурный форумдин (КФРР) макьсад уьлкведин социокультурадин мензилар, гражданский обществодинни федеральный, регионрин муниципальный дережайрин властдин органрин къуватар сад авуналди, барабар ихтиярар авай гражданский общество туькIуьрун патал РФ-дин субъектрин культурайрин арада авай алакъаяр мягькемарун я. Форумдин кьилин месэла РФ-дин субъектра государстводин культурадин политикадин асул дибар туькIуьр хьуниз, кардик кутуниз гузвай къимет веревирд авун я.

Мярекатдин кIвалахда иштиракай ФЛНКА-дин Советдин член Амил Саркарова анал доклад авуна ва ам стратегиядин сессиядин модератор, Россиядин культурадин министерстводин миллетрин арада алакъайрин Департаментдин руководитель Александр Журавскийдал агакьарна. Докладда 2025-йисан девирдалди РФ-дин государстводин милли политикадин стратегияда государстводин ва муниципальный органри кьетIен фикир гана кIанзавай месэлаяр къейднава.

Абурукай сад лагьайди Россиядин Федерациядин халкьарин чIалар ва культураяр хуьн ва вилик тухун я. Стратегиядин асул маса месэлаярни Россиядин бинелу халкьарикай сад тир лезги халкьдизни талукьбур я: бинелу гъвечIи халкьарин, кьадардал гьалтайла тIимил тир халкьарин ихтиярар таъминарун; Кеферпатан Кавказда миллетрин арада ислягьвал ва садвал мягькемарун патал алава социально-экономикадин ва политикадин шартIар тешкилун; къецепатан уьлквейра яшамиш жезвай ватанэгьлийрин тереф хуьн, абурун Россиядихъ галаз алакъаяр гегьеншаруниз куьмекун.

> » Дагъустандиз "чIала рин дагъ" лугьузва. Алай вахтунда ина 14 миллет асулбур яз гьисабзаватIа, мукьвал вахтара абурун кьадар 30-дав агакьда

Дагъустандиз "чIаларин дагъ" лугьузва. Алай вахтунда ина 14 миллет асулбур яз гьисабзаватIа, мукьвал вахтара абурун кьадар 30-дав агакьда. Ихьтин гьалара ана яшамиш жезвай вири миллетрин чIалар ва культураяр тамамдаказ вилик тухун патал мумкинвилер таъминарун чарасуз я.

Лезгийрикай рахадайла, абуруз мукьва маса лезги халкьар, яни лезги чIалан группадик акатзавайбур, фикирдай акъудна виже къведач: табасаранар, агъулар, рутулар, цIахурар ва арчинвияр. Абур, эхиримжи миллет квачиз, вири Кьиблепатан Дагъустанда яшамиш жезва. Идалайни башкъа, арадал гъизвай идарайрин мумкинвилерин жергедик къунши Азербайжан Республикадин лезгияр, лезги миллетарни кутун лазим я.

Докладда гьакIни мукьварал Дербентда Федеральный дережада къейддай юбилейдикай ва гьам чIаларин, гьам культурайрин рекьерай кардик кутун лазим тир идарайрикай галай-галайвал лагьанва.

Къейд ийин: форумда халкьдин бажарагълу руш Секинат Исмаиловади туькIуьрнавай гуьрчег стендни эцигнавай.

13-январь Россиядин Печатдин югъ я

Чи тебрикар

2014-йис тарихдиз хъфена. Ам "Культурадин йисан" лишан алайди тир. Ада чи обществодин гзаф хилериз лап хъсан патахъай таъсирна. Виликрай са артух фикир гун тийиз хьайи хейлин месэлайрик юзун акатна, виликди фена.

Культурадин са хел яз, печатдин органрин ва такьатрин крарани хейлин дегишвилер кьиле фена. Четинвилер, иллаки милли газетарни журналар кхьинин кар четинди хьанатIани, "Лезги газет" кхьиниз, адан тираж хуьниз, халкьдив ахгакьаруниз куьмек гайибур гзаф я.

Кьилинди, чи халкьди чаз ваъ лагьанвач. И карди чи, журналистрин, руьгь хкажзава, инанмишвал артухарзава.

Жуван нубатда чнани чи кIелзавайбур ва мухбирар, чи шаирарни гьикаятчияр, алимарни муаллимар, дяведин ва зегьметдин ветеранар а кардихъ инанмишарзава хьи, алукьнавай 2015-йисузни чна рикIин сидкьидай квез къуллугъда. Алукьнавай йис чи халкьдин ЧIехи Гъалибвилин 70 йисан юбилейдинди, Къадим Дербент шегьердин 2000 йисан юбилейдинди, газетдин вичин 95 йис тамам жезвайди хьуниз килигна чна чи вири кхьинар, къуватар и важиблу вакъиаяр лайихлудаказ къаршиламишунал желбда.

Чаз къе Квез, гьуьрметлу чи мухбирар ва амадагар, газет кIелзавайбур, ЦIийи йис мубарак авунихъ галаз сад хьиз, Россиядин Печатдин югъни мубаракиз кIанзава. Куь гьар са кIвале сагъвал, шадвал цIийи агалкьунар хьун чи мурад я.

Агъадихъ чна цIи чаз газет кхьин тешкилиз куьмек гайи, чпи 10 ва адалай гзаф кьадарра газет кхьиниз пул жагъурай рухвайризни рушариз Аяз Бубадин мецелай тебрикрин чIалар рекье твазва.

Абур чна жезмай кьван алфавитдин къайда хвена чапзава.

Дербентда

ЯРАЛИЕВ Имамаз - шегьердин мэрдиз, лезги халкьдин "Шарвили" эпосдин суварин регьбердиз:

Лезги халкьдин крариз
Руьгь гуз ракъин нурарин,
Багьри газет, багъри чIал
Цава твазва суварин!

ЖАБРАИЛОВ Гьажидиз - "Югстрой" фирмадин генеральный директордиз:

Яшамишрай Гелхенар!
Руьгьда хуьзвай жуьгьенар!
Куьмек гуда виридаз,
Вахтар гежел тевгьена!

КЪАРИБОВ Нариманаз - мухбирдиз, шаирдиз:

Тахьурай, дуст, садрани
Къелем гъиляй кадариз.
Кхьихь цIийи дастанар,
Ви кIелчияр шадариз!

РАМАЗАНОВ Нариманаз бажарагьлу духтурдиз, алимдиз, шегьердин общественный Советдин председателдиз:

Гьунарлу я бажарагъ!
Гуя сагъдиз хуьзва Рагъ!
Къурушви хва, ви тешпигь
Жеда анжах Яру дагъ!

Махачкъалада

АБДУЛГЬАЛИМОВ Абдулгьалимаз - ДГТУ-дин кафедрадин заведующийдиз, илимрин докторди з, профессордиз:

Сирер чирун илимдин
Везифа яз кьилин ви,
Газет патал жумартвал
Жезвач жизви тIимил ви!

АГЬМЕДОВ Сиражидиназ - РД-дин Счетный палатадин отделдин начальникдиз:

Хайи хуьре - Кьуьчхуьра
Кутур хва я жигъирар.
Мукъаятдиз хуьз ава
Халкьдин руьгьдин ивирар.

АЗАЕВ Жабираз - культурадин "Къуруш" центрадин регьбердиз:

Культурадин чIехивал,
Мердвал ва гьакI михьивал
Хуьз алакьда гьамиша,
Кутан тийиз рехивал.

АЛИВЕРДИЕВА Султанатаз - ДГПУ-дин филфакдин муаллимдиз - алимдиз:

Руш туш, валлагь, къизил я,
Къекъуьн гьакьван кьезил я.
Газетдиз пул жагъуриз,
КьатIда вири мензалар!

АШУРБЕГОВ Владимираз - "Арси" ЗАО-дин генеральный директордиз, РД-дин Халкьдин Собранидин депутатдиз:

Чи машгьур хва - Хиневи!
Мад мягькем хьуй бине ви!
Къуй кьабулрай вирида
Чи руьгь хуьнин чешне ви!

БУТАЕВ Бутаяз - девирдин карчидиз, чи хъсан меценатдиз:

Яшамишрай Бутай хва!
Руьгь таъсибдив ацIай хва!
Куьмекдин гъил агакьда
Гьар са жуьре яцIай, хва!

ВЕЛИЕВ Эзединаз - ДГУ-дин математикадин факультетдин доцентдиз:

Къилих ганва кьетIен тир
И алимдиз - доцентдиз:
ТIурфанрайни экъечIда
Умуд хуьзвай элкен хьиз!

ГЬАБИБОВ Наврузбегаз - "Дагагропром" ОАО-дин генеральный директордиз:

ЦицIигъвияр хъуьреда,
Садни тежер жуьреда:
Нурар хьана экъечIда
Мулахдайни мередай.

ГЬАБИБОВ Рауфаз - СИЗО-дин начальникдиз, къенепатан къуллугъдин подполковникдиз:

Къуллугъзава къанундиз,
Ийизва гьар юзун дуьз!
Газет белки элкъвенва
Къуьлуьн фазни къафундиз.

ГЬАЖИЕВ Тофиказ - Дагавтодордин отделдин чIехи къуллугъчидиз:

Гегьеншзава рекьер чи,
Гьа тегьерда рикIер чи.
Къуй садрани дар тахьуй
РикIяй - рикIиз муькъвер чи.

ГЬУЬСЕЙНОВ Алинисебаз - КРУ-дин чIехи къуллугъчидиз:

Лап гьунарлу ревизор,
Хуьзвай руьгьдин гьавизар!
Вине тунва михьивал,
ТIимил тийиз жизви зар!

ЖАЛИЛОВА Эльвирадиз - "Спорт" туьквендин къуллугъчидиз:

Алишвериш, гун - къачун
Герекбур я гьисабар!
Тахьун патал ягъалмиш
Хуьзва руьгьдин ктабар!

ЗАГЬИРОВ Надираз - Даг НИИСХ-дин директордиз, илимрин докторди з, академикдиз:

Республика багъларин
Элкъуьриз кIанз уьлкведиз,
Къимет хуьзва лайихлу
Руьгьдин гьар са цуькведин!

ЗЕРБАЛИЕВ Алиханаз - ДГТУ-дин доцентдиз:

Иеси я гафунин,
ТIвар вине тваз Луткунрин.
Къаравул я гьамиша
Чи къул къулай акунин.

ИСМАИЛОВ Жамидиназ - Педагогикадин НИИ-дин илимдин чIехи къуллугъчидиз.

Чидач жизви галатун,
Я гафунлай алатун.
Газет-журнал хуьн патал
Мумкин кар туш гъалатIун.

КЪАДИМАЛИЕВ Мегьамедзакираз - "Дагъустан" агрохимкъуллугъдин генеральный директордиз:

Ихьтин чIехи къуллугъдиз
ГьикI лугьудач сагълугъ дуьз!
"Генг хьурай квез руьгьдин къул
Гъуьл хьиз къизил балугъдиз!"

МАГЬМУДОВ Фаргьадаз - "Махачкъала" автоцентрадин директордиз, девирдин карчидиз ва меценатдиз:

Пара хьурай гьа куьн хьтин
карчияр.
Амукьдачир чи арада харчияр.
Гзаф жедай руьгь сагъардай
харжияр...

МЕГЬАМЕДАГЪАЕВ Азетуллагьаз - девирдин карчидиз, меценатдиз:

Вун хайи а Ашахьур
Эбеди хьуй яша хуьр!
Ви рикIик квай мурадар
Вири фирай баша, хуьр!

МЕГЬМАНДАРОВ Нуралидиз - эцигунрин "Яру-Дагъ" фирмадин генеральный директордиз:

Къванеринни мутIлакьвал
МуьтIуьгъда ви мердвили.
Гьар са кIвалах ийирла
Кутаз жеда хъвер вилик!

ОМАРОВ Ибрагьимаз - ракьун рекьин "Махачкъала" станциядин ревизордиз:

Ракьун рекьи бар гъурай!
Вагъунралди пар гъурай!
Гуьгьуьл хуьдай инсанрин
ШартIарни самбар гъурай!

ОРУЖЕВ Идрисаз - ДГТУ-дин гьуьрметлу профессордиз:

Вун Гиярдин дамах я!
Ялав хуьзвай чахмах я!
ЭгечIда чи крарив
Цуьквер алай сумах яз...

ПИРВАГЬИДОВ Мегьамедаз - чилерин кадастрдин чIехи къуллугъчидиз:

Такур кар тир вилериз
Къиметар гун чилериз.
Къуй куь гьар са цIарцIикай
Куьмек хьурай эллериз!

ПИРИСМАИЛОВ Мусаибаз - Милли банкдин чIехи къуллугъчидиз:

Эй банкунин къуллугъчи,
Кьабул ая сагълугъ чи!
Артух хьурай ширинвал,
Тахьуй садни шулугъчи.

СЕДРЕДИНОВ Зиятаз - Верховный суддин судьядиз, лайихлу юристдиз:

КIанда анжах гъахълувал.
Агуддач са шаклувал.
Вирибуру лугьуда:
"Галай хва я паклувал!"

ФАТУЛЛАЕВА Пакизатаз - "Дагъустандин дишегьли" журналдин редактордиз, шаирдиз, публицистдиз:

Арифдиз - ишара!
Шаирдиз - бажарагъ!
Регьбердиз - важарар...
Вуна чаз багъишда
Анжах рагъ! Анжах рагъ!..

ХАНБАЛАЕВ Назимаз - Проектрин институтдин директордиз:

Уьмуьр вич проект я,
Къайдадик квaз герек я.
Вун лагьайтIа руьгьдизни
Сагъвал хуьзвай дирек я!

ШАХБАНОВ Низамаз - 13-нумрадин юкьван школадин - гимназиядин военрукдиз:

На язавай зенгини
Эвер гуда женгиниз.
Уьмуьр - сагълам,
Руьгь - сагълам,
Несилар чи лигимиз.

ЭМИРБЕГОВ Эмирбегаз - Ростовдин госуниверситетдин Дагъустанда авай филиалдин директордиз, академикдиз:

Сагьиб хва я датIана
Гзаф чIехи гъетерин.
Чнани вун кутазва
РикIяй къвезвай бейтерик.

ЭСЕТОВ Азединаз ва адан кайвани Юзбегова Мафидиз - ДГМА-дин доцентдиз ва ДГПУ-дин кьилин муаллимдиз:

Муаллимар-кьилинбур,
Чебни гьа са кIвалинбур.
Багъишзавай няметар -
Гекъиг тежер ширинбур!
Метлебар я деринбур!

ЭСЕТОВ Фаргьадаз - ДГПУ-дин математикадин факультетдин информатикадин ва гьисабунрин машинрин кафедрадин заведующийдиз:

Гьисабунрин шагь хьтин,
Алимрин пачагь хьтин,
Дамахдачни рухвайрал,
Авай чIавуз чахъ ахьтин!

Каспийскда

АГЬМЕДОВ Тагьираз - "Каспий-Тепло - Сервис" ООО-дин президентдиз:

Ийиз халкьдиз галайвал,
Багъишзава къулайвал.
Гуя хайи йикъалай
"Прометей" тIвар алай вал!

АЛИХАНОВ Мирзеханаз - Алишверишдин кIвалин сагьибдиз, девирдин карчидиз, меценатдиз:

Эй жумарт хва - Усурви!
ГьикI хуьдач бес хатур ви!
Сада са виш кутуртIа,
Къведа анал агъзур ви!

ГЬАЖИБАБАЕВ Назираз - "Дагдизель" заводдин генеральный директордин заместителдиз:

Къуват хуьдай машинар
АватIа мад чпелай!
Гьа къуват чаз багъишиз
Алакьда и хцелай!

ИСМАИЛОВ Расимаз - девирдин карчидиз, муаллимдиз:

Гьа вун хьтин муаллимар,
Чидай цIийи илимар
КIанзава чаз, шак алач,
Са юкъуз ваъ - даима!

ЛАЧИНОВ Абдулвагьабаз - электросетрин кьилин инженердиз:

Хва я даим экв галай,
Ачух, къени рехъ галай.
Къулайвилер багъишда -
Хуьрек хьиз я нек алай!

ФАТУЛЛАЕВ Имамудиназ ва АЗИЗОВ Абдуллагьаз - Дуьм-дуьз механикадин заводдин генеральный директордиз ва кьилин бухгалтердиз:

Гьар са карда дуьм-дуьзвал
Устадвилелди хуьзва.
И кар мадни хъсандиз
"Лезги газетдиз" чизва.

ФАТУЛЛАЕВ Артураз - "Каспий-Лада" фирмадин генеральный директордиз:

Акунриз лап жегьил я.
Алакьунриз - агьил я.
Куьмек гурла газетдиз,
Ачухвал я - кьве гъил я!

ШАГЬПАЗОВ Фридоназ - 5-СМУ-дин генеральный директордиз:

Эцигунрин Генерал!
Ракъар кузвай къуьнерал!
Гьай лугьузва гьамиша
Чи гьарайдиз эверай...

Ахцегьа

АЛИМОВ Максимаз - райадминистрациядин пресс-къуллугъдин чIехидаз:

Эхь, чи шаир Максима
Алакьарда гьакимар,
Газет - журнал хуьн патал
Са йисуз ваъ, даима.

Мегьарамдхуьре

БЕГЛЕРОВ Гьажибаладиз - ЦРБ-дин кьилин духтурдиз:

Гъилин, рикIин ачухвал
Вирибуруз успат я.
Неинки гьакI са духтур,
Халкьдин депутатни я!

МЕГЬАМЕДОВ Загьидиназ - районрин уртах почтамтдин начальникдиз:

Лап гъейратлу регьбер я!
Сивеллайди хуш хъвер я!
Къуллугъда чаз гьакъисагъ, -
Чан я, валлагь! Жигер я!

Рутул районда

РАМАЗАНОВА Гуьлжегьредиз - Хъуьлуьдрин хуьруьн почтунин отделенидин начальникдиз:

Баркалла и Жегьредиз -
Гуьл я чIехи дерединн!
Вичи ийир къуллугъдихъ
Дад галайд я мерединн!

Сулейман-Стальский районда

НАСРУЛЛАЕВА Серезадиз - Кьасумхуьруьн почтунин отделенидин начальникдиз:

Михьиз чIехи Куьреди
Газет кхьей жуьреди
Ви тIвар сейли ийизва,
Мехъерик хьиз, шуьреди...

Сухокумскда

МИГЬРАЛИЕВА Туьтуьханумаз - почтамдин чIехи къуллугъчидиз:

Ганвай руш я лезгивал,
Гьич квадардач вергивал.
Хуьз алахъда, алакьда
Чи газетдин гуьзгуьвал!

Хасавюртда

ГЬАМИДОВ Физулидиз - Цийи Къурушрин почтунин отделенидин начальникдиз:

Гьар са жуьре четинвал
Алудда, хуьз секинвал.
Гьар хизандиз багъишда
Газет кIелдай мумкинвал.

Аяз Бубадиз мирзевал авурди
Мерд АЛИ я.

Ватанэгьлияр гьар сана

Гьуьрметрин сан

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Алай йисан декабрдин сифте кьилера Белгородский областдин Белгородский райондин Бессоновка хуьруьн "Звездный" тІвар алай спортдин комплексда цІипуд лагьай сеферда кьве сеферда Социализмдин Зегьметдин Игит Василий Яковлевич Горинан тІварунихъ галай премияр гуниз талукьарнавай зурба ва шад мярекат кьиле фена. Ана Белгородский областдин губернатор Евгений Савченкоди, областдин Думадин председатель Иван Кулабухова, областдин гьукуматдин членри, Думадин депутатри, районрин ва шегьеррин администрацийрин кьилери, хуьруьн майишатдин карханайрин регьберри ва общественностдин векилри иштиракна.

Е.Савченкоди Ф.Ферхатовав премия вахкузва

Къейд авун лазим я хьи, Василий Горина 55 йисуз Белгородский райондин Фрунзедин тІварунихъ галай колхоздиз регьбервал гана ва майишат Советрин Союзда лап кІвенкІвечи, девлетлу бегьерар кІватІ хъийизвай, миллионралди къазанжияр къачузвай, чилел ва карханайра зегьмет чІугвазвай виридаз кІвалахдай, яшайишдин лап къулай шартІар тешкилнавай колхоздиз элкъуьрна. Гьавиляй Советрин гьукуматди адан зегьметар кьве сеферда Игитвилин тІвар гуналди къейдна.

Вад номинациядай премияр гудалди вилик Евгений Савченко кьиле аваз вири гьа и юкъуз ачухай Василий Горинан уьмуьрдиз, кІвалахдиз бахшнавай музейдиз килигна ва адан сурал цуькверни эцигна.

Мярекат пара хъсандиз тешкилнавай. ТІвар-ван авай премиядиз Россельхозакадемиядин Белгороддин хуьруьн майишатдин НИИ-дин лабораториядин заведующий Лидия Смирнова, "Хохланд Русланд" компаниядин филиалдин директор Светлана Жулина, Белгородский областдин Алексеевский райондин администрациядин кьил Федор Сулин, Белгородский областдин гьуьрметлу гражданин Виктор Булыгин лайихлу хьана. Бес вад лагьай номинациядай вуж гъалиб хьана? Виридалайни дамахлу, шад кар ам я хьи, гьа вад лагьайди чи ватанэгьли тир. Муьгъверганви **ФЕРХАТОВ Ферид Мевлидинович**. Фрунзедин тІварунихъ галай колхоздин вад лагьай нумрадин участокдин (Щетиновка хуьруьн отделенидин) начальник. Премияр вахкузвай мярекатдал колхоз Василий Горинан тІварунихъ яна. Ам Россияда амайни амачир са колхоз я. Вични девлетлу. Аниз чи ватанэгьли гьикІ акъатайди я ва ам ахьтин вини дережайрив гьикІ агакьайди я?

И суалриз чаз Феридан стха, Россиядин Федерациядин Дагъустанда авай зегьметдин Госинспекциядин АПК-дин отделдин начальник Валентина жавабар гана.

Муьгъверганрин куьгьне хуьрни багъларин, тамарин юкьва авайди тир. Самур вацІун къерехда дуьзен чкадал кутур цІийи хуьрни багълари кьунва. Ида са кардин гьакъиндай шагьидвалзава, муьгъверганвияр чилел зегьмет чІугваз кІандай ксар, устадлу багъманчияр я. Республикадин вири шегьеррин базарра жуьребажуьре емишрин къелемар маса гузвайбурун чІехи пайни муьгъверганвияр я.

Мевлидинан уьмуьрни чилихъ, багъларихъ галаз алакъалу хьана. Ада вичин аяларни зегьметдал рикІ алаз вердишарна. Хсуси зегьметдалди къазанмишай бегьердихъ дад, метлеб, хийир жедайдан гъавурда туна. Масадандал вил эцигун, регьятдиз гъилиз къвезвайдан иеси хьунал къадагъа эцигна. Дахдин тербия, истемишунар чиз рухвайри ва руша хъсандиз кІелна, пешеяр къачуна ва гила общество патал зегьмет чІугвазва. Валентин зегьметдин Госинспекциядин отделдин начальник, Нижведин Тамбовский областда бизнесмен я. Афгъанистанда интернациональный буржи тамамарай "Дирибашвиляй" медалдин сагьиб Седредин хуьре яшамиш жезва. Феридани вах Зояди Белгородский областдин Щетиновка хуьре зегьмет чІугвазва.

- Феридан гъвечІи чІавалай чилел, хуьруьн крарал рикІ алай,- лугьузва Валентин Ферхатова.- Ада вичиз дахдивай къелемар кутаз, абуруз тІур гуз, тарарин герек авачир ва кьурай хилер атІуз, гьашаратриз, азарриз акси дарманар ягъиз чирна. Каникулрин варцар ада чи совхозда кІвалахиз акъуддай. Хуьруьн юкьван школа куьтягьай Ферид 1979-йисуз армиядин жергейриз тухвана. И чІавуз Советрин Союзди, Афгъанистандин гьукуматдин тІалабуналди, аниз чи кьушунар рекье тунай. Гьа сифтебурук кваз чара уьлкведиз чи стхани акъатна. Танкунин командир яз ада муьжуьд вацра Афгъанистандин чилел къуллугъна. Са шумудра ам кьиникьин дуьшуьшрикай хкатна. Вичиз акур дяведин мусибатрикай ада чаз ахъаяйди туш. Анай сагъ-саламатдиз хтун чи хизан патал еке шадвал тир. Са тІимил ял ягьайдалай гуьгъуьниз Ферид Харьковдиз фена ва анин хуьруьн майишатдин институтдик экечІна. Гьана адал машгьур председатель, Социализмдин Зегьметдин Игит Василий Горинни туьш хьана.

Майишатдин кІвалахда датІана цІийи къайдаяр, техника, технологияр, кІвенкІвечи тежриба ишлемишзавай Василий Горин савадлу, бажарагълу ва чилел рикІ алай пешекаррихъни къекъвезвай. Бессоновка хуьряй Харьковдиз авайди 70 километр я. Йиса садра-кьведра ам Харьковдин институтдиз фидай, хъсандиз кІелзавай студентрин гьакъиндай малуматар кІватІдай ва абуруз вичин колхоздиз кІвалахиз атун патал теклифдай. Гьа ихьтин теклиф ада лезги хва Феридазни авуна. Диплом гъиле гьатай гада мад маса фикир-хиял тавуна Бессоновкадиз фена ва Горина адал агрономвилин къуллугъ ихтибарна. Им 1984-йис тир.

Вад йисуз Ферхатова вичин хиве авай везифаяр садан патайни гаф текъведайвал кьилиз акъудна. Колхоз лап чІехиди тир. Бессоновкадилай гъейри вад хуьре мад отделенияр авай, майишатдин мулкарни тум-кьил авачирбур тир. Ина магьсулдарвилин, малдарвилин, чугъундуррин бул бегьерар битмишарзавай. Агрономдин къайгъуярни куьтягь тежедайбур тир. Адан алахъунар, алакьунар, нетижаяр акурла, Василий Горина Ферид Ферхатов 1990-йисуз производстводин 5-нумрадин участокдин начальниквиле тайинарна ва ада къенин юкъузни Зегьметдин Игит вичин гьакъиндай ягъалмиш тахьайди, вич кар алакьдай регьбер, тешкилатчи, пешекар тирди субутарзава. Участокдин мулкарай техилдин, чугъундуррин виниз тир бегьерар кІватІ хъувуналди, малдин ва вакІан якІун кьадарар артухаруналди колхоздин экономика йигин еришралди вилик финик аквадай хьтин пай кутазва.

Колхоздин агалкьунрикай Белгородский областдин губернатор Евгений Савченкоди Ферид Ферхатовав Горинан тІварунихъ галай премия вахкудайла дамахдивди лагьана:

- Зурба кас, рикІелай тефидай чи муаллим ва чак гьар са карда руьгь кутур Василий Яковлевичан премияр вахкузвай мярекатда иштиракунал зун пара шад я. 12 йис идалай вилик тайинарай премия лауреатрив Василий Ивановича вичи вахкузвайди тир. Къе ам чахъ галамач. Областдин 60 йисан тарихда Горина 55 йисуз Фрунзедин тІварунихъ галай колхоздиз регьбервал гана ва чи регионди экономика хкажун патал вичелай алакьдай кьван хъсан крар авуна. Куьн, колхоздин вири коллектив, къенин лауреатни, адан лап рикІ алай пешекаррикай, дустарикай сад тир Ферид Мевлидиновични, зурба регьбердин руьгьдин къаматдиз вафалувал къалурзавайбур я. Куьне адан кар лайихлувилелди давамарзава. Эгер шаз куьне 240 миллион манат къазанжи къачунайтІа, цІи и рекъем 500 миллиондиз барабар хьанва. Юкьван гьисабдалди магьсулрин гьар са гектардин кьилиз 28 агъзур манат къазанжи арадал гьанва. Гьар са каликай 8200 килограмм нек ацазва. 12,5 агъзур тонндив агакьна вакІан як гьасилна. "Гележег къемаз яратмишна кІанда" лугьудай куь председателдин веси кьилиз акъудун регьят кар туш, амма зун инанмиш я, и карни чалай алакьда, вучиз лагьайтІа ина Василий Яковлевич хьтин чилел, чи хайи макандал рикІ алай, намуслувилелди зегьмет чІугвадай инсанар кІватІ хьанва. Лезги Ферид Ферхатовни абурукай сад я. Чна адаз и лайихлу премия мубаракзава. Къуй адахъ ва квехъ мадни хъсан агалкьунар хьурай!

Валентин Ферхатова лагьайвал Ферид стхадихъ ва Фазилатахъ кьве велед ава. Руш Фазилади Белгороддин университетдин къецепатан чІаларин факультет куьтягьна, педагогвиле кІвалахзава. Хва Артема Россиядин армияда къуллугъзава. Щетиновкада Феридан кІвалихъни багъ гала. Ада вичин багъда емишрин цІийи сортарни арадал гьанва. Куьнуьйрални машгъул я. Щетиновкадай ада Муьгъвергандал багърийриз вичи гьасилзавай виртни рекье хутазва. Гьа ихьтин кас я Горинан тІварунихъ галай премиядин лауреат Ферид Фархатов! Яшамиш хьурай ва мадни вини дережайриз акъатрай лезги халкьдин тІвар цава кьазвай кас!

Дарманар кутазва

Райсудин НАБИЕВ

Хуьруьн майишатдин кІвалахрал машгъул жезвай ксарин, хейлин арендаторрин зегьмет себеб яз чаз фу арадал къвезва, чи суфраярни герек гьар са затІуналди берекатлу жезва. Баркалла, аферин и рекье зегьмет чІугвазвайбуруз. Абурун жергеда цІудралди Сулейман-Стальский райондин зегьметчиярни ава. ЦипицІрин, емишрин багълар кутунихъ галаз санал ина магьсулдарвал зайифар тавунизни фикир гузва.

Зулун тумар цун ина са йикъан фад куьтягьнай. Санлай къачурла районда 1753 гектардихъ галаз къуьл цанва. Идакай 182,5 гектар Курхуьруьн мулкунавай арендаторрални КФХ-ра кІвалахзавайбурал гьалтзава.

...Исятда гуьзел вахт я. Хуьруьн чкада авай гьар садаз чуьлдиз фена къекъвена, тІебиатдал гьейранвална, рикІ са тІимил аладарна хуьквез кІан жеда.

ИкІ, зунни куьгьне хуьруьз, анайни никІерал кьил чІугваз фена. Лагьана кІанда, къведай йисан бегьер патал тумар цадай вахтунда механизаторри, тумчийри вижеваз зегьмет чІугурди ачухдиз аквазва. Вири никІера къалиндиз къацар акьалтнава, на лугьуди инра къацу махпур экІянава... Аквазвай гьаларай им ерилу тумарин гьунар я.

Гьа са вахтунда никІерин иесийрини мукьвал-мукьвал анрал кьил чІугваз экъечІзава, кьилел иесияр алачир малари инжиклуни ийизва, гила абурукай къацар хвена кІанзава эхир. Идахъ галаз санал, жив авачирвиляй, кьиферни пайда хьанва. Абурун вилик пад кьун патал тади гьалда къацарик кьифериз акси дарманарни кутазва. Са куьруь вахтунда Т.Таибова, Н.Саругъланова, С.Шайдаева, В.Саругъланова чпин участокра и кІвалах саки акьалтІарнава.

- Бязи вахтара гьатзавай дарманар зайифбур жезва, абурувай кьифер рекьиз жезвач, абуруз таъсирзавач. Ингье, гзаф чкайрик чна кьвед лагьай сеферда дарманар кутунва. Абур гьазурзавай карханада цІийи технологийрин истемишунриз фикир гун артухарнайтІа, кІвалах мадни хъсан ва чунни рази жедай, - лугьузва арендатор, тежрибалу агроном Дагъустан Республикадин хуьруьн майишатдин лайихлу работник В.Саругъланова.

- **Ина никІер гзаф ава, дарманар ядайла квез куьмек жезвани, тахьайтІа тамамдиз куьне кутазвани?**

- Чна, арендаторрини иштиракзава, алатай йисара хьиз М.Абдуллаевади, Т.Гьуьсейхановади, М.Яхияевади, А.Шайдаевади, Н.Гьажиевади масабурузни куьмекар гузва.

- **Куь фикирдалди агротехникадин мад вуч кІвалахар ава?**

- Дарманар, кутунва, гила кІанзавайди къацар маларикай хуьн я, иесийриз гьикьван лагьайтІани, тагькимарзаватІани, чи ван къвезвач, чидач вуч ийидатІани, кІур гуз катзава, - лугьузва муькуь арендатор С.Шайдаева.

Гьелбетда, мал хуьзвай гьар са кас вичин малдиз килигун, ам зияндиз ракъур тавун герек я. Пака са гъутавай техил вичизни никІяй жезвайди ахьтинбурун рикІел хьана кІанда.

Чи баркаллу рухваяр

Ада Хъукьварин хуьр машгьурна

Шагьабудин ШАБАТОВ

Хъукьварин хуьр неинки са Хив районда, гьакI Кьиблепатан Дагъустандани лап куьгьне ва гуьрчег хуьрерикай сад я *(шикилда)*. Советрин гьукуматди школаяр эцигдай чIавуз сифтегьанбурукай сад яз и хуьрени школа кардик акатна. Сифте кьилин чирвилер къачурбурун арада **Байрамбег БАЙРАМБЕГОВНИ** ава. Ада Дагъустандин пединститут куьтягьна. КьванцIила 1959-йисалди школа-интернатдин директорвал авуна. Гьа и йисуз адал Хив районодин заведующийвилин къуллугъ тапшурмишна, гуьгъуьнлай адакай райкомдин инструктор, пуд лагьай секретарь хьана. 1961-йисуз хайи хуьре 8 йисан школа кардик кутуна, ахпа ам анин директорвилин къуллугъдал хтана. Школада

кIелзавай аялрихъ йисалай-суз хъсан нетижаяр жез хьана, ам районда кIвенкIве чкадал акъатна. Байрамбег муаллимдиз "ДАССР-дин школайрин лайихлу муаллим" лагьай гьуьрметдин тIвар, "СССР-дин образованидин отличник" знак гана. 2006-йисан 15-февралдиз РД-дин Госсоветдин 37-нумрадин къарардин бинедаллаз Хъукьварин юкьван школа Байрамбег муаллимдин тIварунихъ ягъун дуьшуьшдин кар тушир: и школа акьалтIарай 20-далай виниз аялри илимрин хейлин хилерай докторвилинни кандидатвилин тIварар къачуна, гзафбурукай савадлу пешекарар хьанва. Ам хъсан муаллим, меслятчи, тешкилатчи хьиз, баркаллу хизандин чешнелу кьилни тир. Адахъ 10 аял: 3 гадани 7 руш авай. Вирибуруз кьилин чирвилер гана, абурни чпин хизанар, кIвалер-къар хьана яшамиш жезва.

Къенин макъалада заз суьгьбет адан чIехи хва тир Шамилакай ийиз кIанзава. Шамил 1948-йисуз Хъукьва дидедиз хьана. Ада хайи хуьре 8, КьванцIила 10-классар куьтягьна. Аял чIавалай тIебиатдал рикI алай ам Махачкъалада Дагъустандин хуьруьн майишатдин институтдин агрономар гьазурдай факультетдик экечIна. Лап хъсандиз кIелай ам, диплом къачуна, Советрин Армиядин жергейриз фена. Венгрияда пуд йисуз къуллугъ авурдалай кьулухъ ам хайи хуьруьз хквезва ва "Хивский" совхозда кьилин агрономдин къуллугъдал тайинарзава. Са гъвечIи вахтунда чIехи агалкьунар къазанмишай адаз ВЛКСМ-дин райкомдин кьвед лагьай секретарвилин къуллугъ теклифзава.

Ада райондин жегьилрихъ галаз гегьенш кIвалах тешкилзава, комсомолрин тешкилатар авачир са майишат, са идарани районда амукьнач, абурун гьар са собранида вичи иштирак ийиз, кIвалахда авай кимивилер арадай акъудун патал теклифар гуз, меслятар къалуриз, хъсан кIвалахар ийизвай комсомолар чешне гъиз, руьгьламишиз хьана. Адан зегьмет ВЛКСМ-дин обкомдин Гьуьрметдин грамота гунал къейдни авунай.

ГьикI ятIани са сеферда адал вичихъ галаз институтда санал кIелай дуст, кьурагьви Хаметов Сабир гьалтда. Сабира Шамилаз, вичи Астрахандин ВНИИОБ-да (Всесоюзный научно-исследовательский институт овощеводства и бахчеводства) кIвалахни ийиз, аспирантурадани кIелзавайдакай лагьана ва Шамилазни аниз атунин меслят къалурна. Шамилаз и кар лап хъсан акуна. Фена ам, экечIна аспирантурадик. Адаз илимдин гъвечIи къуллугъчивилин кIвалахни гана.

1978-йисуз "Зиянкар гьашаратрихъ галаз женг" темадай ада хуьруьн майишатдин илимрин кандидатвилин диссертация агалкьунралди хвена. Са акьван вахт арадай фенач "Система защиты овощных и бахчевых культур от сорных растений в условиях орошения в Волго-Ахтубинской долине и дельте Волги" темадай ада хуьруьн майишатдин илимрин докторвилин диссертация хвена. Комиссиядин членри адан кIвалахдиз лап еке къимет ганай ва адан илимдин кIвалах чарасуз лазимди, къимет авачирди яз гьисабнай.

Шамил Байрамбегович са шумуд монографиядин, чкайрал пешекарриз гузвай рекомендацийрин (меслятрин), набататар зиянкар гьашаратрикай хуьдай къайдайрин рекьяй кхьенвай илимдин кIвалахрин автор я. Ада, датIана аспирантрин, студентрин кьиле акъвазна, гьар са майишатдиз физ, чкайрал ахтармишунар кьиле тухун тавур, тийизвай са югъни жезвач. И карди студентриз хъсан чирвилер, аспирантриз илимдин рекье акьалтIай куьмек жезва. Адан регьбервилик кваз ругуд касди илимдин кандидатвилин диссертацияр хвена. Ада гьакIни Астраханский госуниверситетдани (АГУ) агрономиядин кафедрада профессор язни зегьмет чIугвазва, инани ада алакьунар авай студентар илимдал желбзава.

Ш.Байрамбегова Вирироссияда тешкилзавай конкурсрани иштиракзава.

ИкI, МГУ-да 2007-йисуз, набататар зиянкар гьашаратрикай хуьниз талукьарнавай илимдин кIвалахрай 2013-йисуз адаз Астраханский областдин образованидин министерстводин, 2014-йисуз областдин гьукуматдин грантар гана. "Хуьруьн майишатдин набататар хуьнин рекьяй махсус серенжемар туькIуьрунай" адав 2006-йисуз Астраханский областдин губернаторди диплом ва пулдин чIехи премия вахкана (шикилда). РАСХН-да адан кIвалах вичихъ тешпигь авачирди яз гьисабна. 2008-йисуз адаз РАСХН-дин Президиумдин, 2006-йисуз Россиядин Федерациядин хуьруьн майишатдин министрдин, 2013-йисуз Дагъустандин хуьруьн майишатдин министерстводин Гьуьрметдин грамотаяр ва 2009-йисуз РФ-дин Президент В.В.Путинан Указдин бинедаллаз кIвалахда еке агалкьунар къазанмишунай ва яргъал йисарин гьакъисагъ зегьметдай "Ватандин вилик лайихлувилерай" кьвед лагьай дережадин орден гана. "Общественный кIвалахда ва илимда агалкьунрай" Ш.Б.Байрамбеговаз Астраханский областдин губернаторди 2012-йисуз "Астраханский областдин вилик лайихлувилерай" медаль-орден гана.

2014-йисан 3-декабрдиз Ш.Б.-Байрамбегов - чи халкьдин баркаллу хва - РАНЕ-дин член-корреспондентвилиз вири членри рейсадвилелди сес гуналди кьабулун дуьшуьшдин кар туш. Баркалла! Лезги халкьдин, хайи хуьруьн тIвар виниз акъудзавай, мадни чIехи агалкьунар хьурай вичихъ!

Шамил зурба алим, тешкилатчи хьиз, чIехи хизандин кьилни я. Адахъ пуд хвани са руш ава. Балайрини кьилин чирвилер къачуна, чпин кIвал-югъ, хизанар аваз зегьмет чIугвазва. ГъвечIи хва Эльдара бубадин гелеваз фин кьетIнава. Ада Астрахандин медицинадин институт лап хъсан чирвилер аваз куьтягьна. Алай вахтунда чи уьлкведин меркезда вичин кIелунар давамарзава.

Сулейман-Стальский райондин 85 йис

Композиторрин гьуьрметдай

Хазран КЬАСУМОВ

Къадим Куьредин чили дуьньядиз чпихъ кьетIен бажарагъ авай шаирар, писателар, композиторар, манидарар, ашукьар... - гзаф гана. Тек са композиторрикай рахайтIа, абурун кьадарни тIимил туш: РСФСР-дин ва ДАССР-дин искусствойрин лайихлу деятелар, Государственный премийрин лауреатар - Готфрид Гьасанов, Сейфуллагь Керимов, вичин гъиликай лезги шаиррин чIалариз теснифнавай музыкадин 60-далай виниз эсерар хкатнавай Майина Абдулмуталибова ва масабур. Лезги музыкадин алемда и тIварар чин тийидай, абурун музыкадикай лезет хкуд тийизвай кас бажагьат ава.

Мукьвара Кьасумхуьруьн музыкальный школада (директор Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник Къазибег Къурбанов) райондин 85 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу серенжемрин сергьятра аваз композиторар тир Готфрид Гьасанован, Сейфуллагь Керимован ва Майина Абдулмуталибовадин яратмишунриз талукьарнавай шадвилин мярекат кьиле тухвана.

Сифте нубатда музыкальный школадин директор Къазибег Къурбанова, адан заместитель Гьажимет Тагьирбегова, райондин культурадин ва информациядин управленидин начальникдин заместитель Жабир Султанова композиторар тир Готфрид Гьасанован, Сейфуллагь Керимован ва Майина Абдулмуталибовадин уьмуьрдин ва яратмишунрин рекьерикай, абуруз ганвай тIебии бажарагъдикай гегьеншдиз суьгьбетна.

- Готфрид Гьасановаз гьахълудаказ Дагъустандин музыкальный культурадин ва пешекар музыкадин буба лугьузва, ада Сергей Агабабов, Мурад Кажлаев, Ширвани Чалаев хьтин зурба композиторар майдандиз акъатуник еке пай кутуна, Дагъустандин композиторрин союз арадал гъана, - къейдна Къ.Къурбанова. - Сейфуллагь Керимова Дагъустандин халкьарин шаиррин чIалариз ва кьуьлерин "Лезгинка" ансамбль патал 200-далай виниз музыкадин эсерар теснифна. Магьир устадрин кар Майина Абдулмуталибовади уьзягъдиз давамарзава. Махсус чирвилер авачиз пешекарвилин чIехи дережадиз акъатнавай ада лезги музыкадин искусство вилик тухуник, ам машгьуруник кьетIен пай кутазва.

Таъсирлу рахунрилай гуьгъуьниз музыкальный школада кардик квай халкьдин алатрин, далдамчийрин, чIагъанчийрин, тар ядайбурун ва аялрин хордин коллективри Готфрид Гьасанован, Сейфуллагь Керимован ва Майина Абдулмуталибовадин музыкадин эсеррин бинедаллаз гьазурнавай концертдин чIехи программа къалурна. Музыкальный школадин муаллимрилай ва тербиячийрилай гьейри, тамашачийрин арада аялрин диде-бубаяр, мугьманарни авай.

Райондин 85 йисан юбилейдин сергьятда аваз тухвай и мярекатдилай гуьгъуьниз вичихъ галаз авур суьгьбетда Къазибег Къурбанова чаз лагьайвал, школада 32 муаллимди кIвалахзава, 256 аялди музыкадин алатар ягъунай чирвилер къачузва ва чпин устадвал хкажзава. Музыкальный школадихъ Курхуьрел, Вини СтIалдал, Герейханован хуьре, Агьа СтIалдал, ДаркIуш-Къазмайрал ва ЦIийи Макьарал вичин филиалар ава.

Ина жуьреба-жуьре 6 отделение кардик ква. Школадин муаллимри ва аялри районда ва адалай къеце тухузвай конкурсра, килигунра, маса мярекатра активвилелди иштиракзава, кIвенкIвечи чкаяр кьазва.

- Алай вахтунда школадин аялри гьар йисуз Махачкъалада тухузвай Готфрид Гьасанован тIварунихъ галай республиканский конкурсда иштиракун патал гьазурвилер аквазва, - лугьузва Къ.Къурбанова. - Чи къаст, виликан йисара хьиз, ана гилани 1-чка кьун я.

ЦIийи тешкилат

"И мукьвара "Сулейман-Стальский районда" цIийи тешкилат-райондин информационный агентство-тешкилнава. Адак райондин сайт, 1931-йисалай акъатзавай "Куьредин хабарар" газетдин редакция ва "ТБС-Касумкент" МУП телевидение кутунва.

Райондин кьил Нариман Абдулмуталибова алатай гьафтеда райондин массовый информациядин такьатрин векилар кьабулна, абур анал цIийиз тешкилнавай агентстводин руководителвиле тайинарнавай Жабраил Аслановахъ галаз танишарна.

- Жабраил Агъамирзоевича хейлин йисара райондин образованидин управленидин начальниквиле гьакъисагъвилелди кIвалахна, районда и хел вилик тухуник еке пай кутуна,- лагьана Н.Абдулмуталибова. - Умудлу я, хъсан пешекар, тешкилатчи тир ада цIийи чкадални бегьерлувилелди зегьмет чIугвада.

Нариман Шамсудиновича информационный агентство тешкилунин метлебдикай, адан вилик акъвазнавай везифайрикай гегьеншдиз лагьана, кIвалах вилик тухудай теклифар гана, меслятар къалурна.

Гуьруьшдал информационный агентстводин руководитель Жабраил Асланов, "Куьредин хабарар" газетдин редактор Мирземет Нажафов, "ТБС-Касумкент" МУП-дин руководитель Агьмед Гьуьсейнов, райондин сайтдин корреспондент Раиса Аминова ва масабур рахана, абуру чпин кIвалахрикай, гележегдин планрикай лагьана.

Чи баркаллу хизанар

Машгьур хуьруьн илимлу сихил

Ш.ШИХМУРАДОВ

Кьурагь райондин КьепІиррин хуьр гьам къадим тарихдалди, гуьзел тІебиатдалди, гьам зегьметдал, чирвилер къачунал рикІ алай жемятдалди, анай акъатнавай гзаф кьадар пешекарралди, алимралди фадлай машгьур я. Къелегьрин пелелай кьуд патаз вил вегьейла, тІебиатдин гьич санани таквадай, авачир хьтин пара гуьзел шикилар ачух жеда. Кетин дагъдилай агъуз син кьуна атайла, ядай векьин женнетдин хьтин уьруьшар, Самур ва Гуьлгери вацІарин берекатлу дереяр, рехи кукІушар цавун аршдиз килигзавай такабурлу дагълар, гьуьлелай винелди гьам Гуьне, гьам Къуба патарин аваданар - хуьрер - вири капан юкьвал алайбур хьиз аквада, инсандин руьгьдик, къудгаз, шадвал акатда гьакьван гьейранвалдай хьтин ерияр я абур.

КьепІирар, анин жемят чІехиди тирди къалурзавай делилар гзаф ава. Малум тирвал, кьепІирвийрин са кьадар невеяр Туьркиядани яшамиш жезва. Мегьарамдхуьруьн районда лагьайтІа, кьепІирвийри кьве хуьр кутунва: КьепІир-Къазмаяр ва Ярукьвалар.

Ихьтин гегьенш, къешенг ерийрин инсанарни, гьелбетда, гуьзелбур я. КьепІиррин хуьруькай, тарихдикай, ам машгьур авур рухвайрикайни рушарикай кхьинар икьван чІавалдини авунва. За къе анжах чпин вири уьмуьр илимдиз бахшнавай са хизандин - **ОМАРОВРИН** векилрикай суьгьбетда, гьикІ хьи, **Муса Сайдулаевичакай** (1916-2002), адан зегьметдин рекьикай са кьадарбур - чІехи несил хабардар ятІани, и сихилдай тир амай алимрикай, векилрикай гзафбуруз чизвач. Сайдула Грозныйда нефтяник тир. Адани уьмуьрдин юлдаш Ашуради кьуд хвани са руш тербияламишна.

ОМАРОВ Мусади сифте Грозныйда кІелна, ахпа хтана мектеб хайи хуьре акьалтІарна. 1932-йисуз Махачкъаладиз атана, Дагпедрабфакдиз гьахьна. Ам куьтягьай кьве йисалай Дагпединститутдин (гилан Даггосуниверситет) тарихдин факультетдик экечІна. Амма хъсандиз кІелзавай студент азарлу хьана, ам, отпуск къачуна, сагъламвал мягькемар хъийиз, дагъдин гьавадал - хуьруьз хъфена. Зегьметдин рехъни гьа ина башламишна.

А девирда жуьреба-жуьре рекьерай кадрияр тІимил тир. Ял яда лагьана хуьруьз хтай Муса урус чІалан тарсар гудай муаллимвилин кІвалахал желбна. Амма са йисни алатнач, Муса Омароваз ВКП(б)-дин Кьурагь райкомдай эверна ва районодин заведующийвиле кІвалахун теклифна. ИкІ, 21 йиса авай жегьилдин хиве жавабдар везифаяр гьатна. Гьа и къуллугъдилай башламишна, Муса Сайдулаевич уьмуьрдин, зегьметдин баркаллу рехъ фена: ВКП(б)-дин райкомдин пропагандадинни агитациядин отделдин заведующий, партиядин Дагобкомдин лектор, дяведин йисара ВЛКСМ-дин обкомдин секретарь, гуьгъуьнлай Москвада высший партшкола акьалтІарна хтайла, Обкомдин школайрин отделдин заведующий, пропагандадинни агитациядин отделдин заведующийдин заместитель, ДАССР-дин халкьдин просвещенидин комиссар, Дербентдин окружкомдин сад лагьай секретарь, республикадин

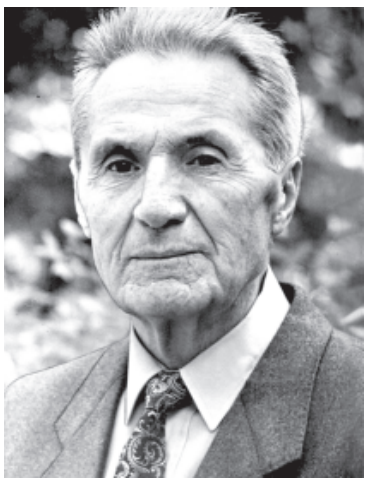

М.С.Омаров

Министррин Советдин председателдин заместитель, партиядин Каспийск шегьердин комитетдин сад лагьай секретарь, ДАССР-дин просвещенидин министр, Обкомдин илимдин ва кІелдай заведенийрин отделдин заведующий...

Санал кІвалахайбуру, чидайбуру къейдзавайвал, Муса Омаров михьивал, дуьзвал, гьахълувал кІани халис коммунист, къайда-назим мягькемдиз кьур къуллугъчи, гафуни атІудай, мягькем, уьтквем къилихрин кесерлу инсан яз хьана. Гардан кІирун, чІуру кар, дасмалчивал адаз садрани кІан хьанач. Гьавиляй Обкомдин кьилевайбуруни адан гафунал амалдай, гьатта вил къядай, ара-бир акьунарни тахьана амукьдачир. Ада гзаф дагъустанвийриз кІвалахал акъвазиз, Москвадин, Ленинграддин ва маса шегьеррин вузрик экечІиз, кІелиз куьмекар гана, республикадин образование, культура, халкьдин майишат вилик тухуник еке пай кутуна. Гьавиляй Муса Сайдулаевич кьве сеферда зегьметдин Яру Пайдахдин, кьве "Знак Почета" орденриз, вад медалдиз, хейлин грамотайриз, ДАССР-дин школайрин лайихлу муаллим, РСФСР-дин халкьдин образованидин отличник лагьай тІварариз ва маса наградайризни лайихлу хьана. Ада илимрин кандидатвилин диссертацияни агалкьунралди хвена. Муса Омаров ДАССР-дин Верховный Советдин депутатвиле, КПСС-дин ХХ лагьай съезддин делегатвиле хкяна. Советрин Союз чукІуруни, перестройкадин чІуру реформайри, гзаф кьадар татугайвилери, гъарикІарнавай миллионралди инсанрин яшайишдин шартІар пис хьуни гзаф къуллугъар намуслувилелди тамамарай государстводин деятелдин рикІ тІарзавай.

Яргъал йисара гзаф чкайра икьван жавабдар кІвалахар тамамардайла, къуватар гуз, кІвале секин, къулай шартІар яратмишиз, Муса Сайдулаевичан патав адан вафалу, къени уьмуьрдин юлдаш **БУЛТАНОВА Жавизат Тарикъулиевна** гвачирни бес! 1924-йисуз Ахцегьа дидедиз хьайи амни машгьур хизандай я: буба Тарикъулиди ДАССР-дин недай-хъвадай промышленностдин, ахпа алишверишдин министрвиле кІвалахна. Москвада Дагъустандин векилхана ачухайла, ам гьаниз рекье тунай.

Махачкъалада 1-нумрадин школа акьалтІарай Жавизат мединститутдик экечІна. 1-курс акьалтІарайла, кьепІирвидини ахцегьжуван руша чпин кьисметар садна. Муса Высший партшколада авайла, адан сусани Москвада мединститутда кІелна ва гуьгъуьнлай кІелунар Дагмединститутда давамарна. Институт хъсан чирвилер аваз куьтягьай

Ж.Т.Султанова

руш кІвалахиз ана акушервилинни гинекологиядин кафедрада туна. Краснодарда илимрин кандидатвилин диссертация агалкьунралди хвена хтай Жавизат Тарикъулиевна республикада лап хъсан акушер-гинеколог яз машгьур хьана.

- Чна гьакъисагъвилелди зегьмет чІугвадай, инсанрин сагъламвилин къаравулда кар чиз, уяхдаказ акъваздай, - суьгьбетзава Жавизат Тарикъулиевнади. - Республикадин лап яргъал районризни физ, чна дишегьлийриз лазим тир операцияр ийидай. ИкІ, гзафбур кьиникьин къармахрай ахкъудна.

Жавизат Султановадикай - Омаровадикай, "Къизилдин гъилер" кьил гана, газетриз макъалаярни акъатайди я. Санал кІвалахайбуру ам лап хъсан пешекар, гзаф терефрин чирвилер авай, уях, мегьрибан, хуш къилихрин инсан тирди къейдзава.

Муса ва Жавизат Омароври чпин гьуьрметлу хизанда рушни хва тербияламишна. **Ашура Мусаевади** физмат акьалтІарна, илимрин кандидатвилин диссертация хвена. Алай вахтунда ам ДГУ-дин математикадин кафедрадин доцент я.

Мурад Мусаевича мединститут куьтягьна. Ам Дагмедакадемиядин факультетский хирургиядин доцент, 6-курсунин декан я. Муса Сайдулаевичан хтуларни гуьгъуьна акъвазнач: кьве хтул рушни илимрин рекьяй фенва. ИкІ, **Сакина Мурадовнади** Москвадин Измайловский райондин центральный больницадин вилерин рекьяй клиникада кІвалахзава. **Зарифа Мурадовна** педагогикадин илимрин кандидат тир. (Гьайиф хьи, ам рагьметдиз фена).

Алай вахтунда Жавизат Тарикъулиевна мегьрибан диде, хтулрин рикІ алай баде, птулрин къайгъудар чІехи диде я. Вири багърияр, мукьва-кьилияр кІватІ хьана, и мукьвара адан 90 йисан юбилей къейдна, адаз , сагъвал аваз, 100 йисан юбилейни къаршиламишун алхишарна. Адав гьатта кьуьлни ийиз туна. И чІавуз невейри гьуьрметлу бадедиз, юкь агъузна, икрамна, гзаф чими келимаяр лагьана.

Чна Жавизат Тарикъулиевнадиз ЦІийи йис мубаракна ва алай девирдикай вичин фикирар лугьун тІалабна.

- Зун советрин девирда ватанпересвилин руьгьдаллаз тербияламиш хьанвай ксарикай я, - башламишна ада. - Сад тир чІехи уьлкве - Союз -чукІурунал, анлай инихъ кьиле фейи чІуру крарал, исятда авай татугай гьаларал зун, гьелбетда, рази туш. Авай кьван фабрик-завод, колхоз-совхоз тарашиз, чукІуриз туна, садбур девлетлуйриз, чІехи пай кесибриз элкъуьрнава. Гзафбуруз кІвалахдай чкаяр амач. Гьикьван жегьилар телеф хьана, дишегьлияр хендедайриз элкъвена! Ихьтин крарихъ галаз гьикІ рази жедайди я кьван? Инсанри пакагьан йикъахъ инанмишвалзамач. Гьа им виридалайни чІехи мусибат я.

▪ **Дишегьлийрин зегьметдикай вуч лугьуз жеда?** - хабар кьуна за.

- Чи вахтара асул гьисабдай итимри кІвалахдай, чпин хизанар хуьдай. Гзаф дишегьлияр кІвалин кІвалахрал, аялар тербияламишунал машгьул тир. Гила абур патал четин вахтар алукьнава: гзафбуруз чпин я кІвал, я аялар аквазмач, итимрилай пара дишегьлийри кІвалахзава. Экуьнлай няналди, къаяхан хьана, базаррал алайбур гьабур тушни?! Им дишегьли патал уьмуьр яни? Абуруз хъсан вуч аквазва? Къе чи дишегьлийриз пара четинзава, заз абурун язух къвезва...

▪ **Уьмуьрдиз кам къачузвай жегьил рушариз куьне гьихьтин теклиф -насигьат гудай?**

- Къул хуьзвай ксар яз, хизанда дишегьлийрилай гзаф аслу я. Эгер итим алахьзавай къажгъан хьиз ятІа, кайваниди адан гафуниз гаф хъулгьун, мадни "цІай" кухтун дуьз туш. Сабурлувал, селигьалувал, милайимвал, сада-садаз гьуьрметун хьана кІанда.

▪ **Омароврин сихилдикай куьнени са кьве гаф лагьанайтІа, кІандай.**

- Омароврин сихил, эхь, алимралди, гьакІ къуллугъчийралди машгьур я. Сайдуллагь цІийи девирдин истемишунрин гъавурда фад акьуна - ада вичин веледар кІелунин рекье туна. ИкІ, Мусадин чІехи стха, ДАССР-дин школайрин лайихлу муаллим хьайи Мирзебаладин хва Агъаларни - тарихдин илимрин кандидат, адан уьмуьрдин юлдаш Ольга Федоровна экономикадин илимрин кандидат, ДГУ-дин профессор, Руслан Агъаларовични Амина Агъаларовна экономикадин илимрин кандидатар я. Сайдулладин гъвечІи хва, Мусадин стха Гьабибни КьепІиррин СШ-да тарихдин тарсар гузвай муаллим тир. Адан хва Омаров Даниял Гьабибович алай вахтунда РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин 2-отделдин начальникдин заместитель, Ибрагьим Гьабибовични Кеферпатан Кавказдин ракьун рекьин отделенидин хатасузвилин региональный центрадин кар алай инженер я.

Илим сад я, хилер - гзаф, гьавайда лугьузвайди туш. ИкІ, чахъ галаз яргъал йисара редакцияда гьакъисагъвилелди санал кІвалахзавай Надият Мирзебалаевнадин хизандани, чпин халуйрилайни халайрилай чешне къачуна, алимвилин рекьяй фенвайбур ава.

Илимди, савадлувили, хъсан чирвилери инсан уяхарда, хкажда, руьгьдик лувар кутада. Хизанда, сихилда илимдин рекье аваз финин къаст - къилих - ери несилрилай несилрал атун мадни хъсан кар я. Са сеферда, вичин тербиячийрихъ элкъвена, чІехи педагог В.А.Сухомлинскийди лагьаналдай: "Дуьньяда бубаярни ава, веледарни. Ви бубани диде чпин диде-бубадин, ви бадединни чІехи бубадин аялар я. Ви вилик кьве несил ква - садан рагъ акІизва, муькуьдан рагъ цавун аршда ава. И дуьньядал инсан гьамишалугъ туш, амма халкь эбеди я. Адан эбедивал садбуру садбур эвезун, яни чІехи несилрин гуьгъуьниз цІийибур атун я". Къуй чи жегьил, цІийи несиларни гьамиша бубайрин баркаллу крар, илимдин рекьер давамардайбур хьурай!

А.М.Омаров

М.М.Омаров

Р.А.Омаров

А.М.Омарова

О.Ф.Омарова

С.М.Омарова

А.А.Омарова

12-январь - РФ-дин прокуратурадин работникрин югъ

Закон виридаз сад я

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

"Прокурор" гафунихъ латин чIала "къайгъударвал" лугьудай мана ава. Гьакъикъатдани, прокурорди къанунсузвилерикай жемятдин законлу ихтиярар хуьзва, адан къайгъударвал ийизва. И мукьвара чун Ахцегь райондин прокурор, юстициядин старший советник **Рафик Рамазанович РАМАЗАНОВАХЪ** галаз гуьруьшмиш хьана ва адахъ галаз суьгьбетна.

▪ **Рафик Рамазанович, сифте районда криминогенный гьаларикай лагьана кIанзавай.**

- Районда тахсиркарвилерин дережа, эхиримжи 4-5 йиса хьиз, дурумлуди я, писвилихъ дегишвал авач. Инсан кьиникьин, гуж гьалиб авунин, къакъудунин-тарашунин, наркотикрихъ, вагьабизмдихъ галаз алакъалу хьтин залан, экстремизмдин, терроризмдин тах квай хаталу тахсиркарвилер авач. Йиса къал-макъалрин, ДТП-рин 35-40 тахсиркарвал жезва. Абурун 85-90 % чими-чимиз дуьздал акъудиз, тахсиркарар жавабдарвилиз чIугвазва. Пара дуьшуьшра административный серенжемар кьабулзава. Гьелбетда, им чи профилактикадин кIвалахдин ва жемятдин меденивилин, ам закондиз муьтIуьгъвилин нетижа я. Эхиримжи вахтунда къайдаяр хуьдай органрин кIвалах активламиш хьуникди дуьздал акъудзавай наркотикрихъ ва законсуздаказ яракьар хуьнихъ галаз алакъалу тахсиркарвилерин кьадар гзаф хьанва. Нагагь жегьилар гьилиз мажиб къведай кIвалахрик квайтIа, абуруз спортдал машгъул жедай ва культурадин хиле рикI аладардай къулайвилер авайтIа, тахсиркарвилерин кьадар мадни тIимил жедай.

▪ **Эхиримжи вахтара прокуратурадин иштираквал аваз суддал атанвай, ван ийидай хьтин тахсиркарвилер авани?**

- Эхь. Ахьтинбурукай яз, чи райондин ОМВД-дин виликан начальник тахсирлу ийизвай уголовный дело къалуриз жеда. Вичин къуллугъдин мумкинвилер ишлемишуналди, чарадан шейэр чуьнуьхай ам (зарар вахчуналди) жавабдарвилиз чIугуна. Гражданвилин маса делодай судди, прокуратурадин истемишун таьминарун яз, Ахцегьрин ОАО 4-ДЭП-дин кIвалах, кьилди къачуртIа, "Къурукал-Хинер" ва адакай хкатна Фиярин хуьруьз къвезвай рекьерин хатасузвал таьминарунин истемишунриз жаваб тагузвайди тестикьарна. Чи дагълух хуьрерин рекьер татугай гьалда авайвиляй, квез чида хьи, мусибатдин ДТП-дин нетижада ЕГЭ вахкуз къвезвай Фиярин мектебдин аяларни муаллимар бедбахтвилик акатна.

▪ **Чи райондин шартIара прокуратурадин гьи хилерин кIвалахар куьне эвелимжибур яз гьисабзава?**

- Мумкин тир тахсиркарвилерин вилик пад кьазвайбур, яни профилактикадинбур. Федеральный законодательствода амал ийиз тунал, силис тухунин месэлаяр закондив кьадайвал тамамарунал ва инсанрин арза-ферзе вахтунда ахтармишунал гуьзчивал авун; кьилди инсанринни коллективрин, гьукуматдинни чкадин самоуправленийрин законлу интересар хуьн ва, гьелбетда, гьукуматдин обвинитель (тахсирлу ийизвайди) яз судара иштиракун ва икI мад. Им чи гьар йикъан кIвалах я. Месела, цIи чкадин самоуправленидин ва гьукуматдин идарайринни тешкилатрин кIвалахрал умуми гуьзчивал авунин нетижада федеральный законар чIурунин 500-лай артух дуьшуьшар винел акъуднава. Гьа са вахтунда 60-далай артух представленияр талукь идарайриз, искдин 50 арза судриз рекье тунва ва икI мад.

▪ **Ихьтин тахсиркарвилерин себеб чкадин администрацийрин кьилериз-ни пешекарриз законар чир тахьун ва я абур кваз такьун я жеди.**

- Эхь, амма закон чир тахьуни адакай садни азадзавач кьван. Месела, хуьрерин администрацийрин кьилери чкадин бюджетар ишлемишна кьиле тухузвай гьалдин, муниципальный къуллугъчийрин кьадардин ва абуруз серфзавай такьатрин гьакъикъи малуматар Интернетда тахьунин, гьакI нормативный актарал амал тавунин гьакъиндай чна са жерге арзаяр суддиз рекье туна. ИкI, Ахцегь райадминистрацияди мектебрилай виликан, гьакI умуми образованидин идарайра къанунсуздаказ артухан штатар ачухна лагьана, 10-далай артух протестар гана, абур закондив кьадай гьалдиз хкиз туна. Прокуратурадин патай гьа ихьтин кьетIи наразивилер чкадин администрацийри чилин, тIебиат хуьнин, общественный чкаяр зирзибилрикай михьунин, жемят хъвадай ва дигидай целди таьминарунин, къанун-къайда кваз такьунин патахъайни малумарнава.

▪ **Рафик Рамазанович, хуьруьн шартIара юкьван ва гъвечIи бизнесдал машгъул ксарин - карчийрин ихтиярар хуьнин жигьетдай гьихьтин серенжемар кьабулзава?**

- Чкадин администрацийра карчийрихъ галаз ийизвай кIвалахдин, муниципальный игьтияжрин заказар Интернетда эцигунин ва бязи маса месэлайрин гьакъиндай татугайвилер арадай акъудунин мураддалди гъавурдик кутунин серенжемар кьабулзава, администрацийрин кьилери нормативный актар кваз такьазвай законсузвилерай арзаяр судриз рекье туниз мажбур жезва. 2014-2016-йисара гъвечIи ва юкьван карчивал хуьнин программадал амал тавунин, чкадин самоуправленидин депутатди гьа са вахтунда къанунсуздаказ муниципальный къуллугъдин везифаяр тамамарунин ва гьакIни муниципальный къуллугъчийри чпин къазанжийринни эменнидин гьакъиндай малуматар раиж тавунин дуьшуьшар аваз, Ахцегь муниципалитетдиз са жерге представленияр гана. Ихьтин нукьсанар вахтунда арадай ахкъудиз тазва.

▪ **Яш тамам тахьанвай жаванрин тахсиркарвилерин вилик пад кьун патал вуч ийизва?**

- Хулиганвилинни гъвечIи угъривилин сад-кьве дуьшуьш авачиз туш. Гьабурни чими-чимиз дуьздал акъуд хъувуна, тербиядин тегьердин серенжемар кьабулзава. Разивилелди лугьун, районда мектебдикай кьил къакъудзавай ва я мектебдин чкадал медресадиз физвай аялар авач. Тарсарилай кьулухъ парабур спортдин, музыкадин, искусстводин мектебриз физва, гатун каникулрин вахтунда абур ял ядай лагерриз желбзава. И жигьетдай аялриз ахлакьдин дуьз тарс-тербия гузвай диде-бубаярни муаллимар, райондин администрация сагърай!

Ихтилат кватай чкадал чи мектебра "Образование" милли проект уьмуьрдиз куьчуьрмишзавай гьалдикайни кьве гаф лугьун. Ахтармишунар авурла малум хьайивал, аялар мектебрин автобусра аваз тухунин патахъай истемишунар саки вилив хуьзвач: автобусар аптечкайралди, огнетушителралди таьмин туш, шоферриз профилактикадин медклигунар ийизвач ва икI мад.

▪ **Алатай йисарив гекъигайла, районэгьлийрин патай прокуратурадиз арза-ферзе пара авани? Абур гьихьтин месэлайрай я?**

- Гзаф авач. 2014- йисуз кьилдин ксаринни идарайрин патай вири 70 арза атана. Абурукай 20 гьахълубур, бинелубур яз гьисабна, рази жеривал гьялна. Пара арзаяр чилин, зегьметдин, санитарно-эпидемиологиядин законодательствояр чIурунин жуьрединбур тир.

Закон виридаз сад я. Прокуратурадин къуллугъдин кьилин везифа гьукуматдин къанун-къайда вилив хуьнал гуьзчивал авун я. И кар чалай агалкьунралди кьилиз акъудиз алакьзава. Къайдаяр хуьдай органрин умуми къуватралди районэгьлийрин ислягь зегьмет, хатасузвал, азадвал таьминарунихъ галаз санал кьетIен фикир чна гьакI экологиядин, санэпидгьаларин, чилин, образованидин, медицинадин, бюджетдин законодательство вилив хуьнин месэлайризни гуз алахъзава. Терроризм, экстремизм хьтин гьерекатрин вилик пад кьунал кьетIен гуьзчивалзава. И четин месэлаяр гьялун, гьелбетда, общественодин сагълам къуватар галачиз таьминариз жедач. Гьавиляй мумкин тир вири жуьре тахсиркарвилерин вилик пад кьун патал чна къанажагълу вири юлдашривай прокуратурадихъ галаз сих алакъаяр хуьн тIалабзава.

Квез чидани?

Гуьзчивалдай ва тахсирлу ийидай орган тир Россиядин прокуратура гьакъикъатда Урусатдин пачагь I Петрди 1722-йисуз акъудай Указдин бинедаллаз тешкилнай. Ана, кьилди къачуртIа, икI лагьанвай: "...Сенатда генерал-прокурор жен". Гьайиф хьи, Россиядин прокуратурадикай гьуьжетар государстводин механизмди адан метлебрихъ (лазимвилихъ) галаз алакъалу яз мукьвал-мукьвал политикадин къугъунриз элкъвезвай. Законрикай-къанунрикай рахадай илимди ва къайдаяр хуьдай къурулушди властдиз герек тир жуьреда къуллугъ ийизвай. Гьаниз килигна 1917-йисан революция гъалиб хьайидалай гуьгъуьниз прокуратура буржуазиядин институт яз малумарнай ва вахтуналди ам кардик кумачир. Гуьгъуьнлай, яни 1922-йисуз тешкил хъувунай. Гьа икI, 1955-йисан 29-декабрдиз Россиядин Федерациядин Президентди Прокуратурадин югъ сувар яз къейд авуниз талукьарна акъудай Указдин бинедаллаз Россиядин прокуратура тешкилай тарихдин югъ тайинар хъувунай.

Гьа икI, прокуратура тарихдин яргъал тир рехъ фенва ва адан везифаяр фадлай тайин хьанва. Гьа жергедай яз Дагъустандин прокуратурадини общества тайин чка кьунва. Ам савадлу ва тежрибалу юристрин гьисабдай тупламиш хьанва.

Эхь, государстводин гуьзчивалдай ва тахсирлу ийидай механизм яз, законди прокуратурадин вилик еке истемишунар эцигзава. Ада уголовный рекьяй геле къекъуьнин везифаяр (уголовный делояр къарагъарун, силис тухун, судра тахсирлу ийидайла, чпин фикирдал акъвазун), гьакI общественный алакъайрин иштиракчийри законар тамамарунал гуьзчивал авунин везифани кьилиз акъудзава. Прокуратуради законар чIурзавайбурун вилик пад (вужар ятIа, а кардилай аслу тушиз: кIандатIа кар кьилиз акъудзавай органар хьурай, кIандатIа законар акъудзавай органар хьурай) кьазва. Идахъ галаз сад хьиз прокуратуради чара-чара властри санал кIвалахун патал серенжемар кьабулзава. Абур вири санлай законар хуьнин ва мягькемарунин терефдарар я. И кIвалах таьминарунни прокуратурадин хиве ава. **Эхирки, прокуратурадиз талукь тушир гьич са месэлани авайди туш**. Ада властдин органри Федеральный законар кьилиз акъудунал, гражданрин ихтиярар хуьнал, оперативный ва силисдин кIвалах тухузвай гьалдал, инсанар азадвиликай магьрум авунвай гражданриз ва государстводин къурулушдиз талукь вири месэлайрал гуьзчивал тухузва; гьар сана законлувал хуьн ва мягькемарун патал кьетIи серенжемар кьабулзава. ИкI, эхиримжи вахтара Дагъустан Республикада арадал атанвай къизгъин гьалариз ва тахсиркарвилер артух хьунизни килиг тавуна, республикадин къайдаяр хуьдай органрилай криминогенный гьалар гуьзчивилик хуьз алакьзава.

12-январь прокуратурадин работникрин сувар я. Чна абуруз алукьнавай ЦIийи йис, гьакI чпин лишанлу югъ мубаракзава.

Вич тешкилайдалай инихъ алатнавай 82 йисан девирда республикадин прокуратурадин кьиле агъадихъ галай прокурорар акъвазна:

Тахо-Годи А.А. – 1922-1923-йисара
Ротгаузер И.И. – 1923-1924-йисара
Далгат Б.Д. – 1924-йисуз
Алиев И.М. – 1925-1927-йисара
Исмаилов И.М. – 1928-1929-йисара
Шустов В. – 1930-1931-йисара
Макаров Ф. – 1932-1933-йисара
Склярский И. – 1934-1935-йисара
Горст Х.Х. – 1936-1937-йисара
Филатов И.Т. – 1938-1939-йисара
Грешнев В.В. – 1939-1943-йисара
Хашаев Х.-М.О. – 1943-1947-йисара
Иванов А.Г. – 1948-1950-йисара
Болдырев Н.В. – 1950-1953-йисара
Сапожников Н.И. – 1953-1962-йисара
Пакалов А.Г. – 1962-1971-йисара
Ибрагьимов М.М. – 1971-1985-йисара
Гьажимегьамедов С.Т. – 1985-1992-йисара
Мирзаев М.М. – 1992-1995-йисара
Яралиев И.М. – 1995-2006-йисара
Ткачев И.В. – 2006-2009-йисара
Назаров А.И. – 2009-2013-йисара
Шахнавазов Р.А. – 24.04.2013-йисалай

Бажарагълу, жуьрэтлу лезги руш

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

ЛЕЗГИСТАН! Ажайиб гуьзел макан тушни вун! Ви кьегьал, уьтквем рухвайри, баркаллу рушари, алимар, духтурар, муаллимар, жуьреба-жуьре маса пешейрин устадар яз, чи чIехи уьлкведин гьар са пипIе зегьмет чIугвазва. ЧIехи, гъвечIи къуллугъ талгьана, чпел тапшурмишай гьар са кар жавабдарвилелди бажармишиз алакьзавай абурун тIварар гьуьрметдивди кьазва, кутугай къимет гузва.

Къе чна гьа ихьтин ксарикай сад тир подполковникдин руш майор **Ларисадикай** суьгьбетда.

Ахцегь райондин КьакIарин хуьряй тир, Дагъустандин Милли библиотекадин край чирдай ва милли литературайрин отделдин библиотекарвиле гзаф йисара зегьмет чIугвазвай Сакинат Нарудиновнадинни Муса Жамалдинович Мусаеврин хизанда пуд велед, кьве хвани са руш, халис инсанпересар яз тербияламишна, шегьре рекьел акъудна. **КЪЕЙД ИЙИН:** Муса Жамалдиновича, СОБР-дин начальникдин заместитель яз кIвалахзавайла, Чечняда кьиле фейи ягъунра иштиракна. Ана залан хер хьунин нетижада, подполковникдин чинда аваз, пенсиядиз экъечIуниз мажбур хьана. Абурун чIехи хва Эдика эцигунрал, Фарида ДГУ-дин социальный факультет акьалтIарна, пешедай Махачкъалада кIвалахзава.

1976-йисан гуьлуьшан июндин вацран 6-даз Мусаеврин хизанда фадлай гуьзлемишзавай руш хьана. Адал диде-бубади Лариса тIвар эцигна. Акваз-такваз Махачкъаладин 2-нумрадин юкьван школа акьалтIарай рушакай 1992-йисуз Даггосуниверситетдин культурадин факультетдин библиотековеденидин ва библиографиядин отделенидин студентка жезва. Агалкьунралди вуз акьалтIарай Ларисади вичин пешедай кIвалахзава. Са куьруь вахтунилай Ларисади секин кеспи гьамиша гьерекатдик квайдалди эвеззава.

ИкI, 1997-йисан 1-декабрдилай къенин йикъалди Мусаева Ларисади Россиядин Дагъустан Республикада авай УФСИН-дин 1-нумрадин силисдин изолятордин идарада, инспекторвилелай башламишна, жуьреба-жуьре къуллугъар тамамарна. Ингье кьуд лагьай йис я ада 1-нумрадин СИЗО-дин Федеральный казенный идарадин кадрийрин отделдин начальниквиле кIвалахиз. Чи арада суьгьбет хьайила, за адан вилик са шумуд суал эцигна.

▪ **Лариса, кадрийрин отделдин начальникдин везифайрик вуч акатзава?**

- Зи везифайрик кадрияр хкягъун, гьар сад вичин чкадал тайинарун, ина къуллугъзавайбурухъ галаз тербиядин кIвалах тухун, гьакIни кьилди ксариз юридический консультацияр гун акатзава.

▪ **Тербиядин кIвалахда асул гьисабдай вун квекай рахазва?**

- Виридалайни вилик къуллугъдин кьетIен шартIарикай. Чпи хкянавай кIвалахди дурумлувал, эдеблувал, сада-садаз гьуьрмет авун ва маса хъсан крар истемишзавайдакай лугьузва. Анжах закондиз муьтIуьгъ хьун герек я. Чи инсанриз адет хьанвай къавум-къардашвал хьтин алакъаяр "къулухъ" туна кIанда. Им, гьелбетда, дуствилин, мукьва-кьиливилин алакъаяр атIутI лагьай чIал туш. Къуллугъдин рекьяй, иллаки мукьва кас силисдик акатайла, закондин сергьятрилай элячIна виже текъведайдан, гьакIни сотрудникринни силисдик квайдан алакъайрани закондин сергьятар хуьн лазим тирдан гъавурдик кутазва. Вири и истемишунри чIехи дережадин, закондиз муьтIуьгъ къуллугъчи арадал гъизва. Ахьтиндалай гележегда лайихлудаказ гьукуматдин пекпартал (форма) алукIизни жезва.

Инал зи рикIел са кар хтана, - алава хъувуна Ларисади. - центральный аппаратда вахтуналди (декретдиз фенвайдан чкадал) кIвалахал кьабулзавай сад лагьай югъ тир. Кадрийрин отделдин начальникдин заместитель дишегьлиди заз лагьанай: "Лариса, вун ихьтин жегьил-жаван, зерифди яз, чи арада валай гьич са юкъузни кIвалахиз алакь тавун мумкин я. Кьабулунин гьакъиндай приказ гудалди, белки, вуна мад сеферда фагьум-фикир хъийида?". Зи жаваб ихьтинди хьана: "Залай алакьда, зун чалишмиш жеда. Эгер арадал кутугай затI татайтIа, за куьн инжиклу ийидач".

16 йисуз са терефдихъайни туьгьмет алачиз тамамарзавай кIвалахди, гьелбетда, Ларисадилай идарадин талукь вири серенжемар вини дережада кьилиз акъудиз алакьзавайди тестикьарзава. И кардин сирни, за кьатIайвал, чи бажарагълу рушаз хайи дидед чIал чир хьун, лазим атай чкадал ам ишлемишун я.

▪ **Итимрин арада икьван йисара ихьтин четин везифаяр бегьемарун асант кар туш. Идан гьакъиндай вуна вуч лугьуда?**

- Заз четинвилерихъай са зеррени кичIе туш. Гьам къуллугъдал, гьамни гьар са чкада, карда заз къайда, низам гзаф хуш я. Бязи вахтара кьетIен истемишунар хъвадай целайни герек жезва.

▪ **Лариса Мусаевна, алай девирдин жегьилрилай ина куьне гузвай "тарсар" кьаз, бегьемариз алакьзавани?**

- Зи къуллугъдин девирда зал, вири четинвилериз таб гана, лайихлудаказ къуллугъай хейлин, гьакIни истемишунриз, меслятриз дурум гуз тахьай жегьиларни гьалтна. Эхиримжибурулай стажировкадин вахтни акьалтIариз тахьайбур, гьелбетда, къуллугъдални кьабулзавач.

▪ **Коллектив чIехиди яни?**

- Кьиле, вич жегьил яз, камаллу, сабурлу начальник, къенепатан къуллугъдин подполковник Рауф Къайбулагьович Гьабибов акъвазнавай коллектив гъвечIиди туш. Чпин жергейра жуьреба-жуьре миллетрин векилар авай чи къуллугъчийри дуствилелди неинки кIвалахзава, гьакIни залан декьикьайра сада-садаз куьмекарни гузва, мукьвал-мукьвал гьар жуьре мярекатар тешкилзава. Пенсияда авай виликан къуллугъчиярни рикIелай алудзавач.

Ларисадин хва Шамилазни диде-бубадин кеспи давамардай къаст ава. Ам Россиядин правовой академиядин 3-курсунин студент я. Адан шикил отличникрин доскада ава. Къенепатан къуллугъдин полковник уьмуьрдин юлдаш Абдулезизов Садикь Россиядин РД-да авай УФСИН-дин 2-нумрадин ИК-дин начальникдин заместитель я.

ИкI, ЦIийи Йис тебрик авуналди, къейд ийиз кIанзава: уьтквем рикI, руьгь авай жуьрэтлу рушахъ мадни еке агалкьунар, дережаяр хкаж ва хизандани хушбахтлувал хьун чи мурад я. Къуй гележегда чи уьлкведиз дустагъханаяр ерли герек тахтурай.

Ван авуна

Девиррин фашалвилерикай

Сефибег ГЬАЖИБЕГОВ,
РФ-дин журналистрин Союздин член

Фагьум-фикирзавай, сагъ гьар са касдиз таб авун гьихьтин кар ятIа, ада гьихьтин нетижайрал гъидатIа хъсандиз чида. Аквар гьаларай, таб авуни хьиз, маса хесетри инсанрин руьгь харапIдач, нервияр тартибдикай хкуддач. Гаф кватай чкадал лугьун, алай вахтунда аквазвай, ван къвезвай гзаф крар, гьакI недай-хъвадай шейэрни, гьатта гзаф дарманарни тапанбур, къалпбур я. Лугьудайвал, са кьадар инсанрик чпикни инсанвал кумач, нефсини намусар бамишарнава.

Зун фадлай "Лезги газет" кхьизвай, кIелзавай кас я. Кьериз-цIаруз жувани кхьизва. Газетдин чинрилай заз, на лугьуди, код жагьана. Сейфдин ракIар ахъа хьайиди хьиз, рази ва шад яз, жуваз хуш фикирар, кьатIунар, веревирдер, пешекаррин гъиликай хкатнавай меслятар, теклифар тикрариз кIелзава. Иллаки кьилин редактор Агъариза Саидован, литературадин отделдин редактор Мердали Жалилован, кьилин редактордин заместитель Шихмурад Шихмурадован ва гзаф маса авторринни.

Зи фикир, гьелбетда, устад-пешекар журналистриз къимет гун туш. ЯтIани инсан тушни - аквазвай, ван къвезвай, фикирзавай, веревирдзавай. Газетда кIвалахзавай журналистри алай девирда, алатай вахтарани хьайи, жезвай вакъиайрикай къалабулух кваз, къайгъударвилинни жавабдарвилин гьисс эвелимжиди яз, журналистдин пешедиз хас тирвал, кIелзавайбурун руьгь тух жедайвал, гьахъ-гьакъикъат вилив хвена кхьизва.

За инал къелем кьунин себеб 16-октябрдиз акъатай (42-нумра) Шихмурад Шихмурадован "Асирдин зурба алцурунар" макъала я. Ана Хрущевакай хейлин келимаяр кхьенвай, месела, Хрущева гайи кьван зиянрин чIуру нетижаяр чи уьлкведи, халкьди яргъалди гьиссзава. Адалай алакьай кьилин кар, авур чIехи гъалатI вуч я лагьайтIа, И.В.Сталинан гуьмбет-памятник, гардандихъ трос вегьена, ярхарун хьана. СДК-дилай анихъ Самурдин эрчIи пата тепедал аламай гуьмбетдин чекмедин кIуф зи вилерикай гилани, карагзама. А залум дяведин девирда гьукумат идара авур, адан тIвар мецеллаз, зурба гъалибвал къазанмишай, Ватандин, халкьдин дамах тир, гьукуматрин разивал-меслят аваз, вичиз кьилин чин - Генералиссимус тIвар гайи дуьньядиз машгьур кас, Хрущева кьисас вахчун себеб яз, гьакI беябурун - им акьалтIай чIуру кар хьана. Гьанлай инихъ чи гьукуматдин авторитетни агъуз аватна, мез куьруь хьана.

И мукьвал йисарани Горбачевани, Ельцинани ватандин хатасузвал зайифарна, къецепатан "дустаризни юлдашриз" маса гана, вири халкьдин девлетар тарашна, гзафбур къекъверагриз элкъуьрна. Ватанпересвилин гьисс зайиф хьана. Алай вахтунда ватанда, дуьньяда авай гьаларин, къалабулухвилерин себебни гьа чIуру крар я. Шихмурада кхьенвай келима инал лап кутугайди я: "Кьилиз атай садавай уьлкве, вич алай чка абадни ийиз жеда, барбатIни". Авурди вуч я са пуд касди: Ельцина, Кравчука, Шушкевича. Халкьдивай ни хабар кьуна? Са мус ятIани Англиядин фермерри машгьур алим Дарвинавай хабар кьуналда: "Вучиз и йисуз гречкадин (чIахар) бегьер тIимил хьана"? Дарвинани гьасятда жаваб хгана: "Кацер кьена кIандачир".

Дуьньядин гьерекатар, крарни гьакI сад-садахъ галаз алакъада ава.

Садра, кьведра таб авур касдихъ мад агъан, ихтибарни хъийидач. Четин месэла ам я хьи, вич халкьдин, гьукуматдин кьиле аваз, а рехъ тухузвай кас къайгъусуз, жавабдарсуз тапанди хьайитIа. Чна кечирмишзавай и эхиримжи йисара халкьдиз дуьньядин кьуд кьилихъай такур, ван татай кьуд аламат хьанач.

Са "игитди" гьеле алатай асирдин 80-йисара чун коммунизмда яшамиш жеда, муькуьда 2000-йисуз виридаз кIвалер жеда лагьанай. Гила ерлини гузмач. Мадни са "игитди" ваучеррай кьве-кьве "Волгани" ганай... Демократия туькIуьрда лагьанай... Амма кассайра авай халкьдин пуларни кепекриз элкъуьрна, туькIуьрайди вагьши капитализм я.

Виридаз аквазва: чна кечирмишзавай девир къе вири дережайра тапарринни алдатмишунринди, ришветбазвилинни тахсиркарвилеринди, чалкечирвилинди, инсанвилин ерияр кьери жезвайди, камал квахьзавайди, къанунсузди хьанва. Алай вахтунда бязибуру ийизвай тахсиркарвилериз гьикI къимет гудатIа, гафар жагъизвач, гьихьтин жаза гудатIа, къанун авачирди хьиз я.

Тербиядиз, ватанпересвилиз, медениятдиз, эдебиятдиз са акьван фикир ганач. Здравоохраненидик, образованидин къурулушдик кьуьк хкуьрна, и кар гилани давамарзава. Миллиардар чуьнуьхун, дяве, я тIегъуьн авачиз, миллионралди инсанар телефун, и тегьерда ватан маса гун?! Гьихьтин ксари? Горбачева, Ельцина, премьерар хьайи Гайдара, Немцова, Касьянова, министрар хьайи Шеварнадзеди, Козырева, ЦК-дин Политбюродин член хьайи Яковлева ва икI мад.

Ибур айсбергдин кIукI хьиз я... Гилани чаз, чи Президентдизни манийвал гузвай къуватар авачиз туш. Абурукай тIимил рахазвач. Тажуб жедай крар, гафар Госдумада ацукьнавай са бязи депутатрин патайни жезва. "Кавказдал цацар алай сим элкъуьрна кIанда" гафариз Госдумада акси жавабрин ван атанач эхир.

Ихьтинбурун, лагьай дуьз, гьахълу гафунин гъавурда акьаз кIан тийизвайбурун кьадар гьам ватанда, гьам дуьньяда гзаф авайла-жезвайла, мягьтел жечни бес!..

"Лезги газетдин" чинрилай Мердали Жалилован бязи материалар кIелайла, зи рикIел "Заз ватанни кIан я, халкьни, амма гьакъикъат заз виридалайни багьани я, винени" лагьай урус генерал Чаадаев къвезва.

Эхь, алай девирда, вилни акьал тийиз, чинни яру тежез, сада-сад алцурарун, таб авун са куьнайни туш. Газетдин кьилин редактор Агъариза Узаировича кхьизвайвал, девир чуьнуьхунринди хьанва. Инал зи рикIел Алибег Фатахован "Эцигзава, эцигзава" гафар хквезва. Эхь, девир эцигунринди тир, умудар, мурадар гузвай.

Бес гила? Гила олигархрин банкар, хсуси кьакьан къелеяр, иномаркаяр, ресторанар, супермаркетар... Къиямат я!

Акьалтзавай аялриз чирвилер, тербия гузвай школаяр са бязи чкайра агалнава, я туш чкIидай хаталу гьалда ава. Образование рикIелай фейитIа, чи культура квахьда, тербия рикIелай фейитIа, миллет квахьда лугьуда...

Са бязи вузарни дипломар маса гузвай конторайриз элкъвенва. Дипломар къачузвайбур гзаф, чирвилер зайиф, мискIинар гзаф, ягь-намус кьери хьанва. Ихьтин несилдин гележег гьихьтинди хьурай?!

Ажеб жедай чаз акунайтIа девир
Гьахъ вине аваз, нукьсан-таб квачир,
Камал-намусди агъавал ийир,
Терг хьанваз гьакI фикир чалкечир.

Дуьнья мублагь я, гуьзел, гуьлуьшан,
Ам дарзавайди инсан я, инсан,
Мублагь уьмуьр гьич жеч перишан,
Эгер, инсан, вакай тахьайтIа шейтIан.

Эхь, инсан вич дигмиш, гьахъ-адалат тахьанмаз, дигай девирар бажагьат алукьда...

ЦIийи йис мубаракрай!

ЯНВАРЬ

ислен		5	12	19	26
саласа		6	13	20	27
арбе		7	14	21	28
хемис	1	8	15	22	29
жуьмя	2	9	16	23	30
киш	3	10	17	24	31
гьяд	4	11	18	25	

ФЕВРАЛЬ

ислен		2	9	16	23
саласа		3	10	17	24
арбе		4	11	18	25
хемис		5	12	19	26
жуьмя		6	13	20	27
киш		7	14	21	28
гьяд	1	8	15	22	

МАРТ

ислен		2	9	16	23	30
саласа		3	10	17	24	31
арбе		4	11	18	25	
хемис		5	12	19	26	
жуьмя		6	13	20	27	
киш		7	14	21	28	
гьяд	1	8	15	22	29	

АПРЕЛЬ

ислен		6	13	20	27
саласа		7	14	21	28
арбе	1	8	15	22	29
хемис	2	9	16	23	30
жуьмя	3	10	17	24	
киш	4	11	18	25	
гьяд	5	12	19	26	

МАЙ

ислен		4	11	18	25
саласа		5	12	19	26
арбе		6	13	20	27
хемис		7	14	21	28
жуьмя	1	8	15	22	29
киш	2	9	16	23	30
гьяд	3	10	17	24	31

ИЮНЬ

ислен	1	8	15	22	29
саласа	2	9	16	23	30
арбе	3	10	17	24	
хемис	4	11	18	25	
жуьмя	5	12	19	26	
киш	6	13	20	27	
гьяд	7	14	21	28	

ИЮЛЬ

ислен		6	13	20	27
саласа		7	14	21	28
арбе	1	8	15	22	29
хемис	2	9	16	23	30
жуьмя	3	10	17	24	31
киш	4	11	18	25	
гьяд	5	12	19	26	

АВГУСТ

ислен		3	10	17	24
саласа		4	11	18	25
арбе		5	12	19	26
хемис		6	13	20	27
жуьмя		7	14	21	28
киш	1	8	15	22	29
гьяд	2	9	16	23	30/31

СЕНТЯБРЬ

ислен		7	14	21	28
саласа	1	8	15	22	29
арбе	2	9	16	23	30
хемис	3	10	17	24	
жуьмя	4	11	18	25	
киш	5	12	19	26	
гьяд	6	13	20	27	

ОКТЯБРЬ

ислен		5	12	19	26
саласа		6	13	20	27
арбе		7	14	21	28
хемис	1	8	15	22	29
жуьмя	2	9	16	23	30
киш	3	10	17	24	31
гьяд	4	11	18	25	

НОЯБРЬ

ислен		2	9	16	23
саласа		3	10	17	24
арбе		4	11	18	25
хемис		5	12	19	26
жуьмя		6	13	20	27
киш		7	14	21	28
гьяд	1	8	15	22	29/30

ДЕКАБРЬ

ислен		7	14	21	28
саласа	1	8	15	22	29
арбе	2	9	16	23	30
хемис	3	10	17	24	31
жуьмя	4	11	18	25	
киш	5	12	19	26	
гьяд	6	13	20	27	

понедельник, 5 января

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

11:10 Местное время. Вести Дагестан
19:40 Местное время Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 Мультфильмы
08.00 Х/ф «Шамиль. Рай под тенью сабель»
09.40 Концерт к 15-летию народного ансамбля «Кавказ» г. Нижневартовск
12.30 Х/ф «Простая история»
14.30 «Аулы Дагестана» Гоцатль
15.00 Хореографическая драма Мурада Кажлаева «Имам Шамиль»
17.00 Х/ф «Улица полна неожиданностей»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Мультфильм
20.20 «Есть работа»
20.50 Д/ф к 100-летию Барият Мурадовой «Жемчужина дагестанского театра»
21.40 «Кунацкая»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Спорт на канале
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Доктор Живаго»
04.10 Хореографическая драма Мурада Кажлаева «Имам Шамиль»
05.40 Х/ф «Три тополя на Плющихе»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 "Ералаш".
6.30 Х/ф "Красавчик". (16+).
8.05 Х/ф "Анжелика, маркиза ангелов". (12+).
10.00 Новости.
10.15 Смак. (12+).
10.55 "Ералаш. Детство строгого режима".
12.00 Новости.
12.15 Т/с "Балабол". (16+).
16.10 "Мужское/Женское". (16+).
17.05 "Наедине со всеми". (16+).
18.00 Вечерние Новости.
18.15 "Угадай мелодию".
18.55 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время".
21.20 Т/с "Оттепель". (16+).
23.15 "Англия в общем и в частности". (18+).
0.15 Х/ф "Шерлок Холмс: Скандал в Белгравии". (12+).
1.55 Х/ф "Люди Икс: Начало. Росомаха". (16+).
3.35 Т/с "Форс-мажоры". (16+).
4.55 "Наедине со всеми". (16+).

РОССИЯ 1

5.10 Комедия "Волшебная сила".
6.20 Т/с "Гюльчатай. Ради любви". (12+).
9.50 "Рождественская "Песенка года".
11.00 "Вести".
11.10 "Местное время. Вести - Москва".
11.30 Юбилейный концерт А. Пахмутовой.
14.00 "Вести".

14.10 Юбилейный концерт А. Пахмутовой.
14.20 Т/с "Верю". (12+).
19.40 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
20.30 Х/ф "Память сердца". (12+).
0.20 Юбилей Театра Сатиры.
1.20 Комедия "Берегите женщин".
3.35 "Комната смеха".

НТВ

6.05 "Из песни слов не выкинешь!" (12+).
7.00 "Дорожный патруль".
8.00 "Сегодня".
8.20 "Глухарь. Приходи, Новый год!" (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.05 Х/ф "Псевдоним "Албанец". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 Х/ф "Псевдоним "Албанец". (16+).
16.10 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.20 Т/с "Паутина". (16+).
23.05 "Хочу к Меладзе". (16+).
1.00 "Сегодня. Вечер. Шоу". (16+).
2.50 "Чета Пиночетов". (18+).
3.25 "Большая перемена". (12+).
4.55 "Дикий мир". (6+).
5.25 Т/с "Супруги". (18+).

ТВЦ

5.20 Х/ф "Сердца трех". (12+).
7.10 Х/ф "Сердца трех 2". (12+).
9.30 М/ф "Король-лягушонок".
10.35 Д/ф "Ирина Алферова. Не родись красивой". (12+).
11.20 Х/ф "За витриной универмага". (12+).
13.00 Фильм-концерт "Игорь Крутой. Мой путь". (12+).
14.30 События.
14.45 "Новый Год с доставкой на дом". (12+).
15.40 Детектив "Чисто английское убийство". "Аэроклуб". (Великобритания). (12+).
17.35 Т/с "Как выйти замуж за миллионера 2". (12+).
21.00 События.
21.15 Х/ф "Год Золотой Рыбки". (16+).
23.20 Комедия "Дживс и Вустер. Знакомство на Бродвее". (Великобритания). (12+).
0.15 Комедия "Бабник". (16+).
1.25 Т/с "Как выйти замуж за миллионера". (12+).
4.20 Комедия "Пять звезд". (16+).

СТС

.**6.00** М/с "Приключения Вуди и его друзей".
8.30 М/с "Том и Джерри".
9.00 М/с "Аладдин".
9.30 Т/с "Однажды в сказке". (12+).
12.00 Анимац. фильм "Не бей копытом!" (США).
13.25 Анимац. фильм "Подводная братва". (США). (12+).
15.00 Шоу "Уральских пельменей". Снега и зрелищ! .(16+).
16.00 6 кадров. (16+).
16.30 Анимац. фильм "Шрэк навсегда". (США). (12+).
18.10 Анимац. фильм "Кот в сапогах".
19.45 Комедия "Трудный ребенок".
21.15 Комедия "Трудный ребенок 2".
23.00 Комедия "Знакомство с родителями".
1.05 Х/ф "Земля мертвых". (Канада - Франция - США). (16+).
2.50 Животный смех.
3.30 Анимац. фильм "Смывайся!" (США).
5.00 М/ф "Степа-моряк".
5.30 М/ф "Фантик".

REN TV

5.00 Х/ф "Мама не горюй 2". (16+).
6.50 Х/ф "Бумер". (16+).
8.50 Х/ф "Бумер 2". (16+).
11.00 Х/ф "Жмурки". (16+).
13.10 Х/ф "Сестры". (16+).
14.50 Х/ф "Брат". (16+).
16.45 Х/ф "Брат 2". (16+).
19.15 Концерт "Мужчины и женщины". (16+).
21.00 Х/ф "Русский спецназ". (16+).
23.00 Т/с "Спецназ по-русски 2". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 М/ф: "Мореплавание Солнышкина", "Про Фому и про Ерему", "Наследство волшебника Бахрама", "Волк и семеро козлят на новый лад", "Ну, погоди!", "Маугли. Ракша", "Маугли. Похищение", "Маугли. Последняя охота Акелы", "Маугли. Битва".
10.00 "Сейчас".
10.10 Т/с "УГРО. Простые парни" (16+).
11.15 Т/с "УГРО. Простые парни" (16+).
12.15 Т/с "УГРО. Простые парни" (16+).
13.15 Т/с "УГРО. Простые парни" (16+).
14.15 Т/с "УГРО. Простые парни" (16+).
15.15 Т/с "УГРО. Простые парни" (16+).
16.15 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
17.20 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
18.30 "Сейчас".
18.40 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
19.40 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
20.40 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
21.40 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
22.45 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
23.45 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
0.40 Комедия "Пришельцы 2". (12+).
2.50 Д/ф "Живая история: "Живет такой парень". (12+).
3.35 Д/ф "Живая история: "Калина красная". (16+).
4.20 Д/ф "Живая история: "Безымянная звезда Михаила Козакова". (12+).
5.05 Д/ф "Живая история: "Говорит и показывает". (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Жить вкусно с Джейми Оливером". (16+).
7.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).
7.30 "Секреты и советы". (16+).
8.00 "Мультфильмы".
8.10 "Домашняя кухня". (16+).
9.10 Т/с "Бомжиха". (16+).
11.05 Т/с "Росселла". (Италия). (16+).
18.00 "6 кадров". (16+).
19.00 Мелодрама "Женская интуиция". (Украина). (12+).
21.20 Мелодрама "Колье для Снежной Бабы". (Украина). (16+).
23.10 "6 кадров". (16+).
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Комедия "Посылка с Марса". (12+).
3.00 "Караоке". (16+).
6.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).

ТВ-3

6.00 М/ф.
10.15 Х/ф "Приключения Десперо".
12.00 Т/с "Синдбад". (12+).
23.00 Х/ф "Циклоп". (США). (16+).
1.00 Х/ф "Паладин. Корона и дракон". (США). (12+).

Профилактика.

2.45 Х/ф "Рок на века". (США). (16+).
5.15 М/ф.

вторник, 6 января

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

11:10 Местное время Вести Дагестан

РГВК

07.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
07.40 Мультфильмы
08.30 Х/ф «Волшебная лампа Алладина»
10.00 «Есть работа»
10.25 Д/ф к 100-летию Барият Мурадовой «Жемчужина дагестанского театра»
11.25 Х/ф «Ключи от неба»
13.00 «Кунацкая»
13.50 Д/ф «Кавказцы в войнах России»
14.50 Спорт на канале
16.30 Х/ф «Загадка кубачинского браслета»
18.00 «Дизайн-студия»
18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Мультфильм
20.20 «Бизнес Дагестана»
21.00 Х/ф «Канатоходец»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Оксюморон»
23.20 Х/ф «Князь мира сего»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Князь мира сего» (продолжение)
03.05 Д/ф «Дружба народов»
03.55 Х/ф «Автобусная остановка»
05.30 Х/ф «Загадка кубачинского браслета»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 "Ералаш".
6.20 Х/ф "Красавчик". (16+).
8.00 Х/ф "Великолепная Анжелика". (12+).
10.00 Новости.
10.15 Смак. (12+).
10.55 "Любовь и голуби". Рождение легенды. (12+).
12.00 Новости.
12.15 Т/с "Балабол". (16+).
16.10 "Мужское/Женское". (16+).
17.05 "Наедине со всеми". (16+).
18.00 Вечерние Новости.
18.15 "Угадай мелодию".
18.55 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время".
21.20 Т/с "Оттепель". (16+).
23.10 Комедия "Снежный ангел". (12+).
1.00 Х/ф "Безымянная звезда".
3.15 Х/ф "Барышня-крестьянка".

РОССИЯ 1

.**5.00** Комедия "Живите в радости".
6.20 Т/с "Гюльчатай. Ради любви". (12+).
9.50 "Рождественская "Песенка года".
11.00 "Вести".
11.10 "Местное время. Вести - Москва".
11.30 Т/с "Сердце матери". (12+).
14.00 "Вести".
14.10 Т/с "Сердце матери". (12+).
18.50 Х/ф "Дом спящих красавиц". (12+).
20.00 "Вести".
20.30 Х/ф "Дом спящих красавиц". (12+).
23.10 Рождество Христово. Прямая трансляция торжественного Рождественского богослужения.
1.10 Д/ф "Крест". (12+).
1.55 Драма "Не стреляйте в белых лебедей".
4.20 "Комната смеха".

НТВ

6.10 "Из песни слов не выкинешь!" (12+).
7.00 "Дорожный патруль".
8.00 "Сегодня".
8.20 Комедия "Алмаз в шоколаде". (12+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.05 Х/ф "Псевдоним "Албанец". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 Х/ф "Псевдоним "Албанец". (16+).
16.10 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.20 Т/с "Паутина". (16+).
23.05 "Хочу к Меладзе". (16+).
1.00 Комедия "Безумный день, или Женитьба Фигаро". (12+).
3.35 "Большая перемена". (12+).
5.10 "Дикий мир". (6+).
5.25 Т/с "Супруги". (18+).

ТВЦ

6.05 Х/ф "Медовый месяц". (12+).

7.35 Комедия "Откуда берутся дети". (16+).
9.00 "Православная энциклопедия". "Песни и музыка Рождества и Нового года". (6+).
9.30 М/ф "Девочка со спичками".
10.30 Д/ф "Олег Стриженов. Никаких компромиссов". (12+).
11.20 Комедия "Мы с вами где-то встречались".
13.00 Фильм-концерт "Эдита Пьеха. Помню только хорошее". (6+).
14.30 События.
14.45 "Новый Год с доставкой на дом". (12+).
15.40 Детектив "Чисто английское убийство". "Убийство в Копенгагене". (Великобритания). (12+).
17.30 Х/ф "Женщина в беде". (12+).
21.00 События.
21.15 Х/ф "Отдам котят в хорошие руки". (12+).
23.10 Д/ф "Великие праздники. Рождество Христово". (6+).
23.35 Х/ф "Юбилей". (12+).
1.35 Т/с "Как выйти замуж за миллионера 2" (12+).
4.35 Д/ф "Короли эпизода. Фаина Раневская". (12+).
5.20 Тайны нашего кино. "За витриной универмага". (12+).

СТС

6.00 М/с "Приключения Вуди и его друзей".
8.30 М/с "Том и Джерри".
9.00 М/с "Аладдин".
9.30 Т/с "Однажды в сказке". (12+).
12.00 Анимац. фильм "В гости к Робинсонам".
13.45 Анимац. фильм "Суперсемейка". (США). (12+).
15.50 6 кадров. (16+).
16.30 Комедия "Трудный ребенок".
18.00 Комедия "Трудный ребенок 2".
19.45 Комедия "Майор Пейн".
21.35 Комедия "Предложение". (США). (16+).
23.40 Комедия "Знакомство с Факерами". (США). (12+).
1.50 Анимац. фильм "Смывайся!" (США).
3.20 М/ф "Как приручить медведя".
4.35 Животный смех.
5.05 М/ф "Вершки и корешки".
5.45 Музыка на СТС. (16+).

REN TV

5.00 Т/с "Спецназ по-русски 2". (16+).
5.50 Х/ф "V Центурия. В поисках зачарованных сокровищ". (16+).
7.40 Х/ф "Хоттабыч". (16+).
9.20 Х/ф "Русский спецназ". (16+).
11.10 Т/с "Спецназ по-русски 2". (16+).
19.00 Х/ф "Особенности национальной охоты". (16+).
20.50 Х/ф "Особенности национальной рыбалки". (16+).
22.50 Х/ф "Особенности национальной политики". (16+).
0.20 Х/ф "Особенности подледного лова". (16+).
1.40 Х/ф "Супертеща для неудачника". (16+).
3.15 Х/ф "Особенности национальной охоты". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

5.55 М/ф: "Тридцать восемь попугаев", "Куда идет слоненок", "Зарядка для хвоста", "Алиса в Стране чудес", "Ну, погоди!", "Капризная принцесса", "Кот в сапогах", "Конек-Горбунок".
10.00 "Сейчас".
10.10 Боевик "Белая стрела". (16+).
12.10 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
13.15 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
14.15 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
15.15 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
16.20 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
17.25 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
18.30 "Сейчас".
18.40 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
19.45 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
20.50 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
21.55 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
23.00 "Рождество Христово". Прямая трансляция из Казанского Кафедрального собора".
2.00 Мелодрама "Бумеранг". (16+).
3.40 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).
4.30 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).
5.15 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Жить вкусно с Джейми Оливером". (16+).
7.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).
7.30 "Секреты и советы". (16+).
8.00 "Домашняя кухня". (16+).
8.55 Т/с "Бомжиха 2". (16+).
10.55 Т/с "Росселла". (16+).
18.00 "6 кадров". (16+).
19.00 Мелодрама "Три полуграции". (12+).
22.25 Д/ф "Любовь глазами женщин". (16+).
23.30 "6 кадров". (16+).
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Х/ф "Лузер". (12+).
2.35 "Караоке". (16+).
5.35 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
6.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).

ТВ-3

6.00 М/ф.
7.30 Х/ф "Приключения Десперо".
9.15 Х/ф "Паладин. Корона и дракон". (США). (12+).
11.00 Х/ф "Циклоп". (США). (16+).
13.00 Т/с "Библия". (12+).
23.00 Х/ф "Старые ворчуны". (США). (12+).
1.00 Х/ф "Старые ворчуны разбушевались". (США). (12+).
3.00 Д/ф "Селин Дион: Мир ее глазами". (США). (12+).
5.30 М/ф.

среда, 7 января

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

10:40 Свет звезды Вифлеема

РГВК

07.00 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
07.40 Мультфильм
08.30 Х/ф «Ночь перед Рождеством»
10.20 «Бизнес Дагестана»
11.00 Х/ф «Канатоходец»
12.30 Д/ф «Дружба народов»
13.30 «Оксюморон»
14.00 Благотворительный концерт Айшат Айсаевой «Живи и дари жизнь другим»
17.40 Мультфильм
18.05 Передача на чеченском языке «Вайнах»
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Мультфильм
20.20 Д/ф «Я люблю свою землю»
21.05 «Час размышлений»
21.35 Д/ф «Корни и ветви»
22.00 «Жилой мир»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Аутодафе»
00.00 Д/ф «Малые народности Северного Кавказа»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Величайшее шоу мира»
03.30 «Час размышлений»
03.55 Х/ф «Вива, Сапата!»
05.50 Х/ф «Подкидыш»

ПЕРВЫЙ

5.05 "Ералаш".
5.25 Х/ф "Любовь в СССР". (16+).
6.00 Новости.
6.10 Х/ф "Любовь в СССР". (16+).
7.10 Рождество Христово. Прямая трансляция из Храма Христа Спасителя.
9.10 "Чудотворцы XX века". (12+).
10.00 Новости.
10.15 Смак. (12+).
10.55 "Вифлеем. Город Иисуса". (12+).
12.00 Новости.
12.15 Т/с "Ангел в сердце". (12+).
16.10 "Святые XX века". (12+).
17.05 "Наедине со всеми". (16+).
18.00 Вечерние Новости.
18.30 "Угадай мелодию".
19.10 "Сегодня вечером". (16+).
21.00 "Время".
21.20 Т/с "Оттепель". (16+).
23.20 "Англия в общем и в частности". (18+).
0.20 Х/ф "Шерлок Холмс: Собаки Баскервиля". (12+).
2.00 Х/ф "Люди Икс: Первый класс". (16+).
4.00 Т/с "Форс-мажоры". (16+).

РОССИЯ 1

5.10 Комедия "Ошибки любви". (12+).
6.50 Т/с "Гюльчатай. Ради любви". (12+).
9.30 "Дмитрий Хворостовский и друзья - детям". Праздничный концерт.
10.40 М/ф "Маша и медведь".
11.00 "Вести".
11.10 Х/ф "Варенька. Испытание любви". (12+).
14.00 "Вести".
14.10 Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла.
14.45 Х/ф "Варенька. Испытание любви". (12+).
15.40 Х/ф "Варенька. Наперекор судьбе". (12+).
18.10 Х/ф "Там, где есть счастье для меня". (12+).
20.00 "Вести".
20.30 Х/ф "Птица в клетке". (12+).
0.25 Х/ф "Поздняя любовь". (12+).
2.05 Х/ф "Артистка из Грибова".
4.30 "Комната смеха".
5.25 М/ф "Маша и медведь".

НТВ

6.10 "Из песни слов не выкинешь!" (12+).
7.00 "Дорожный патруль".
8.00 "Сегодня".
8.20 Комедия "Люби меня". (12+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.05 Х/ф "Псевдоним "Албанец". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 Х/ф "Псевдоним "Албанец". (16+).
16.10 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.20 Т/с "Паутина". (16+).
23.05 "Хочу к Меладзе". (16+).
1.05 "Сегодня. Вечер. Шоу". (16+).
2.55 "Чета Пиночетов". (18+).
3.25 "Большая перемена". (12+).
5.00 "Дикий мир". (6+).
5.20 Т/с "Супруги". (18+).

ТВЦ

5.50 Х/ф "За витриной универмага". (12+).
7.20 Х/ф "Отдам котят в хорошие руки". (12+).
9.05 Концерт "Дорогою добра". (12+).
10.25 С Рождеством Христовым! Поздравление Патриарха Московского и Всея Руси Кирилла. (6+).
10.30 М/ф "Сказка о царе Салтане".
11.55 Комедия "Берегись автомобиля".
13.35 Х/ф "Принцесса на бобах". (12+).
14.30 События.
14.45 Х/ф "Принцесса на бобах". (12+).
16.00 Великая Рождественская вечерня. Прямая трансляция из Храма Христа Спасителя.
17.15 Т/с "Подруга особого назначения". (12+).
21.00 События.
21.15 Х/ф "Подруга особого назначения". (12+).
21.40 Приют комедиантов. (12+).
23.25 Комедия "Дживс и Вустер. Спасение Гасси". (Великобритания). (12+).
0.25 Х/ф "Невыносимая жестокость". (США). (16+).
2.00 "Как выйти замуж за миллионера 2" (12+).
4.55 Тайны нашего кино. "Покровские ворота". (12+).
5.15 Фильм-концерт "Музыкальный снегопад". (6+).

СТС

6.00 М/с "Приключения Вуди и его друзей".
8.30 М/с "Том и Джерри".
9.00 М/с "Аладдин".
9.30 Т/с "Однажды в сказке". (12+).
12.00 Анимац. фильм "Синдбад: Легенда семи морей". (США). (12+).
13.30 Х/ф "Хранитель времени 3D". (США). (12+).
15.50 6 кадров. (16+).
16.30 Комедия "Майор Пейн".
18.20 Х/ф "Реальная сказка". (12+).
20.20 Х/ф "Хроники Нарнии. Принц Каспиан". (США - Великобритания). (12+).
23.05 Комедия "Знакомство с Факерами 2". (США). (16+).
0.55 М/ф "Как приручить медведя".
2.10 Боевик "Дум". (США). (16+).
4.05 Х/ф "Ключ от всех дверей". (США). (16+).

REN TV

5.00 Х/ф "Особенности национальной рыбалки". (16+).
6.30 Х/ф "Особенности национальной политики". (16+).
8.00 Х/ф "Особенности подледного лова". (16+).
9.30 Х/ф "Брат". (16+).
11.20 Х/ф "Брат 2". (16+).
13.50 Х/ф "Особенности национальной охоты". (16+).
15.40 Х/ф "Особенности национальной рыбалки". (16+).
17.40 Концерт "Мужчины и женщины". (16+).
19.30 Х/ф "День Д". (16+).
21.00 Х/ф "Реальный папа". (16+).
22.50 Х/ф "Стиляги". (16+).
1.20 Х/ф "Стритрейсеры". (16+).
3.15 Х/ф "Жмурки". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.05 М/ф: "Как львенок и черепаха песню пели", "Катерок", "Обезьянки в опере", "Алиса в Зазеркалье", "Фунтик и огурцы", "Возвращение блудного попугая".
7.50 Боевик "Один шанс на двоих". (12+).
10.00 "Сейчас".
10.10 Комедия "Пришельцы". (12+).
12.10 Комедия "Пришельцы 2". (12+).
14.20 Комедия "Блеф". (12+).
16.20 Комедия "Укрощение строптивого". (12+).
18.30 "Сейчас".
18.40 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
19.45 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
20.50 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
21.55 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
23.05 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
0.05 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
1.05 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
1.55 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
2.50 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).
3.40 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).
4.25 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).
5.15 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Жить вкусно с Джейми Оливером". (16+).
7.00 "Жить вкусно с Джейми Оливером". (16+).
7.30 "Мультфильмы".
8.40 Мелодрама "Женская интуиция". (12+).
11.00 Мелодрама "Скарлетт". (США). (16+).
18.00 "6 кадров". (16+).
19.00 Мелодрама "Моя новая жизнь". (Украина). (16+).
22.35 Д/ф "Любовь глазами мужчин". (16+).
23.40 "6 кадров". (16+).
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Мелодрама "Тариф на любовь". (12+).
2.05 "Караоке". (16+).
5.05 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
6.00 "Жить вкусно с Джейми Оливером". (16+).

ТВ-3

6.00 М/ф.
7.15 Х/ф "Обыкновенное чудо".
10.00 Д/ф "Святые". (12+).
23.00 Х/ф "Только ты". (США). (12+).
1.15 Х/ф "Грейстоук. Легенда о Тарзане, повелителе обезьян". (США). (12+).
4.00 Х/ф "Старые ворчуны". (США). (12+).

четверг, 8 января

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

11:10 Местное время Вести Дагестан
19:40 Местное время Вести Дагестан

РГВК

07.00 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» **07.40** Мультфильм
08.30 Х/ф «Первый троллейбус»
10.10 Передача на чеченском языке «Вайнах»
10.50 «Аутодафе»
12.00 Д/ф «Малые народности Северного Кавказа»
12.30 Мультфильм
12.55 «Час размышлений»
13.30 «Жилой мир»
14.00 Х/ф «Старший сын»
16.50 Х/ф «Возвращение Будулая» 1 с.
18.30 Обзор газеты «Хlакъикъат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Мультфильм
20.20 Х/ф «Адам и Хева»
21.50 Обзор газеты «Дагестанская Правда»
22.00 «Вернисаж»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Колеса»
23.50 Х/ф «Кубачинская свадьба»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Звуки музыки»
03.55 Х/ф «Возвращение Будулая» 1 с.
05.15 Х/ф «Родная кровь»
06.40 «Наследие ислама»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 "Ералаш".
6.30 Комедия "Операция "С Новым годом!"
8.20 Х/ф "Неукротимая Анжелика". (12+).
10.00 Новости.
10.15 Смак. (12+).
10.55 "Александр Демьяненко. "Влип, очкарик!" (12+).
12.00 Новости.
12.15 Т/с "Балабол". (16+).
16.10 "Мужское/Женское". (16+).
17.05 "Наедине со всеми". (16+).
18.00 Вечерние Новости.
18.15 "Угадай мелодию".
18.55 "Роза Хутор. Рождество 2015".
21.00 "Время".
21.20 Т/с "Оттепель". (16+).
23.20 "Англия в общем и в частности". (18+).
0.20 Х/ф "Шерлок Холмс: Рейхенбахский водопад". (12+).
2.00 Х/ф "Чужой". (16+).
3.50 Т/с "Форс-мажоры". (16+).

РОССИЯ 1

5.50 Х/ф "Сватовство гусара".
7.05 Т/с "Гюльчатай. Ради любви". (12+).
9.50 "Рождественская "Песенка года".
11.00 "Вести".
11.10 "Местное время. Вести - Москва".
11.30 Х/ф "Варенька. Наперекор судьбе". (12+).
13.00 Х/ф "Варенька. И в горе, и в радости". (12+).
14.00 "Вести".
14.10 Х/ф "Варенька. И в горе, и в радости". (12+).
17.50 "Кривое зеркало". Театр. (16+).
19.40 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
20.30 Т/с "Кто-то теряет, кто-то находит". (12+).
0.15 Д/ф "Лара Фабиан. Мадемуазель Живаго". (12+).
1.10 Х/ф "Каминный гость". (12+).
2.45 Х/ф "Большая перемена"
5.05 "Комната смеха".

НТВ

6.10 "Из песни слов не выкинешь!" (12+).
7.00 "Дорожный патруль".
8.00 "Сегодня".
8.20 Х/ф "Настоятель". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.05 Х/ф "Псевдоним "Албанец". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 Х/ф "Псевдоним "Албанец". (16+).
16.10 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.20 Т/с "Паутина". (16+).
23.05 "Хочу к Меладзе". (16+).
1.00 "Сегодня. Вечер. Шоу". (16+).
2.50 "Чета Пиночетов". (18+).
3.25 "Большая перемена". (12+).
4.55 "Дикий мир". (6+).
5.20 Т/с "Супруги". (18+).

ТВЦ

6.10 Комедия "Мы с вами где-то встречались".
7.45 Х/ф "Год Золотой Рыбки". (16+).
9.40 М/ф "Железный Ганс".
11.10 Д/ф "Анна Нетребко. Генерал на шпильках". (12+).
11.55 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". "Часы". "Слоны не забывают". (12+).
14.30 События.
14.45 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". "Большая четверка". "Подвиги Геракла". "Глупость мертвеца". (12+).
21.00 События.
21.15 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". "Занавес. Последнее дело Пуаро". (12+).
23.00 Комедия "Дживс и Вустер. Мемуары сэра Бассета". (Великобритания). (12+).
0.00 Х/ф "Апельсиновый сок". (16+).
1.35 Т/с "Как выйти замуж за миллионера 2" (12+).
4.25 Фильм-концерт "Г. Хазанов. Пять граней успеха". (12+).

СТС

6.00 М/с "Приключения Вуди и его друзей".
8.30 М/с "Том и Джерри".
9.00 М/с "Аладдин".
9.30 Т/с "Однажды в сказке". (12+).
12.00 Анимац. фильм "Лесная братва". (США). (12+).
13.30 Х/ф "Реальная сказка". (12+).
15.30 6 кадров. (16+).
16.30 Комедия "Мышиная охота".
18.20 Анимац. фильм "Ранго".
20.20 Боевик "Живая сталь". (США - Индия). (16+).
22.45 Боевик "Дум". (США). (16+).
0.40 Х/ф "Ключ от всех дверей". (США). (16+).
2.35 Мелодрама "Слезы любви". (Италия). (16+).
4.30 М/ф "Как приручить медведя".
5.45 Музыка на СТС. (16+).

REN TV

5.00 Х/ф "Стритрейсеры". (16+).
7.00 Х/ф "Стиляги". (16+).
9.20 Т/с "Против течения". (16+).
17.00 Х/ф "День Д". (16+).
18.30 Х/ф "Реальный папа". (16+).
20.15 Х/ф "Мексиканский вояж Степаныча". (16+).
22.00 Х/ф "Испанский вояж Степаныча". (16+).
23.30 Х/ф "V Центурия. В поисках зачарованных сокровищ". (16+).
1.30 Х/ф "Бабло". (16+).
3.00 Т/с "Против течения". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.05 М/ф: "Приключения Домовенка", "Дом для Кузьки", "Сказка для Наташи", "Возвращение Домовенка", "Раз ковбой, два ковбой", "Верните Рекса", "Котенок по имени Гав", "Крашеный лис", "Рикки-Тикки-Тави", "Сказка о царе Салтане", "В некотором царстве".
10.00 "Сейчас".
10.10 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
11.15 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
12.20 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
13.25 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
14.25 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
15.25 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
16.35 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
17.30 Т/с "Опережая выстрел" (16+).
18.30 "Сейчас".
18.40 Т/с "СМЕРШ. Скрытый враг" (16+).
19.40 Т/с "СМЕРШ. Скрытый враг" (16+).
20.40 Т/с "СМЕРШ. Скрытый враг" (16+).
21.40 Т/с "СМЕРШ. Скрытый враг" (16+).
22.45 Т/с "Снайпер. Оружие возмездия" (16+).
23.35 Т/с "Снайпер. Оружие возмездия" (16+).
0.25 Т/с "Снайпер. Оружие возмездия" (16+).
1.10 Т/с "Снайпер. Оружие возмездия" (16+).
1.55 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
2.50 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
3.40 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
4.30 Т/с "УГРО. Простые парни 2" (16+).
5.20 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).
7.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).
7.30 "Секреты и советы". (16+).
8.00 "Домашняя кухня". (16+).
8.55 Мелодрама "Возвращение в Эдем".
18.00 "6 кадров". (16+).
19.00 Мелодрама "Колечко с бирюзой". (Украина). (12+).
22.30 Д/ф "Битвы за наследство". (16+).
23.35 "6 кадров". (16+).
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Мелодрама "Дед Мороз поневоле". (12+).
2.05 "Караоке". (16+).
5.05 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
6.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).

ТВ-3

6.00 М/ф.
10.00 Т/с "Слепая". (12+).
23.00 Х/ф "Дуракам закон не писан".
1.15 Х/ф "Подарок ангелов". (США). (12+).
3.30 Х/ф "Старые ворчуны разбушевались". (США). (12+).
5.30 М/ф.

пятница, 9 января

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

11:10 Местное время Вести Дагестан
19:40 Местное время Вести Дагестан

РГВК

07.00 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги»
07.50 Обзор газеты «ХIакъикъат»
08.10 Мультфильм
08.30 Х/ф «Благочестивая Марта»
11.40 Пятничная проповедь из Центральной Джума-мечети
12.20 «Вернисаж»
13.00 «Колеса»
14.00 Обзор газеты «Дагестанская Правда»
14.20 Маленький концерт
14.50 Х/ф «Багдадский вор»
16.30 Х/ф «Возвращение Будулая» 2 с.
18.00 «Наши дети»
18.25 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Здоровье» ФОМС. Итоги 2014 года
21.00 «Педагогическое сопровождение»
21.20 Пятничная проповедь из Центральной Джума-мечети
21.50 Д/ф «Сказка поющих узоров»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Город молодых»
23.30 Х/ф «Невеста из Парижа»
00.30 Время новостей Дагестана
01.40 Х/ф «Игра навылет»
03.55 Х/ф «Возвращение Будулая» 2 с.
05.05 Х/ф «Большая семья»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 "Ералаш".
6.30 Х/ф "Француз". (12+).
8.25 Х/ф "Анжелика и султан". (12+).
10.00 Новости.
10.15 Смак. (12+).
10.55 "Алена Апина. "А любовь она и есть..." (12+).
12.00 Новости.
12.15 Т/с "Балабол". (16+).
16.10 "Мужское/Женское". (16+).
17.05 "Наедине со всеми". (16+).
18.00 Вечерние Новости.
18.15 "Угадай мелодию".
18.50 "Поле чудес".
19.55 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время".
21.20 Т/с "Оттепель". (16+).
23.35 "Англия в общем и в частности". (18+).
0.30 Х/ф "Шерлок Холмс: Пустой катафалк". (12+).
2.05 Х/ф "Чужие". (16+).
4.15 Т/с "Форс-мажоры". (16+).

РОССИЯ 1

5.45 Х/ф "Золотые ножницы". (12+).
7.30 Т/с "Гюльчатай. Ради любви". (12+).
9.20 Праздничный концерт.
11.00 "Вести".
11.10 "Местное время. Вести - Москва".
11.30 Х/ф "Варенька. И в горе, и в радости". (12+).
14.00 "Вести".
14.10 Х/ф "Варенька. И в горе, и в радости". (12+).
17.40 "Аншлаг" и Компания". (16+).
19.40 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
20.30 Х/ф "Берега". (12+).
0.20 Х/ф "Сильная слабая женщина". (12+).
1.50 Х/ф "Большая перемена"
4.10 "Комната смеха".

НТВ

6.10 "Из песни слов не выкинешь!" (12+).
7.00 "Дорожный патруль".
8.00 "Сегодня".
8.20 Х/ф "Настоятель 2". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.05 Х/ф "Псевдоним "Албанец". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 Х/ф "Псевдоним "Албанец". (16+).
16.10 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.20 Т/с "Паутина". (16+).
23.05 "Хочу к Меладзе". (16+).
1.00 "Сегодня. Вечер. Шоу". (16+).
2.45 "Чета Пиночетов". (18+).
3.20 "Большая перемена".
4.55 "Дикий мир". (6+).
5.20 Т/с "Супруги". (18+).

ТВЦ

5.45 Х/ф "Подруга особого назначения". (12+).
9.20 М/ф "Русалочка".
10.20 Д/ф "Последняя обида Евгения Леонова". (12+).
11.10 Х/ф "Дело Румянцева".
12.55 Комедия "Не хочу жениться!" (12+).
14.30 События.
14.50 Детектив "Любопытная Варвара". (12+).
21.00 События.
21.15 Детектив "Любопытная Варвара". (12+).
23.05 Комедия "Дживс и Вустер. Товарищ Бинго". (Великобритания). (12+).
0.05 Комедия "Берегись автомобиля".
1.35 Х/ф "Влюбиться в невесту брата". (США). (16+).
3.10 Х/ф "Юбилей". (12+).
5.05 Д/с "Жители океанов". (Франция). (6+).

СТС

.**6.00** М/с "Приключения Вуди и его друзей".
8.30 М/с "Том и Джерри".
9.00 М/с "Аладдин".
9.30 Т/с "Однажды в сказке". (12+).
12.00 Анимац. фильм "Ранго".
14.00 Комедия "Мышиная охота".
15.50 6 кадров. (16+).
16.30 Х/ф "Хроники Спайдервика". (США). (12+).
18.15 Х/ф "Ученик чародея". (США). (12+).
20.20 Х/ф "Алиса в стране чудес". (США). (12+).
22.20 Х/ф "Звездная пыль". (США - Великобритания). (16+).
0.45 Х/ф "Земля мертвых". (Канада - Франция - США). (16+).
2.30 М/ф "Как приручить медведя".
3.45 Анимац. фильм "Лесная братва". (США). (12+).
5.15 М/ф "Бабушкин зонтик".
5.50 Музыка на СТС. (16+).

REN TV

5.00 Т/с "Против течения". (16+).
9.00 Т/с "Джокер". (16+).
17.00 Х/ф "Джокер: Возмездие". (16+).
18.50 Концерт "История не для всех". (16+).
21.00 Х/ф "Бой с тенью". (16+).
23.40 Х/ф "Бой с тенью 2: Реванш". (16+).
2.00 Х/ф "Поединок". (16+).
3.30 Т/с "Джокер". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.05 М/ф: "Тигренок на подсолнухе", "Остров сокровищ.Карта капитана Флинта", "Как казаки соль покупали", "Как казаки в хоккей играли", "Кентервильское привидение", "Петя и Красная Шапочка", "Последняя невеста Змея Горыныча", "Заколдованный мальчик".
10.00 "Сейчас".
10.10 Т/с "СМЕРШ. Скрытый враг" (16+).
11.10 Т/с "СМЕРШ. Скрытый враг" (16+).
12.05 Т/с "СМЕРШ. Скрытый враг" (16+).
13.10 Т/с "СМЕРШ. Скрытый враг" (16+).
14.10 Т/с "Снайпер. Оружие возмездия" (16+).
15.00 Т/с "Снайпер. Оружие возмездия" (16+).
15.50 Т/с "Снайпер. Оружие возмездия" (16+).
16.40 Т/с "Снайпер. Оружие возмездия" (16+).
17.30 Т/с "СМЕРШ. Лисья нора" (16+).
18.30 "Сейчас".
18.40 Т/с "СМЕРШ. Лисья нора" (16+).
19.40 Т/с "СМЕРШ. Лисья нора" (16+).
20.40 Т/с "СМЕРШ. Лисья нора" (16+).
21.40 Т/с "СМЕРШ. Ударная волна" (16+).
22.40 Т/с "СМЕРШ. Ударная волна" (16+).
23.40 Т/с "СМЕРШ. Ударная волна" (16+).
0.35 Т/с "СМЕРШ. Ударная волна" (16+).
1.30 Драма "Короткое дыхание" (16+).
2.20 Драма "Короткое дыхание" (16+).
3.05 Драма "Короткое дыхание" (16+).
3.50 Драма "Короткое дыхание" (16+).
4.35 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).
5.25 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: обед за 15 минут".
7.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).
7.30 "Секреты и советы". (16+).
8.00 Д/ф "Любовь глазами мужчин". (16+).
9.00 Д/ф "Любовь глазами женщин". (16+).
9.55 Мелодрама "Возвращение в Эдем".
18.00 "6 кадров". (16+).
19.00 Мелодрама "Счастье по рецепту". (12+).
22.30 Д/ф "Алименты: богатые тоже платят". (16+).
23.35 "6 кадров". (16+).
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Мелодрама "Моя мама - невеста". (12+).
1.55 "Караоке". (16+).
4.55 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
6.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).

ТВ-3

6.00 М/ф.
10.00 Человек-невидимка. (12+).
20.00 Х/ф "Маска". (США). (12+).
22.00 Х/ф "Зеленый шершень". (США). (12+).
0.15 Д/ф "Городские легенды. Манежная площадь. Приманка для денег". (12+).
0.45 Европейский покерный тур. (12+).
1.45 Х/ф "Операция "Праведник". (12+).
3.45 Х/ф "Подарок ангелов". (США). (12+).

суббота, 10 января

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10:05 Реклама
10.10 Серебренная вилка
10.40 Новогодние чудеса
10.55 Реклама
11:10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА.
14:20 Местное время Вести Дагестан

РГВК

07.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
08.05 Мультфильмы
08.50 «PRO-SPORT»
09.10 «Здоровье»
10.00 «Город молодых»
10.40 «Педагогическое сопровождение»
11.00 «Наследие Дагестана»
11.20 О здоровье ребенка в программе «Мой малыш»
12.00 «Галерея вкусов»
12.50 Концерт Чисато Кусуноки
15.10 Х/ф «Алеша Птицын вырабатывает характер»
16.50 «Круглый стол»
17.35 «Здравствуй, мир!»
18.10 Д/ф «Моя маленькая Родина. Цовкра»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана
19.55 «Чистое сердце»
20.05 «Детская газета»
20.25 «Интеллект-шоу»
21.00 «Разумные слова, реальные дела»
21.40 «Разумный взгляд»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Реальный Дагестан»
00.00 Д/ф «Кавказские истории»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Топкапи»
03.00 «Чистое сердце»
03.10 Х/ф «Меня зовут Троица»
04.55 «Молодежный микс»
05.15 Х/ф «Маскарад»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 "Ералаш".
6.20 Комедия "Особенности национальной охоты в зимний период". (16+).
7.45 Комедия "Как украсть миллион".
10.00 Новости.
10.15 Смак. (12+).
10.55 "Валентина Теличкина. Нефертити из провинции". (12+).
12.00 Новости.
12.15 "Идеальный ремонт".
13.15 Х/ф "Титаник". (12+).
16.55 "Кто хочет стать миллионером?"
18.00 Вечерние Новости.
18.15 "Угадай мелодию".
18.55 "Театр Эстрады". (16+).
21.00 "Время".
21.20 "Сегодня вечером". (16+).
23.05 "Англия в общем и в частности". (18+).
0.00 Х/ф "Шерлок Холмс: Знак трех". (12+).
1.45 Х/ф "Чужой 3". (16+).
3.40 Х/ф "Все о Еве". (12+).

РОССИЯ 1

4.50 Комедия "Старики-разбойники".
6.35 "Сельское утро".
7.05 "Диалоги о животных".
8.00 "Вести".
8.10 "Местное время. Вести - Москва".
8.20 "Военная программа".
8.50 "Планета собак".
9.20 "Субботник".
10.05 "Моя планета" представляет. "Земля Героев. Илья Муромец. Чудеса России. Ипатьевский монастырь".
11.00 "Вести".
11.10 "Местное время. Вести - Москва".
11.20 Х/ф "Кровь не вода". (12+).
14.00 "Вести".
14.20 "Местное время. Вести - Москва".
14.30 "Это смешно". (12+).
17.10 "Новая волна". Юбилейный вечер Аллы Пугачевой.
20.00 "Вести".
20.30 "Новогодний парад звезд".
22.35 Новогодний Голубой огонек - 2015.
2.45 Комедия "Здравствуйте, я ваша тетя!"
4.45 "Планета собак".

НТВ

6.10 "Из песни слов не выкинешь!" (12+).
7.00 "Дорожный патруль".
8.00 "Сегодня".
8.15 Лотерея "Золотой ключ".
8.45 "Их нравы".
9.25 "Главная дорога". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Квартирный вопрос".
13.00 "Сегодня".
13.25 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.20 Т/с "Паутина". (16+).
23.05 "Хочу к Меладзе". (16+).
1.00 "Суббота. Вечер. Шоу". (16+).
2.50 "Чета Пиночетов". (18+).
3.20 "Большая перемена". (12+).
4.55 "Дикий мир". (6+).
5.20 Т/с "Супруги". (18+).

ТВЦ

5.50 Х/ф "Моя любовь". (12+)
7.10 Х/ф "Принцесса на бобах". (12+).
9.00 "Православная энциклопедия". И. Кустов. (6+)
9.30 М/ф "Золотой гусь".
11.00 Д/ф "Валентина Теличкина. Начать с нуля". (12+).
11.45 Х/ф "Встретимся у фонтана".
13.05 Концерт "Стас Пьеха. Я тебе подарю". (12+).
14.30 События.
14.45 Детектив "Любопытная Варвара 2". (12+).
21.00 События.
21.15 Детектив "Любопытная Варвара 2". (12+).
22.05 Е. Яковлева "Жена. История любви". (16+).
23.25 Комедия "Дживс и Вустер. Возвращение в Нью-Йорк". (Великобритания). (12+).
0.25 Х/ф "Женщина в беде". (12+).
3.15 Х/ф "Апельсиновый сок". (16+).
4.50 Д/ф "Семейство Кеннеди. Подробности". (США). (12+).

СТС

6.00 М/с "Приключения Вуди и его друзей".
8.30 М/с "Том и Джерри".
9.00 М/с "Аладдин".
9.30 Т/с "Однажды в сказке". (12+).
12.00 Х/ф "Артур и минипуты".
13.55 Анимац. фильм "Приключения Тинтина. Тайна единорога". (США - Новая Зеландия). (12+).
16.00 6 кадров. (16+).
16.30 Шоу "Уральских пельменей". Снега и зрелищ! .(16+).
17.30 Х/ф "Звездная пыль". (США - Великобритания). (16+).
19.55 Анимац. фильм "Хранители снов".
21.40 Комедия "Между небом и землей". (США). (12+).
23.30 Анимац. фильм "Побег из курятника".
1.05 Анимац. фильм "Лесная братва". (США). (12+).
2.35 Мелодрама "Слезы любви". (Италия). (16+).
4.25 Анимац. фильм "Подводная братва". (США). (12+).

REN TV

5.00 Т/с "Джокер". (16+).
10.45 Х/ф "Джокер: Возмездие". (16+).
12.30 Х/ф "Мексиканский вояж Степаныча". (16+).
14.15 Х/ф "Испанский вояж Степаныча". (16+).
15.45 Концерт "История не для всех". (16+).
18.00 Т/с "Каменская". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 М/ф: "Обезьянки, вперед", "Остров сокровищ. "Сокровища капитана Флинта", "Приключения Васи Куролесова", "Петушок-Золотой Гребешок", "Аист", "Горшочек каши", "Пес в сапогах", "Сказка о рыбаке и рыбке", "Летучий корабль", "Винни-Пух"
10.00 "Сейчас".
10.10-17.40 Т/с "След. Султан". (16+).
18.30 "Сейчас".
18.40 Детектив "Шерлок Холмс и доктор Ватсон". (12+).
21.30 Детектив "Приключения Шерлока Холмса".
1.20 Боевик "Один шанс на двоих". (16+).
3.10-5.25 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: обед за 15 минут".
7.30 "Секреты и советы". (16+).
8.00 "Домашняя кухня". (16+)
8.55 Д/ф "Битвы за наследство". (16+).
9.50 Мелодрама "Возвращение в Эдем".
18.00 "6 кадров". (16+).
19.00 Мелодрама "Ищите маму". (16+).
20.55 Мелодрама "Золушка.ru". (12+).
23.00 Д/ф "Валерия. От разлуки до любви". (16+).
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Комедия "Продается дача". (12+).
2.25 "Караоке". (16+).
5.25 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
6.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).

РАДИО

ИСЛЕН, 5-ЯНВАРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 6-ЯНВАРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 "Карчи Дагъустан".

АРБЕ, 7-ЯНВАРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 8-ЯНВАРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар. Газетдин обзор
12.30 «Вахт ва жегьилар».

ЖУЬМЯ, 9-ЯНВАРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 10-ЯНВАРЬ
10.43 «Гьафтедин нетижаяр».
10.50 Концерт.

ГЬЯД, 11-ЯНВАРЬ
10.43 «Кард». Аялар патал программа

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.30 Школа доктора Комаровского. (12+).
10.00 Х/ф "Взрослые дети".
11.45 Х/ф "Обыкновенное чудо".
14.30 Х/ф "Дуракам закон не писан".
16.45 Х/ф "Только ты". (США). (12+).
19.00 Х/ф "Время". (США). (16+).
21.15 Х/ф "На крючке".
23.30 Х/ф "Дом восковых фигур". (США). (16+).
1.45 Х/ф "О, счастливчик".
5.15 М/ф.

воскресенье, 11 января

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10:20 Местное время Вести Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа

РГВК

07.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
07.45 Мультфильмы
08.30 Х/ф «Новые похождения Кота в сапогах»
10.20 Тележурнал для детей «Хочу всё знать»
10.30 «Музыкальный майдан»
11.50 «Разумный взгляд»
12.30 «Интеллект-шоу»
13.00 «Наши дети»
13.30 Х/ф «Зверобой»
17.20 «Галерея вкусов»
18.05 «Тарарам»
18.20 «Маленький концерт»
18.45 «Здоровье нации»
19.10 «Служа Родине»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Концерт «Музыкальный майдан»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Х/ф «Сайонара»
01.50 Х/ф «Капитан»
03.35 Х/ф «Юлий Цезарь и война с галлами»
05.15 Х/ф «Последний дюйм»
06.40 «Здоровье нации»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 "Ералаш".
6.35 Х/ф "Дела сердечные". (12+).
8.20 Х/ф "Три орешка для Золушки".
10.00 Новости.
10.15 "Непутевые заметки".
10.35 "Пока все дома".
11.25 Фазенда.
12.00 Новости.
12.15 "Георгий Тараторкин. Нерешительный красавец". (12+).
13.20 "Университет Монстров".
15.10 Х/ф "Пираты Карибского моря: Сундук мертвеца". (12+).
17.55 Новый год на Первом.
21.00 "Время".
21.20 Т/с "Палач". (16+).
23.15 "Англия в общем и в частности". (18+).
0.15 Х/ф "Шерлок Холмс: Его последний обет". (12+).
2.05 Х/ф "Чужой 4: Воскрешение". (16+).
3.55 Т/с "Форс-мажоры". (16+).

РОССИЯ 1

5.15 Комедия "Не может быть!"
7.20 "Вся Россия".
7.30 "Сам себе режиссер".
8.20 "Смехопанорама".
8.50 "Утренняя почта".
9.30 "Сто к одному".
10.20 "Местное время. Вести - Москва". Неделя в городе.
11.00 "Вести".
11.10 "Кулинарная звезда".

12.10 "Измайловский парк". (16+).
14.00 "Вести".
14.20 "Местное время. Вести - Москва".
14.30 Юбилейный концерт Н. Кадышевой.
16.30 Х/ф "Царевна Лягушкина". (12+).
20.00 "Вести".
20.30 "Аншлаг. Старый Новый год".
0.00 Х/ф "Молодожены". (12
1.55 Х/ф "Формула любви".
3.50 "Горячая десятка". (12+).

НТВ

6.10 "Из песни слов не выкинешь!" (12+).
7.00 "Дорожный патруль".
8.00 "Сегодня".
8.15 Лотерея "Русское лото плюс".
8.45 "Их нравы".
9.25 "Едим дома!"
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Дачный ответ".
13.00 "Сегодня".
13.25 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.20 Т/с "Паутина". (16+).
23.05 "Хочу к Меладзе". (16+).
1.10 "Чета Пиночетов". (18+).
3.10 "Большая перемена". (12+).
4.45 "Дикий мир". (6+).
5.15 Т/с "Супруги". (18+).

ТВЦ

6.15 Х/ф "Дело Румянцева".
7.55 Х/ф "Первый троллейбус".
9.30 М/ф "Столик-сам-накройся".
10.30 "Барышня и кулинар". (12+).
11.00 Д/ф "Леонид Куравлев. На мне узоров нету". (12+).
11.45 Х/ф "Ищите женщину".
14.30 События.
14.45 "Приглашает Б. Ноткин". О. Газманов. (12+).
15.15 Х/ф "Глупая звезда". (12+).
17.00 Т/с "Мой личный враг". (12+).
21.00 События.
21.15 Х/ф "Привет, Киндер!"
23.15 Комедия "Дживс и Вустер. Женихи". (Великобритания). (12+).
0.10 Х/ф "Картуш". (Франция - Италия). (12+).
2.10 Х/ф "Встретимся у фонтана".
3.25 Фильм-концерт "Игорь Крутой. Мой путь". (12+).
4.50 Тайны нашего кино. "Место встречи изменить нельзя". (12+).
5.05 Д/с "Жители океанов". (Франция) (6+).

СТС

6.00 М/с "Приключения Вуди и его друзей".
8.30 М/с "Том и Джерри".
9.00 М/с "Аладдин".
9.30 Т/с "Однажды в сказке". (12+).
12.00 Х/ф "Артур и месть Урдалака". (Франция). (12+).
13.45 Х/ф "Артур и война двух миров".
15.40 6 кадров. (16+).
16.30 Шоу "Уральских пельменей". Снегодяи .(16+).
18.00 Комедия "Между небом и землей". (США). (12+).
19.50 Мелодрама "Привидение". (США). (16+).
22.15 Комедия "Любовь с акцентом". (16+).
0.15 Х/ф "Без компромиссов". (18+).
2.05 Анимац. фильм "Подводная братва". (США). (12+).
3.40 Х/ф "Земля мертвых". (Канада - Франция - США). (16+).
5.25 М/ф "Самый, самый, самый, самый".
5.50 Музыка на СТС. (16+).

REN TV

5.00 Т/с "Каменская". (16+).
9.15 Т/с "Каменская". (16+).
1.30 Х/ф "Бой с тенью". (16+).
3.30 Х/ф "Бой с тенью 2: Реванш". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 М/ф: "Разрешите погулять с вашей собакой", "Приключения Мюнхгаузена", "Вершки и корешки", "Мойдодыр", "Похитители красок", "Новые приключения попугая Кеши", "Попугай Кеша и чудовище", "Бременские музыканты", "По следам Бременских музыкантов".
10.00 "Сейчас".
10.10 Детектив "Шерлок Холмс и доктор Ватсон". (12+).
13.00 Детектив "Приключения Шерлока Холмса". (12+).
16.55 Детектив "Сокровища Агры". (12+).
18.30 "Сейчас".
18.40 Детектив "Сокровища Агры". (12+).
20.05 Детектив "Собака Баскервилей". (12+).
23.10 Детектив "Двадцатый век начинается". (12+).
2.05 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).
3.00 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).
3.45 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).
4.35 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).
5.20 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: обед за 15 минут".
7.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).
7.30 "Секреты и советы". (16
8.00 "Мультфильмы".
8.10 "Домашняя кухня". (16+)
9.10 Д/с "2015: предсказания". (16+).
11.10 Д/с "Настоящая Ванга". (16+).
18.00 Д/ф "Тайны века. Ванга". (16+).
19.00 Д/с "Настоящая Ванга". (16+).
23.55 "6 кадров". (16+).
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Мелодрама "Прощание". (12+).
2.25 "Караоке". (16+).
5.25 Д/с "Звездная жизнь".
6.00 "Джейми: рождественская вечеринка". (16+).

ТВ-3

6.00 М/ф.
7.30 Школа доктора Комаровского. (12+).
8.00 М/ф.
8.45 Х/ф "Взрослые дети".
10.30 Х/ф "Операция "Праведник". (12+).
12.30 Х/ф "Зеленый шершень". (США). (12+).
14.45 Х/ф "Дом восковых фигур". (США). (16+).
17.00 Х/ф "Маска". (США).
19.00 Х/ф "Бриллиантовый полицейский". (США). (16+).
21.00 Х/ф "Животное". (США). (12+).
22.30 Х/ф "Время". (США). (16+).
0.45 Х/ф "Группа "Ранэвэйс". (США). (16+).
2.45 Х/ф "О, счастливчик".

СПОРТ с 5 ПО 11 ЯНВАРЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00 "Панорама дня. Live".
8.20 "Дакар-2015".
8.50-15.40 "Освободители". Танкисты.
16.30 "Большой спорт".
16.55 Хоккей. КХЛ. ЦСКА - "Динамо" (Москва). Прямая трансляция.
19.15 Х/ф "Господа офицеры: спасти императора"
21.15 "Большой спорт".
21.35 Т/с "Байки Митяя".
23.40 "Как оно есть". Мясо.
0.35 "За гранью". Перекроить планету.
1.05 "24 кадра". (16+).
1.30 "Трон".
2.00 Хоккей. КХЛ. "Сибирь" (Новосибирская область) - "Авангард" (Омская область).
4.00 Хоккей. ЧМ среди молодежных команд. Финал
6.30 "Профессиональный бокс"

ВТОРНИК

7.00 "Панорама дня. Live".
8.25 "Дакар-2015".
8.55 "Язь против еды".
9.25 "Диалоги о рыбалке".
9.55 Хоккей. КХЛ. "Адмирал" (Владивосток) - "Амур" (Хабаровск).
12.15 "Большой спорт".
12.35 "Народный автомобиль". (16+).
13.30 "Давить на ГАЗ".
14.20-19.30 Х/ф "Позывной "Стая". Остров смерти". (16+).
21.15 "Большой спорт".
21.35 Т/с "Байки Митяя".
23.35 "Как оно есть". Молоко
0.35 "За гранью". Синтетическая жизнь.
1.00 Х/ф "ДМБ". (16+).
2.30 "Диалоги о рыбалке".
3.00 "Язь против еды".
3.30 "Дуэль".
4.25 "Рейтинг Баженова". Законы природы.
4.55 "Смешанные единоборства". (16+).

СРЕДА

7.00 "Панорама дня. Live".
8.15 "Дакар-2015".
8.45 "Язь против еды".
9.15 "Диалоги о рыбалке".
9.45 Т/с "Байки Митяя". (16+).
11.45 "Большой спорт".
12.00 Х/ф "Временщик. Переворот". (16+).
13.40 Х/ф "Временщик. Танк Пороховщикова". (16+).
15.15 "Полигон". Возвращение легенды.
15.45 "Большой спорт".
16.05 Биатлон. Кубок мира. Эстафета. Женщины.
17.45 Х/ф "Сармат". (16+).
21.15 "Большой спорт".
21.35 Т/с "Байки Митяя".
23.35 "Как оно есть". Дары моря.
0.30 "За гранью". Искусственный взрыв.
1.00 Х/ф "ДМБ-002". (16+).
2.15 "Рейтинг Баженова". Могло быть хуже. (16+).
2.45 Хоккей. КХЛ. "Салават Юлаев" (Уфа) - "Барыс" (Астана).

ЧЕТВЕРГ

7.00 "Панорама дня. Live".
8.15 "Дакар-2015".
8.45 "Язь против еды".
9.15 "Диалоги о рыбалке".
9.45 Т/с "Байки Митяя". (16+).
11.45 "Большой спорт".
12.00 Х/ф "Временщик. Спасти чапая!" (16+).
13.40 Х/ф "Временщик. Янтарная комната". (16+).
15.20 "Большой спорт".
15.35 "Биатлон с Дмитрием Губерниевым".
16.05 Биатлон. Кубок мира. Эстафета. Мужчины.
17.50 Х/ф "Сармат". (16+).
21.15 "Большой спорт".
21.40 Т/с "Байки Митяя". (16+).
23.35 "Как оно есть". Сахар.
0.35 "За гранью". Погода на заказ.
1.05 Х/ф "ДМБ-003". (16+).
2.20 "Полигон". Возвращение легенды.
2.50 Хоккей. КХЛ. "Авангард" (Омская область) - "Динамо" (Москва).

ПЯТНИЦА

7.00 "Панорама дня. Live".
8.15 "Дакар-2015".
8.45 "Язь против еды".
9.15 "Диалоги о рыбалке".
9.45 Т/с "Байки Митяя". (16+).
11.45 "Большой спорт".
12.05 Д/ф "Рок-н-ролл под Кремлем". (16+).
15.35 "Опыты дилетанта". Ночь в метро.
16.05 "Большой спорт".
16.20 Биатлон. Кубок мира. Спринт. Женщины. Прямая трансляция из Германии.
17.45 Х/ф "Сармат". (16+).
21.10 "Большой спорт".
21.35 Т/с "Байки Митяя". (16+).
23.35 "Как оно есть". Икра.
0.35 "За гранью". Жизнь после нефти.
1.10 Х/ф "ДМБ-004". (16+).
2.20 "Основной элемент". Миф об IQ.
2.50 Хоккей. КХЛ. СКА (Санкт-Петербург) - "Торпедо" (Н. Новгород).
4.55 "Профессиональный бокс".

СУББОТА

7.00 "Панорама дня. Live".
8.15 "Дакар-2015".
8.45 "Язь против еды".
9.15 "Диалоги о рыбалке".
9.45 Т/с "Байки Митяя".
11.45 "Большой спорт".
12.05 "24 кадра". (16+).
12.50 "Трон".
13.20 "Биатлон с Дмитрием Губерниевым".
13.50 Биатлон. Кубок мира. Спринт. Мужчины.
15.20 "Большой спорт".
15.30 Хоккей. КХЛ. "Салават Юлаев" (Уфа) - "Металлург (Магнитогорск).
17.50 Х/ф "Охотники за караванами". (16+).
21.05 "Диверсанты". Ликвидатор.
22.50 "Большой спорт".
23.10 Конькобежный спорт. ЧЕ. Трансляция из Челябинска.
23.40 "Дуэль".
0.40 "Основной элемент". Психология денег.
1.10 "Основной элемент". Домашние паразиты.
1.35 "За кадром". Тайланд. Магические татуировки Сак-Янт.
2.30 "Человек мира". ЮАР.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

7.00 "Панорама дня. Live".
8.15 "Дакар-2015".
8.45 "Язь против еды".
9.15 "Диалоги о рыбалке".
9.45 Т/с "Байки Митяя". (16+)
11.45 "Большой спорт".
12.05 "Полигон". Большие пушки.
12.35 "Полигон". Пулеметы.
13.05 Биатлон. Кубок мира. Масс-старт. Женщины. Прямая трансляция из Германии.
14.00 "24 кадра". (16+).
15.20 "Большой спорт".
15.35 "Биатлон с Дмитрием Губерниевым".
16.05 Биатлон. Кубок мира. Масс-старт. Мужчины. Прямая трансляция из Германии.
17.00 Х/ф "Подстава". (16+).
20.45 "Диверсанты". Убить гауляйтера.
21.35 "Диверсанты". Противостояние.
22.30 "Большой спорт".
22.50 Конькобежный спорт. ЧЕ. Трансляция из Челябинска.
23.20 Биатлон. Кубок мира. Трансляция из Германии.
0.50 "Основной элемент". Победить лень.
1.45 "Основной элемент". Как подчинить себе эмоции?

ТНТ с 5 ПО 11 ЯНВАРЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды" (12+).
7.30 М/с "Добрые чудеса в стране Лалалупсия" (12+).
7.55 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Лосось для шкипера. Высоковольтные линии" (12+).
8.25 М/с "Бен 10: Омниверс" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.00 "Танцы". (16+).
12.00-22.00 "Comedy Woman". (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Х/ф "Мстители". (США). (12+).
2.30 Триллер "День Святого Валентина". (США). (16+).
4.00 Т/с "Никита 3" (16+).
4.45 "Без следа 2". "Автобус" (16+).
5.25 "Без следа 2". "Откровение" (16+).
6.05 "Без следа 2". "Доверие" (16+).

ВТОРНИК

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды" (12+).
7.30 М/с "Добрые чудеса в стране Лалалупсия" (12+).
7.55 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Операция "Большой синий шарик" (12+).
8.25 М/с "Бен 10: Омниверс" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.00 "Танцы". (16+).
12.00-22.00 "Однажды в России" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Х/ф "Адвокат дьявола". (США). (16+).
3.20 Мелодрама "Любовь и Мэри". (США). (16+).
5.05 Т/с "Никита 3" (16+).
5.45 "Без следа 2". "Вундеркинд" (16+).
6.30 Т/с "Женская лига" (16+).

СРЕДА

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды" (12+).
7.30 М/с "Добрые чудеса в стране Лалалупсия", 16 с. (12+).
7.55 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Кошачья страсть. Бурная реакция" (12+).
8.25 М/с "Бен 10: Омниверс" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.00 "Танцы". (16+).
12.00-22.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Боевик "Идеальный шторм". (США). (12+).
3.05 М/ф "Белый медвежонок". (12+).
4.25 Т/с "Никита 3", 16 с. (16+).
5.05 "Без следа 2". "Подражатели" (16+).
5.45 "Без следа 2". "Дети" (16+).
6.30 Т/с "Женская лига" (16+).

ЧЕТВЕРГ

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды" (12+).
7.30 М/с "Добрые чудеса в стране Лалалупсия" (12+).
7.55 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Курица-экстрасенс. Большим пальцем" (12+).
8.25 М/с "Бен 10: Омниверс" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.00 "Танцы". (16+).
12.00-22.30 Т/с "Физрук" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Триллер "Сфера". (США). (16+).
3.10 М/ф "Маленький полярный медвежонок: Таинственный остров". (12+).
4.30 Т/с "Никита 3" (16+).
5.10 "Без следа 2". "Иммигранты" (16+).
5.55 "Без следа 2". "Замыкатель" (16+).
6.35 Т/с "Женская лига" (16+).

ПЯТНИЦА

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды" (12+).
7.30 М/с "Добрые чудеса в стране Лалалупсия" (12+).
7.55 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Переполох на льду. Сыграем в гольф" (12+).
8.25 М/с "Бен 10: Омниверс" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.00 "Танцы". (16+).
12.00-22.00 Т/с "Интерны" (16+).
22.30 Т/с "Интерны". "Новогодняя серия" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Х/ф "Запрещенный прием". (Канада - США). (16+).
2.50 Драма "Привет, Джули!" (США). (16+).
4.10 Т/с "Никита 3" (16+).
4.55 "Без следа 2". "Идти вперед" (16+).
5.35 "Без следа 2". "Путь домой" (16+).
6.15 Т/с "Женская лига" (16+).

СУББОТА

7.00 "Comedy Club. Exclusive" (16+).
7.40 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Операция "Большой синий шарик" (12+).
8.05 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Кошачья страсть. Бурная реакция" (12+).
8.30 М/с "LBX - битвы маленьких гигантов". "Вставай, Ван!" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.00 "Танцы". (16+).
12.00-21.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Боевик "Ромео должен умереть". (США). (16+).
2.55 Комедия "Быстрая перемена". (США). (16+).
4.20 Т/с "Никита 3" (16+).
5.00 "Без следа 2". "Разоблачение" (16+).
5.45 Т/с "Женская лига" (16+).
6.10 М/с "Турбо-Агент Дадли" (12+).
6.35 М/с "Турбо-Агент Дадли" (12+).

ВОСКРЕСЕНЬЕ

7.00 "THT.Mix" (16+).
7.40 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Курица-экстрасенс. Большим пальцем" (12+).
8.05 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Переполох на льду. Сыграем в гольф" (12+).
8.30 М/с "LBX - битвы маленьких гигантов". "План раскрыт" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.00 "Танцы". "Финал". (16+).
12.00-21.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Драма "Элитное общество". (США - Великобритания - Франция - Германия - Япония). (18+).
2.30 Комедия "Шпионы, как мы". (США). (12+).
4.10 Т/с "Никита 3" (16+).
4.50 "Без следа 2". "Отличать сокола от цапли" (16+).
5.35 Т/с "Женская лига" (16+).
6.10 М/с "Турбо-Агент Дадли" (12+).
6.35 М/с "Турбо-Агент Дад-

Программа гьазурайди - Насима Велибегова

Муьгъ чкIизва!!!

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

МУЬГЪ. Им гзаф манадин, къаматлу, кесерлу, лишанлу гаф я: “къванцин муьгъ”, “дуствилин муьгъ”, “асиррин муьгъ” ва икI мад. Асул манада им вацIун, кIамун, рекьин са патай маса патаз элячIун патал, вич гьар гьи устIардивай хьайитIани туькIуьриз тежедай архитектурадин багьа, гуьзел, яшайишда акьалтIай важиблу имарат я. Ада инсанриз вахт-къуват кьенятиз, ара-алакъа мягькемариз куьмекзава. Гьавиляй муьгъ эцигун ата-бубайрилай кьулухъ лап еке суваб кар яз гьисабзава ва муькъверин халис устIарризни халкьдин арада гьахьтин гьуьрмет ава.

Муькъверин кьадардални жуьрейрал гьалтайла, вичин юкьвай Самур ва Ахцегь (Алпан) гурлу вацIар, гзаф кьадар кIамарни къаналар авахьзавай Ахцегьар хьтин чка тек-туьк ава жеди. Ина гьар са муькъуьхъни вичин тIвар, устIар, тарих, къамат, дережа ава. Уста Идрисан муьгъ, Джордж ва Дебернардидин муьгъ, уста Къиличханан, уста Меликан, уста Назиран, уста Гьажи МутIалибан муьгъ...

Къе чи ихтилат машгьур архитекторар хьайи Джордж ва Дебернардидин муькъуькай я. Сифтеди англичанви, муькуьди бельгийви ятIани, итальян къайдада эцигайвиляй ахцегьвийри адаз итальянвийрин муьгъ лугьузва. 1914-1915-йисара чкадин жемятдин куьмек-харжидалди цIийи къайдада ракьукайни бетондикай кьве тагъ (чарх) алаз хкажай ам Дагъустанда сад лагьайди, гьатта исятдани вичиз тешпигь авачирди я. Урус къеледин аскерар низамда къекъуьналди дурумлувал ахтармишайдалай кьулухъ, Самур округдин начальникдин ва Ахцегьа вилик-кьилик квай итимрин иштираквални аваз, ам 1915-йисуз гурлу суварин къайдада ачухна.

Къадим милли архитектурадин ансамблдив вижевайдаказ кьазвай и имаратдин ингье цIи виш йис я. Ам Ахцегьрин кьетIен лишандиз элкъвенва. Дуьз са асирда, капитальный ремонтни тавуна, ада жемятдиз вафалувилелди къуллугъзава. Дугъри я, вичин тарихда анжах са сеферда, 2000-йисуз, “Шарвили” эпосдин сифте суварин шадлухдай чи баркаллу ватанэгьли, РФ-дин энергетикадин лайихлу работник Феликс Эфендиева вичин патай савкьат яз “кьезил” ремонт авуна. Арабаярни фургъунар фикирдаваз эцигай муькъвел гужар гзаф акьалтна: яргъал йисара пар чIугвадай залан машинарни тракторар гьална, чиле къван туналди сифтегьан къурулушдай акъудна, хандакIра яд туна... ЯтIани, вири азиятриз таб гана, эхзава ада. Вич эцигай ксарин тIвар-кар, чи милли тарих, меденият хуьн патал, несилриз, ихтиярар гъиле авай ксариз регъуь жедатIа акваз, эхзава. Амма регъуь жезвач. Россиядин милли тарихдинни архитектурадин надир памятник, ишлемишна гадарнавай иски партал хьиз, туна, патавай игисна цIийиди эцигнава. Гьелбетда, девирдин истемишун тир цIийиди чарасуз я. “Партал цIийиди, дуст куьгьнеди хъсан я” лугьурвал, 100 йисан девирда къуллугьна, халкьдин архитектурадин памятникдиз элкъвенвай гьа куьгьнедавни чун, лайихлу пенсиядиз экъечIнавай агъсакъалдив хьиз, гьуьрметдивди эгечIна кIанда эхир. Артухлама, и ихьтин са итижлу суьгьбетни ава. Гьакъикъатда и муьгъ кьве сеферда эцигнай ва исятда чна ишлемишзавайди адан кьвед лагьай жуьре я. Вичин вахтунда сифтеди эцигна саки кьилиз акъатзавайла, гьеле машгьур тушир жегьил, муькъверин пешекар УстIа Идриса анал кIвалахзавайбуруз “ам чкIида” лагьана хъверналда.

- Гьевеслудаказ рахаз-хъуьрез, ада вуч лугьузва? - хабар кьада ингилис инженер Джорджа вичин таржумачидивай.

- Ви муьгъ чкIида лугьузва, - гьавурдик кутада ам.

- Пагь, адаз абур гьинай чидай крар я, са чубандиз? Фена дагъда вичин хипер хуьрай! - дагъви итим гьисаба авачир тегьерда лавгъавалда инженерди.

Са тIимил вахтни арадай фенач, муьгъ сифте ахтармишунайни акъатнач, чкIана. Гена инсанриз хата-бала хьанач. И кар акуна тажуб хьайи инженерди Ялахърин дереда чарх алай муьгъ эцигзавай УстIа Идрис жагъур хъувуна, адавай багъишламишун тIалабда ва “Ваз гьикI чир хьана ам чкIидайди?”, - лагьана, хабар кьуна.

- Дестекрин ара кьадарсуз еке тир ви муьгъ къуьнерилай вегьенвай чIулар алачир шалвардиз ухшар тир,- айгьамдалди акьуллу жаваб гана устIарди. Гъавурда акьур инженер чухсагъул лагьана хъфена. Анжах ахпа вичин дуст бельгийви Дебернардидихъ галаз санал “шалвар къуьнерилай вегьенвай чIуларалди кутIунна” итальян тегьердин мягькем муьгъ эциг хъувуна.

И кар акур УстIа Идрисни, лугьудайвал, “бурж кваз амукьнач”. Гуя “Паталай атанвай квевай ихьтин хъсан имарат эцигиз хьайила, завай жедачни?!” лагьана, 1936-йисуз са тIимил вини паталай кIарасдин куьгьнедан чкадал къванцикай тагъ алаз чкадин архитектурадин чешнедин зурба муьгъ эцигна. Алай вахтунда абур кьведни чи милли тарихдин сад-садалай дамах гваз акъвазнавай надир памятникар я.

Адет яз, гъиле авай затIунин къадир жедач, ам гъиляй акъатайла, гьайиф чIугвада. Гьуьрметлу ахцегьвияр, районэгьлияр, ша чна и надир имарат гъиляй акъуд тийин. Гьукумат кесиб я кьван, ватанперес ксарин умуми къуватралди хьайитIани ам цIийикIа туькIуьр хъувуна, халкьдин дуствилинни хъсан крарал тупламишвилин лишан ва тарихдин вакъиайрин шагьид яз, несилриз тан.

Райондин 85 йис

Ада райондин тIвар машгьурна

Абидин КАМИЛОВ

Райондин 85 йис тамам хьунин лишанлу вакъиадин вилик чи рикIел, кIанзни-такIанз, сифте нубатда адан тIвар виниз акъудун, экономика мягькемарун, инсанрин яшайишдин дережа хкажун, культура ва спорт вилик тухун, къайда-низам мягькемарун патал намуслувилелди кIвалах авур талукь къуллугърин руководителрин, производстводин кIвенкIвечийрин тIварар, абурун баркаллу крар хкведа.

М.Мазанова ДАССР-дин Верховный Советдин депутатрин са дестедихъ галаз (эрчIи патахъай сад лагьайди)

Ахьтинбурун жергедай яз заз къе вилик йисара вичин дурумлу зегьметдалди чи республикадилайни къецe машгьурвал къазанмишай ДАССР-дин Верховный Советдин депутат яз хьайи “Касумкентский” совхоздин звеновод, “Знак Почета” ордендин сагьиб Мазанова Мислимат Велиметовнадикай суьгьбет ийиз кIанзава.

Мазанова Мислимат 1911-йисуз Кьасумхуьрел кесиб хизанда дидедиз хьана.

1930-1969-йисара Кьасумхуьруьн “III Интернационал” колхозда колхозчи яз ва “Касумкентский” совхоздани багъманчивилин звенодин звеновод яз кIвалахна.

Вичин автобиографияда ада икI кхьизва: “Зи дидени буба зун лап гъвечIизамаз регьметдиз фена, абур зи рикIел аламач. Зун зи мукьвабурун патав чIехи хьана. Абуру зун гьа жув хьтин са етим гададиз Абдуллагьдиз гъуьлуьз гана. За зи итимдихъ галаз санал сифте Самур хуьре са варлу касдин кIвалерал батраквал авуна. Анай Кьасумхуьрел хтайла чун 1930-йисуз анин “III Интернационал” тIвар алай колхоздик экечIна.

Чахъ 4 велед хьана. Зи уьмуьрдин юлдаш Абдуллагь 1941-йисуз дяведин фронтдиз фена, адаз анай элкъвена хтун кьисмет хьанач. Зи кьве аял дяведин четин, мекьи ва гишин йисара начагъ хьана кьена. Амай кьве хва - Зейнуллагьни Гьабибуллагь-кIвачел акьалдарун патал за абуруз дидевални авуна, гьакI бубавални. Сифте за колхозда колхозчи яз, адакай “Касумкентский” совхоз хьайила ана багъманчивилин бригададин звеновод яз кIвалахна.

Хъсан нетижаяр аваз зарбачивилелди кIвалах авунай зун сифте комсомолдиз , гуьгъуьнлай КПСС-дин жергейриз кьабулна.

Гьакъикъатдани, къаст эцигна, галатун тийижиз кIвалахзавай ва общественный уьмуьрда активвилелди иштиракзавай Мислимат Велиметовна Кьасумхуьруьн Советдин депутатвиле, 33-36-райпарт конференцийрин делегатвиле, КПСС-дин райкомдин 6-пленумдал бюродин членвиле, гьакIни Райсоветдин депутатвиле хкяна.

1959-йис кIвенкIвечи багъманчидин уьмуьрда лишанлуди хьана. М.Мазанова 5-сеферда эвер гайи ДАССР-дин Верховный Советдин депутатвиле хкяна. И карди адан руьгь ва жавабдарвал мадни хкажна.

Адан гзаф йисарин намуслу зегьметдиз Гьукуматди еке къиметни гана. 1965-йисуз СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Указдалди Мислимат Велиметовнадиз “Знак Почета” орден гана. Ам гьакI “За доблестный труд” медалдин, 1960 ва 1980-йисара гайи ДАССР-дин Верховный Советдин Президиумдин гьуьрметдин грамотайрин ва маса наградайрин сагьиб тир.

Баркаллу уьмуьрдин сагьиб хьайи Мислимат Мазановадин тIвар ам чидай, кьванбуру, адан невейри, регьметар гъуналди, еке гьуьрметдивди кьазва, адаз алхишзава, Дагъустандин Халкьдин шаир регьметлу Шагь-Эмир Мурадова вичин манидиз элкъвенвай са шиирда кхьизва: “Кьейилани регьметар гъун бахт я, бахт…”

Эхь, чун вири и дуьньядал мугьманар яз атана, вахт хьайила хъфизва. Амма чун, гьар сад, жувалай гуьгъуьниз мягькем гел туниз, баркалладин са кар-кIвалах авуниз мажбур я, невейриз чешне жедайвал.

РД-дин Кьилин “Нетижалу АПК” проект-уьмуьрдиз

Инвесторри районда уьзуьмчивал вилик тухузва

Хазран КЬАСУМОВ

Дагъдин ценерив гвай, тІебиатдин гуьзел чкадал экІя хьанвай ва хуьруьн майишатдин метлеб авай гегьенш мулкаралди девлетлу Сулейман-Стальский район эхиримжи йисара инвесторар патал ачух майдандиз элкъвенва лагьайтІа, чун ягъалмиш жедач. Эцигунрин ва агропромышленный хилера инвесторри иллаки активвилелди иштиракзава. Ида район яшайишдинни-экономикадин рекьерай вилик финиз еке куьмек гузва.

“ЧІере” ООО-дин бригадир Марсел Мегьамедов чубукрин еридиз килигзава

Райондин АПК 2020-йисалди вилик тухунин программадихъ галаз кьадайвал, районда инвестиционный площадкаяр тайинарнава, карханаяр тешкилзава, санлай къачурла, ида районда федеральный ва республикадин тайин метлеб авай программаяр уьмуьрдиз кечирмишуниз куьмекзава.

Районда чилерин инвестиционный фонд тешкилзава, икьван чІавалди чпихъ санлай 300 гектардилай виниз майданар авай инвестиционный проектрин чилин участокар тайинарнава.

Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Гьажимурадович Абдулатипован “Нетижалу АПК” тІвар алай вилик финин проект уьмуьрдиз кечирмишунин сергьятра аваз Эминхуьруьн поселенидин мулкунал “ЧІере” ООО-ди уьзуьмлухар кутунин инвестиционный проект кьилиз акъудзава. Лагьана кІанда, 1980-йисара кутур уьзуьмлухар барбатІна, маларини лапагри кьуьл гана, ина саки 170 гектар чил са менфятни къачуз тежез гадарна 10 йисалай виниз вахт тир. И чІуру гьал акур инвесторди 2-3 йисан вилик “ЧІере” тІвар алаз кархана тешкилна. Ада, сифте нубатда, а чка дериндай цана, дуьзарна, къайдадиз гьана, анаг элкъуьрна кІевирна. Виликан йисара кутурбурукай амай 9 гектар уьзуьмлухарни къайдадиз хкана, даяхар акІурна, симер чІугуна. Идалайни гъейри, 20І4-йисан ноябрдин ва декабрдин варцара 17 гектарда гьяркьуь жергейрин уьзуьмлухар кутуна.

Рабочий Мирзебег Мегьамедова жегьил уьзуьмлухдиз яд гузва

Карханадин бригадир **Марсел МЕГЬАМЕДОВА** чаз лагьайвал, ина цІийи уьзуьмлухар кутунин кІвалахар давам жезва. И кар патал 20 агъзур чубук чкадал гьазурнава.

Карханада уьзуьмлухар кутадай чил дуьзарна къайдадик кутунал “Куьре-Агро” МТС ООО-дин механизатор Арчун Таибов машгъул я. Ада вичив гвай “ДТ-75” маркадин трактордихъ галай махсус агрегатдалди икьван чІавалди 50 гектар чил къайдадик кутунва, и кар давамарни ийизва.

Гаф кватай чкадал лугьуз кІанзава хьи, вичихъ 40 миллион манатдилай виниз къимет авай тракторар, комбайнияр ва махсус маса техника авай “Кюре-Агро” МТС-ди райондин карханайриз, инвесторриз уьзуьмлухарни багълар кутунин ва маса кІвалахра гузвай куьмек екеди я.

Чун фейила, ООО-да цІийиз кутунвай уьзуьмлухриз тежрибалу рабочий **Мирзебег МЕГЬАМЕДОВА** ятар гузвай. Са куьруь вахтунда ада и серенжем 10 гектарда еридивди кьилиз акъуднава.

Чаз акурвал, карханада виликан йисара кутунвай 9 гектардин уьзуьмлухра жергейрин араяр цанва, тегьенгрин кьурай ва герек авачир хилер атІана акьалтІарнава.

“ЧІере” ООО-да цІийи уьзуьмлухар кутунин ва агротехникадин серенжемар кьиле тухунин карда рабочияр тир **Зейнаб АБДУЛАЕВАДИ, Мафият** ва **Шихагьмед НАСРУЕВРИ, Зарема МЕЛИКОВАДИ, Насият РАМАЗАНОВАДИ** ва масабуру чешне къалурзава.

- Санлай къачурла, инвесторди “ЧІере” ООО-да 150 гектардилай виниз майданра цІийи уьзуьмлухар кутада, - лугьузва бригадир Марсел Мегьамедова.- Ида, яни инвестиционный проект кьилиз акъудуни, саки 100-120 касдиз кІвалахдай чкаяр гуда.

“Кюре-Агро” МТС-дин механизатор Арчан Таибов

Чун 20І0-йисуз инвесторди ДаркІуш-Къазмайрин хуьре тешкилай мад са карханадиз - “Гюльгери-вацІ” ООО-дизни фена. Адахъ “26 гектар, гьабурукай яз 80 гектар бегьердал атанвай уьзуьмлухар ава.

Карханадани уьзуьмлухра агротехникадин серенжемар вахтунда галай-галайвал ва еридивди кьиле тухузва. КІвалахрал гьар юкъуз 20-25 кас рабочияр ва механизаторар машгъул я. Абуру тегьенгрин кьурай ва герек авачир хилер атІузва, уьзуьмлухриз ятар гузва, жергейрин араяр цазва.

Къейд авун лазим я хьи, эхиримжи йисара районда уьзуьмчивиле гекъигайла чеб чІехибур яз гьисабиз жедай инвестиционный са шумуд проект кардик акатнава. ИкІ, “Зардиян” ООО-дихъ І86 гектар уьзуьмлухар ава. Анрай гьар йисуз ципицІрин тарифдин бегьерарни кІват хъийизва.

КІварчагъ дереда инвесторри “Кварчаг” ООО-да 126, “Дере” ООО-да 16, “Садыков П.” КФХ-да 6, “Мухаммад” СПК-да 8 гектарда уьзуьмлухар кутунва.

Мадни инвесторри ва арендаторри 2020-йисалди уьзуьмлухар кутун патал Эминхуьруьн (100 гектар), ЦІийи Макьарин (160 гектар), Агъа СтІалрин (100 гектар), Кьулан СтІалрин (120 гектар), Герейханован хуьруьн (110 гектар) мулкарал чилин участокар тайинарнава.

Санлай къачурла, алай вахтунда райондин хуьруьн майишатдин карханайрихъ, КФХ-рихъ, инвесторрихъ ва арендаторрихъ 1150 гектар уьзуьмлухар ава. АПК вилик тухунин программадин бинедаллаз 2020-йисалди районда уьзуьмлухрин кьадар 1757 гектардив агакьда. И кардик инвесторри еке пай кутада.

Хумравар

КЪАЦУ АПТЕКА

Башир ШИХМУРАДОВ
Теймур ГЬАБИБОВ

Сахара къумлухдин юкьни-юкьва тубу лугьудай халкь яшамиш жезва. ТІебиатдин гьакьван муракаб гьалара аватІани, абурулай яргъалди яшамиш жез алакьзава. Яд, набататар, гьатда къумни авачир чка элкъвена хкахьнавай вулканри кьунва. Къацу чкаяр лап кьериз гьалтда. Амма тубу халкь хъсан вердиш хьанва, маса уьмуьрдикай фикирни ийизвач. Гьар юкъуз 100 километр мензилдиз фин абуруз четин туш!

Европадин алимриз абурун уьмуьр ахтармишиз кІан хьана. Сахарада акур аламатри абур гзаф тажубарна. Алимри экуьнахъ хъсандаказ тІуьна, хъвана, кондиционерар авай джипра аваз абур тубурин гуьгъуьниз рекье гьатна. Тубури лагьайтІа, экуьнахъ тек са хъчарин чай хъвана - мад са затІни. Абур кьел маса гуз, маса миллетрин патав физвай. Сериндик 45 градусдин чимивал ава, тубуяр акъваз тавуна физва, гьич къайгъуни авач. Нисинихъ абуру са шумуд хумрав тІуьна, яд хъвана, мад рекье гьатна. И чІавалди абур 40 километр мензилдиз фенва, галатуникай хабарни авач. Нянихъ джипрай эвичІай алимривай кІвачел акъвазиз жезвачир: галатуни, чимивили абур гьелекнавай. Тубуяр лагьайтІа, “къеледин аскерар” хьиз, уьтквем аквазвай. Абур къумлухдай 90 километрдиз фенвай эхир! Абурун рикІин кІвалах, ивидин гьерекат (давление) къайдада авай. Нянихъ тубури са тІимил цукІ ргана, пальмадин ягълудалди хъчарин дувулрал дуьзмишна тІуьна. Алимри тубуриз якІун шурпа гайила, абуруз бегенмиш хьанач, тфу ийиз, сивер михьи хъувуна.

Бес и инсанри тІебиатдин татугайвилериз гьикІ дурум гузва, уьмуьр яргъи ийиз гьикІ алакьзава? Винидихъ лагьайвал, абурув рекье гвайди хумравар, цукІ ва менфятлу хъчар, дувулар я. Ихьтин ем гваз 100 километр мензилризни физ жуьрэтзава. Чпи зарафатни ийизва: “Тубуди экуьнахъ хумраврин чкал, нисинихъ адан майва, нянихъни адан цил незва!”. Гьамиша хумравар! Анжах еке сувариз тубури хумравар, цукІ, мух, къуьл, некІедин суьрсет ишлемишда. Нек цІегьерикайни девейрикай ацазва. Къуватсуз хьун абуруз чидайди туш, акси яз, абур гьамиша кІубан я. Аяларни, маса халкьарив гекъигайла, лап тІимил рекьизва. Гьар са тубудин сарарал-сухварал дамах ийиз жеда – вири сагъ я. Кьуьзуьбурун сиверани саки вири сарар ама. Тубу миллетдиз рикІин, ракдин азарар ерли чидач. Бес яргъалди яшамиш хьунин сир вуч я?! Итимар алверчияр я, дишегьлийри кІвалин къул хуьзва. Итимри яйлахра гьайванар хуьдайла, дишегьлийри кІвалин кІвалахар ийизва, аялар хуьзва, хумраврин бегьер кІватІ хъийизва. Тубурин кьилин ем хумравар я. Хумравар тахьайтІа, тубуни жедач, - лугьуда абуру. Абурун фикирдизни гьич къвезвач хумравар витаминралдини микроэлементралди гьикьван девлетлу ятІа. Тек са хумравар нез (маса ем галачиз) инсанривай яргъалди яшамиш жедайди алимри тестикьарнава. Хумравар тІуьна, яд хъун хъсан яз гьисабзава. Абурук квай белок хъсан иливариз жезва, иммунитет мягькемарзава, гзаф хаталу азарриз дурум гуз жедайвал, бедендин такьатар гужлу ийизва, нетижада уьмуьр яргъи ва сагъвал мягькем жезва.”Къумлухдин фу” гьавайда лугьузвач. Чи мусурманрини, иллаки сивер хуьдайла, хумравар гзаф ишлемишзава. ГьакІ хьайила, чна хумравар ишлемишун вирибуруз меслят къалурзава. Квез Аллагьди яргъалди яшамиш жедай рекьер гзаф къалуррай!

Илимдинни практикадин конференция

ЧIал милли ярж, лишан я

Шихмурад ШИХМУРАДОВ

ЧIал-инсанар чеб-чпихъ галаз рахунин важиблу такьат. Вири халкьарихъ, гьатта виликди финин рекьяй гуьгъуьна амукьнавай тайифайрихъни чпин чIалар ава. Абур несилрилай несилрал къвезва ва милли культурадин, эдебиятдин ва илимдин рекьерай ивирар хуьзва, агакьарзава, виликди тухузва. ЧIала обществодин уьмуьрда важиблу роль къугъвазва, ам миллетдин асул лишанрикай сад я. Дагъустандиз "чIаларин дагъ", "чIаларин кIунчI" гьавайда лугьузвач. ЧIалар хуьн, виликди тухун, лазим дережада чирун чи республикадани вилик акъвазнавай кар алай месэлайрикай сад я. Гьавиляй ина чIалариз талукьарнавай конференцияр, "элкъвей столар", жуьреба-жуьре тренингарни тухун дуьшуьшдин кар туш.

Ихьтин мярекатрикай сад - илимдинни практикадин конференция - 24-декабрдиз, РД-дин милли политикадин рекьяй министерстводи тереф хуьналди, Махачкъалада кьиле фена. Ам Дагъустандин халкьарин дидед чIалар хуьниз ва виликди тухуниз талукьарнавайди тир. Конференциядин кIвалахда милли политикадин рекьяй министерстводин векилри, ДГУ-дин дидед чIаларин кафедрадин заведующий **С.М. МАГЬМУДОВАДИ**, и вуздин языкознанидин кафедрадин заведующий **Н.Э.ГЬАЖИАГЬМЕДОВА**, Дагъустандин ва Востокдин литературадин кафедрадин заведующий **А.М.СУЛТАНМУРАДОВА**, А.Тахо-Годидин тIварунихъ галай педагогикадин НИИ-дин дидед чIаларин сектордин заведующий **Х.С.ВАКИЛОВА**, и цIарарин авторди, "Илчи", "Гьакъикъат", "Табасарандин нурар" газетрин векилри, информационно-аналитикадин "Фикр" центрадин директор **М.М.МЕГЬАМЕДОВА** ва маса ксари иштиракна, докладар гваз экъечIна.

Конференция ачухай ва кьиле тухвай Светлана Мусаевна Магьмудовади къейдна хьи, са кьадар чIалар терг хьанва. Дагъустандин чIаларин кьисметни гьахьтинди хьайитIа, несилри чаз багьишламишдач. Гьавиляй гьам чун, гьамни государство чIалар хуьнин, виликди тухунин, абур лазим дережада чирунин къайгъуда хьана кIанда. Чаз дидед чIалар хуьниз, виликди тухуниз талукьарнавай госполитика ва программа герек я.

Мярекатдал докладар авурбуру ва рахайбуру дидед чIаларинни литературайрин, абурай тарсар гунин месэлайрикай, чIалар хуьниз ва виликди тухуниз талукьарнавай гьакъикъи госполитика гилалдини авачирдакай лагьана. Гьа са вахтунда, А.Султанмурадова къейд авурвал, вилик квай месэладив чунни вири жавабдарвилелди эгечIун герек я. Ада Санкт-Петербургда яшамиш жезвай къумукьрин са хизан мисал яз гьана. Мугьманвиле авайла, адаз акурвал, яргъал шегьерда урусрин арада яшамиш жезвай, кIелзавай аялар дидед чIалал хуьруьнбурулай хъсандиз рахазвай. Ида гзаф крарикай лугьузва. Вири тахсирар са гьукумдин хиве тунани виже къвезвач.

С.Магьмудовади докладар умумиламишна ва конференциядин нетижаяр кьуна. Конференциядин иштиракчийри эхирдай агъадихъ галай пунктар квай къарар кьабулна.

Алай девирда урус ва Дагъустандин дибдин чIалар хуьн ва виликди тухун патал, яргъал тевгьена, гьялна кIанзавай са жерге милли месэлаяр ава. Абурун хцивал агъузарунин мураддалди РД-дин Гьукуматдин патав урус ва Дагъустандин чIалар виликди тухудай отдел тешкилин. Аник гьар са халкьдин патай адан итижар хуьдай са векил кутан.

Терг хьунин къурхулувал аваз, Яру Ктабда тунвай Дагъустандин чIалар ва нугъатар хуьн патал абурукай, куьгьне хуьрерикай, тарихдин надир чкайрикай а нугъатрал рахазвай, халкьдин лап хъсан манияр, мисаларни тикрарзавай са шумуд фильм туькIуьрин.

Урус ва Дагъустандин чIалар хуьн патал региональный метлебдин программа туькIуьрин. Адан сергьятра аваз филфакдин, урус ва Дагъустандин чIаларин кафедрайриз словарар, махарин, мискIалринни мисалрин кIватIалар туькIуьрун патал грантар чара ийин.

Терг жезвай, кхьинар авачир чIаларай пешекарар гьазурун патал ДГУ-дин филфакда махсус отделение ачухин.

Илимдин макъалайрин кIватIалар, монографияр, кIелдай ктабар акъудун патал чпин кьадар тIимил тир халкьарин чIаларин тереф хуьдай фонд тешкилин.

РД-дин печатдинни информациядин министерстводивай дидед чIаларин тарсарин передачаяр гун патал эфирдин вахт чара авун тIалабин.

Кавказдин чIалар чирунин центрайрай пешекарар желб авуналди, Россиядин гъвечIи халкьарин чIалар ва культура хуьниз талукьарнавай илимдин международный конференция тухун.

Урус ва дидед чIаларал художественный, фольклордин эсерар ва илимдин макъалаяр, таржумаяр чап авун патал республикадин газет акъудин. Дагъустандин са чIалалдини фольклор тамамвилелди кIватIнавач. Фольклордин ва лингвистикадин экспедицияр тешкилун патал махсус фонд тешкилин.

ДГУ-дин филфакда дидед чIаларал яратмишунардай писателар, шаирар, таржумачияр гьазурдай литературный отделение ачухин. Писателрин Союз, дидед чIаларал девлетлу литература аваз, гилалди чи республикада литературадин отделение ачухнавач. Яратмишунардай тах квай гзаф студентриз алай вахтунда чпин бажарагъ ачухардай мумкинвал авач, ахьтинбурни, вуз акьалтIарайла, муаллимвилин диплом къачуна хъфизва.

Милли чIаларал акъатзавай газетризни журналриз дидед чIалар хъсандиз чидай, чпин фикирар савадлудаказ ачухариз алакьдай, кхьидай пешекарар герек я. Иниз килигна, республикада милли журналистикадин отделение ачухин.

Дагъустандин писателрин Союзда неинки чIехи, гьакI гъвечIи халкьарин литературайрин отделарни кардик кутан. Абурун яратмишунар, эдебиятни виликди тухун буржарикай я. Республикадин "Кард" журнал Дагъустандин гъвечIи чIаларални, гьатта кхьинар авачирбурални акъудин. И карди а чIалар хуьниз куьмекдай.

Дагъустандин чIаларин гьакъиндай закон кьабулин. Республикадин бюджетда дидед чIалар хуьниз ва виликди тухуниз талукьарнавай статья чара ийин.

Вичин составдик дидед чIаларин ва литературайрин пешекарар квай чIаларин центр ачухин.

РД-дин илимдинни образованидин министерствода дидед чIаларай тарсар гунин рекьяй отдел ачухин.

Къейдна кIанда хьи, Дагъустандин вири чIалар Яру Ктабда гьатнава, яни абур терг хьунин къурхулувилик ква. Эгер винидихъ къалурнавай крар вахтунда кьилиз акъуд тавуртIа, чпе къадим халкьарин тарихдин ва культурадин надир делилар авай чIалар са кьадар вахтарилай квахьунни мумкин я. И кардиз рехъ гана виже къведач.

Бинейрин бине, миллетдин руьгь

(Конференциядал Ш.Шихмурадова авур докладдай)

ЧIал. Инсаниятди арадал гьанвай виридалайни ажайиб, камаллу алат. Гару дагълар къарсурда, чIала халкьар къарагъарда, руьгьдик лувар кутада. Чил ракъини гуьрчегарда, ишигълаван ийида, инсан - савадлувили, эвелни-эвел жуван дидед чIал чир хьуни. Гафунин къадир хьухь - дидед чIал гьадалай башламиш жезвайди я.

Дагъларин уьлкведин шартIара кьве чIал, алакьайтIа, мадни са шумуд чир хьун - им игьтияж я. ЧIехи писатель Лев Толстоя гьавайда лагьаначир: "ЧIалар чир хьун - им залан пар туш, еке девлет, хазина я. Гьикьван гзаф чIалар чизваз хьайитIа, гьакьван дережада чун инсанар я". Эвелни-эвел жуван дидед чIал чир хьана кIанда, гьикI хьи, ам маса чIаларни, чун элкъуьрна кьунвай дуьнья чирунин куьлег я.

Инсанри несилриз чпелай чил, чIал, бубайрин адетар тазва. И кар чалай гьи дережада алакьзава? И жигьетдай чи хивени еке жавабдарвал ава. Несилар чпин бубайрин руьгьдин ивиррихъ муьгьтеж я. Гьавиляй диде-бубайрилай чал вуч агакьнатIа, гьам хуьн, виликди тухун ва веледривни саламатдиз агакьарун - им несилрин вилик чи жавабдарвал я.

Массовый информациядин такьатрихъ кIелзавайбурун бейнидиз, акьул - камалдиз таъсирдай еке къуват ава. Политикадинни культурадин уьмуьрда, общество руьгьдин жигьетдай виликди тухунин карда абуру еке роль къугъвазва. Гьавиляй къе чун сифтени-сифте, милли культурадин са жуьре, пай яз, дидед чIалар авай гьалдикай, хуьникай ва виликди тухуникай рахана кIанзава. И жигьетдай гьалар хъсанзава лугьуз жедани чавай? Гьайиф хьи, - ваъ. ГьикI кьиле физва мектебра дидед чIаларин тарсар? Муаллимрин гьазурлухвал гьихьтинди я? Абур чпин везифайрив гьикI эгечIзава? Трибунайрихъай, телевиденидай, гьакI чеб-чпихъ галазни чи инсанар гьикI рахазва? Урус ва дидед чIаларин гафар какадариз, яни кьве гаф урусдал, сад-кьве гаф дидед чIалал. ЧIал миллетдин руьгь, ярж, лишан я. Адав гьа какатайвал эгечIун - им фагьум-фикирни гьа какатайвал авун, рахун, вуч лугьуз кIанзаватIа, рахазвайдав гьам дуьзвилелди агакьариз алакь тавун лагьай чIал я.

Месэла хцибурукай сад хьуниз килигна, "Лезги газетди" чIалав къадирлудаказ эгечIуниз, ам хуьниз, чируниз ва виликди тухуниз датIана еке фикир гузва. Гьеле 1928-йисан 21-июндиз сифте яз лезги чIалал акъатай "ЦIийи дуьнья" газетдин сад лагьай нумрада Абдулкъадир Алкадарскийди чап авур "ЦIийи алфавит - цIийи везифаяр" макъала дидед чIал чирвилер къачун, илимлу, медени хьун патал важиблу яракь, алат я гафаралди акьалтIарнавай. Кьвед лагьай нумрада лагьайтIа, "Дидед чIалариз - кьилин фикир" кьил ганвай макъала ва "Дагъустандин чIаларин гьакъиндай" ДАССР-дин ЦИК-дин ва Совнаркомдин къарар чапнавай Халкь савадлу авунин карда цIийи алфавитди, дидед чIала зурба роль къугъвана.

Милли культура вилик тухун, газетар, журналар дидед чIаларал акъудун патал экъечIай сифте женгчийрин кьисмет, гьайиф хьи, мусибатдинди хьана. ИкI, чIехи ватанперес Гьажибег Гьажибеговал "миллетчи" лугьудай тагьма алкIурнай, ам яргъал тир кеферпатаз акъуднай, гьана дустагъда ктIурнай, кьенай. Вуч паталди? А чIаван бязи "деятелрилай" акьуллу, камаллу я, ам яргъаз, гележегдиз килигзава лугьуз.

Гуьгъуьнлай дидед чIаларин роль агъуз вегьена. 60-йисара диде-бубайриз гьатта чпин аялар дидед чIалан тарсариз ракъур тийидай ихтиярни ганвай. А тарсар ни хьайитIани гузвай. Расписанида эхиримжибур яз эцигзавай. Дагълух гзаф хуьрер терг авуни, бейкар гзаф жегьилар шегьерриз ахмиш хьунини дидед чIаларал рахунин майданар хейлин гуьтIуь авуна.

Ихьтин шартIара чи редакцияди вуч ийизва? Газет пропаганда авунихъ галаз сад хьиз, "ЧIал", "ЧIал чи руьгьдин девлет я", "Камалдин хазинадай", "ЧIалан, гафунин къадир жен" ва маса рубрикайрик кваз дидед чIал хуьниз, виликди тухуниз талукьарнавай гзаф материалар чапзава, редакцияда чIалаз талукьарнавай конференцияр тухузва. Хайи чIалан гафар, везинлувал аялдин бейнидик дидедин некIедихъ, лайлайрихъ галаз санал кужум хьун лазим я.

Чи газетда мад са редакциядани авачир литературадин отдел кардик ква. Ада кIелзавайбур классикрин ва жегьил литераторрин, яратмишунардайбурун эсеррихъ галаз танишарзава, дидед чIалан гафунин гуьзелвал, везинлувал къалурзава. Активный журналистар руьгьламишун, чIал виликди тухузвай алимрин, муаллимрин, яратмишунардайбурун зегьметдал къимет эцигун яз, редакцияди гьар йисуз газетдин сад лагьай редактор Гьажибег Гьажибегован, урус ва лезги чIалан словарь туькIуьрай Мегьамед Гьажиеван тIварарихъ галай премияр гузва.

Хайи чIалал акъатзавай газет халкьдив агакьаруни, гьелбетда, чIал хуьниз ва виликди тухуниз къуллугъзава. Гьавиляй адан тираж гьикьван екеди, ам кIелзавайбурни гьикьван гзаф хьайитIа, гьакьван хъсан я. Шад жедай кар ам я хьи, и мукьвара СМИ-рин кьилин редакторрихъ галаз гуьруьшмиш хьайила, Рамазан Абдулатипова республикадин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин руководителдин заместитель Алексей Гьасановаз муниципалитетрин кьилерин кIвалахдин менфятлувилиз къимет гунин шартIарик абурун территорийрал государстводин печатдин такьатар, гьа жергедай яз милли чIаларал акъатзавай газетарни журналар кхьинин тегьерни кутунин тапшуругъ гана.

Баркалла Сулейман-Стальский рай ондин кьил Нариман Шамсудиновичаз - ада лезги чIалаз талукьарна тухузвай вири конференцийра иштиракзава, анрал рахазва, чIал хуьнин ва виликди тухунин месэлайриз датIана артух фикир гузва, РДО-да кIелзавай студентар патал стипендия чара авунва.

1992-йисан 5-ноябрдиз региональный чIаларин гьакъиндай кьабулнавай Европейский Хартиядин положенийрал государстводи амал авун, чIалар хуьнал ва виликди тухунал, образованидин къурулуш, мектебрани вузра чIаларай тарсар гунин кIвалах хъсанарунал, дидед чIаларал печать, телестудияр хуьнал ва виликди тухунал гьукум машгъул хьун лазим я. Милли культурадиз государстводин патай куьмек гьамиша герекзава.

Дагъустандин чIаларин гьакъиндай закон кьабулун герек я. Гьеле цIуд йис кьван идалай вилик са конференциядал А.Тахо-Годидин тIварунихъ галай НИИ-дин директор, гьуьрметлу Гь.И.Мегьамедова ихьтин закондин проект фадлай гьазурнавайди ва ам Халкьдин Собранидин столдал алайди къейднай. Вучиз кьабулзавач?..

Милли чIаларни печать хуьн патал лазим тир вири серенжемар кьабулун герек я.

2010-2011-йисара Махачкъалада "Приморская" мугьманханадин залда Европадин Советдин, Европадин комиссиядин ва Россиядин Минрегиондин саналди тир "Россиядин гъвечIи миллетар: чIалар, культура, СМИ-яр ва гражданвилин общество виликди тухун" Программадин сергьятра аваз хейлин семинарар, "элкъвей столар", тренингар тешкилнай. Са тренингдин пресс-релизда ихьтин цIарар авай: "Мукьвал вахтара проект уьмуьрдиз куьчуьрмишунин нетижада Дагъустандин кIелзавайбуруз, иллаки жегьилриз, газетрин куьмекдалди дидед чIалар виликди тухудай мумкинвал ачух жеда". Гафар пара хъсанбур я. Амма абур гьакI чарарал аламукьна. Идалди заз вуч лугьуз кIанзава? Я Евросоюзди, я масада чаз гудай са куьмекни авайди туш. Дидед чIалар хуьнин, виликди тухунин къайгъуда чун хьана кIанда.

Сувар давам жезва

Эминат ЗАГЬИРБЕГОВА

Акъатзавай 2014-йис медениятдинди тир.

“Ата-бубайрилай инихъ амай адетар, хайи чIал, культура хуьн чи гьар садан пак буржи я”, - лугьузва чи республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова.

Гьукуматдин Лезгийрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай муздрамтеатр патал 2014-йис важиблуди хьана. Чи коллективди гьакъисагъвилелди кIвалахна. ИкI, республикадин шегьеррани хуьрера тамашаяр, концертар къалурна. Виридалайни важиблу кар ам я хьи, чи милли литературадин классикрин, драматургрин, композиторрин ва тежрибалу артистрин юбилейриз талукьарнавай мярекатар кьиле тухунин рекьяй коллективди гзаф зегьмет чIугуна. Декабрдин эхирра Культурадин йисан гьахъ-гьисабдин концерт гана.

Йисан сифте йикъарилай башламишна, кьилин режиссер, Дагъустандин халкьдин артист Мирзебегов Мирзебег Къадировичан регьбервилик кваз театрдин сегьнедал са шумуд тамаша эцигна: “Аюхар” Фейруз Беделахтулан, “Марфадин стIалар”, Ханбиче Хаметовадин, “Пуд югъ” Абдуселим Исмаилован, Жан-Батист Мольеран “Дон Жуан” йисан эхирдалди эцигун пландик ква.

Концертни Ф.Беделахтулан “Аюхар” тамашадай са чIук къалурунилай башламиш хьана. Тамаша эцигайди режиссер Дагъустандин халкьдин артист Мирзебег Мирзебегов я.

“Аюхар” алай аямдиз талукьарнавай тамаша я. Ина алай девирда чак къалабулух кутазвай са шумуд месэла къарагъарнава: ацукьун-къарагъун, культурадин дережа, эдебдинни ахлакьдин ивирар авай гьал. Ихьтин гьалара цIийи жуьредин инсанар пайда хьанва. Абуруз чпин халкьдин, бубайрин адетрикай, дидед чIалакай гьяз амач, мобильникринни компьютеррин есирар хьанва, гьакIан аюхриз элкъвенва абур.

Адет хьанвайвал, чи коллективди гьар йисуз вири суварриз талукь мярекатар тухузва. И мярекатрикай виридалайни важиблуди “Яран сувар” хьана. Бубайри лугьудайвал, дагълара цуьквер гьар жуьрединбур я. Бязи цуьквер фад ахъа жеда, фад кьурунни хъийида. Бязибур геж ахъа жеда, амма абурун рангар, тазавал, атирлувал геждалди амукьда. Лезги халкьдин рикI алай магьир устадар Къухмазоврикай рахадайла, и винидихъ лагьанвай цуьквери жуьреяр гьабуруз хас я, амма

абурун бажарагъди фад цуьк ахъайна, геждалди, гьатта, гилани халкьдиз къуллугъзава. 23-майдиз чи театрдин дараматда РСФСР-дин лайихлу артист Мурадхан Къухмазован 100 йис, РСФСР-дин халкьдин артистка Шемсижагьан Къухмазовадин 90 йис тамам хьуниз талукьарнавай мярекат шад гьалара кьиле фена.

Алукьзавайди ЧIехи Гъалибвилин 70-йисан юбилейдинди я. Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятель Зумруд Селимгереевади Дагъустандин халкьдин шаир Ханбиче Хаметовадин эсеррин бинедаллаз Гъалибвилин сувариз талукьарнавай “Марфадин стIалар” тамаша эцигнавайди мад сеферда къейдиз кIанзава . Адай чаз дагъвияр дяведин вахтунда гьихьтин четин гьалара авайтIа аквазва. Иллаки гъвечIи аялар галай дишегьлийриз четинзавай.

2015 - йисуз чна кIвалахрик мадни активвал кутада, са гафуналди, суварар давам жезва.

Меркезвийриз мугьманвиле

Эминат ЗАГЬИРБЕГОВА

Зун диде я веледрин тIал эхзавай,
Вафасузвал, къадирсузвал негьзавай.
Ферсузвилин таран емиш жемир куьн,
Ватандивай чараз вердиш жемир куьн.
Диде-буба рикIе аваз дуьа яз,
Хатур хамир - им пуд йикъан дуьнья я.

Чи руьгьдиз эсердай гьа ихьтин манидалди башламиш жезва цIийи тамаша **“Пуд югъ”**. Ам Дагъустандин халкьдин писатель **Абдуселим ИСМАИЛОВАН “Варз кьунвай йифиз”** эсердин бинедаллаз эцигнавайди я.

Дагъустандин халкьдин артист, тамаша эцигай режиссер Мирзебег Мирзебегова лугьузва: “Алай вахтунда чкадал чеб къалурдай, чпин алакьунар ачухардай мумкинвилер авачирвиляй ва регьятвилерихъ, генгвилерихъ калтугна, руьгьдиз мягькем, зигьинлу, дирибаш, кар алакьдай жегьилар, хуьрерай экъечIиз, шегьерриз физва. Абуру, яргъал вахтара хайи ерийриз хквен тийиз, диде-бубайрал кьил чIугун тийиз жезва. Им алай девирдин кьилин месэлайрикай сад хьанва.

Гьихьтинди жеда бес жегьилар амачир чи дагълух хуьрерин кьисмет? Къе-пака вири чуьллер тамариз элкъведачни? Вучиз инсанри дагъдин михьи гьава, къайи булахар, гуьрчег къацу яйлахар, чIурар, ихьтин гуьзел ерияр иесисуз яз тунва? Гьа ихьтин суалриз жаваб гузва А.Исмаилован цIийи “Пуд югъ” тамашади. Чи алай аямдин жегьилриз им руьгьдин тарс я.

Лезги театрдин юбилейдин 80- сезонда “Пуд югъ” сад лагьай тамаша я. Гьихьтинди я адан мана-метлеб? Куьгьне харпIайриз элкъвенвай дагъдин хуьре текдиз са кьуьзуь Рамалдан буба яшамиш жезва вичин чIехи хцин свас Сейран ва хтул Рустамни галаз. Гьелбетда, Рамалдан лап пашман я. Адан паб Тамум кьена ингье пуд йис алатнава. Пуд хва ава кьуьзеказ. Абур диде кьейидалай кьулухъ садрани садни хтана ахкъатнавач. И карди Рамалдан секиндиз тазвач. Ийир-тийир квахьнавай къужади, гьар юкъуз пакамахъ Тамуман сурал физ, сурун кьилихъ ацукьна, адахъ галаз ихтилатарзава, сурун кьилихъ къван, са дуьз гуьмбет эцигнавач лугьуз, вичин кайванидивай багьишламишун тIалабзава. Рухвайриз ихтибарзамачир Рамалдана вичизни папан сурун патав сур эгъуьнзава, гьатта къванерни кваз гьазурзава.

Рухвайрикай рикI ханвай Рамалдана Сейраназ, райцентрадиз физвай кас аватIа, шегьердавай рухвайриз “вич кьенва” лагьана тел ягъун буйругъна. Къужадин крарал тажуб хьанвай свас сифте рази жезвачир. ЯтIани чара хьанач, кьуьзуь бубади лагьайвал авуна.

Ичкидин гъиляй ажуз хьанвай Къайибег, папан пацук квай Селимбег, кефер чIугваз, чуфтар язавай олигарх Ширинбег, кIанзни-такIанз, хтана ахкъатна хуьруьз.

Буба сагъ амаз акурла, гадаяр чеб-чпел элкъвена, къал акъудна, кикIиз башламишна. Абуруз шегьердиз хъфиз рекье гьатиз кIанзавай. Буба Рамалданаз, вичин рухвайрин вафасузвал, гьуьрметсузвал акваз, пис жезвай, адан чанда къайи фул гьатнавай. Ада рухваяр дидедин сурал фида лагьана фикирзава. Амма диде рухвайрин рикIелни хтанач. И крар эхиз тахьана, Рамалдан кьена. Хуьре чIехи хва Къайибег амукьна, амайбур шегьердиз хъфена.

Къейд авун лазим я хьи, и цIийи тамашадихъ лап еке са кьетIенвал ава: дидедин вафалувал къалурун! Режиссердивай и кар устадвилелди къалуриз алакьна. Дуьньядилай хъфенватIани, вичин камал къалуриз, Тамум рухвайрин къайгъуда ава. Ахваравай Рамалданаз туьнбуьгь авуниз мажбур жезва ам, шегьердавай вичин рухвайриз чIулав хабар агакьарна лугьуз, адан дерт залан жезватIани, вафалу дидеди вичин балайриз, гьамиша хьиз, насигьатар гузва.

“Диде”, “буба” - гафар я пак, балаяр.
Чи тIвар, чи кар пака квелни къведа, балаяр,
Кутаз тахьуй тахсир чак, балаяр...

Дидедин ихьтин зурба къамат, вичиз гзаф бажарагъ авай артистка Къарахановa Эльмирадилай къалуриз алакьна. Кьуьзуь Рамалдан бубадин жумартвал, регьимлувал Дагъустандин лайихлу артист Закерьяев Шейхабдуллагьа къалурна. Режиссерди гзаф зегьмет къачуна Сейранан къаматдални. Гзаф акьуллу, чарадан дердина акьадай, руьгьдиз къуватлу кас тир Сейранан къамат тамашачияр гьейранардайвал артистка Исрафилова Наидади яратмишна. Стхаяр тир Къайибег (Дагъустандин лайихлу артист **АГЪАХАНОВ Агъахан**), Селимбег (Дагъустандин лайихлу артист **ДУМАЕВ Саидин**), Ширинбег (**СУЛЕЙМАНОВ Валера**) чпиз хас тир жуьреда къалурнава. Вич-вичин ихтиярда авай жегьил Маралан ролда артистка **АГЪАСИЕВА Назира** викIегьдаказ къугъвана. Алай аямдин са бязи векъи, кIвале гъуьлуьн кьилел агъавалзавай Зинадин къамат Дагъустандин халкьдин артистка **Зарифа КЪУХМАЗОВАДИ** дуьздаказ къалурна. Шегьеррай хтанвай жегьил бизнесмен, бубайрин чилерин аявал ийиз алахънавай Билалан къамат **ПИРВЕРДИЕВ Руслана** устадвилелди къалурна. Тамашада жегьилар тир Мусафиран ролда **ЭМИРАЛИЕВ Гьемзебегалай**, Рустаман - **МИРЗОЕВ Русланалай** хъсандиз къугъваз алакьна.

“Пуд югъ” тамашадин тавар-рангар Россиядин Федерациядин искусствойрин лайихлу деятель, бажарагълу композитор **Мегьамед ГЬУЬСЕЙНОВА** кхьенвай музыкадин куьмекдалди тамашачийрив агакьна. Чи бубайрин акьуллу насигьатар, ихтилатар, весияр чаз гьамиша герек къвезва.

Автордин фикирдалди, “Пуд югъ” алай аямдин тамаша я. Пуд югъ - хайи югъ, жегьилвал, кечирмишзавай уьмуьр ва эхирдайни кьуьзуьвал (кьиникь) я.

Муаллимдин са тарс

Мислимат СЕФИХАНОВА, Фиригърин СОШ-дин 10-классдин ученица

Заз Хив райондин Фиригърин хуьруьн мектебдин дидед чIалан муаллим Ашурагъаев Абдул Наврузбеговичакай зи фикирар лугьуз кIанзава. Дуьз лагьайтIа, уьмуьрдикай, зегьметдикай, агалкьунрикай, татугай легьзейрикай ваъ, адан са тарсуникай.

Дидед чIалан тарс башламиш хьана. Классдиз чина хъвер аваз, хъуьчIуьк журнални папка кваз Абдул Наврузбегович гьахьна. Салам гана, чун ацукьарна, журналда лазим кхьинар авуна, лагьана: “Гьуьрметлу аялар, уьмуьр гьил ачух затI я. Адан гьар са легьзе илгьамдин ялав я. Чна а легьзейрикай менфят къачуна, чи мумкинвилер гегьеншарна кIанда. Ахьтин ажайибвиликай садни инсан ашкъиламишзавай яратмишунрин рехъ я. Къе чна а рехъ гегьеншарзавайбурукай сад - сочинение кхьида”.

Муаллимди чун 5-10 декьикьада мектебдин вилик Ватандин ЧIехи дяведин къурбандриз чи мектебдин муаллим Гьасанов Мусин Аллагьвердиевича эцигнавай гуьмбетдал тухвана. ТIалабуналди атанвай Мусин муаллимди чун вичин яратмишунихъ - гуьмбетдихъ, адан тарихдихъ галаз танишарна.

Абдул муаллим са и кардал рази хьана акъвазнач. Ада чав тарарин хилериз, кIвахьнавай зулун пешериз, нуькIвериз, цифедин пекер хъиянавай хьтин цавуз, рекьяй физвай машинриз - вири затIариз фикир гуз туна. Классдиз хтайла, ада лагьана: “Гила куьн, гьуьрметлу аялар, гзаф затIарихъ галаз таниш хъхьана. Квез акур гьар са затI са шикил я. Гьахьтин шикилар аваз куьне квез хуш хьайи шейиникай куьф фикирар ачухарна кIанда. Герек куьф гьар са сочиненидай неинки са куьф фикирар, гьакIни куьне вичикай суьгьбетзавай игитдин шикил акван. Амни гьикI авун лазим ятIа, квез алатай сочиненийрин тарсарай малум я”.

Муаллим акъвазна. Чун вири кисна: гьар сада, белки, вичи квекай ва гьикI кхьидатIа фикирзавай жеди. И арада са аялди классдин секинвал уяхарна. “Муаллим, тарцин хилекай кхьиз кIанзава заз. ГьикI башламишдатIа чидач”. Муаллимди, гьич фикирни тавуна, башламишна: “Тарцин хел, шуькIуь цуьрцер куьрс хьана, рацIамар куьрснавайди хьиз, пашман я. Гатуз ам шад тир, пеш алаз, жегьилдиз аквазвай. Гила, гуя са кьадар кьуьзуь хьанва. На лугьуди, вичелай аватай пешериз килигзава. Фикиррик кваз, ада вичелай кагьулдиз физвай цеквезни фикир гузвач!”.

Муаллим акъваз хьана. Им гьар сад вичин кардив эгечIун лазим тирдан ишара тир. Амма...

- Поршенрикай кхьейтIа жедани, муаллим? - суал гана сада. Вири хъуьрена - муаллим секин тир. “Урал” мотоциклдин поршенар заз зегьметкеш стхаяр - кьветхверар хьиз аквазва, - башламишна муаллимди гьа легьзеда. - Абурун иесидиз чизвай хьи, стхайрин куьмек галачиз мотоциклдал чан акьалтдач. Вични гъилер-кIвачер атIайди хьиз амукьда. Гьавиляй ам стхайрихъ гьамиша къайгъударвилелди гелкъвезвай...”

Муаллимдиз вичин пеше лап хъсандиз чидайди заз ашкара тир, амма адахъ ихьтин чирвилерни авайди заз чидачир. Зани, адаз ухшар жез кIанз, мектебдин багьдикай, адан гуьзелвиликай, бегьеррикай кхьена. За хьиз, амай аялрини чеб-чпиз ухшар тушир гьикаяяр кхьенвай. Абура ахьтин гуьзлемиш тавур фикирар авай хьи, бязи сочиненияр кIелдайла, вилериз лап накъвар хъиткьиндай. Абур, гьакъикъатдани, шадвилин накъвар тир. Чаз чун хъсан гьикаятчияр хьиз, виридалайни бахтлу аялар хьиз аквазвай. Аквачни кьван, вичин бахтни рикI аялриз пайзавай Абдул Ашурагъаев хьтин муаллим авайла!

Куь къелемар хци хьурай!

Литературадин йис вилик ква!

Мердали ЖАЛИЛОВ, литературадин отделдин редактор

Чун ЦIийи йисан варцел ала. Ам кьиляй-кьилиз "Литературадин йис" - лишандик квайди жеда. Ихьтин къарар РФ-дин Президентдин теклифдалди Госдумади кьабулнава.

Алай йис Культурадинди тир. Чи обществоди культура виликди финиз гьихьтин таъсир авунатIа чун шагьидар я.

РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипова са хейлин мярекатрал чи общества гьеле алай вахтундани лап вилик фенвай илимлувилинни лап кьулухъ галамай авамвилин аксивал (къаршивал) авайдакай, ихьтин гьалдай чун саналди экъечIун лазим тирдакай лагьанва. Виниз тир культура (адетдин ва гьар са халкьдин милли культурадин ирс, ивирар) галачиз им гьялиз жедай месэла туширдакайни гзаф сеферра таькимарнава. Хейлин крарик юзун акатнавайдини ашкара я. Гьич тахьайтIа гьар са райцентрада ва шегьерда умуми ва милли культурайрин медени центраяр кардик акатнава, милли театрриз, библиотекайриз, инсанри ял яай кIваларин, маса идарайрин кIвалахдиз гузвай фикир дегиш хьанва.

Гила вилик Литературадин йис ква. Вуч гун мумкин я ада чаз? Гьакьван важиблу хел яни литература?

И суалриз чи литературадинни культурадин деятелри, политикри, депутатри, са бязи чиновникрини жавабар таганани туш. Амма виридалайни артух инанмиш жедай жавабар литературадин ивиррай ва адан тарихдайни жагъуриз жеда.

Литературадин илимда литература чIалан такьатралди (образралди) яратмишнавай (кхьенвай) уьмуьрдин тарих тирди къейднава. Дугъриданни, чаз чи халкьдин къадим тарих гьа чIаварин художественный эсеррай чир жезвайди я. Лезги халкьдин "Шарвили" эпос, "Къванци гада", "Бахтавар", "Ашукь Лукьман" хьтин игитвилин маниярни риваятар, махар, халкьдин хейлин маса маниярни кьачуртIани, абур чи халкьдин игитвилин, имтигьанрай экъечIиз чIугур женгерин шагьидвалзавай чешнеяр я. Яни культуради инсанрин руьгьдиз гьикI къуллугъзаватIа, литературади гьадалайни артухдиз руьгьдин къамат ва къуват арадал атуниз таъсирзавайдал шак алач. Инсандиз сифте ван жезвай литературадин (гьелбетда, кхьин тавунвай) эсер дидедин лайлай я. Аялдин руьгьди а сесинай дидедин тавазидихъ галаз санал хайи кIвалин, къулан къулайвални, къенивални, кIанивални кьабулзава. Инсанвилин ерийрин бине гьа и лайлайрихъ, бубайрин жанлу махарихъ, асирай атанвай риваятрихъ галаз санал арадал къвезвайдакай педагогикадин илимдани гзаф лагьанва.

Халкьдин, ватандин лап четин ва муракаб алакъайрин девирра литературадин лап жанлу эсерарни, абурун авторарни арадал атайдан шагьид чи тарих я. Чун неинки чи лезги халкьдин, гьакI чIехи урус халкьдин, дуньядин халкьарин литературайрин лап хъсан чешнейралди тербияламиш хьанвайбур я. Месела, классикар тир А.С. Пушкинан "Евгений Онегин", "Капитандин руш", М.Ю.Лермонтован "Чи девирдин игит", "Бородино", Л.Н.Толстоян "Дяве ва ислягьвал", "Чандал хтун", А.М. Горькийдин "Диде", М.А.Шолохован "Секин Дон" ва маса эсерар галачиз халисан ватандашдин руьгь бажагьат арадал къведа.

Лезги халкьдин тарихда Кьуьчхуьр Саид ва Етим Эмин, СтIал Сулейман ва Алибег Фатахов, Хуьруьг Тагьир ва Къияс Межидов, Алирза Саидов ва Межид Гьажиев хьтин устадрин ирс галачиз чун хайи чIалал, чи тарихдал, ватандал ашукьбур тирди, ахьтин ирс хуьниз, виликди тухуниз чун буржлу тирди гьикI гьиссдайди я?

Литературади халкь гекъигиз тежер гьунаррал руьгьламишзавайдан гъавурда чи акьван яргъал тушир тарихдал вил вегьейлани акьазва. Вучиз чи экономика гьеле акьван къуватлу тахьанвай алатай асирдин 20-30-йисарани, лап четин гьалара гьатай Ватандин ЧIехи дяведин йисарани, чкIайвилер арадай ахкъудиз хьайи дяведилай гуьгъуьнин йисарани государстводи литературадин векилриз акьван еке фикир гайиди тир? Гьакьван таъсирлу эсерарни гьа чIавара арадал атанай. Зун са лезги литературадикай рахазва.

"ХХ-асирдин Гомер" СтIал Сулейманан тIвар дуьньядиз машгьур хьанай. 25 йисни тахьанмаз телеф хьайи Алибег Фатахован "Зарбачи Гьасанакай", "Надинж аялрикай", "Ризадикай" садрани квахь тийидай жанлу ирс хьанва.

Дяведин йисара Дагъустандин халкьдин шаирвилин тIвар гайи Хуьруьг Тагьиран фашизм ва дявекарар санлай русвагьзавай эсеррин къуват садрани квахьдач.

Дяведилай гуьгъуьнин йисара чи литература амай халкьарин литературайрилай кIусни кьулухъ тун тавур Агьед Агъаев, Шагь-Эмир Мурадов, Шихнесир Къафланов, Къияс Межидов, Межид Гьажиев, Алирза Саидов, Ибрагьим Гьуьсейнов хьтин ва хейлин маса авторрин ирсини общество виликди финик еке пай кутазвайдан шагьидвалзавачни? "Лезгияр", "Кьашкьа духтур", "Им къван, имни терез" романар, "Дагъларa нурар", "Марат", "Хцихъ галаз ихтилат", "Уста Идрис", "Шарвили" поэмаяр, чеб халкьдин манийриз элкъвенвай лирикадин цIудралди шиирар чи халкьдин руьгьдин къамат арадал атуниз къуллугъайбур тушни?

Литература къенин аямдани арадал гъизва. Чахъ лап бажарагълу, кесерлу эсерар яратмишзавай гьикаятчиярни шаирар, драматургар, литературоведар - алимар ава. Абурун эсеррикай чи газетда хейлин чапзава. Гьар са нумрада. Гьавиляй за тIварар кьазвач. Амма эхиримжи 20-30 йисуз чи литература къерехрай акъатнавай вацIуз ухшар яз виликди физва. Сад лагьайди, ам кхьизвай ксариз винедай фикир гун амач. Кьвед лагьайди, кхьей затIар кIелзавайбурув ахгакьарзамач. Тиражар лап гъвечIибур я. Пуд лагьайди, литература кIелунин, пропаганда авунин кар лап зайиф хьанва. Кьуд лагьайди, литературадин "никIе" гьахь тийизвай жуьредин "автор" амач. Четинвилерин сан-гьисаб авач.

Литература хьтин жанлу къуват гьиляй ахъаюни низ хийир гузва? Акатай вуч хьайитIани, литературадин емиш" я лагьана, суфрадал гъайила адахъ вичин тавази, тIямар, нурар, къашар амукьдани? Ахьтин литературади вуж тербияламишда? Вуж кIвачел къарагъарда? Нин руьгьда кIанивилинни такIанвилин, умудлувилинни гьейранвилин гьиссерал чан гъида?

Литература руьгьдин ем я лугьузва. Ам агакь тавур руьгь рекьидачни?

Чи общество къе мад, са 30-40 йис идалай вилик хьиз, гьадалайни яргъал вахтара хьиз, четин уламдал ала. Обществодиз гзаф "азарри", жуьребажуьре басрухрини чпикай хабар гузва.

Государстводи и кар аннамишуни литературадиз гузвай фикир артухарда. Ида чи милли чIаларни, массовый информациядин такьатарни (газетарни журналар, телевидение, чапханаяр) цIийи шартIариз хкажда.

Литература вич вини дережадиз хкаждай шартIар яратмишда. Гьеле гиламаз РД-дин Кьил Р.Абдулатипова чи СМИрин кьилин редакторрихъ галаз гуьруьшмиш хьунин мярекатдал лагьанвайвал, чи меркезда Ширатдин театр арадал гъида, ана неинки яшлу несилрин векилриз, гьакI жегьил авторризни чпин алакьунар раиж ийидай, яратмишунриз къимет гудай, хъсанпис веревирддай мумкинвал гуда.

"Лезги газетдини" чи яратмишзавай вири ксариз (пешекар литераторриз, гьакIни анжах къелем гъиле кьазвайбурузни) вичин чинра, гьамиша хьиз, чка гудайдал шак алач. ЧIалан устадар тербияламишзавай, халкьдиз раиж ийизвай и къул генани къулайди жеда. Литературадин чIал хуьнин, виликди тухунин месэлайризни, мектебра, вузра ам чирунин месэлайризни артух чка гуда.

Куьрелди, Литературадин йис руьгьдин девлетралди берекатлуди хьун чи мурад я.

"...Хушракандин муг жедачир"

(Муса Агьмедован "Женнетдиз ачух тавур Гьажитараш" гьикаядикай)

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Эхиримжи вахтара яратмишзавай жегьил къуватрин кьадар тIимил хьуни хайи эдебиятдал, медениятдал рикI алайбурук, лезги интеллигенциядин векилрик къалабулух кутазва. Гьакъикъатдани, и месэла хциди я, гьикI лагьайтIа таза къелемар кьери хьанвай багъ гележегда хкатунни мумкин я. Акьуллу багъманчиди вири къуватар садна ихьтин татугайвилиз рехъ тагуз алахъда. Заз багъманчидин къаматдай инал хайи эдебиятдихъ рикI кузвай гьар са лезгидин суй аквазва. Милли шиират, гьикаят халкьдин камалдин багъ - хазина я, адахъ гелкъуьн, ам хуьн - чакай гьар садан эвелимжи буржарикай...

И макъаладин сергьятра аваз заз жегьил зари М.Агьмедован гьикаядикай жуван фикирар, веревирдер лугьуз кIанзава.

Гьикаядикай рахадалди, къейд авун лазим я, М. Агьмедов, Дагъустандин халкьдин шаир Ханбиче Хаметовади лагьайвал, "сифтедилай, татаб тахьана, эркиндиз камар къачур жегьил шаир я...". Лезги эдебиятдиз ам сифте яз сатирадин тах квай эсерар гваз атана. Гуьгъуьнлай шаирди кIелзавайдан вилик дерин метлеб авай лирикадин яратмишунарни эцигна ("Дидедин къужах - чилерин женнет", "Хиялар", "Хару ягъай чубарук" ва масабур). Са кьадар вахт арадай фейила жегьил авторди вичин къелем гьикаятдани ахтармишна. Кьилди къачуртIа, 2013-йисуз Махачкъалада чапдай акъатай "Лезги ким" ктабда М.Агьмедован гьикаятдин сифте бегьерар гьатнава.

Жанрдал гьалтайла "Женнетдиз ачух тавур Гьажитараш" сатирадин гьикая я. Эсердин кьилин игит кьве чин алай Гьажитараш я. Ада, диндикай далда кьуна, вичин хсуси итижар вилик кутаз, халкьдин патай ихтибарвал, гьуьрмет къазанмишиз кIанз уьмуьр кечирмишзава. Гьакъикъатда халкь паталди хийирлу са кIвалахни тавунвай Гьажитарашаз вичикай мукьвал-мукьвал газетриз макъалаяр чап авун гзаф бегенмиш я. Нубатдин сеферда газетдиз акъатнавай макъаладихъ галаз ганвай бухара хъицикьдин еке бармак алай вичин шикилдиз килигиз-килигиз ахварал фейи Гьажитарашаз аламатдин ахвар аквазва. Авторди ахварин куьмекдалди агъа дуьньяда кьве чин алай Гьажитарашан кьисмет гьихьтинди хьанватIа къалурзава. Ахварай эсердин кьилин игитдиз вичин гьакъикъи суьрет гьихьтинди ятIа якъиндиз аквазва: суфат - инсандинди, сив - жанавурдинди, вилер - сикIренбур...

Гьикаяда Гьажитарашанни женнетдин ракIарал алай малаик Ризванан арада кьиле физвай диалогди эсердин кьилин тема, идея ачухарзава. Кьилин игитдихъ, вичи гьисабиз хьайивал, экуь дуьньядал тIвар-ван авай "меценат", "динэгьли", гзаф "мергьяматлувилер" авур касдихъ гила женнетдиз фидай мумкинвал жезвач. Гьикьван ам Ризван малаикдиз вич пак инсан яз къалуриз алахънатIани, нетижа Гьажитараш патал агъурди жезва. Аллагьдиз гьар са инсандин рикIе авай ниятрикай, мурадрикай хабар ава. Гьажитараша капI Аллагь паталди ваъ, вичин фендигарвилел, савдадик кутазвай гьарамзадавилерал шак татурай лугьуз ийизвай. Ризван малаикди адан рикIел гьар са кам, гьар са легьзе хкизва. ЯтIани экуь дуьньяда вичин гьар са кIвалах фендигарвилелди туькIуьриз вердиш хьанвай Гьажитарашаз малаикни алдатмишиз кIан жезва. Амма адан и мураддиз дуьнья аквазвач:

- Вун атIа винел дуьньяда вуж тир? - жузазва малаикди Гьажитарашавай.

- ГьикI вуж тир? Инсан тир ман! - лагьана зайиф сесиналди Гьажитараша.

- Инсан... Инсан... Дуьз я, винелай куьн вири инсанар я. Амма уьмуьрни куьне инсанвилелди кечирмишзавайтIа, женнетдин ракIарал хушракандин муг жедачир, - туьнбуьгьна малаикди…

Са арадилай Гьажитарашаз малаикди жегьеннем галайвал тухузвай чакъалдин кьил галай са инсан къалурзава. Адан къекъуьнрин тегьердай Гьажитарашаз ам экуь дуьньядал вичикай газетдиз макъалаяр кхьей мухбир тирди чир хъжезва…

Ахварикай кватна, вич-вичел хтай Гьажитараш са легьзеда хиялри тухузва ва женнетни жегьеннем авайдахъ ам инанмиш жезвач. "Вуч аватIани, гьа и дуьньяда ава, амайбур вири махар я" лугьудай фикирдал къвезва ам.

Гьикаядин эхирдай Гьажитараш къалп динэгьли тирди ачухдиз малум жезва. МискIиндиз геж хьана, халкьдин вилик уьзуькъара хьунихъай кичIе ам, гьилерин чуьхуьнни къачун, тавуна, капI ийиз рекье гьатзава…

Авторди кIелзавайдав ада уьмуьрда къачузвай гьар са кам, лугьузвай гьар са гаф аннамишиз тазва. РикIе авай пис ниятар, чIуру амалар халкьдикай чуьнуьхайтIани, Аллагьдихъай чуьнуьхиз жедач. Гьикаядин куьмекдалди авторди уьмуьрда гьихьтин четинвилера гьатайтIани, гьихьтин уламриз аватайтIани, инсан яз амукьун чIехи бахт тирди къалурзава. Гьикаядин кьилин игитдин образдалди М.Агьмедова инсандик квай виридалайни пис ерияр - фендигарвал, пехилвал, таб-гьилле русвагьзава ва виридаз инсанвилин ерияр хуьнихъ эвер гузва. Женнетдин ракIарал "хушракандин муг" хьуни, Аллагь рикIе аваз, дуьз рекье уьмуьр кечирмишзавай динэгьлияр тIимил тирдакай лугьузва. Автордин мурад, и дуьньядин винел рикIе экуь мурадар авай инсанар артух хьана, женнетдин рехъ "хушракандин" чилинай акъатун я.

ЦIийи йисан варцел и веревирдер кхьиналди заз Дагъустандин чилел ислягьвал, халкьарин арада дуствал, гьар са ватанэгьлидин кIвале берекатни гьуьрмет хьана кIанзава. Къуй чун Сад Аллагьди хуьзвайбурукай хьурай! Амин!

Фируза Вагьабовадин 80 йис

Бажарагъ хъендик кумукьдач…

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

1970-йисуз Дагъустандин ктабрин издательствода **“Лезгийрин милли литература арадал атун”** тІвар алай монография чапдай акъатна. Дагъларин уьлкведин литературоведенидин алемда и кар лишанлу вакъиадиз элкъвена. Алимдин ктабда сифте яз лезгийрин милли литература арадал атунин тарихдин рекьерин кьетІенвилер ахтармишнава. Ихьтин муракаб ва гьа са вахтунда жавабдар кІвалахди критик, литературовед, таржумачи, 1973-йисалай СССР-дин писателрин Союздин член **Фируза ВАГЬАБОВАДИН** машгьурвал хкажна.

Профессор **Гьажи ГАШАРОВА** къейдзавайвал, са жерге месэлайрив цІийи къайдада эгечІуни Фируза Вагьабовадин чІехи бажарагъдикай лугьузва. И ктабдин важиблу виликай филологиядин илимрин кандидат **Заира КЪУРБАНОВАДИ “Лезги литературоведение (Арадал атун ва виликди фин)”** монографияда гегьеншдиз суьгьбетнава. Алимдин ахтармишунрай малум жезвайвал, Фируза Вагьабовади Дагъустандин милли литературайрин жигьетдай къалпбур яз тестикь хьанвай са жерге месэлаяр къарагъарна, абурун гьакъикъи рангар арадал хкана. Кьилди къачуртІа, Ф.Вагьабовади Дагъустандин милли литературяяр, гуя ХХ асирдин эвел кьилера виликди физ эгечІна лугьуз, бязи алимри ийизвай къейдер инкарзава. Дагъларин уьлкведа кІел-кхьин къадим девиррилай авай. ХХ асирда лагьайтІа, милли литературяяр эвел латиницадал, гуьгъуьнлай кириллицадал виликди фена. Ф.Вагьабовадин фикирдалди, лезги литературадин бинеяр Кавказдин Албаниядин тарихда чуьнуьх хьанва. “Лезгийрин милли литература арадал атун” ктабда алимди лезгийрихъ литературадин жигьетдай арабрин ва хашпарайрин юкьван асиррин культурадихъ ва адетрихъ галаз алакъа авайди тестикьарзавай хейлин чешмеяр ахтармишнава.

Ф.Вагьабовади кьетІен фикир фольклордизни гузва. Ада къейдзавайвал, лезги фольклорда машгьур тир эпический игитрикай виридалайни итижлуди ва сирлуди Шарвилидин къамат я. Лезгийрин фольклордихъ галаз мукьувай таниш хьайила, Шарвили хейлин риваятрин, халкьдин лугьунрин кьилин игит тирди тестикь жезва.

Гзаф алимри, гьа жергедай яз **А.Ф.НАЗАРЕВИЧА, Р.М.МЕГЬАМЕДОВА** Шарвилидикай авай риваятар къадим эпосдин гелер яз гьисабзава. Амма абурукай садни и тема дериндай ахтармишунив эгечІнач. И жигьетдай сифте яз важиблу ахтармишунар Фируза Вагьабовади кьиле тухвана.

Къизилдин кІус руквадикайни чир жеда…

Ахцегьри лезги халкьдиз машгьур, бажарагълу хейлин рухваярни рушар багъишна: Советрин Союздин Игитар тир **В.ЭМИРОВ, Гь.АЛИЕВ**, алимар-арифдарар - **Рагьман-Къули, Мирзе-Али, Абдурагьман-гьажи**, Дагъустандин халкьдин шаир **Х.ТАГЬИР**, Дагъустандин халкьдин писатель **Къ.МЕЖИДОВ**, Дагъустандин скульптурадин бине эцигайди тир **А.САРЫДЖА**, РСФСР-дин халкьдин артистар - **Р.ГЬАЖИЕВА, Ш.** ва **М.КЪУХМАЗОВАР**, Дагъустандай сад лагьай балерина **А.ЖАЛИЛОВА**, сад лагьай киноактриса **С.АСКАРОВА** ва хейлин масабур. Ихьтин баркаллу векилрин ватанда 1934-йисан 7-апрелдиз Исмаилан руш Фируза Вагьабова дуьньядиз атана. Дагъустандин литературоведенидин цава къатидаказ нур гузвай гъед куькІвена. Хизанда рушалай гъейри, мад пуд эркек велед чІехи жезвай. Ватандин ЧІехи дяведин йисара буба Исмаил Вагьабов мукьвал-мукьвал са къуллугъдилай маса къуллугъдал тайинарзавай. Ихьтин шартІара Вагьабоврин хизанди Кьиблепатан Дагъустанда тамам сиягьат авуна. И карди Фирузадин кІелунризни кьецІ гузвай, адаз сифтегьан классра тамам чирвилер къачудай мумкинвал хьанач. Махачкъаладиз куьч хьайила руша 2-нумрадин юкьван школада 5-классдилай кІелунар давамарна. Ф.Вагьабовади хиве кьазвайвал, а вахтунда адаз гьатта существительное, глагол вуч затІар ятІа чидачир. Амма хци зигьинди ва кьатІунри адаз чирвилер къачунин карда хъсандиз куьмекна.

Илгьамдин суракьда...

Школа акьалтІарай жегьил руша, вичихъ маса фикирар авайтІани, гележег филологиядин рекьихъ галаз алакъалу авуна. Идан себебни ам филологиядин илимдиз, хайи чІалазни литературадиз гьуьрметзавай хизанда чІехи хьун тир. Эвел Фирузадиз Москвадин госуниверситетдик экечІиз кІанзавай. Амма диде-бубади тешкилай “конкурсдай” ам акъатнач. Нетижада руш Ленинграддин госуниверситетда филологиядин факультетдин журналистикадин отделенидик экечІна. Адаз ина машгьур фольклорист **В.Я.ПРОППА**, литературовед **П.Н.БЕРКОВА** ва маса алимри тарсар гана.

Ф.Вагьабовади рикІел хкизвайвал, университетда ада са акьван хъсандиз кІелнач, вучиз лагьайтІа и рехъ ада диде-бубадин меслятдалди хкянавай. Къизилдин кІус руквадикайни чир жеда лугьудайвал, Аллагьдин патай адахъ литература ахтармишунин рекьяй авай бажарагъди вичикай хабар гана. 1958-йисуз университет акьалтІарай жегьил пешекар хайи ватандиз – Дагъустандиз хтана. Са шумуд вацра Дагъустандин радиода кІвалахайдалай гуьгъуьниз, Фируза Вагьабова СССР-дин илимрин Академиядин Дагъустанда авай филиалда аспирантурадиз гьахьна. 1965-йисуз ада Москвада, дуьньядин литературадин Институтда агалкьунралди филологиядин илимрин кандидатвилин диссертация хвена. Адан кІвалахдин оппонентар филологиядин илимрин докторар - **Корнелий Люцианович ЗЕЛИНСКИЙ** ва **Расим Фараджуллаевич ЮСУФОВ** тир.

Бажарагъдин къурбанд

Илимрин кандидатвилин дережа хвенвай Фируза Вагьабова СССР-дин АН-дин Дагъустандин филиалдин тарихдин, чІалан ва литературадин Институтда кІвалахал кьабулна. И вахтунда адан тІвар неинки са Дагъларин уьлкведа, гьакІни Москвадани машгьур хьанвай. Адан къелемдикай хкатнавай диссертациядиз хейлин алимри виниз тир къимет ганвай. Расим Юсуфова институтда кІвалахзамай девирда лезги литературадиз талукь гьар са месэла (рецензияр, макъалаяр...) Фируза Вагьабовадал ихтибарзавай. Институтдин директорвиле **Гьажи ГЬАМЗАТОВ** тайинарайла, Р.Юсуфов Москвадиз, дуьньядин литературадин Институтдиз кІвалахиз хъфена. Ф.Вагьабовади рикІел хкизвайвал, гьа вахтундилай адан кІвалахдиз кьецІ гузвайбур пайда хьана. Неинки са адан. **Бадави МЕГЬАМЕДОВА** аваррин литературадай ахтармишунар кьиле тухузвай. Ада вичин докторвилин диссертация кхьена акьалтІарнавай. КІвалах чапдай акъудун патал Б.Мегьамедов диссертациядин писни-хъсан тартибда твадай пешекардин суракьда авай. Амма 60 йис тамам хьанмазди, ам пенсиядиз рекье туна. Нетижада адавай хейлин мурадар уьмуьрдиз кечирмишиз хьанач.

- За зи гелени рикІе чІуру ниятар авайбур гьатнавайди гьиссна, - лугьузва Ф.Вагьабовади. - Садлагьана зи макъалаяр чап авунал къадагъа эцигна. Авайвал лагьайтІа, институтдин бязи къуллугъчийрилай тафаватлу яз, зак мукьвал-мукьвал илимдин макъалаяр чапдиз вугудай хесетни квачир. Вучиз лагьайтІа заз жуван къелемдикай хкатзавай затІ тамамди хьана кІандай. Гьавиляй гьар са макъаладин винел кІвалахни геждалди ийизвай. Институтда заз гузвай темаярни гьар жуьрединбур хьана: гагь юкьван асиррин литература, гагь Советрин девир, гагь инкьилабдилай вилик квай литература. Ахьтин фикир арадал атанвай хьи, гуя зи кьил какадарун патал, заз са темадай кхьидай мумкинвал гузвачир. Нубатдин кІватІал акъуддайла виридан макъалаяр кутазвай, зи кІвалах лагьайтІа экуь дуьнья акуникай магьрумзавай. Гьатта заз чинал “зун ви дуст я” лугьузвайбуруни зи “чархара” тІвалар твазвай. Переаттестация авай вахтунда закай илимдин старший къуллугъчи хьун патал зи вилик шартІ эцигна: цІийи монография гьазурунин.

- **Зун гъавурда акьазвайвал, ихьтин шартІар эцигуналди куьн руьгьдай, къуватдай вегьедай къаст авай…**

- Неинки къуватдай вегьин, заз халисан женг малумарнавай. Зун монография кхьин патал Москвадиз дуьньядин литературадин Институтдиз фена. Са кьадар вахт алатайла, кІвалах чапдиз вугудай пуд рекомендацияни галаз за Дагъустандиз цІийи монография хкана.

- **Рекомендацияр кхьенвайбурун жергеда вужар авай?**

- Филологиядин илимрин кандидат, машгьур арабист **М.С.КИКТЕВ**, РАН-дин член-корреспондент, литературовед **Г.И.ЛОМИДЗЕ** ва филологиядин илимрин доктор, яхулви **Э.Ю.КАСИЕВ**. И пуд алимдини кІвалах чапдай акъудуниз лайихлу тирди къейдна.

- **Монографиядин кьисмет гьихьтинди хьана?**

- Дагъустанда монография веревирд авун патал сектордал эцигна. Иниз кІвалахдиз къимет гузвай пешекаррин ролда аваз машинисткадиз, комсомолдин, партиядин тешкилатрин секретарриз теклифнавай. Куьрелди, сектордал алайбурун са пай заз аксибур, муькуь пайни литературадикай ерли хабар авачирбур тир. Нетижада 3 касди монография чапдай акъудунин тереф хвена, 11 кас лагьайтІа акси хьана. Гьа икІ са шумуд йисуз кьиле тухвай ахтармишунрал дапІар эцигна. А вахтунда зун азарлу тир, нефес кьуни гьелекзавай. Зун больницадиз аватна. Сагъламвал мягькемар хъийизвай вахтунда больницадиз зи “дустарикай” сад акъатна. Ада заз алимрин совет жезвайдакай, анал зи месэлани гьялзавайдакай хабар гана ва зи ихтияр герек тирди лагьана. За адав зун рази тирди тестикьарзавай махсус чар вахкана. Гьа икІ абуру зун алай къуллугъдилай агъуз авудна. Больницадай экъечІайла за институтдиз зун 2-группадин инвалид тирдан гьакъиндай шагьидвалзавай справка вахкана ва мад кІвалахал хъфенач.

- **Фируза Исмаиловна, бес куьн ихьтин гьахъсузвал, хаинвал туькъуьнна ацукьнани?**

- Маса чара авачир. Авайвал лагьайтІа, за ЦК-диз, Верховный Советдиз, Министррин Советдиз ва хейлин маса идарайриз арзаяр кхьена. Амма зи гьар са арза, месэладай “кьил акъудун” патал, институтдиз Гьажи Гьамзатован тІварцІел рекье хутазвай.

Стха Эрикахъ галаз

Яратмишунрин цІийи девир

Фируза Вагьабовадиз къуллугъ важиблу тушир, адаз кІвалахдай чка, шартІар, макъалаяр чап ийидай мумкинвилер кІанзавай. Алимдиз женг малумарайбуру ам институтдиз хквез чалишмиш жеда лагьана фикирнавай. Гьатта Ф.Вагьабова институтдиз хтун патал адан патав са шумудра векиларни атанай. Анжах абурун чалишмишвилери нетижаяр ганач.

- Заз институтдиз хъфин зи чирхчир **Энвер КИСРИЕВАНИ** теклифнай, - давамарзава суьгьбет Фируза Исмаиловнади. - Гьадазни за ваъ лагьана. Вучиз? Вучиз лагьайтІа,

аниз хъфейтIани, зав лезги литература ахтармишиз тадачир. И кар заз лап хъсандиз чизвай. Яратмишунрин рекье зи кьилин мурад лагьайтIа, лезги литература гьихьтинди ятIа, адан бинейрин къадимлувал, дережайрин кьакьанвал къалурун тир. Амма и кар бязи ксариз хуш тушир. Ихьтин гьалара зун дердисервилери кьурурзавай. Жуван рикI алай пешедикай магьрум хьун зун паталди гзаф агъур тIегъуьндиз элкъвена. А тIегъуьнди зун тIуьна куьтягьзавай.

▪ **Фируза Исмаиловна, институтдикай рикI ханвайтIани, квез кIвалин шартIара илимдин ахтармишунар давамардай мумкинвилер авай кьван. Дагъустанда чап тавуртIани, куь макъалайриз Москвада шегьре рекьер кардик квай. Вучиз и кардикай менфят къачунач?**

- Са шумуд йис алатайла за кьатIана: зи кьилел заз ерли итижлу тушир темаяр илитIзавай руководство алач, заз илимдин гурарай винелди хкаж хьун патал манийвилер гузвайбурни авач. Садазни са чуькьни тавуна кIвале кIвалахда. Заз гьамиша юкьван асиррин литературадин тарих итижлу тир. И рекьяй за жув пешекар тирди гьеле фадлай кьатIанвай. Гьа икI зун юкьван асиррин литературадай ахтармишунар кьиле тухуз эгечIна. Нетижада за неинки са и девирдин литературадай, гьакIни Советрин, цIийи девирдин литературайрайни, "Шарвили" эпосдиз талукь са жерге макъалаяр кхьена. Алай вахтунда абур вири зи хсуси архивда ава.

▪ **Зи фикирдалди, куьне гьазурнавай материалар есирда кьуна эсиллагь виже къведач. Абур кIелзавайбурув, милли литературадин тарихдал рикI алайбурув агакьарна, майданриз акъудна кIанда.**

- И жигьетдай заз **Абдулкъафар АГЬМЕДОВАНИ** хейлин меслятар гузва. Авайвал лагьайтIа, абур чапдай акъудуникай зани фикирзава. Материалрикай зун паталди виридалайни важиблуди Шарвилидикай кхьенвай кIвалах я. Мукьварал за ам, Аллагьди гайитIа, кIелзавайбурув агакьарда. Са шумуд йис идалай вилик завай, чапдай акъудда лагьана, **Гьажи ИЛЬЯСОВА** Ялцугъ Эминан яратмишунриз ва инкъилабдилай вилик квай девирдин литературадиз, **Гьажи АБДУРАГЬИМОВА** лезгийрин фольклордиз талукь материалар къачуна. Амма абур къени майдандиз акъатнавач. За абурувай зи кIвалахар элкъвена зав ахгакьарун тIалабзава. За жуван уьмуьрдин 80 йис лезги литература ахтармишуниз бахшна. Лезги литературадин гьакъикъивал къалурун зи эрзиман мураддиз элкъвена. И макьсаддив агакьун патал за гьатта хсуси хизан арадал гъуникайни фикирнач…

▪ **Фируза Исмаиловна, итижлу я, институтдай экъечIайдалай кьулухъ куьн садра кьванни аниз мугьман хьанани?**

- Са шумуд варз идалай вилик зун "дустарал" кьил чIугваз фенвай. Абурун ахтармишунар, кIвалахар акурла зун пагь атIана амукьна. Докторар, кандидатар гзаф хьанва, амма литература ахтармишиз алакьзавай халис пешекарар кьит. Гуя акI я хьи, Дагъустандин литературоведенидин рикI акъвазнава…

Фируза Вагьабовадихъ галаз кьиле фейи суьгьбетдилай гуьгъуьниз зун ихьтин фикирдал атана: Межнун Лейлидал ашукь хьайи тегьерда ам лезги литературадал кьару я. Хейлин йисара вичин тIвар республикадин илимдин журналрай, кьилин газетрай аквазмачиртIани, ада кIвалахзавай ва къени зегьмет чIугвазва. И кардихъ зун, адан кIвализ мугьман хьайила столдал алай кьван ктабарни журналар, чararни цIарар акурла, инанмиш хьана.

РикIе къаст авай инсандин бажарагъ хъендик кумукьдач, ада экуьнихъ ялда. Яд хьайи вириз яд хкведа лугьудайвал, илимдин гьетрен ишигъни къати хъжеда...

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллективди чи чIехи алимдиз, чIехи ватанпересдиз алукьнавай 2015-йис рикIин сидкьидай мубаракзава ва адахъ чандин сагъвал, руьгьдин кIубанвал хьана кIанзава.

СтIал Мислиматан 90 йис

Сулейманан багъдай я!

М.ЖАЛИЛОВ,
Ш.ШАБАТОВ

26-декабрдиз Кьулан СтIалдал ширатдин шад мярекат кьиле фена. Ам яшлу диде, Ватандин ЧIехи дяведин ва зегьметдин ветеран, шаир ва гамар храдай устад, муаллим СтIал МИСЛИМАТАН (АГЬМЕДПАШАЕВАДИН) юбилейдиз бахшнавайди тир.

Дугъриданни, чал яратмишзавай интеллигенциядин арада и яшариз акъатна, сагъ яз, саламат ва кIубан яз вичин межлисда иштиракзавай ксар лап кьеризцIаруз гьалтзава. Мислимат Тагьировна Агьмедпашаева (литературадин тахаллус - СтIал Мислимат) абурукай сад я. Шаирдиз межлисдиз хтанвай саки виридуру "чи диде", "чи чIехи вах", "шаиррин диде" лугьун дуьшуьшдин кар тушир. Ам гьахьтин адлу рехъ финихъ галаз сад хьиз, вичин ахлакьдалдини, алакьунралдини, кьисметдалдини ихьтин къиметдиз ва гьуьрметдиз лайихлу хьанва. И фикирар межлисдал рахай гьар сада тикраззавай. Ам райондин культурадин управленидин къуллугъчи, аялрин Яратмишунрин кIвалин директор Мурвет Милахимова ачухна ва кьилени тухвана.

Шаирдин ва чIехи зегьметчидин уьмуьрдинни яратмишунрин рекьерикай маракьлу рахунар гьа и райондин "Куьредин хабарар" газетдин кьилин редактордин заместитель, шаир, лезги писателрин Союздин райондин отделенидин руководитель, РД-дин культурадин лайихлу работник **Абидин КАМИЛОВА** авуна.

Адалай гуьгъуьниз юбиляр тебрикар ва адан яратмишунрикай чпин фикирар лугьуз хейлин ксар рахана. Абурун жергеда райондин администрациядин ва Собранидин патай **Рамазан АБДУЛАЗИЗОВ**, ЛПС-дин председатель, шаир **Максим АЛИМОВ**, Кьулан СтIалрин школадин завуч **Зоя ГЬАБИБУЛАЕВА** (и школадин аялар ва муаллимарни галаз), райондин культурадин управленидин къуллугъчияр (кьиле начальник, шаир **Майрудин БАБАХАНОВ** аваз), райондин "Куьредин хабарар" газетдин кьилин редактор **Мирземет НАЖАФОВ**, райондин ЦБС-дин къуллугъчияр (кьиле директор **Людмила МЕГЬАМЕДРАСУЛОВА** аваз), "Куьредин ярар" культурадин центрадин вири къуллугъчияр (кьиле шаир **Агьмедпаша АГЬМЕДПАШАЕВ** аваз), КIварчагърин, Хив райондин Хъукьварин, АрхитIрин хуьрерай атанвай векилар (**Зейнуллагь НАВРУЗОВ, Абас АБАСОВ, Демирбег ЭМИРБЕГОВ, Ибрагьим КАМИЛОВ** ва масабур) авай. Гьелбетда, гьар са рахун лезги халкьдин манийрини авазри, школьникри устаддиз кIелзавай шиирри алава хъийизвай. Лагьана кIанда, Кьулан СтIалрин юкьван школадин муаллимри ва аялри манияр лугьунин рекьяй чпин сесералдини, лугьунин тегьерралдини пешекар манидаррин ери къалурзавай (Селминаз Алискерова ва масабур).

"Лезги газетдин" редакциядай юбиляр тебрикиз, кьилин редактор **Агъариза САИДОВ** кьиле аваз, са десте журналистар фенвай. Абурухъ педагогикадин илимрин кандидат Исламудин Гьуьсейновни галай. Юбилярдив вахкай тебрикдин чар ва шиирдин цIарарни чна и чина чапзава.

Чи тебрик

Гьуьрметлу Мислимат диде!

Чна, "Лезги газетдин" редакциядин вири къуллугъчийри, ваз диде лугьун дуьшуьшдин кар туш. И гьуьрмет ва кIанивал вуна ви зурба бажарагъдалди, ви патай чаз авай михьи муьгьуьббатдалди, руьгьдин мердвилелди къазанмишнавайди я. Вуна чун ви рухваярни рушарвиле кьабулун чун паталди гекъигун авачир шадвал я.

Чаз вун са шаир яз ваъ, гамар хрунин зурба устад яз, камаллу педагог яз, Ватандин ЧIехи дяведин залан имтигьанрай экъечIнавай гъалибчи ветеран яз багьа ва ала я.

Вун искусстводал, искусство вал ашукь хьиз я чаз. Вуна храй халичайри са чи Ватанда ваъ, яргъал тир меркезрани лезги рангарални къашарал, лезги руьгьдин ачухвилел ва гуьрчегвилел тамашачияр ва муьштерияр гьейранар авурди тарихда гьатнава. Индиядин пачагь Индира Гандиди ваз баркалла лугьун дуьшуьшдин кар яни!

Бес ви чIалан яратмишунар!.. Мегер гьабурни гьакьван устадвилелди хранвачни!

Шаир кIанда авай сабур, къванерал чан гъидайди.

Шаир кIанда ерли такур аршинрай гъед гъидайди…

Гьа и кьве цIарцIини ви сесинин верцIивилин, камалдин деринвилин шагьидвалзава. Ви гъиликай хкатнавай "Дуьнья я ман…", "ТIебиатдин лишанар" ктабра, цIудралди шиирра ихьтин цIарар-къашар гьикьван сижифламиш хьанватIа!..

Ваз самбар дуьнья акунва, гьакьван кIуь-цуруни дадмишнава. Ви метIерал ви хайи веледрин веледарни хтанва. Вун несилрин диде тирди и кардини субутзава.

Яшамиш хьухь мадни яргъал йисара сагъдиз, саламатдиз, руьгьдин чирагъар кIусни зайифар тийиз! Чна ваз ви чIехи юбилей - 90 йис тамам хьун мубаракзава.

Мад къени хьуй ви къул, ви кIвал,
Мислимат диде!
Асирралди рахуй ви чIал,
къагьриман диде!..
СтIал - Ватан устадралди машгьур
хьурай мад!
Руьгьдин михьи къуватралди дуьнья
ийиз шад!..

"Лезги газетдин" редакциядин коллектив.
Кьилин редактор А.У. САИДОВ

Гьелбетда, эхирдай гаф юбилярдиз вичиз гана. Яшлу инсанди вич ихьтин мярекатди са шумуд йисан жегьил хъувурди къейд авунихъ галаз санал ам атанвай мугьманрихъ галаз кьуьлерик экечIна.

Юбилярди вич гьикI гьиссзаватIа чаз а межлисдал кIелай адан шиирайни аквазва.

СтIал МИСЛИМАТ

Мубарак!

Хуш тIебиат чилин шардик чан кутур,
Ватандин шад хабарар квез мубарак!
КIватI жез, дустар, музыкадин ван
кутур…
Шад межлисар, суварар квез мубарак!

Гьар са алим, доктор, регьбер Ватандин,
Сагъламвилин дидардавай инсандин,
Агалкьунар артухзавай йис-сандин,
А зурба тир гьунарар квез мубарак!

ЭкъечIзавай кьакьан ирид цавариз,
Баркалла чи игит картар лувариз.
Уьтквемвилелд тамамзавай крариз,
Ватандин мерд рухваяр квез мубарак!
Уьтквем вахар, стхаяр квез мубарак!

Ван ацалтна кIвахьиз дагъдин кьацIарай,
ЭкъечIзавай дерин чилин яцIарай,
Бере, къубу агъмиш хьанва вацIарай…
Каспи гьуьлуьн бегьерар квез мубарак!
Экуьн яран сегьерар квез мубарак!

Эл ава чахъ агъзур чIалал рахадай,
ЭкъечIнавай са хурудин яхадай.
ВацI къалайла, физ, уламда акьадай,
Чи дишегьли маралар квез мубарак,
Уьтквем рикIин хиялар квез мубарак!

Уьлкве хуьзвай са яракьни галачиз,
Са зеррени дяве, къал-къиж галачиз,
Михьи я чун, душманвилер амачиз,
Ислягь вахар, стхаяр квез мубарак!
Дуствал кIани архаяр квез мубарак!

Чан эцигна, четинвилер эхзавай,
Чухуррикай элдиз дуьзгуьн рехъзавай,
Чи Дагъустан "сорнякрикай" михьзавай,
ЦIийиз хьайи къагьриман квез мубарак!
Райондин кьил Нариман квез мубарак!

Дагъустан

Авангард я зи Дагъустан,
Шуьше дагълар кьилеллай.
Гуьрчег ери, багьни бустан…
Гими я ам гьуьлеллай.

Дерин вацIар дере кьакьан,
Гьава цуьк хьиз михьи я.
Къастунал чи гьар са инсан
Мармардилай кIеви я.

Пагьливанар авазва чахъ
Шагь дагъларизхур гайи.
АтIуз гьарнай душмандин рехъ
Къалгъанризни кIур гайи.

Шарвилидин несилри чи
Дагълар уьлкве хвейид я.
Гьа уьтквем тир рухваярни
Чи дидейри хвейид я.

ТIурфанрикай са чIавузни
Дагълар ажуз хьайид туш.
Чи рухвайри гьич садрани
Душмандиз рей гайид туш.

Теймурленга гудайла чан,
Вичи-вичик лагьанай:
"Кьуру келле, ваз лезгияр
Гьикьван ажуз акунай?!"

Девиррин шагьид

Гьажи КЪАЗИЕВ

Имукьвара зал хуьруьн чIехи кимел виликрай совхоздин идарада бухгалтервиле кIвалахай, алай вахтундани жемятдин къайгъуйривай къерехда акъваз тавунвай агъсакъал Эмиров Эмирхан гьалтна. Жузунар-качузунар авурдалай кьулухъ ада заз икI лагьана: - Я Гьажи муаллим, ваз атIа Игъиррин магьалда алай вахтунда хуьре виридалайни яшлу кас тир **НЕНЕХАНУМ баде** *(шикилда)* авайдакай хабар яни? Заз чизвайвал, вуна датIана хуьруьн тарихдикай, культурадикай, литературадикай итижлу макъалаяр кхьизва. Жечни Ненеханум бадедин уьмуьрдин рекьикайни са макъала кхьейтIа.

Эмирхан стхади и суьгьбет авур пакагьан юкъуз, яргъал вегьин тавуна, зун Ненеханум бадедин кIвализ мугьман хьана. Хва Нариман, вичин кьуьзуь дидедин суьгьбетриз яб гуз, адан патав ацукьнавай. Хтул лагьайтIа, бадедиз чанрикI ийиз, адахъ гелкъвезвай.

Ненеханум бадеди зун лап хушвилелди кьабулна. Сада садавай жузунар авурдалай кьулухъ за макъаладиз герек делилар кIватIун патал Ненеханум бадедихъ галаз суьгьбет башламишна.

- **Ненеханум баде, дагъда Игъиррин хуьре авайла, куь хизан гьикI дуланмиш жезвай?**

- Зи буба Чайкъулини диде Балаханум гьа йисара хуьре, амай жемят хьиз, хеб-мал хуьнал машгъул тир. Чун пуд вахни са стха авай: зун, Асмая, Имарат ва Эмриллагь. Чун аялзамаз зегьметдин яцIа гьахьуниз мажбур хьана. Дар вахтар тиртIани, са жуьре кьил хвена. 1937-йисуз чи хизан Вышинскийдин тIварунихъ галай, цIийиз тешкилнавай колхоздиз гьахьна. Гьелбетда, а вахтунда са тIимил кьван авайдалай регьят хьана, вучиз лагьайтIа, колхозди, магьсулар цаз, йисан эхирдай гьар са колхозчидиз ада къазанмишнавай зегьметдин йикъариз килигна сил, кIахар, мух, къуьл гудай. Гьа икI, чун кашакай къутармиш хьана. Гьелбетда, ибур чеб-чпелай арадал атай крар тушир. Майишат аваданлу авунин кардик гьа вахтара колхоздин кьиле акъвазай Авчи стхадин лайихлу пай квай. Вичиз рагьметрай.

- **Куьн ЦIийи Къурушдал мус атанатIа рикIел аламани?**

- 1951-йисан зул тир. Чи колхоздихъ ирид агъзурдав агакьна хипер, саки кьве вишев агакьна балкIанар ва гзаф кьадар малар авай. Куьч хьайила, эвелдай чун хуьруьн "Энгельс" лугьудай мулкарал яшамиш хьанай. Сифте иниз атайбур чиликай атIанвай къазмайра яшамиш хьана. Чи сифте кIвалер гьабур тир. Зун лагьайтIа, Къурушдал 1952-йисуз хтана. Зи чIехи хва Нариман гьеле чагъа аял тир. Ахпа жуван кIвалерни хьана, абур са куьруь вахтунда гьукуматди эцигайбур тир. Гележегда инаг - Къурушар Дагъустанда тIвар-ван авай еке хуьр хьана.

- **Игъирар, тарихдиз килигайла, Къурушар хьиз, Дагъустанда лап куьгьне хуьрерикай сад я. Ви рикIел гьихьтин вакъиаяр алама?**

- Чаз, чан хва, чи бубайрин суьгьбетрай ван хьайивал, Игъирар сифте патарихъай гьужумзавай чапхунчийрикай хуьн патал къеле хьиз эцигнавай лугьудай. Ахпа къеледин иесидин рухвайрикай сада адан патав вичиз кьилдин хуьр кутуналда, гьавиляй гилани чна "агъа магьлединбур" ва "вини магьлединбур" лугьузва. Гьабурун гафарай, хуьр екеди тир, ана вад вишев агакьна кIвалер авалдай, гьугъуьнлай абурукай гзафбур Азербайжандин районриз куьч хьана.

Шура гьукумат арадал къведалди хуьре гзаф мал-девлет авай инсанар Азимов Бейдилагь, Мамедов Мегьтикъули, Къуштаров Муштагъ, Закиров Агъалар, Незиров Къилинж, Казимов Казим тир. Абурухъ агъзурдав агакьна хипер ва гьакIни цIудралди балкIанар, малкъара авай. Зи рикIел гьа вахт лап къе хьиз алама. Шура гьукумат арадал атайла, абуру чIехи пай гьайванар гуьгьуьллудаказ колхоздив вахканай.

- **Ненеханум баде, Игъиррин жемятдин арадай акъатнавай тIвар-ван авай инсанрикай раханайтIа кIанзавай…**

- Игъирвияр неинки Дагъустанда, гьакI Азербайжандани кваз тIвар-ван авай чатухъанар яз машгъур тир. Гьахьтинбурун арадай яз стхаяр тир рагьметлу Адиланни Эрзиманан тIварар кьаз жеда. Адил халудин хва Гьейбет стха кIелнавай савадлу кас тир. Ада партийный органра кIвалахна, партиядин Гуьгчайдин, ТIавусдин, Дивичидин райкомрин сад лагьай секретарвилин везифаяр тамамарна. Игъирви Къагьриман стхадини гзаф йисара Азербайжанда партийный рекьяй жавабдар къуллугърал кIвалахна. Мейланов Алиметан хизан вичин стха Сиражни галаз Кьасумхуьруьн райондин (гилан Сулейман-Стальский) Испикрин хуьруьз чатухъанар яз фенай. Гележегда Алиметан хва Пирметакай райондин исполкомдин председатель хьана ва саки къад йисуз а къуллугъдал кIвалахна. Абурулай гъейри, Азербайжандин Зардаб районда - стхаяр тир Зергерани Садиха, Бердеда - Гьесенани Мардана, Агъадашда-Къазидини Мухтара, Гуьгчайда - Алимурадани Девлета, Куьрдемирда Муртузалидини, Жабраилани Султана чатухъанар яз кIвалахна. Игъирар иниз хтайдалай кьулухъ Зергер стхадини Садих стхади колхоздин чатухъанар яз кIвалахна. Рагьметлу Зергер стхадин гъилер "къизилдинбур" тир, ада туькIуьрна пишкешай шекер хадай хех гилани за аманат яз хуьзва (Ненеханум бадеди вичин хтулдив гъиз вугана, заз а хех къалурна). Гьа Игъирани, Ахцегь райондани, иниз хтайла, Къурушдални лап чешнелу, лайихлу муаллим яз виридаз ашкара хьайи рагьметлу Вагьидов Эюб стхади, яргъал вахтунда Игъиррин Вышинскийдин тIварунихъ галай колхоздин председателвиле кIвалахай Мамедов Авчи стхади, Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчи, офицер, инвалид яз хтана, Къурушрин хуьруьн К.Марксан тIварунихъ галай колхозда са шумуд йисуз партийный тешкилатдин секретарвиле кIвалахай Мамедов Гьажиди, жегьил яз, хуьруьн майишатдин министерствода кIвалахай Хаспулатов Хидира ва масабуру Игъиррин хуьруьн тарихда чпин гел тунва. Гьахьтинбурал, чан хва, чна вирида дамахун лазим я. Баркалла чпиз!

- **Баде, ваз гзаф девирар акуна. Рази яни вун ви уьмуьрдилай?**

- Аллагьдиз шукур хьурай, чан хва, а йикъарикай ихьтин экуь йикъар хьайиди. Заз Дагъустанда Советрин власть хьайидини, чна адаз Шура гьукумат лугьудай, колхозар тешкилайдини акуна. Виридалайни пис, залан вахт дяведин йисар хьана. Зун жуван уьмуьрдилай гзаф рази я, Аллагьди кхьенвай кьадардиз асивализ жедач. Къе 103 йисан яшда авай зи кефи веледри хайи дуьшуьш заз малум туш. Идалай еке бахт кIандани мегер?! Зунни рагьметлу зи уьмуьрдин юлдаш Мухтар 1946-йисуз эвленмиш хьана. Ам Ватандин ЧIехи дяведай набут яз хтанай. Чахъ ирид аял хьана: Алмара, Рафикъа, Нариман, Мурад, Беглер, Эгьлиман ва Абуят. Абурухъ виридахъ чпин хизанар хьанва. Зун алай вахтунда, ваз аквазвайвал, зи чIехи хва Нариманахъ галаз яшамиш жезва. Зун адалай ва адан хизандилай гзаф рази я. Абуру зун чан-рикI ийиз хуьзва. Им лагьай гаф я хьи, зи зегьметар бада фенач. Балайрикай зи рикI динж я. Сагърай чеб, Аллагьди хуьрай.

- **Ненеханум баде, суьгьбет авунай пара сагърай. Къуй ваз Сад Аллагьди инлай кьулухъни чандин сагъвал ва кIубанвал кьисметрай.**

- Вунни сагърай, чан хва. Заз кIанзавайди дуьнья ислягь хьун я. Къуй гьар са касдин кьилел ислягь цавни хъуьрезвай рагъ хьурай. Несилриз гьич садрани серин йикъар такурай!

Америкадин ниятар кьилиз акъудзавайбур

Стхади стха рекьизва, мусурманди мусурман язава - гуя "шариатдин къанунар" твазва...

Дагъви ШЕРИФ

Бязи чешмейри къейдзавайвал, Дагъустанда авай УФСБ-дин делилрай, Сириядин сергьятра яракьлу ягъунра иштиракун патал 200-лай гзаф дагъустанвияр фенва.

И кардикай УФСБ-дин начальник Андрей Конинани лагьанай. Ада къейдна хьи, "анжах Сирияда оппозициядин патал Дагъустандай тир 200 кас ала. Садбур кьенва, са пай дяведа ава, амайбурни - рекье". Ибур гьеле алатай йисан делилар тир. Яраб гила, Дагъустандай Сириядин чилел фена, яракь гъиле кьунвайбур гьикьван аватIа?..

Гьа вахтунда Чечнядин муфтий Султан Мирзаева, Кеферпатан Кавказдай фена, а дяведа иштиракзавайбурукай лагьанай.

- Сирияда жигьаддин ни къвезвач, - къейдна муфтийди. - А уьлкведа кьиле физвайди стхади стха рекьизвай дяве я. Аниз физвай вирида - чеченвийри ва я маса миллетрин векилар тир мусурманри - рикIел хуьрай: абур Америкадин, РагъакIидай патан геополитикадин итижар хуьз физвайбур я.

Муфтийди, и кардиз чешне яз, Ливиядин мисал гъанай.

- Эгер США-ди вичиз кIанзавай крар Сирияда кьиле тухвайтIа, адан гелеваз масабурни - Иордания ва я маса государствоярни фида. Арадал къведайди мусурманри чпин гъилералди Америкадин ниятар уьмуьрдиз куьчуьрмишун я. Фикир це: Иракда Америка шиитрин патал алай, къе Сирияда суннитрин пад кьазва. Вучиз икI ийизва? Кьасухдай, суннитар ва шиитар сад-садал элкъуьрун, абурун арада къал тун патал, - лагьана муфтийди.

КилигайтIа, С.Мирзаева авур рахунар гьахълубур я. Амма яраб чи жегьилар гьихьтин "михьи", "экуь" суьгьбетралди суьгьуьрда тунватIа? Вучиз чи жегьилри чеб гилани суьгьуьрда тваз тазватIа?..

Кеферпатан Кавказдай тир агьалийри, абурукай яз, Дагъустандайни фена, салафитрин дестейрик кваз Сириядин гьукуматдиз акси "жигьадда" иштиракзавайди гьеле РФ-дин ФСБ-дин регьбер Александр Бортникова ва Президент Владимир Путина лагьанай. Сад лагьайда РФ-дай тир тахминан 200 касдикай лагьанайтIа, Президент 600 кас кьван боевикрикай раханай. "Солидарность" фондунин делилрай, арабрин республикада 180-200 дагъустанви ва 480 чеченви ава. Амма Милли стратегиядин Институтдин эксперт Раис Сулейманова лугьузвайвал, 2011-йисалай боевикрин дестейрик кваз Сириядин сергьятра, анин муфтий Агьмад Хассунан рекъемрай, кьве агъзур россияви ава. Абурукай 1700 кьван Кеферпатан Кавказдин республикайрин векилар я, амайбур - Поволжьедай, Сибирдай ва РФ-дин маса регионрай.

Раис Сулейманова къейдзавайвал, гзаф дагъустанвияр боевикрин патал алай жергедин аскерар туш, отрядрин регьберар яз, гьукуматдин кьушунриз акси операцийра кьилин ролра авайбур я. Абурук чпи-чеб Сириядин бязи шегьеррин "амирар" яз малумарайбурни ква. Абурун арада и мукьвараллди МВД-дин къурулушра кIвалахай ксарни авайди малум я.

Къейдна кIанда хьи, уьмуьр такунвай, гъавурдик квачир чи гзаф жегьилар Сириядиз, алцурарна, кьил элкъуьрна рекье тунвайди я. Абурун диде-бубайриз и кардикай, гьелбетда, хабар авайди тушир. Туьркияда ва маса чкайра хъсан кIвалахар, "къизилдин дагълар" хиве кьуна тухвана. Чкадал агакьайла, а келлегуьзар чпиз кIандайвал ишлемишзава. Аквар гьаларай, Россияда ахьтин жегьилар алдатмишдай, рекьелай алуддай, пуларни гузвай махсус центраяр ава. Гьа центраярни тергна кIанда, жегьил-жаванарни гъавурдик кутун, абур кIвалахдай чкайралдини таъминарун важиблу я.

Дагъустанвияр гьар сана

Чи халкьдин тІвар Сахалиндани хкажзавайди

Эдуард БАГЪИШЕВ

Кьисметди инсан акъуд тийидай чка жедач. Россиядин гьар са пипІе намуслувилелди зегьмет чІугуналди, чи гзаф ватанэгьлийри хайи Дагъустан машгьурзава. Къе заз вичин ери-бине Дербент шегьердай тир, алай вахтунда Кьибле патан Сахалинск шегьерда военный госпиталдин начальниквиле кІвалахзавай Осман САЛМАНОВАКАЙ суьгьбет ийиз кІанзава.

Осман 1969-йисуз Дербент шегьерда дидедиз хьана. Адан буба Салмана яргъал йисара электриквиле ва Дербентдин райэлектросетда диспетчервиле кІвалахна. Диде Туфеди Дербентдин коньякар акъуддай заводда зегьмет чІугуна.

Дербентдин ракьун рекьерин 115-нумрадин школа агалкьунар аваз куьтягьайдалай гуьгъуьниз Осман ДГУдин экономический факультетдик экечІна. Амма духтур хьунин эрзиман мурад рикІе авай гададив и фикирди секинвал вугузвачир. Гьа икІ, ам Дагъустандин медакадемиядик экечІна, гуьгъуьнлай ада Саратовдин мединститутда военно-медицинский факультетда кІелун давамарна. Институтдилай гуьгъуьниз (1999-йисуз) интернатура акьалтІарна, хирургвилин пеше къачур жегьил пешекар Дальний Востокдиз кІвалахал рекье туна. Ина вад йисуз операционно-перевязочный взводда, гуьгъуьнлай Сахалинский областдин Кунашир островдал медицинадин батальонда къуллугъна. 2007-йисалай подполковник Осман Салманович Кьиблепатан Сахалинскдин военный госпиталдин кьиле акъвазнава. Гьар са военный госпиталдин везифа къуьнерал погонар алайбурун сагъламвал хуьн, абур азаррикай къутармишун я. Медицинадин и чІехи идарадин къенин йикъакай медкъуллугъдин подполковник Осман Салмановича заз Дербентдиз отпускдиз хтайла суьгьбетна.

Кьиблепатан Сахалинскдин госпиталь военный медицинадин рекьяй ветеран яз гьисабиз жеда. ГьикІ лагьайтІа, ада вичин кІвалах гьеле Ватандин ЧІехи дяведин йисарилай башламишна. 1941-йисуз Ленинграддин патав Хвойная станциядин ракьун рекьерин больницадин бинедаллаз военный госпиталь тешкилнай. 1941-1945-йисара и госпиталди Волховский, Ленинградский, Прибалтийский, Белорусский фронтрин, 1945-йисан августдилай Дальневосточный фронтдин кьушунриз медицинадин рекьяй къуллугъна. Гьа и йисан сентябрдилай госпиталь Кьиблепатан Сахалинск шегьерда кардик акатна ва адакай сагъардай сад лагьай идара хьана.

Алай вахтунда и шегьердин гарнизондин госпиталь гзаф хилерин, вичихъ диагностикадин 18 отделение ва кабинетар галай сагъардай зурба идара я.

И йикъара хайи ерийрал кьил чІугваз отпускадиз хтанвай госпиталдин начальник, медицинадин къуллугъдин подполковник, кьилин категориядин хирург Осман Салмановичан вилик за са шумуд суал эцигна.

▪ **Осман Салманович, квехъ галаз кІвалахзавай юлдашрикай вавай вуч лугьуз жеда?**

- Военный госпиталь сагъардай надир идара я. Анин работникар чпин пеше хъсандиз чидай, намуслувилелди зегьмет чІугвадай, кІвалахдин рекьяй бажарагъ авайбур я. Госпиталдин материальный база са акьван хъсан я лугьуз жедач, гьикІ хьи, ам "Сагъламвал" милли проектдик акатзавач. ЯтІани чахъ дамахдай кІвалахар авачиз туш. Госпиталь зи кьвед лагьай кІвализ элкъвенва. Армияда командир сифтени-сифте чІехи юлдаш, регьбер я. Начальник вичин гъилик квай работникриз гьуьрмет авуниз, гьа са вахтунда вилик эцигнавай кІвалахар вахтунда тамамарун патал кІеви буйругъар гунизни мажбур я.

▪ **Куьне духтурвилин пеше гьикІ хьана хкяна?**

Дидедиз закай духтур, бубадиз военный хьана кІанзавай. Зани и кьве пешени сад авуна. И кардал зун са кІусни пашман туш. Инсанриз са гьихьтин ятІани куьмек гуз алакьунал за дамахзава. Эгер уьмуьрдин чарх элкъвена хкведайтІа, за генани гьа жув фейи рехъ хкя хъийидай.

▪ **Куьн хайи Дагъустандивай акьван яргъаз гьикІ хьана акъатна?**

- Гьелбетда, жуван кІваляй экъечІна, акьван яргъариз фидай еке гьевес зазни авачир. Амма, пешекар яз, зун гьаниз рекье твазватІа, гьаниз фин герек я. Анлай инихъ 15-йис алатнава. Сахалин гзаф гуьзел чка я. Анихъ галаз зи уьмуьрдин гзаф крар алакъалу хьанва.

▪ **Элкъвена Ватандиз хквез кІан хьайи дуьшуьшар хьанани?**

- Дагъустандихъ, Дербентдихъ зи вил гьамиша гала. Ина зи диде-буба, мукьвакьилияр яшамиш жезва. Гьавиляй гьар йисуз аяларни галаз за отпуск Дербентда акъудзава.

▪ **Квез куь аялар, хтулар гьина яшамиш хьанайтІа кІандай?**

- И кардин патахъай заз са тайин фикир авач. Кьилинди, абуруз чпиз хъсан акун я. Сахалинда жедани, Дербентда жедани и кар са акьван важиблу туш. Чкади инсан гуьрчегарзавайди туш, инсанди чка гуьрчегарзавайди я.

▪ **Сахалинда яшамиш жезвай куьне дагъвийрин адетрал амалзавани?**

- Гьелбетда. Сифтени-сифте чун лезги чІал хуьз чалишмиш жезва. КІвале чун аялрихъ галаз гьамиша лезги чІалал рахазва, чна абур лезги адетралди тербияламишзава. Гзаф вахтара и кар абурук са акьван акахьни ийизвач. ГьикІ лагьайтІа, абур маса обществода яшамиш жезва. Амма зун инанмиш я, гележегда абуру заз сагърай лугьуда. Идалайни гьейри, зи юлдашди гьамиша лезги хуьрекар гьазурзава. Гьина яшамиш хьайитІани, чи атабубайрилай атанвай адетар хуьниз чун мажбур я.

▪ **Гележегда квез Дагъустан гьихьтинди яз акуна кІандай?**

Вири дагъустанвийриз хьиз, зазни зи ватан секин, ислягь, вири рекьерай агалкьунар, вилик жергейра авай республикада хьана кІанзава.

Идалайни гьейри, туризм гегьеншарна, Россиядин гьар са пипІяй ял ягъиз иллаки Дагъустандиз атанайтІа кІандай. Дагъустандихъ гьахьтин надир чкаярни ава. Нарын-къеле, Каспий гьуьлуьн къерехар, къацу чуьллер ва гзаф маса чкаяр.

Осман Салманович, хъсан пешекар хьиз, къени хизандин кьилни я. Уьмуьрдин юлдашдихъ галаз санал ада пуд велед тирбияламишнава.

ЧІехи руша Хабаровскда медакадемияда кІелзава.

Военный медицинада къазанмишнавай агалкьунрай Сахалиндин областдин Губернаторди Осман Салмановичаз Гьуьрметдин грамота ганва.

Эхирдай Осман Салмановича дагъустанвийриз, дербентвийриз сагъламвал, ислягьвал, дуствал хьана кІанзавайди лагьана ва ЦІийи йис мубаракна.

Чи уьтквем, бажарагълу рухваяр, гьина аватІани сагърай чеб!

» Вири дагъустанвийриз хьиз, зазни зи ватан секин, ислягь, вири рекьерай агалкьунар, вилик жергейра авай республикада хьана кІанзава

"АЙБОЛИТ"

Чир хьун хъсан я

"Айболит" газетдай.
Гьазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- **Туьтвер** тІазвайла ва тумавар хьанвайла, юкьван жуьредин яру чугъундур, чуьхвена ракьай яна, хуьрекдин са тІуруна авай 9 процентдин сирке алава хъувуна миже акъатдалди тада. Ахпа ам шуткьунна, мижедиз яд яна ам гьар 2 сятдилай туьтвера ва нера экъуьрда.
- **Мекьи** хьана азарлу хьанвайла, са стакандавай некІедиз куьлуь авунвай са силих серг вегьена, пичинал эцигна звал акьалтдалди тада. Ахпа аниз чайдин тІуруна авай дуьдгъвер ва хуьрекдин 3-4 тІуруна авай эрекь, я тахьайтІа коньяк цана хъвада. Пакад юкъуз азардин гелни амукьдач.

Мадни ихьтин рецептди куьмек гуда: мерейрин варенье, вирт, лимондин миже, эрекь (гьар сад хуьрекдин са тІуруна авайди) (аялриз эрекь галачиз) вири сад-садак какадарна кудай яд алава хъувуна, вири санлай хъвана, месик къаткида. Экуьнахъ ам сагъламвилер къарагъда.

- **МетІер** тІазвайла агъадихъ галай къаришмади хъсан куьмек гуда. Ам икІ гьазурда: са стаканда авай набататдин ягълудиз, хуьрекдин 2 тІуруна авай куьлуь авунвай, кудай яру истивут вегьена, хъсандиз хуькуьрна 15-20 декьикьада къаб ргазвай яд авай катулдин винел эцигна тада. Ахпа ам валерьянкадик какадарна (сад хьтин паяр) тІазвай чкайривай гуьцІна чимидаказ хуьда. И къаришма вилериз, нериз, сивиз фена виже къведач. Процедура авурдалай гуьгъуьниз гьилер хъсандиз чуьхуьда.
- **Нервный** система мягькемарун патал, са стаканда авай чІулав хутарал 500 мл кагор чехир илична, катул къалпагъ эцигна, адал стІалар жедалди пичинал чими ийида. Ахпа пич хкадарна аниз чІулав истивутдин 7 твар, лаврдин са пеш, михекдин 4 твар, 1/4 чайдин тІуруна авай кардамон вегьена къалпагъ эцигна са кьадар гагьда тада. Ахпа 1/4 стаканда авайди чимизмаз хъвада.
- **Беденда** йод бес тежезвайла, кІерецдин хвехверин арайра жезвай ламар (перегородки) шир алай катулдиз вегьена, 2 стаканда авай къайи яд илична, звал гъана 10 декьикьада тада (адаз туьнт чайдин ранг къведа). Ахпа ам куьзна, фу недалди вилик, йикъа пуд сеферда са-са хупІ хъвада. Сагъарунин вахт 2-4 гьафте я.
- **Щитовидный** железадин азар авайла, мичІи рангунин бутылкадин 1/3 паюниз ламар вегьена, ам ацІудалди эрекь илична 2-3 гьафтеда тада. Ахпа ам куьзна, фу недалди вилик хуьрекдин са тІуруна авайди ишлемишда.
- **Кьилин** мефтІеда тромбар тахьун патал гьар юкъуз 2 банан тІуьн хийирлу я.
- **Гьуьлуьн** келемдикай инсандин бедендиз гзаф хийир ава. Ада иви кьери ийизва, холестериндикай михьзава, инфарктдикай, инсультдикай, атеросклероздикай хуьзва. Профилактика патал экуьнахъ ва нянихъ хуьрекдин 2 тІуруна авай гьуьлуьн келем ишлемишун гзаф хийирлу я.
- **Атеросклероздин** азар авайла, ичер ва вирт (сад хьтин паяр) сад-садак какадарна, йикъа пуд сеферда хуьрекдин са тІуруна авайди ишлемишда.
- **РикІиз** ва дамарриз йикъа пуд сеферда витамин Е гзаф квай салан майваяр, ниси, шур, набататдин ягълу ва пахлаяр тІуьн гзаф хийирлу я. ГьакІни гьафтеда ишлемишай куьк тушир кьуд кІус балугъди инфаркт хьунин хаталувал 44 процентдин тІимиларзава.
- **Са гьафтедин** вахтунда 14 апельсин ва я мандаринар, гьакІни грейпфрут ишлемишайтІа, давление агъуз аватда, холестерин тІимил жеда, рикІ инфарктдикай хуьда, иммунитет хкажда.
- **Инфарктдин** профилактика патал, хуьрекдин са тІуруна авай валерьянадал ва хуьрекдин пуд тІуруна авай шекердал са стакан яд илична, хъсандиз хуькуьрда. Ахпа ам 15 декьикьада куьлуь-куьлуь хупІар ийиз хъвана, 15 декьикьада секиндиз ацукьда. Ихьтин къаришмади рикІ лап зайиф хьанвайлани куьмек гуда.
- **ПІузарриз** куркурар акъатна квал акатнавайла (герпес) марганецдин къаришма гуьцІайтІа пІузарар фад сагъ хъжеда.
- **Гриппдик** азарлу хьанвайла, са стакандавай малинадик ва я малинадин вареньедик хуьрекдин са тІурунавай вирт, гьакьван дуьдгъвер ва 1/2 хуьрекдин тІурунавай сода какадарна, хъсандиз тІур яда. Ахпа ксудалди вилик хуьрекдин 1-2 тІурунавайди ишлемишда. И къаришма аялризни гайитІа жеда.
- **Мекьивилелай** азарлу хьанвайла, хуьрекдин 3 тІурунавай мандаринрин кьурурнавай чкалрал, 2 стакандавай ргазвай яд илична, 2 сятда тада. Ахпа ам куьзна, хуьрекдин 2 тІурунавай вирт хуькуьрна хъвада.
- **СтІалжем** хьанвайла, 100 г алоэ куьлуь авуна, 100 г вирт алава хъувуна, хъсандиз хуькуьрна, йикъа пуд сеферда фу недалди вилик хуьрекдин са тІурунавайди цІуд йикъан вахтунда ишлемишда.
- **РикІ кузвайла**, хуьрекдин са тІурунавай пурнийрал са стакан ргазвай яд илична, фу тІуьрдалай гуьгъуьниз чай хьиз хъвада.
- **Хуквада азар** аваз, сивяй пис ял къведайла, хуьрекдин са тІурунавай кьуру пурнийрал 0,5 л. ргазвай яд илична, са сятда тада. Ахпа йикъа 5 сеферда сиве экъуьрда.
- **ЧІухлумпІрин** мижеди бедендин къуватар артухарда ва хъсан ахвар гъида. Ам гзаф къуватлу шей я, ада давленини агъуз авудда. Миже тІимил-тІимил 1/4 стакандавайди йикъа 1-2 сеферда хъун меслятзава.

Мергьяматлувилелди арадал хкида

Дагъустандин общественный “Поддержка курса Главы РД” тешкилатдин теклифдалди Махачкъалада “Дагъустан мергьяматлувилелди машгьур хъийида” лишандик кваз серенжем кьиле фена.

Диде-бубадин къаюмвиликай хкатнавай аялрин ва етимрин Махачкъалада авай интернатда кьиле фейи и мярекатда “Поддержка курса Главы РД” гьерекатдин, Даггосмедакадемиядин, СМИ-рин векилри, республикадин меркездин образованидин идарайрин муаллимри иштиракна. Абуру аялриз пишкешарни пайна. Гзафбуру Интернатда авай аялрин вилик экъечIна, руьгь кутадай рахунар авуна.

Серенжемдик чпин пай “Поддержка курса Главы РД” гьерекатдин Къизилюрт районда авай отделдини кутуна.

“Дагъустан мергьяматлувилелди машгьур хъийида” серенжем тешкилай общественный гьерекатди Дагъустандин Кьилин тереф хуьзва, адаз республика кризисдай акъудиз, вири патарихъай машгьуриз, жегьилар ватанпересар яз тербияламишиз, милайимвилин, мергьяматлувилин гьиссер кутаз куьмекиз алахънава.

Общественный гьерекатдин отделдин регьбер Гьасангьуьсейн Абдулжалилова кIватI хьанвайбурун вилик экъечIна лагьана: “Чна гьар сада чун сад тир тарих, сад хьтин гележег авай битав халкь яз кьабулна кIанда. Жувалай алакьадай хъсанвал авуни, мергьяматлувилин мярекатар тешкилуни чун руьгьдин жигьетдай вилик кутада. Диде-бубадин къаюмвиликай хкатнавай ва етим аялриз куьмекар, абуруз гьарда вичелай алакьадай фикир гун чарасуз я. И карди агьалийри уьлкведин вилик жавабдарвал гьиссзавайди тестикьарда, - къейдна ада.

Мярекатдин эхирдай общественный гьерекатдин векилри “ЭкечI чи жергейрик! Гележег чна къемаз жуван гьилералди арадал гьизвайди я...” лагьана ва Дагъустан мергьяматлувилелди машгьур хъувуниз эверна.

“Девирдин сес”

ЦIИЙИ КТАБАР

Исламудин ГЬУЬСЕЙНОВ, Филядин БУХСАЕВ

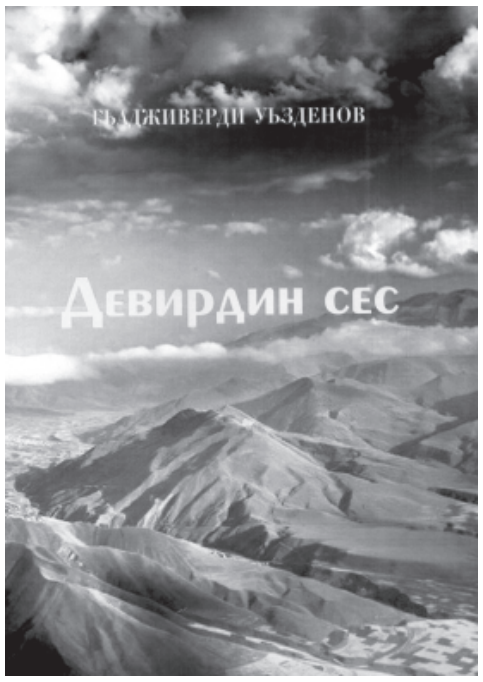

Виш йисарин Мурвар булах.
Желбдай вичел гьар са инсан,
Яд кIанзавай стхани вах,
Миграгъиз куьн хьухь чаз мугьман!

И цIарарин автордин цIийи ктабда (**“Девирдин сес”, 2014**) жуьреба-жуьре эсерар-мубаракар, тостар, алхишар, бейнидиз эсер гудай философиядин цIарар... гьатнава. Амма булахдилай **Гьаживердиди** цIийи ктабдани гьил къачузвач! (**“Агъавердидин булах”**)

Ина са бязи тикрар хьунарни ава. Амма абуру манийвалзавач: булахар, булахар-инсанар, мугьманар пара хьуй, хуьрни - абад! Гуьзел булахар ва иллаки бажарагълу инсанар Миграгърин сад лагьай лишан я эхир!

Гьаживерди уьмуьрдал ашукь я. Ада вири дустариз, мукьва-кьилийриз, тIебиатдиз уьмуьрдихъ, ам абад ва адлу авунихъ эверзава:

Шалбуз дагъ хьиз хьана рехи,
Кьилин чIарар хьана кьери,
Бедендизни тежез чими,
80 йисни тахьанмаз гьич…

(“80 йисни тахьанмаз…”)

Дуьньядилай гьикI фида зун,
Гуьзел гатфар алукьайла?
Дуьньядилай гьикI фида зун,
Атирдин ни галукьайла?
Дуьньядилай гьикI фида зун,
Тавунамаз хциз мехъер?
Дуьньядилай гьикI фида зун,
Хквен тийир мад са сефер?

(“Дуьньядилай гьикI фида зун...”)

Са пара шиирар уьмуьрдин гьахъ-гьисабар хьтинбур, “буржар” вахкузвайбуруз ухшар я. Агалкьунар, хайи йикъар, хтулар, цIийи кIвалер ва икI мад маса крариз, тIвариз мубаракар…

Автор уьмуьрдиз дикъетдивди килигзава, адаз дуьздаказ писни хъсан аквазва, ам гагь пашман, гагьни шад жезва:

Вахтсуздаказ рекьиз жегьил,
Уьмуьр физва гзаф сефил,
Ярх жезвайдав вугудач гъил,
Гьасил тийиз я мух, я къуьл,
Гьикьван жеда чарадал вил?
Аламатдин девир хьана…

Са бязи вахтара ажайиб крар сад-садал гьалтда. Алатай йисан эхирра “Лезгистан” энциклопедиядин 2-издание акъатнава. Валлагь-биллагь, вич са бубат савадлу яз гьисабзавай лезгидиз, интеллектуал ва интеллигент инсандикай чун рахунни тийин, гьамиша герек тир, столдал жедай, чарасуз ктаб я. И чи гьиле авай ктабда, ажеб хьана, а энциклопедиядин автордиз бахшнавай шиирни аваз:

Лап кар алай пешекар яз,
ЯхцIур йис я кIвалахзава.
Илим чириз, зегьмет чIугваз,
Несилар чи уяхзава.

(“Чирвилерин женгина”)

Ктабда хейлин цIарар, винидихъ лагьанвайвал, философиядин тах квайбур я.

Гар хьиз къведай бахтни кIандач,
Тек амукьна рикI кайила.
НикIе вучиз экъечIда хъач,
Цанавайди къуьл хьайила?

* * *

Рагъ циферкай хкатдач жал?
Зун ракъиник акатдач жал?
Луму кIвализ хтайлахъди,
Чандавай тIал акъатдач жал?..

Уьмуьр куьруь я. Гьаживерди Уьзденова “Бубадин весияр” шиир кхьенва. Ам саки поэма кьванди я.

Зун кьейила, чан балаяр!
Гуьне пата ая кучуд.
КIватI хьайила, зи багьрияр,
Адет тирвал кIваляй акъуд.

“Ясдава чун” - гафар кьуру
Рахаз, межер хъвер кьаз сивин.
Эрекьар хъваз, туна чуру,
ЭкъечIмир куьн халкьдин вилик…

Ибур агъсакъалди лап герек аваз лагьанвай гафар тушни?..

Къуй, чан сагъдиз, виш йисалайни гзаф хьурай ви яшар Гьаживерди дуст!

КIелзавайбуруз мад цIийи савкьатар багьиша!..

Х.И.Асланбегов

И йикъара денбеден агакьнавай чIулав хабарди чун къарсатмишнава. Лезги халкьдивай, Дагъустандивай искусстводи (музыкадин, кьуьлерин ва манийрин хилерай) лап нуфузлу ва бажарагълу векил яз хьайи Хийирбег Исабегович Асланбегов залум ажалди къакъудна. Ам чидай кьван вирибуру устаддихъ яс чIугвазва.

Х.И.Асланбегов 1936-йисан октябрдин вацра къадим Ахцегьа дидедиз хьана. Ина юкьван школа акьалтIарна, аял чIавалай хайи тIебиатдал, лезги макьамралри манийрал рикI алай жегьил Махачкъалада Г.Гьасанован тIварунихъ галай музучилищедик экечIна.

Гуьгъуьнлай вичин чирвилер ва устадвал ада Саратовдин консерваторияда хкажна. Бажарагълу дагъвиди, Дагъустандин кьуьлеринни манийрин ансамблда кIвалахиз, кьилин образование къачуна. Хейлин йисара и ансамблдин кьиле аваз, ада музыкадин искусство халкьариз машгьур ийиз, саки вири чIехи уьлкведилай цIар илитIна. Адан бажарагъ Москвада Дагъларин уьлкведин литературадинни искусстводин Декададин вахтунда иллаки артухдиз раиж хьана.

Гуьгъуьнлай чIехи устадди вичин вири уьмуьр, бажарагъ ва чирвилер Даггоспедуниверситетда, музыкальный факультетда кIвалахиз, жегьил несилар тербияламишуниз, абурукай пешекар музыкантар, манидарар, кьуьлердайбур, сегьнедал кIвалахдайбур гьазуруниз багьишна. Адан цIудралди виликан студентри гила чи халкьарин музыкадинни манидин, кьуьлерин искусство вилик тухунин рекье бегьерлудаказ кIвалахзава…

Искусстводинни педагогвилин хилера къазанмишнавай чIехи агалкьунар Х.И.Асланбеговаз “Дагъустан Республикадин искусствойрин лайихлу деятель” лагьай гьуьрметдин тIвар (2003-йис), маса хейлин наградаярни пишкешар гуналди къейднава.

Манияр лугьунин кьетIен сес ва бажарагъ авайвиляй Хийирбег Исабеговичаз “Шарвили” операда кар алай ролрикай сад ихтибарнавай. Адан жанлу михьи сесини гьейранар тийидайди жедачир. Гьайиф, а сес гила анжах дискрал алама.

Чна рагьметлудан хизандиз, вири мукьва-кьилийриз, багьрийриз, музыкадин искусстводин вири деятелриз дериндай хажалат чIугунивди башсагълугъвал гузва.

Хийирбег Исабеговичан экуь къамат садрани чи рикIелай алатдач.

“ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН” редакциядин коллектив.

Налогар гунин вахт дегиш хьанва

РОССИЯДИН ФНС-дин РД-да АВАЙ УПРАВЛЕНИЕ

Налогрин кодексдик кухтунвай дегишвилерал асаслу яз, 2015-йисалай башламишна чилин ва транспортдин, гьакIни кьилдин ксарин эменнидилай къачузвай налог гудай сад тир вахт тайинарнава.

Эменнидилай къачузвай налогар гила агьалийри налогрин вахтунилай кьулухъ къвезвай йисан 1-октябрдалди гун лазим я. Налогрин вахт яз календардин йис гьисабзава.

РикIел хкин, алай йисуз эменнидилай къачузвай налогар гун лазим тир: транспортдин налог - 2014-йисан 15-октябрь алукьдалди, мал-девлетдилай къачузвайди - 2014-йисан 1-ноябрдалди ва чилин налог - 2014-йисан 15-ноябрдилай геж тушиз.

Налогрин кодексдин бинедаллаз, налог гуниз мажбури тир касди - индивидуальный карчи тушир гражданиндин налог, кIватIзавай маса пул, винел элитI хъийизвай пул (пеня) ва я жерме гунин жигьетдай вичин везифа тайинарнавай вахтунда кьилиз акъуд тавуртIа, налогрин органдиз лазим кьадар пул адан эменнидикай, гьа гьисабдай яз банкарин счетра авай пулуникай, буржлу хьанвай касдин электронный такьатрикай ва я нагъд пулуникай хкьун патал суддиз вугудай ихтияр ава.

Налограй хьанвай буржар вахкудай са шумуд жуьре ава. ИкI, эменни гьисабдиз къачунвай чкадин налоговый органдиз атана налог ва илитIнавай пул банкдай гун патал квитанция къачуртIа, я тахьайтIа вири и крар кIваляй къецел экъечI тавуна - Интернетдин куьмекдалди авуртIа жеда. И жигьетдай налог гуз кIанзавай касдивай Россиядин ФНС-дин (www.nalog.ru) электронный къуллугърикай - “Заплати налоги” ва “Личный кабинет налогоплательщика” - менфят къачуртIа жеда.

“Заплати налоги” къуллугъди, эгер налог гузвай касдиз вичи гана кIанзавай пулунин кьадар чизватIа, квитанция гьазуриз ва онлайн къайдада пул гуз куьмекда.

“Личный кабинет налогоплательщика” къуллугъди ачухзавай мумкинвилер са кьадар гегьенш я. Адан куьмекдалди неинки налогар гуз жезва, гьакIни агьалидин хсусиятда авай ва чпелай налог къачузвай объектриз, я тахьайтIа гражданиндиз вичиз талукь делилар дуьзар хъийидай, пул гунихъ галаз алакъалу документар туькIуьрдай, гьакIни налоговый органдиз лазим суалар гудай ва налогрин декларация ахтармишунин кIвалах гьикI кьиле физватIа чирдай мумкинвал ава.

Махачкъалада яшамиш жезвай Мердали Жалилован хизанди играми стха **МУКАИЛ** рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз Миграгъа яшамиш жезвай Мурадов Жабраилан хизандиз, вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

РД-дин Кьиблепатан зонадин кІвенкІвечивал

Д.ШЕРИФАЛИЕВ

Алатай йисан декабрдиз Ахцегьа А.Гъаниеван тІварунихъ галай ДЮСШ - дин залда азаддаказ кьуршахар кьунай РД-дин Кьиблепатан зонадин кІвенкІвечивал патал 1995-1997-йисара хайи жегьилрин арада акъажунар кьиле фена.

Къейд авун лазим я хьи, РФ-дин спортдин мастерар, вичикай ихтилат физвай спортшколадин тренерар тир Фейруз Садыховалайни Арсен Агьмедовалай акъажунрин кьилин судьявилин ва секретарвилин жавабдар везифаяр чешнелудаказ тамамариз алакьна.

Дагъустандин халкьарин дуствилин алакъаяр мягькемарун, жегьилрин гегьенш къатар спортдал желбун, районра азаддиз кьуршахар кьунин устадвал хкажунин мурад-метлеб аваз тешкилай и акъажунра чкайрал тафаватлу хьанвай, вишелай артух викІегь жегьилри заланвилин 13 категориядай чпин гьунарар къалурна.

Финалдин къизгъин бягьсерин нетижада РД-дин Кьиблепатан зонадин чемпионар Шихов Алимханакай (42кг., Докъузпара), Халифатов Халифатакай (46 кг., Рутул), Абдурагьманов Тамерланакай (50 кг., Мегьарамдхуьр), Мегьарамов Русланакай (58 кг., Ахцегь), Агьмедагъаев Исадикай (60 кг., Ахцегь), Атлуханов Баширакай (63 кг., Докъузпара), Къурбанов Хидиракай (66 кг., Мегьарамдхуьр), Жамирзоев Гьажибадикай (69 кг., Ахцегь), Сагиров Рамазанакай (74 кг., Мегьарамдхуьр), Эмиров Равилакай (76 кг., Ахцегь), Агьмедов Марселакай (86 кг., Ахцегь), Жигеров Асиянакай (100 кг., Ахцегь) хьана. Вири гъалибчиярни призёрар РД-дин кІвенкІвечивилин талукь тир дережадин медалризни грамотайриз лайихлу хьана.

РД-дин кІвенкІвечивал къазанмишун патал акъажунар алукьнавай йисан 29-январдиз Хасавюрт шегьерда тухудайвал я. Къуй чи жегьилрихъ кьилин и акъажунра мадни зурба агалкьунар хьурай!

- Эвелимжи нубатда заз Ахцегь ДЮСШ-дин директор, Марсел Гьажиеваз сагърай лугьуз кІанзава, вучиз лагьайтІа адан регьбервилик кваз и акъажунриз хъсан гьазурвал акуна, мугьманар лайихлудаказ кьабулна, рекье хтуна. Чкадин тренеррин гьакъисагъ зегьметдин нетижада жегьил пагьливанрин устадвал хкаж жезвайди малум я. Месэладиз гегьеншдиз килигайтІа, азаддиз кьуршахар кьунай Кьиблепатан зона Кеферпатандалай, гьайиф хьи, хейлин кьулухъ галама. Себебар: чи районрин регьберри спортдиз лазим тир дережада дикъет гузвач, чи хуьрерин жегьилар спортдал рикІивай машгъул жери шартІарикай магьрум я, спортдин хилер артмишун патал талукь тир база лап зайифди я, бажарагълу тренерар-муаллимар авач ва икІ мад. Гьич тахьайтІа Дербентда, месела, Хасавюртда кардик квай хьтин са спортдворец - олимпийский резервдин махсус школа-центр ахъаюнин чарасузвал ава. ТахьайтІа чавай Дагъустандин, уьлкведин, дуьньядин дережадин гьасиррал экъечІиз жедай хьтин гужлу пагьливанар тербияламишиз жедач, - хайи чилихъ рикІ куз вичин фикир ачухзава зонадин кІвенкІвечивал патал акъажунар кьиле тухунин гьакъиндай РД-дин спортдин Министерстводин ва азаддиз кьуршахар кьунин Федерациядин патай жавабдар векил, международный классдин судья, СССР-дин спортдин мастер Муъмин Гъаниева.

Гъалибвилер къазанмишнава

РАЙПРЕССДИН МАЛУМАТДАЙ

Гьазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Мегьарамдхуьруьн район республикадин кьве килигун-конкурсдин гъалибчи хьанва. ИкІ, 2014-йисан 1-январдилай 20-ноябрдалди Дагъустан Республикадин образованидин ва илимдин министерстводи СДЮШОР-рин ва ДЮСШ-рин арада виридалайни хъсанди тайинарун патал килигун-конкурс малумарнавай. Сад лагьай килигун-конкурсда образованидин къурулушдик акатзавай спортдин школайрин арада чирвилер гунин ва тербиядин кІвалах эцигнавай тегьердиз фикир гузвай. Кьвед лагьай килигун - конкурс лагьайтІа, "Йисан виридалайни хъсан муаллим-тренер" тайинарунихъ галаз алакъалуди тир.

Гъа икІ, сад лагьай килигун -конкурсдин нетижаяр кьурла, "Спортдин 4-далай виниз жуьрейрай кІвалах тухузвай ДЮСШ-ра чирвилер гунин ва тербиядин кІвалах эцигнавай тегьер" номинациядай Мегьарамдхуьруьн 1-нумрадин ДЮСШ-ди 2-чка кьуна. Кьвед лагьай килигун-конкурсда "Спортдин къугъунин жуьрейрай йисан виридалайни хъсан тренер-муаллим" номинациядай "Массовость" хиляй Мегьарамдхуьруьн 1-нумрадин ДЮСШ-дин тренер Эседуллагь Муртазаев 1-чкадиз лайихлу хьана.

Мегьарамдхуьруьн райондин кьиле авай ксари Эседуллагь Муртазаеваз къазанмишнавай гъалибвал тебрикзава, адахъ чандин сагъвал ва мадни еке агалкьунар хьана кІанзава.

Актаудай медалар гваз

АЗАДДАКАЗ КЬУРШАХАР КЬУН

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай йисан лап эхирриз Къазахстан Республикадин Актау шегьерда и республикадин халкьарин Ассамблеядиз талукьарна ва гьакІни Къазахстандин лайихлу тренер Мегьамед Расулован гьуьрметдай 1999-2000-йисара дидедиз хьайи жаванрин арада азаддаказ кьуршахар кьунай международный турнир кьиле фена. Ана Къазахстандин Алма-Ата, Туьрки, Актау, Актюбе, Курсари, Жанаузень, Уральск, Темиртау, Атырау шегьеррин, гьакІни Туьркменистандин, Азербайжандин, Узбекистандин, Чечнядин ва Дагъустандин спортсменри гьасиррал чпин устадвал къалурна. Санлай иштиракчийрин кьадар 200-далай виниз тир. Кьилди къачуртІа, чи республикадай и акъажунра Избербаш шегьердай, Мегьарамдхуьруьн ва Сулейман-Стальский районрай тир командайри иштиракна.

А.Пирмегьамедов тренер А.Мисриханованахъ галаз спортзалда

Шадвилелди а кар мадни къейд ийиз кІанзава хьи, и турнирда чи республикадай тир спортсменри чпин викІегьвал ва устадвал вини дережада аваз къалурна. Дагъларин уьлкведиз "азаддаказ кьуршахар кьунин чад" гьавайда лугьун тийизвайди субутна. ИкІ, хъсан нетижаяр къазанмишай жаванрин арада Сулейман-Стальский райондин Зизикрин хуьряй тир Амир Пирмегьамедовни ава. 85 кг-дилай гзаф заланвал авай спортсменрин арада ада 2-чка кьуна. Азаддаказ кьуршахар кьунай Эминхуьруьн ДЮСШ-дин Зизикрин хуьруьн филиалда тренер Абдулагъа Мисриханован гъилик вердишвилер къачузвай Амира къазанмишнавай им сад лагьай агалкьун туш. Спортдин и жуьредал машгъул жез алатнавай са тІимил вахтунда ада хъсан нетижаяр къазанмишнавайдакай, ам гележег авай спортсменрин жергеда авайдакай чна са тІимил вахт идалай вилик чап авур макъалада хабар ганай.

Международный турнирда гъалибвилер къазанмишай спортсменрин арада Эминхуьруьн ДЮСШ-да тренер ва директор Абдулнасир Мегьамедкеримован (ам Къазахстан Республикадин лайихлу тренерни я) гъилик спортдин сирер чирзавай Адам Гьамзатов (32 кг), Марсел Бабаев (35 кг) ва Имран Абдулагъаевни (42 кг) ава. Чпин заланвилерин категорийрай абур пудни 3-чкайриз лайихлу хьана.

Къейд тавуна жедач, виридалайни хъсан нетижаяр и турнирда Избербашдай фейи спортсменри къазанмишна. ИкІ, и шегьердин СДЮШОР-да азаддаказ кьуршахар кьунин сирер чирзавай жаван спортсменрикай 3 касди турнирдин чемпионвилин тІварар къазанмишна. Ингье абур: Ратмир Яхьяев (38 кг), Артур Мегьамедов (47 кг), Султан Мегьамедов (66 кг). Мадни са спортсменди-Башир Абдулкеримова - 47 кг-дин заланвал авай спортсменрин арада 3 -чка кьуна.

Жаван спортсменрин агалкьунар медалар, Кубокар ва пулдин пишкешар гуналди къейдна. Чи мурад алукьнавай йисуз квехъ мадни еке агалкьунар хьун я.

Шикил яГьайди - Х. КЪАСУМОВ

Эминхуьруьн жаван спортсменар тренердихъ галаз

Олимпиададин йис рекье хтуна

Рагнеда РАМАЛДАНОВА,
культурадин отделдин корр.

Са йис мад тарихда гьатна: спортдин рекьяй чи уьлкве патал еке важиблувал авай- Сочида Олимпиада кьиле фейи йис. Россиядин командади хъсан нетижаярни къазанмишна, спортдин виридалайни зурба акъажунар вини дережада аваз тешкилизни алакьна. Алатай йисуз Россиядин хкянавай командади къазанмишай зурба мад са агалкьун рикIел хкиз кIанзава: Белоруссиядин меркез Минск шегьерда культурадинни спортдин еке комплексда хоккейдай дуьньядин 78-чемпионат кьиле фенай. Чи уьлкведин хкянавай командади вири 10 къугъунани инанмишвилелди гъалибвал къазанмишна, ам дуьньядин чемпионвилин тIварцIиз лайихлу хьана. Идалайни гъейри, мад ва мад акъажунра иштиракна…

Дагъустандин спортдин уьмуьрда йис гьихьтинди хьана?

Санлай къачурла, спортдин гзаф мярекатривни серенжемрив ацIанвайди. Чи гзаф кьадар спортсменри республикада, уьлкведа, дуьньяда кьиле фейи спортдин акъажунрин майданра чпин гьунарар къалурна. Спортдин мярекатрални серенжемрал гьалтайла, санлай 2014-йис чи республикадин уьмуьрда итижлуди ва хъсан нетижаяр къазанмишиз алакьиз хьайидал, шак алач. Къейд тавуна жедач, санлай массовый спорт вилик тухунал, республикада спортдин объектриз фикир гунал гьалтайлани йис писди хьанач, республикадин дережада аваз тешкилай серенжемрин кьадарни тIимил тушир. Кьилди къачуртIа, августдиз чи республикадин меркездин "Труд" стадиондал, "Москва-Кеферпатан Кавказ-Москва" мотопробегдин сергьятра аваз тешкилай зурба мярекат, дугъриданни, яргъалди рикIел аламукьдайдаз элкъвена. Мадни са акъажунрикай рахун тавуна жедач: октябрдиз Дагъустанда сифте сефер яз волейболдай Россиядин Кубок патал акъажунрин ярумчух кьуд финалдикай сад кьиле тухванай. Дагъустанвийриз спортдин и жуьредай еке тежриба авай клубрин (Москвадин "Динамо" Краснодардин "Динамо" клубдихъ галаз къугъванай) тамашдай мумкинвал хьанай. РикIел аламукьай, чпел фикир желб авур спортдин мярекатрик Махачкъалада тешкилай студентрин сад лагьай фестивални акатна ва икI мад. Алукьнавай, 2015-йисуз, чи республикада азаддаказ кьуршахар кьунай ва залан атлетикадай Россиядин чемпионатар кьиле тухунни пландик ква.

"Лезги газетдин" алатай нумрада чна РД-дин физический культурадин ва спортдин министерстводи, йисан нетижайриз килигна, хкянавай виридалайни хъсан 10 спортсмендин тIварар раижна. 2014 -йисан нетижайрай а сиягьдик чи халкьдин анжах са векил акатнава. Чна умудзава, алукьнавай йисуз нетижаяр мадни рикI шадардайбур жеда. Къуй чи спортсменрихъ цIийи йисуз мадни еке агалкьунар къазанмишдай къуватар хьурай!

"Лезги газетдин" редакцияди лезгийрикай 2014-йисан виридалайни хъсан 10 спортсмендин тIварар къазва

Адет хьанвайвал, чна гьар са йис алатайла, анжах чи халкьдин векилрикай, виридалайни хъсан 10 спортсмендин тIварар къазва. Санлай къачурла, чи ватандашри алатай йисуз пис нетижаяр къазанмишнач. Абурукай чна газетдин гьар са нумрада хабарарни, муштулухарни ганай. ИкI, 2014-йисуз спортда къазанмишнавай агалкьунриз килигна, "Лезги газетдин" редакцияди лезгийрикай виридалайни хъсан 10 спортсмен яз агъадихъ галайбур хкянава:

Севиль АБДУЛОВА - паратхэквондодай гзаф кьадар кубокринни медалрин сагьиб, Москвада спортдин и жуьредай кьиле фейи дуьньядин чемпионатда сад лагьай чка кьуналди къизилдин медалдиз лайихлу хьана.

Артур АГЪАШИРИНОВ - джиуджитсудай сад хьанвай Эмиратрин меркез Абу-Даби шегьерда жаванрин арада дуьньядин кIвенкIвечивал патал кьиле фейи акъажунра къизилдин медаль къазанмишна.

Ренат САИДОВ - дзюдодай Франсияда кьиле фейи Европадин чемпионатда гимишдин медаль, Кубадин меркез Гаванада Гран-При, Китайдин Тайвань шегьерда Азиядин Кубок къазанмишна.

Эльдар АЛИСКЕНДАРОВ - армспортдай 4 сеферда Россиядин, 5 сеферда Дагъустандин чемпионвилин, гила кьве сеферда (2014-йисуз Вильнюсда кьиле фейи дуьньядин чемпионатда 1-чка кьуна) дуьньядин чемпионвилин тIварар къазанмишна.

Марат МЕЖИДОВ - гъилералди кукIунай, къайдаяр авачир бягьсерай хейлин акъажунра къазанмишнавай медалрин ва кунг-фудай дуьньядин чемпионвилин тIварарин сагьиб, Ирандин къадим женгинин бягьсерай международный чемпионатдани 1-чка кьуна.

Надир МЕГЬАМЕДШЕРИФОВ - залан атлетикадай хейлин турниррин кIвенкIвечи, Германиядин Гамбург шегьерда ветеранрин арада дуьньядин кIвенкIвечивал патал акъажунра путар хкажунай къизилдин ва гимишдин медалар къазанмишна.

Асали АБДУЛГЬАШУМОВ - залан атлетикадай муьжуьд сеферда Россиядин чемпион. Ада кьве сеферда Европадин чемпионатра гимишдин медалар къазанмишнай, Кипрдин Лимассоле шегьерда 2014-йисуз адакай Европадин чемпион хьана.

Артур АЛИСКЕРОВ - Магнитогорск шегьерда "Гъулдандин рикI" тIвар алаз кьиле фейи турнирда чемпионвилин тIвар, Италиядин Тоскана шегьерда спортдин единоборствойрай хьайи дуьньядин чемпионатда ММА-дай ва грепплингдай къизилдин кьве медаль къазанмишна.

Жавид ГЬАМЗАТОВ - 2013-йисуз Казанда кьиле фейи Универсиадада ва Будапештда дуьньядин чемпионатда буьруьнждин медалриз лайихлу хьана. 2014-йисуз Стамбулда Гран-При патал кьиле фейи акъажунра къизилдин медаль къазанмишна.

Назим АЗИМОВ - армспортдай Дагъустандин чемпион, хейлин турниррани гъалибвилер къазанмишна. Ада Ахцегьрин 2-нумрадин ДЮСШ-дин Гъуьгъвезрин хуьруьн филиалда вердишвилер къачузва.

Женгинин везифаяр тамамарна куьтягьна

Идан гьакъиндай США-дин президент Барак Обамади алатай йисан 25-декабрдиз Америкадин военный къуллугъчийрихъ галаз гуьруьшмиш хьайила малумарна.

"ЦIипуд йисуз чун датIана дяведа хьана", - лагьана ада. - И карни чна Вашингтонда ва Нью-Йоркда авур терактриз жаваб яз 2001-йисан октябрдиз башламишай серенжем къведай гьафтеда куьтягь жеда, алава

хъувуна президентди. Обамади инанмишарайвал, Америкадин и серенжем себеб яз афгъанвийриз чпин уьлкве гуьнгуьниз хкидай, США-диз лагьайтIа, вичин хатасузвилин дережа хкаждай мумкинвал хьана.

Гьа са вахтунда президентди хиве кьуна хьи, вилик гьеле "дуьньядин жуьреба-жуьре паяра муракаб кIвалахар кьиле тухун кума, гьа гьисабдай яз США-ди "Исламдин государстводин террориствилин дестедихъ галаз женг чIугвазвай Иракдани".

Алатай йисан декабрдин юкьвара Обамади малумарнай хьи, 2015-йисуз Афгъанистанда ва Иракда авай 180 агъзур военный къуллугъчидикай анра 15 агъзурдалай тIимилбур амукьда. 7-декабрдиз Афгъанистанда НАТО-дин серенжем официальнидаказ куьтягь хьана.

США-дай виликан прокурордиз теклифнава

Украинада коррупциядиз акси бюродин кьиле виликан федеральный прокурор, США-дин генеральный прокурордин куьмекчи Богдан Витвитцкий акъвазун мумкин я. Идан гьакъиндай, вичин чешмейрал асаслу хьана, 26-декабрдиз "Jira net" изданиди хабар гана.

Миллетдал гьалтайла украинви тир Витвитцкийдихъ галаз Украинадин президент Петр Порошенкодин администрациядин къуллугъчийри рахунар кьиле тухузва. Гьелелиг ада вичин разивал ганвач, гьикI лагьайтIа адав "къуллугъдин аслу туширвилин заминвилер агакьнавач".

И бюродин кьилин къуллугъдал акъваздай фикир, гьа виликрай хьиз, Гуржистандин виликан президент Михаил Саакашвилидихъни ава. Лагьана кIанда хьи, виликрай ада Украинадин гьукуматда кIвалахуникай отказнай. Адан кандидатурадин тереф конкурсдин комиссиядин член Юрий Бутусова хуьзва.

Алатай йисан 2-декабрдиз Верховный Радади къецепатан уьлквейрин гражданриз властдин къурулушра кIвалахдай ихтияр гунин гьакъиндай закондин проект кьабулна. Фикирзавайвал, гьи государстводин хьайитIани гражданин, "маса уьлкведин чил кьунвай ва чапхунчи государстводинди" (и карда Киевди Россиядик тахсир кутазва) ва я гражданвал авачир кас квачиз, "дуьньяда реформайрин тежриба хьанвай", гьакIни кьилин образование авай ва лазим кьадарда украин чIал чизвай кас генеральный прокурор хьун мумкин я.

Депутатри президент Петр Порошенкодин указдал асаслу яз Украинадин гражданвал къачунвай къецепатан уьлквейрин пешекарар акатнавай министррин цIийи кабинет патал сесер гана. Абур, талукь тирвал, Horizon Capital компаниядин соучредитель Наталия Яресько, East Capital инвестицийрин компаниядин амадаг Айварис Абрамовичус ва Гуржистандин здравоохраненидин виликан министр Александр Квиташвили я. Абур, талукь тирвал финансрин, экономикадин рекьяй вилик финин ва здравоохраненидин министерствойрин кьиле акъвазнава.

Коммунальный къуллугърин къиметар тестикьарнава

Россиядин Гьукуматди 2014-2016-йисара коммунальный къуллугърай ва яшайишдин кIвалер капитальнидаказ ремонт авуниз акъатзавай харжийрин гьакъи гунин вини кьилин кьадар къалурнавай федеральный стандартар тестикьарнава. Идан гьакъиндай 26-декабрдиз Министррин кабинетдин пресс-къуллугъди хабар гана. Къарардал асаслу яз, са квадратный метрдин кьилиз вацра къачудай коммунальный къуллугърин вини кьилин къимет эгер 2014-йисуз 116,5 манат тиртIа, 2015-йисуз адан къимет 126,1, (къиметар хкаж хьуни 8,2 процент тешкилда), 2016-йисузни 135,7 манат жеда.

Вацра са квадратный метр капитальный ремонт авунин вини кьилин къимет 2015-йисуз 7 манатдив, 2016-йисузни 7,4 манатдивагакьда.

2015-йисуз коммунальный къуллугърай виридалайни гзаф гьакъи къачудай регионрин арада Камчатский край (са квадратный метрдай 424,5 манат), Чукотка (360,7 манат), Магаданский область ва Приморский край ава. (313,1 манат) Москвада ЖКХ-дин къуллугърин вини кьилин къимет са квадратный метрдай 170,80 манатдиз, Санкт-Петербургда 119,5 манатдиз барабар жеда.

ЖКХ-дин къуллугърай виридалайни ужуз къиметар Дагъустанда (65,2 манат), Чечняда (68,9 манат) ва Кабардино-Балкарияда (69,7 манат) жеда.

2014-йисалай башламишна РФ-дин Гьукумат коммунальный къуллугърай гражданри гузвай саналди тир къиметар хкаж хьун къайдадик кутунал элячIна. 2014-йисуз уьлкведа адан кьадар пул къуватдай аватунин дережадилай юкьван гьисабдалди 30 процентдин агъузди хьун лазим тир. Виликрай эцигунринни ЖКХ-дин министрдин заместитель Андрей Чибиса 2015-йисуз Россияда ЖКХ-дин къиметар юкьван гьисабдалди 8,7 процентдилай гзаф хкаж жедач лагьана малумарнай.

Эвездин пулар хгуда

Россиядин Гьукуматди хуьруьн чкайриз хъфей медицинадин работникриз эвездин пулар хгун патал 3,2 миллиард манат чара авунва. Талукь тир буйругъ министррин кабинетдин сайтда чапнава.

"И карди хуьрерин чкайра авай медицинадин идарайра алава яз 6,4 агъзур духтурдиз кIвалах гудай, хуьруьн чкайра ва рабочий поселокра яшамиш жезвай агьалийриз медицинадин рекьяй куьмекар гунин дережа хкаждай мумкинвал гуда", - лугьузва документда.

Са пешекардиз гудай эвездин пулунин кьадарди са миллион манат тешкилзава. Пулар 2015-йисуз хуьрерин чкайриз хъфидай ва региондин властрихъ галаз икьрар кутIундай, кьилин образование авай 45 йисан яшда авай медицинадин работникриз гуда.

Такьатар бес тахьайтIа, ОМС-дин Федеральный фондунин бюджетдай алава яз 670 миллион манат чара авун мумкин я.

2011-2014-йисара Россияда хуьрериз хъфей яшар 35 йисалай гзаф тушир духтурривай са миллион манат пул къачуз жедай "Земский доктор" тIвар алай федеральный программа кардик хьана. Гуьгъуьнлай РФ-дин Премьер-министр Дмитрий Медведева программада иштиракиз жедай медицинадин пешекаррин яшар хкажунин гьакъиндай лагьана.

Алай вахтунда Россиядин меркездин властри здравоохраненида реформаяр кьиле тухузва. Абурал асаслу яз Москвада 20-лай гзаф медицинадин идараяр агалда ва 7 агъзур касдив агакьна къуллугъчияр сокращенидик акатда. КIвалахдикай азаднавай медикриз эвездин пул яз 500 агъзур манат пул гун хиве кьунва.

Гум акъатиз акуна

Индонезиядин гел жагъурдайбурунни къутармишунардайбурун къуллугъди Air Asia авиакомпаниядин самолет квахьнавай районда 30-декабрдиз шагьидриз акунвай гум акъатзавай чка ахтармишзава, хабар гана CBS Newsди.

Малумат ахтармишун патал самолет жагъурзавай островдал Cessna маркадин кьве самолет рекье тунва, хабар гана къутармишунардай миссиядин оперативный директор доктор Макс Руланда. Жагъурунин кIвалахар кьиле физвай чкадин майдан артухарнава, исятда ам Калифорния штатдин майдандилай гзаф я.

Эхиримжи малуматрай аквазвайвал, 8501 рейсдин самолет, аквадай гьаларай, це акьуна ва гьуьлуьн кIане ава, лагьана жагъурунринни къутармишунардай миссиядин руководитель Генри Бамбанк Солистиоди. ГьакI ятIани жагъурунин кIвалахар гьам островдал, гьамни океанда кьиле тухун планламишнава.

Жагъурунин кIвалахар кьиле тухун патал США-дин гьуьлерин женгинин къуватар кардик кутун планламишнава. Жагъурунин серенжем кьиле тухун патал самолет аватнавай зонадиз "Сэмпсон" эсминец рекье тунва.

Малайзиядин Air Arsia компаниядин AirbusA320-200 самолет, Индонезиядин Сурабаядай Сингапурдиз физвайла, 28-декабрдин йифиз радаррай квахьна. Ада 162 кас, гьа гьисабдай яз 17 аялни авай.

Самолетдихъ галаз хьайи эхиримжи алакъадин вахтунда пилотри 2 агъзур метрдин кьакьандай лув гун патал чиливай ихтияр къачуна. Чилел алай Индонезиядин къуллугъри сифтедай и кар ийидай ихтияр гана, амма тади гьалда и кIвалах тавун истемишна, гьикI лагьайтIа, абуру тIалабнавай кьакьанда маса самолет авай. Идалай гуьгъуьниз самолетдихъ галаз алакъа садлагьана квахьна.

Кьилин фикир: самолет Индонезиядин Белитунг островдин патав кукIвар хьана ва гьуьлуьз аватна батмиш хьанва. Яванский гьуьле самолетдин кIусариз ухшар авай шейэр акунва. ГьакIни хъиткьинай вахтунда арадал атанвай нафтIадин лекеярни акунва. ГьакI ятIани мусибат хьанвайдан гьакъиндай якъиндаказ шагьидвалзавай делилар жагьанвач.

Порошенкоди лугьузвайвал…

Украинадин президент Петр Порошенкоди малумарайвал, уьлкведин армия Европадин континентдал женгиниз виридалайни гзаф бажарагълубурукай сад яз гьисабзава. "РБК Украинади" хабар гузвайвал, идан гьакъиндай ада Киевда гьахъ-гьисабдин пресс-конференция кьиле физвай вахтунда малумарна. Украинадин регьбердин гафаралди, яракьлу къуватар ихьтин дережадиз са шумуд вацран вахтунда гъана. "Гьеле исятда чи патав женг чIугунин тежриба чириз маса чкайрай къвезва", - малумарна ада.

Государстводин кьили гьакIни къейд авуна хьи, 2015-йисуз Киевдин вилик акъвазнавай кьилин месэлайрикай сад Донбассда авай зайиф ислягьвал дурумлу ислягьвилиз элкъуьрун я", хабар гузва "Къе" газетди.

Порошенкоди гьакIни чпи-чеб малумарнавай Донецкдин ва Луганскдин халкьдин республикайрин гуьзчивилик квай территорияр элкъуьрна вахчунин чарасузвал авайдан гьакъиндай малумарна ва къейдна хьи, вири есирар азад авун лазим я. Идахъ галаз алакъалу яз ада къейдна хьи, и кIвалахарни анжах "Минскдин протоколдин бинедаллаз" авун лазим я.

" И чIавуз чуьруьк жедач, ам къундармишнавайди я. И чуьруьк уьлкведай экъечIун лазим тир чапхунчийри (Киевда ДНР-дин, ЛНР-дин векилриз чапхунчияр лугьузва) къундармишнавай чуьруьк я.

Йисан гьахъ-гьисабар кьуналди, Порошенкоди къейдна хьи, 2014-йис эхиримжи 70 йисуз Украина патал виридалайни четинди хьана, хабар гузва "ЦIийивилер" РИА-ди.

Пуд сеферда гзаф хьана

2014-йисуз Крымда 4 миллиондилай гзаф ксари ял яна. Им гуьзлемишайдалай са миллиондин гзаф я, малумарна 30-декабрдиз республикадин курортрин ва туризмдин министр Елена Юрченкодин гафарал бинеламиш хьана, "Интерфаксди".

Алатай йисуз Россиядай атай туристрин кьадар пуд сефердилай гзаф хьана, - малумарна ведомстводин кьили.

Ял язавайбуру алатай йисуз Крымда 170 миллиард манатдилай гзаф харжна. Туриствилин комплексдин объектрилай полуостровдин бюджетдиз атай пулуни 1,5 миллиард манат тешкилна.

Федеральный бюджетдай мукьвал тир пуд йисуз Крымда туризм вилик тухун патал 9,25 миллиард манат чара авун планламишнава.

Рекъем

• Банкара хуьз эцигнавай пулариз хгудай страховой такьатрин кьадар **700 агъзур манатдилай 1 миллионни 400 агъзур манатдив** агакьдайвал артухарнава.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 56,26 манат,
1 евро - 68,34 манат,
къизил (1 гр) - 2146,08 манат,
гимиш (1 гр) - 29,00 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди - Шагьисмаил ГЬАЖИМИРЗОЕВ

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкьдин Собрание,
РД-дин Гьукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЬИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ - ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЬИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
К. М. КАЗИМОВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ВЕЛИЕВА

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 18.00

Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада гьазурна.

Газет **"Лотос"** ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 8171

Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекьяй РФ-дин Федеральный къуллугъдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.
ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, I Петрдин проспект, 61. 7-мертеба.

Гь - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

СтIал Сулейманан тIвар гана

Гьазурайди - Ханум ШАЙДАБЕГОВА

И йикъара Дербент шегьердин 21-нумрадин юкьван школада и мектебдиз машгьур шаир СтIал Сулейманан тIвар гуниз талукьарнавай мярекат кьиле фена.

Тебрикдин гаф рахуналди, Дербентдин кьилин администрациядин сад лагьай заместитель Татжатдин Султанова республикадин, уьлкведин эдебиятдик СтIал Сулеймана кутунвай къимет авачир хьтин еке пай кутурдакай лагьана. Шаирдик неинки са вичин хуьруьн, гьакI вири Дагъустандин, уьлкведин месэлайри къалабулух кутазвай. Адан шиирар гилани гьам эгьлибуру, гьамни жегьилри рикI алаз кIелзава.

Т.Султанова кIелдай заведенидиз СтIал Сулейманан тIвар гун педагогриз, школьникриз мубаракна, абур и чIехи тIварцIиз лайихлубур хьана кIанзавайди лагьана, шегьердин кьил Имам Яралиеван тIварунихъай абуруз шаирдин шикил багьишна.

Мярекатдал шаирдин тIварцIихъ чими келимаяр 21-нумрадин СОШ-дин директор А.Давудова, шегьердин образованидин управленидин начальник Н.Казимова, и мектебда кIалай, СтIал Сулейманан тIварунихъ галай госмуздрамтеатрдин актер А.Гьабибова ва масабуру лагьана.

Мярекатдал школада СтIал Сулейманан музейни ачухунин гьакъиндай къарар кьабулна. И кардиз харжияр авун "Дагюгстрой" карханадин директор, уьтквем хва Гь.Жабраилова хиве кьунва.

Культурадин идарайриз куьмек

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

Алатай йисан эхирда Дербент райондин администрацияда культурадин идарайриз методикадинни тежрибадин рекьяй куьмек гунин совещание кьиле фена.

Райондин культурадин идарайрин работникрихъ галаз кьиле фейи гуьруьшда Дербент райондин кьилин сад лагьай заместитель Али Хасбулатова, РД-дин Культурадин министерстводин муниципальный образованийрихъ галаз кIвалах тухузвай отделдин начальник Патимат Абакаровади, республикадин кIелунринни - методикадин центрадин директор Калимат Эльдаровади, РД-дин МК-дин республикадин Яратмишунрин кIвалин директордин заместитель Ирина Агьмедовади, РД-дин Р.Гьамзатован тIварунихъ галай Милли библиотекадин директордин заместитель Сарат Жабраиловади, райондин культурадин управленидин начальник Секина Саидовади иштиракна.

Совещание ачухна анал рахай А. Хасбулатова алай девирда культурадин идарайрин важиблувал ва чарасузвал къейд авуналди лагьана:"Культработник - им гьевесвал я. И къурулушда кIвалахзавайбурун хиве гзаф жавабдар везифа - халкьдин культурадин къайдаяр, адетар хуьн - ава. Абурун кIвалах виридаз аквазва. Иниз килигна клубри, библиотекайри, алава образованидин школайри вири къуватар эцигна кIвалахун лазим я. Чун куьгъавурда гьатзава, чна са мурадар аваз кIвалахзава».

Дербент районда Культурадин йисан сергьятра аваз тухвай мярекатрин нетижайрикай анал Секина Саидовади суьгьбетна. Адан гафаралди районда культурадин саки 700 мярекат тухвана. Манидарри, яратмишунрин коллективри чIехибурунни жаванрин международный ва республикадин фестивалра иштиракна. Абурун арада "Дагъвияр", "Новруз", "Кавказдин къизилдин гъетер", "Самурдин зул" ва масабур ава.

Ада гьакIни райондин агалкьунарни къейдна: Ина культурадинни ял ядай 37 (досуговый) идара, "Терекеме" ва "Митаги" фольклордин ансамблар ава. Райондин клубра хордин, кьуьлерин, театрдин ва манияр лугьудайбурун 240 дестеяр кардик ква.

Ада гьакI са жерге гьялна кIанзавай месэлаярни къалурна: райондихъ Культурадин кIвалин дарамат тахьун, клубрин материально-технический базадин зайифвал, райондин культурадин управленидин дарамат капремонт авунин лазимвал.

Совещанидал методикадинни тежрибадин рекьяй куьмек гунин, материально-технический базадиз, кадрийриз, мажибриз талукь месэлаярни веревирдна. ГьакIни культурадин работникрин пешедин авторитетдин кесерлувилин, абуру чпин савадлувал, чирвал хкажунин ва жегьилар кIвалахдал желб авунин суаларни къарагьарна.

Райондин культурадин идарайрин кIвалахдикай, чпин агалкьунрикайни кимивилерикай райондин библиотекадин заведующий Бурлият Салигьова, Мамедкъала поселокдин художественный школадин директор Гьамзат Гьусейнов ва Падар хуьруьн Культурадин кIвалин директор Руслан Товекалов рахана.

РД-дин культурадин министерстводин ведомствойрин идарайрин пешекаррини руководителри мярекатда кIватI хьанвайбурун суалризни жавабар гана. Абуруз консультациядинни методикадин рекьяй куьмекар ва меслятар къалурна.

Ася АБАСОВА

ЦIийи йисан тост

Рехъ це, рехъ це вирида
***ЦIИЙИ йисаз** рекьевай.*
Дустар, кьилиз акъатрай
Мурадар куь рикIевай.

*Ша, **ЦIИЙИ йис**, азизди,*
Шад ая чи рикIер на,
Бул бегьердив ацIура
Чи уьлкведин никIер на.

Памбаг хьтин лацу жив
Къуй чилерал алаз хьуй.
*Гьар сеферда **ЦIИЙИ йис***
Мублагьвилер галаз хьуй.

Ви гьар са югъ шадди хьуй
Чун паталди датIана.
*Илифзава **ЦIИЙИ йис***
Чи варарихъ атана.

Шикил ягъайди - Гь. ИСАЕВА

Лезги литературадин 2015-йисан календарь

Миграгь Къемер (1425-1460) - 590 йис.
Лезги Къадир (1635-1698) - 380 йис.
Ахцегь Агьмед (1725-1780) - 290 йис.
Лейли-Ханум (1735-1790) - 280 йис.
Ахцегь Магьарам (1945-1788) - 270 йис.
ЗахитI Гьашим (1825-1894) - 190 йис.
Малла Нури (1935-1913) - 180 йис.
Ялахъ Гьажи Ибрагьим (1855-1925) - 160 йис.
КьепIир Айисат (1875-1903) - 140 йис.
Кесиб Абдуллагь (1875-1934) - 140 йис.
Лакарви Ягья (1875-1918) - 140 йис.
Алкьвадар Абдулкъадир (1885-1943) - 130 йис.
Исаев Шамсудин (1935-2006) - 80 йис.
Несрединов Фахрудин (1935) - 80 йис.
Рашидов Абдурашид (1935) - 80 йис.
Исмаилов Агьалар (1945) - 70 йис.

Лезги писателрин Союздин правление.

Камалдин хазинадай

Ишреф ЖАВАТОВ

- ✓ ***Игитдин диде шехьдач.***
- ✓ ***Бубадиз яб тагайди барбатI жеда.***
- ✓ ***ЦIегь фейи геляй гъецIни фида.***
- ✓ ***Ада шейтIандал шаламар алукIда.***

Хабар це

КВЕВ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" МУС АХГАКЬЗАВА?

Хемиедиз, жуьмядиз, кишдиз, гьяддиз, исландиз, саласадиз, арбедиз? –
Шегьер, район, хуьр къалура –
Жуван тIвар, фамилияни –
TIалабзава атIана редакциядиз рахкурун.

Куплую кроликов. **Тел. 8-988-204-50-23.**

Бесплатные объявления принимаются по телефону 65-00-61